

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ПОЧАТКОВОЇ, ІНКЛЮЗИВНОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОСВІТНЬО-РЕСУРСНИЙ ЦЕНТР РДГУ

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГА

МАТЕРІАЛИ

ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПОСТУПУ УКРАЇНИ»

28 КВІТНЯ 2022 РОКУ
РІВНЕ

УДК 373.3.011.3-051:005.336.5
ББК 74.204.2
П- 84

Рекомендовано до друку
вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України
(протокол № 5 від 28 квітня 2022 р.)
вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 4 від 28 квітня 2022 р.)

Рецензенти:

Безкоровайна О.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри міжкультурної комунікації, теорії та історії зарубіжної літератури Рівненського державного гуманітарного університету

Журба К.О., доктор педагогічних наук, професор лабораторії морального, громадянського та міжкультурного виховання Інституту проблем виховання НАПН України

Професійний розвиток педагога: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Рівне, 28 квітня 2022 р. Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2022. 146 с.

У збірнику представлено наукові матеріали, що включені до програми Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми освіти і виховання в умовах євроінтеграційного поступу України».

У виданні висвітлюються актуальні проблеми організації освітнього і виховного процесу у закладах освіти, традиції та інновації вищої школи в осмисленні вітчизняного і зарубіжного досвіду, особливості освіти й виховання у цифровому просторі, досягнення і перспективи інклюзивного навчання в Україні та за кордоном.

Збірник рекомендований для науковців, викладачів, аспірантів, здобувачів вищої освіти і всіх тих, хто цікавиться питаннями історії та сьогодення системи освіти.

Відповідальність за автентичність цитат, правильність фактів і посилань, достовірність матеріалів та грамотність несуть автори публікацій.

Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

© Кафедра педагогіки початкової,
інклюзивної та вищої освіти
Рівненського державного
гуманітарного університету, 2022.
Укладання.

© Автори статей, 2022

**PROFESSIONAL TRAINING PEOPLE'S SCHOOL TEACHERS IN
DENMARK: THEORETICAL FUNDAMENTALS
(FROM THE EXPERIENCE OF ANGELINA ROLYAK)**

Bondarenko Oleksandra,

teacher of the Department of English
Language for Humanities of the Faculty of
Linguistics, National Technical University of
Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic
Institute», Kyiv

Progressive renewal of education in society, first of all, begins with the improvement of the pedagogical state education. The country can achieve high quality educational services only by availability of an effective system of training competent teachers, who are able to respond quickly to the transformations taking place in world educational space.

Ukrainian pedagogical education is currently at the stage of European integration changes. This period is characterized by a trend with on the one hand, to the awareness of one's own national experience, comparing it with European and world traditions, and on the other, to the analysis and selection of the most effective educational models, progressive ideas and advanced concepts available in the world space, and their adaptation to the needs of national education.

Features of formation and development Danish teacher education systems at different historical stages, rapid social transformations are reflected in general ideas, concepts and models of modern teacher training. Because the professional education of teachers in Denmark is concentrated only in higher education educational institutions (colleges and universities), then in the process theoretical substantiation of the main concepts of pedagogical education we will take into account the general trends that apply to all higher education in this country. To the key aspects influencing the development of modern Danish pedagogical education, include:

- multilevel pedagogical education;
- equality in education and accessibility of education for all;
- continuity of lifelong learning.

Scientific research of leading concepts in pedagogical education in Denmark require clarification of the concept of "training system teacher " in the Danish context. The term "training system Teachers " Danish scholars consider in two planes: structural and procedural.

The structural plane is a superstructure of the professional system teacher training. It covers a range of higher education institutions: colleges of education and universities that provide pedagogical basic and academic education.

The basis of the system of teacher training is procedural plane. In terms of procedural aspects of teacher training interpreted as a pedagogical process of formation and development of professionals competencies of the teacher, covering a set of conceptual, target, content and methodological components that are in constant interaction and correlation with both the structural superstructure and external factors influencing the evolution and development of the whole systems of pedagogical education.

Thus, the analysis of the term "teacher training system" leads to the separation of the following components: organizational conditions; goals and the content of education; classification of forms, methods and means of subject, didactic and practical training.

Taking into account all these components, we will consider the existing ones the concept of teacher education in Denmark in structural and procedural measurements.

References:

1. Education for All – the Quality Imperative / EFA Global Monitoring Report. Brussels: UNESCO Publishing, 2004. 430 p.

2. Elle B. Teacher education in Denmark – Updating the SIGMA Report of 1996. Birgitte Elle. *TNTEE Publications*. 1999. Vol. 2. N. 2. P. 89–93.

3. Foldberg E. Teacher Education in Denmark. *European Journal of Teacher Education*. 1985. Vol. 8. Issue 3. P. 241–255.

ПРОБЛЕМА ПРОФІЛАКТИКИ НАСИЛЬСТВА В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗВО У ВИМІРІ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Акімов Вадим Юрійович, здобувач
ступеня доктора філософії PhD,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м. Рівне

Запобігання випадків насильства є головним завданням усього суспільства, оскільки жорстокість у ставленні до однієї людини веде до появи жорстокості у суспільстві. Безпека освітнього середовища здебільшого пов'язана з організаційними аспектами діяльності освітніх закладів (режими роботи, фізична й психологічна безпека учасників освітнього процесу), створенням безпечних і нешкідливих умов освітнього процесу (безпека життєдіяльності, охорона праці) та застосуванням здоров'язбережувальних технологій (превенція розвитку шкідливих звичок чи захворювань), однак у сучасному розумінні таке стереотипне уявлення є недостатнім.

Відтак, у «Кодексі безпечного освітнього середовища» зазначено, що «...безпечна поведінка особистості, уникнення потенційних ризиків і небезпек та навички подолання власних труднощів у житті» є ключовими передумовами формування безпечного освітнього середовища [1, с. 5]. Водночас у документі наголошується, що ключовим проявом безпечного освітнього середовища виступає відсутність насильства в усіх його видах і формах для всіх учасників освітнього простору [1, с. 11].

Поняття «профілактика» (від «*prophylaktikos*» – запобіжний) розглядають як здійснення попередніх заходів для недопущення будь-чого; тобто це комплекс заходів, спрямованих на те, щоб готовність до вчинення протиправних дій не виникла. Запобігання, на відміну від профілактики, передбачає виконання низки заходів, коли є підвищений ризик учинення правопорушення. Протидія ж учиненню правопорушень відбувається тоді, коли є певні умови, за яких розпочато протиправну діяльність, тобто вже існує факт протиправного діяння.

В юридичній енциклопедії поняття «наси́льство» потрактовано як умисний фізичний чи психологічний вплив однієї особи на іншу проти її волі, що спричиняє цій особі фізичну, моральну, майнову шкоду, або містить у собі загрозу заподіяння зазначеної шкоди зі злочинною метою [7]. Універсальним, на наш погляд, є тлумачення сутності «наси́льства» як «дії із застосуванням фізичної або психічної сили щодо когось, примушування, силування...» [11, с. 551].

Розглядаючи аспекти профілактики насильства у вимірі чинного законодавства України, можна виділити такі нормативні-правові акти, що регламентують зазначені явища.

У *Конституції України*, заснованій на принципах вільнодумства та демократії, зазначено необхідність існування правового суспільства та чітко врегульовано нетерпимість до всіх проявів насильства. Більш конкретизованим є зміст *статей 3, 21, 23, 34*, в яких безпосередньо описані положення попередження та профілактики насильства на території України [2].

У статті 26 Закону України «Про освіту» зазначено, що керівник закладу освіти забезпечує створення в закладі освіти безпечного освітнього середовища, вільного від насильства та булінгу (цькування) [3]. Деякі положення статті 53 закону врегульовують питання насильства, а саме: що здобувачі освіти мають право на безпечні та нешкідливі умови навчання, утримання й праці; повагу людської гідності; захист під час освітнього процесу від приниження честі та гідності, будь-яких форм насильства та експлуатації, булінгу (цькування), дискримінації за будь-якою ознакою, пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю здобувача освіти; отримання соціальних і психолого-педагогічних послуг як особа, котра постраждала від булінгу (цькування), стала його свідком або вчинила булінг (цькування) [3].

Водночас у статті 54 Закону України «Про освіту» регламентовані інтереси й педагогічних працівників, і здобувачів освіти. Зазначено, що педагоги зобов'язані захищати здобувачів освіти під час освітнього процесу від будь-яких форм фізичного та психічного насильства, а також повідомляти керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників. У статті також зазначено, що педагоги мають право на захист під час освітнього процесу від будь-яких форм насильства [3].

У статті 57 Закону України «Про вищу освіту» проголошено, що особа, яка навчається у ЗВО, має право на захист від будь-яких форм експлуатації, фізичного та психічного насильства, а також на безпечні й нешкідливі умови навчання, праці та побуту; захист від будь-яких форм експлуатації, фізичного й психічного насильства [4].

В останні роки Міністерство освіти й науки України видало низку документів, присвячених проблемі протидії та профілактики насильства, зокрема: наказ № 1646 від 28.12.2019 р. «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти» [5], наказ № 293 від 26.02.2020 р. «Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу в закладах освіти» [6], основним лейтмотивом яких є вироблення механізму інформаційно-просвітницької діяльності щодо ненасильницької моделі взаємодії суб'єктів освітнього процесу та шляхів превенції насильства в усіх його проявах і на всіх рівнях; створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти, що включає психологічну та фізичну безпеку учасників освітнього процесу; окреслено завдання діяльності щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі освіти.

Вищезазначене передбачає створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти, що включає психологічну та фізичну безпеку учасників освітнього процесу; визначення стану, причин і передумов поширення булінгу (цькування) в закладі освіти; підвищення рівня поінформованості учасників освітнього процесу про булінг (цькування); формування в учасників освітнього процесу нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, усвідомлення булінгу (цькування) як порушення прав людини; заохочення всіх учасників освітнього процесу до активного сприяння запобігання булінгу (цькуванню).

Отже, створення сприятливих умов для життя, розвитку, отримання освіти поряд з їхнім захистом від насильства й жорстокого поводження є головним завданням державної політики, що знайшло своє віддзеркалення у вищезазначеній низці вітчизняних нормативно-правових документів.

Список використаних джерел:

1. Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб. Український фонд «Благополуччя дітей». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/21kbos.pdf> (дата звернення: 29.10.2021 р.).

2. Конституція України : офіц. текст : [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року зі змінами, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 року : станом на 1 січня 2006 року]. Київ : Мін-во юстиції України, 2006. 124 с.

3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення: 21.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page#Text> (дата звернення: 29.11.2021 р.).

4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 21.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 30.11.2021 р.).

5. Наказ МОН України від 28.12.2019 р. № 1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-20#Text> (дата звернення: 04.12.2021 р.).

6. Наказ МОН України від 26.02.2020 р. № 293 «Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу в закладах освіти». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-spryamovanih-na-zapobigannya-ta-protidiyu-bulingu-ckuvannyyu-v-zakladah-osviti> (дата звернення: 08.12.2021 р.).

7. Юридична енциклопедія: [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2002. Т. 4: Н П. 720 с. URL: <http://http://leksika.com.ua/13761106/legal/nasilstvo> (дата звернення: 12.12.2021 р.).

8. Сойчук Р. Сучасні вимоги до майбутнього педагога об'єднаної Європи XXI ст. *Нова педагогічна думка*. 2021. № 3 (107). С. 41-47.

9. Новий тлумачний словник української мови / [уклад. В. Яременко, О. Сліпушко]. Київ : Аконіт, 2003. Т. 2. 926 с.

10. Тлумачний словник української мови [Текст] : понад 12 500 статей (близько 40 000 слів) / уклад. Л. Г. Боярова [та ін.] ; ред. В. С. Калашник. Х. : Прапор, 2002. 992 с.

ОСОБЛИВОСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ В НОВИХ РЕАЛІЯХ НА ОСНОВІ ДОСВІДУ США

Аношкова Тетяна Анатоліївна, викладач кафедри англійської мови технічного спрямування №1, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ

З початком нового десятиліття світ зіткнувся з викликами, які дійсно стали глобальними: всесвітня пандемія, збройні конфлікти, військові протистояння, екологічні катастрофи та стрибки в економіці. Все це дає чітке усвідомлення, що не існує такої локальної проблеми, яка не буде мати глобальних наслідків.

Глобалізація як і інші реалії сьогодення не могли не вплинути на освітній процес, починаючи від дошкільних закладів освіти і закінчуючи університетами. Українські заклади вищої освіти почали свій процес інтеграції в європейську освітню систему ще на початку 21-го століття. Великий акцент при цьому робився на обмін досвідом, участь у різноманітних програмах обміну, виділення грантів та стипендій на навчання закордоном. Саме це, як і обов'язкове вивчення іноземних мов та культур, покликане забезпечити глобальний компонент в навчальній програмі та підготувати майбутніх фахівців до глобальних викликів сьогодення.

Однак, у зв'язку з масштабними соціальними, економічними та екологічними змінами, більшість сфер діяльності людини перемістилася онлайн. Освітній процес також зазнав багатьох змін, перейшовши частково або повністю в режим дистанційного

навчання. Отже, мета нашого дослідження проаналізувати досвід інших держав, а саме США, яка успішно впроваджувала глобальний компонент в освітню систему починаючи з 50-х років минулого століття, та, базуючись на отриманих знаннях, спрогнозувати, як сучасні події в історії України та світу вплинуть на глобальну освіту в нашій країні.

Ще на початку 21-го століття американські заклади освіти не могли запропонувати такі програми з підготовки випускників, які б повною мірою дозволили їм стати частиною глобальної робочої сили. Стандартна глобальна підготовка зводилася до проходження міжнародних курсів та вивчення іноземної мови, що тривало декілька років. Таким чином, на початку 2000-х американські науковці та освітяни дійшли висновку, що лише невеликий відсоток випускників американських коледжів здатний функціонувати в різних культурах, спілкуватися іноземною мовою чи взагалі має достатнє уявлення про світ за межами США.

Поставши перед таким викликом та провівши ряд додаткових досліджень, стало зрозуміло, що освітні програми з глобальної компетентності, які базуються на навчанні закордоном протягом декількох місяців або семестру, не виправдовують очікування. Дослідження показали, що навчання закордоном, яке триває протягом такого малого проміжку часу не приносить бажаних плодів, а короткотривале занурення в іншу культуру не сприяє набуттю глобальної компетентності.

Що важливіше, це почати ознайомлення з концептом глобалізації в контексті світової історії ще за шкільною партою, а далі вже в закладі вищої освіти вивчати взаємозалежність суспільних, політичних, історичних, економічних та екологічних процесів. Таким чином, дослідники дійшли висновку, що перцептивні знання (неупередженість, стійкість до стереотипів, складний і багатограний процес мислення та перспективна свідомість) і предметні знання (про культури, мови, світові проблеми, глобальну динаміку та вибір людини) є невід'ємними компонентами глобальної компетентності.

Як стверджує Б. Хантер [1, с. 273] в одному з досліджень, найважливіше у набутті глобальної компетентності індивідумом – розвинути чітке розуміння власних культурних норм і реалій, сфокусувавшись на власних культурних бар'єрах та обмеженнях, для того, щоб сформувавши самоідентифікацію, можна було заглибитися у вивчення культурних, соціальних та лінгвістичних відмінностей, при цьому намагаючись залишатися неупередженим та відкритим до існуючого різноманіття норм та традицій.

Глобально компетентна людина повинна вміти визначати культурні відмінності, щоб конкурувати в усьому світі, співпрацювати між культурами та ефективно брати участь у соціальних та ділових умовах в інших країнах. Для покращення міжкультурного розуміння учням необхідно мати безпосередній досвід спілкування з людьми з інших культур. Глибшого розуміння інших можна досягти шляхом участі в курсах з мультикультурного обміну досвідом або міжкультурних симуляцій, безпосереднього занурення в іншу культуру (що може забезпечуватися під час навчання за кордоном, але також можна досягти локально, відвідуючи незнайоме культурне середовище) та за допомогою ґрунтовного вивчення іноземної мови.

Отже, «глобальна компетентність» як концепція важлива, оскільки вона визначає способи, за допомогою яких ми заохочуємо та навчаємо людей взаємодіяти з іншими культурами та відкривати себе для них. Виховання глобальної компетентності студентів дає змогу освітянам досліджувати як важливі глобальні проблеми можуть стати каталізатором до глибшого, кращого та більш повного розуміння світу.

Як показав досвід США, навчання глобальній компетентності можливе навіть тоді, коли кордони закриті. А семестр закордоном не є безумовною перевагою та запорукою кращої глобально орієнтованої освіти. Однак, заклади вищої освіти можуть створити всі необхідні умови для виховання глобально компетентної молоді, забезпечивши обмін

культурним досвідом, включивши глобальний компонент в освітню програму та залучившись підтримкою країн з багатшим досвідом в контексті глобалізації.

Список використаних джерел:

1. Хантер В. Б. Як це бути глобально компетентним? *Журнал досліджень в міжнародній освіті*. 2006. №10. С. 267-285.

ІННОВАЦІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Банак Роман Данилович, заступник
директора з навчально-виховної роботи,
учитель фізики та астрономії, навчально-
виховний комплекс «Домінанта», м. Київ

Щоб створювати інновації, нам потрібні інноватори, а їх багато. Але хоча інновація часто є іскрою, яка виникла в голові яскравої особистості, вона потребує середовища, яке може підживлювати бажання творити. Це середовище формують і підтримують навчальні заклади, національна свідомість, соціальна культура, розвинена економіка. Світові вчені підкреслюють важливість створення стимулюючого макросередовища, яке інтегрує соціальний, культурний та інституційний контекст, а також мікросередовище, безпосереднє середовище, в якому працює людина. «Успішне середовище {...} забезпечує свободу дій та стимулювання ідей у поєднанні з поважним і турботливим ставленням до потенційних геніїв» [1, с. 140]. Слід чітко розуміти, що контроль за таким середовищем має бути в руках педагогів. Чиксентміхай пише: «Творчі ідеї зникають, якщо немає сприйнятливої аудиторії, яка б їх зафіксувала та втілила {...}. Відкриття Едісона чи Ейнштейна були б немислими без попереднього знання, без інтелектуальної та соціальної мережі, яка стимулювала їхнє мислення, і без соціальних механізмів, які визнавали та поширювали їх інновації» [1, с. 6]. Аудиторією є не лише викладачі, а й учні, батьки, політики та всі інші члени суспільства, які або впроваджують, або використовують інновації.

Послідовна системна підтримка має важливе значення для розвитку інновацій. Як зазначається в дослідницькому проєкті ITL, «важлива підтримка на рівні школи, як правило, присутня в школах з більшою концентрацією інноваційного навчання. На основі даних опитування в школах, де вчителі повідомляли про вищий середній рівень інноваційної практики викладання, вони також, як правило, повідомляли про {...} професійну культуру, спрямовану на підтримку інновацій, роздумів та змістовного дискурсу про нові методи викладання» [2]. У звіті ОЕСР про методи викладання та педагогічні інноваційні технології також стверджується, що «Практики викладання {...} є факторами, що впливають на навчання учнів, які легше змінювати. Більше того, додаткові професійні практики привертають увагу, особливо ті, які допомагають перетворити школу на професійну навчальну спільноту» [3, с. 3].

Інтеграція інформаційно-інноваційних технологій в освіту може бути успішною лише за умови врахування людського фактору, наприклад впровадження нами навчально-інформаційно середовища «Віртуальний кабінет фізики» [4]. Успішна інтеграція є результатом об'єднання новаторів, реалізаторів, освітнього керівництва, професійної спільноти і, безумовно, учнів. В процесі впровадження навчально-інформаційного середовища в навчальний процес фізики, ми виявили кореляцію між процесом впровадження технології та поняттями, пов'язаними з загальними потребами учителів, як реалізаторів інновацій в освітньому процесі. Довготривалі зміни вимагають поєднання культурних та інституційних змін.

Коли ми інтегруємо в освітній процес інноваційні технології, ми акцентуємо увагу на самих технологічних процесах, не приділяючи достатньо уваги учням. Тим не менш, ми робимо все можливе, щоб покращити процес викладання, а насправді нам потрібно покращити навчання. Досвід роботи вчителем показав, що в освіті нічого не працює, якщо цього не роблять самі учні. За словами відомого болгарського вченого Георгія Лозанова, навчання – це питання ставлення, а не здібностей. Саме в цьому криється найбільший потенціал для покращення результатів освітнього процесу, зокрема в загальноосвітніх закладах середньої освіти II рівня. Як пише відомий когнітивний вчений Деніел Віллінгем, «{...} освіта робить розум кращим, а знання розуму може зробити кращу освіту» [5, с. 165]. Таким чином, найважливішою метою навчання має бути розвиток дітей, формування підприємницького мислення, розумне прийняття ризику, співпраця та розпізнавання можливостей. Учні краще навчаються вирішуючи завдання наближені до реальності. Щоб допомогти розвинути нові навички виживання, навички ефективної комунікації та критичного мислення, а також виховувати допитливих, творчих, незалежних і самостійних підприємців, ми повинні порушити наші шкільні системи та підготовку наших вчителів. Можливо, варто розширити поширений термін «готовність до кар'єри» на «готовність до життя».

Дослідження зразкових освітніх систем у всьому світі яскраво демонструє, що якість роботи вчителів є основоположним елементом освітнього успіху: «Насамперед вчителі формують середовище навчання учнів і допомагають їм розкрити свій інтелектуальний потенціал»: [3, с. 113].

Інновації в освіті зосереджені насамперед на технологіях і застосуванні технологій. Техноцентристи хочуть бачити освіту більш автоматизованою, вдосконаленою та більш контрольованою технологіями, сподіваючись зробити освіту більш ефективною. Це можна зробити за допомогою більш складних систем керування керуванням, автоматизованої аналітики, налаштування або індивідуалізації навчання та розвитку студента як завзятого споживача цифрової інформації. Хоча ми усвідомлюємо, що технологічну революцію неможливо зупинити, ми, педагоги, повинні зробити все можливе, щоб зберегти основну місію освіти, яка відображена в гуманістичному підході, і намагається розвивати вільну, незалежну, критично мислячу, активну особистість, і ефективний мислитель, виконавець, громадянин і працівник. Освітні інновації охоплюють вище перераховані погляди, взаємодіючи та збагачуючи один одного для загальної блага суспільства.

Список використаних джерел:

1. Чиксентміхай М. Творчість: Психологія відкриття та винаходу. Нью-Йорк: 2013. 480 с.
2. www.unescobkk.org/education/ict/online-resources/databases/ict-in-education-database/item/article/innovative-teaching-and-learning-itl-research-a-global-look-at-pedagogies-for-21st-century-skills. 2016.
3. Vieluf, S., Kaplan, D., Klieme, E. and Bayer, S. Teaching Practices and Pedagogical Innovation: Evidence from TALIS, OECD Publishing, Paris, 2012.
4. Шут М.І., Банак Р.Д. Особливості навчання фізики в закладах середньої освіти II рівня. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 03. Фізика і математика у вищій і середній школі Випуск 21. 2019. №21. 45-51 с.
5. Willingham, D. “Why don’t students like school?”, A Cognitive Scientist Answers Questions about How the Mind Works and What it Means for Your Classroom, Jossey-Bass, San Francisco, CA. 2010.

РОЗВИТОК ЦІННІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Бибик Дар'я Дмитрівна,
доктор філософії в галузі Соціальна робота,
доцент кафедри соціальної освіти та
соціальної роботи, Національний
педагогічний університет
ім. М.П. Драгоманова, науковий
співробітник лабораторії соціальної
педагогіки та соціальної роботи, Інститут
проблем виховання НАПН України, м.Київ

Сучасна учнівська та студентська молодь України – найбільш свідома й динамічна частина суспільства, і саме зміни в середовищі молоді є основою трансформації суспільства в цілому і визначення напрямку його подальшого розвитку.

Внаслідок цього в умовах динамізму соціальних процесів і глибинних перетворень у різних сферах життєдіяльності суспільства змінюються вимоги до особистості, що здатна проявляти та реалізовувати ціннісний потенціал в освітній, професійній, громадській та суспільно-корисній діяльності. В умовах ускладнення соціально-економічних обставин життя в світі та в Україні, зокрема, особливої ролі в суспільстві та впливу на формування особистості набувають засоби формальної та неформальної освіти. У зв'язку з прогресом розповсюдження неформальної освіти, зокрема навчанням впродовж життя, актуальним є розгляд проблеми виховання молоді в цих умовах.

Так, здобувати знання в системі неформальної освіти особистість починає від народження та продовжує навчатися протягом усього життя. Водночас, посилення уваги до впровадження засобів неформальної освіти для розвитку ціннісного потенціалу учнівської та студентської молоді як інструменту забезпечення очікуваного результату в різних аспектах життєдіяльності зумовило активізацію можливостей щодо побудови власного самовизначення й саморозвитку, розширення ціннісних потреб стосовно свого успішного майбутнього.

Молоде покоління має великий вибір щодо отримання та вдосконалення знань, умінь та навичок поза межами закладів освіти для підвищення більшої впевненості у власних зусиллях та можливостях щодо формування життєвих цілей особистості. У такому розумінні, очікування молоді можна представити як досягнення бажаного результату відповідно до цільових орієнтацій.

Ураховуючи це, неможливо переоцінити вплив сучасних засобів неформальної освіти на розвиток ціннісного потенціалу молодого покоління, а саме: інформаційні лекції, тренінги, майстер-класи, дискусійні зустрічі, арттерапія, коучинг, менторинг, інтелектуальні квести, світове кафе, виїзні воркшопи; методів професійної підготовки: дискусії, дебати, кейс-навчання, кейс-моделювання складних життєвих ситуацій в ігрових формах, інноваційні освітні технології (світове кафе тощо), методи психологічної саморегуляції, групові інтерв'ю, методи організації діяльності, методи саморозвитку та самовдосконалення, інтерактивні методи, інформаційно-пошуковий метод, метод створення контексту брендингу та засобів роботи (масові відкриті освітні онлайн платформи, соціальні мережі, інформаційні технології та засоби комунікації). Результативність впровадження форм та методів цілком залежить від можливостей освітніх закладів освіти створити відповідне освітнє середовище на засадах моделі «QuadrupleHelix» для підвищення якості вищої освіти та забезпечення інноваційного розвитку суб'єктів [2].

Зрозуміло, що названі вище аспекти мають вагоме призначення у розвитку особистості, але цікавими та ефективними для нас можуть стати нові сучасні засоби неформальної освіти, насамперед: лідерська майстерня, інтелектуальний квест «Цілі Сталого розвитку», науково-освітній тур, використання масових відкритих освітніх онлайн платформ, світового кафе, які забезпечують самоактуалізацію як реалізацію ціннісно-смыслового потенціалу молоді, все активніше застосовуються у всіх типах навчально-виховних закладів, а також у сфері дозвілля дітей і молоді.

У зв'язку з цим, *лідерська майстерня* може виступати інноваційним інструментом розвитку ціннісного потенціалу молоді, який може знайти своє відображення у змісті планів діяльності позааудиторної навчальної та соціально-виховної роботи; активної участі у семінарах міжнародних виставок з представленням освітніх інноваційних технологій, навчальний метод проектування та розвитку, який спрямований на формальні та неформальні зустрічі з лідерами-практиками з державних та недержавних, бізнес-організацій, громадськими діячами, лідерами в різних галузях; різновид навчальної технології, що володіє синергетичним ефектом примноження знань, інсайдів та відкриттів.

Інтелектуальний квест «Цілі Сталого розвитку» можна використовувати в умовах освітньо-виховного й навчального процесу, який легко адаптується до будь-якої навчальної дисципліни та дає змогу інтегрувати гру в навчання, а навчання в життя на основі співпраці та служінню в громаді; методика організації неформального навчання учнівської та студентської молоді, сфокусована на обговоренні актуальних соціальних проблем та пошуку їх вирішення; інтелектуально-комунікативна методика, побудована на професійному досвіді та добровільної залученості; метод інтелектуального змагання групової роботи, учасники яких виконують заздалегідь підготовлені завдання відповідно до ключових напрямів сталого розвитку, яких сьогодні дотримуються всі країни світу.

Науково – освітній тур включає співпрацю та ознайомлювальні поїздки до різних навчальних закладів, установ; наукові та навчальні стажування; участь в семінарах, конференціях, з'їздах, конгресах, творчих майстернях і майстер-класах, мета яких обмін професійним досвідом і отримання нової професійно значущої інформації щодо орієнтації про вищу освіту, роботу та кар'єру; методика створення плідного наукового підґрунтя для саморозвитку; метод залучення усіх учасників до екскурсійно-ознайомлювальних подорожей та культурно-освітніх заходів.

Варто було зосередитись на можливостях онлайн-освітніх платформ, зокрема Educational HUB, BYM online, Prometheus, Impactorium, які заохочують молодь проходити різноманітні онлайн-курси для особистого та професійного зростання та самовираження, сприяють розвитку критичного та творчого мислення, прояву ініціативних ідей та активної участі у громадських, волонтерських та соціальних проєктах. Саме онлайн курси мають змогу доповнити зміст, методи та форми навчання молодих людей та урізноманітнити їх самоосвітню діяльність.

Світове кафе – комунікативний засіб через сприяння творчому зростанню та розвитку молодого покоління; ефективний метод групової роботи неформального спілкування між учасниками, спрямований на продукування нових думок та ідей, накопичення та організації обговорення різних питань, зокрема визначення цінностей для ефективного розпорядження життям, часом, здатністю вибудовувати відповідальні взаємини, створювати середовище для усвідомленого майбутнього життя. Слід відзначити, що критична оцінка власного ціннісного потенціалу сучасною молоддю посилюється її орієнтацією на майбутнє, адже молодь надає перевагу здобуття вищої освіти, підвищенню рівня своєї освітньої кваліфікації, приділенню уваги кар'єрному розвитку, реалізації своєї молодіжної активності, а також служінню, котре більшою мірою орієнтоване про бажання зробити щось значуще для України. Тобто сучасна молодь для себе визнає важливість суспільно-значущих та ціннісних перспектив.

Отже, сьогодні гостро постає питання про необхідність втілення в розвиток ціннісного потенціалу сучасної учнівської та студентської молоді прогресивних ідей застосування сучасних засобів неформальної освіти в контексті глобальних освітніх *тенденцій*, що допоможуть створити орієнтири для виховання та навчання сучасної особистості на ціннісній основі.

Список використаних джерел:

1. Савельчук І.Б., Сейко Н.А., Андрійчук Н.М. Вплив соціального партнерства на інноваційний розвиток освітнього середовища університету: модель Quadruple Helix. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту педагогіки НАПН України*. 2020. Випуск 29 (2-2020), С.72-81. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2020-29-72-81>

ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ ВІЙСЬКОВО-СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Бінецький Дмитро Олександрович,
кандидат педагогічних наук, старший
науковий співробітник лабораторії
фізичного розвитку та здорового способу
життя, Інститут проблем виховання НАПН
України, м. Київ

Стаття присвячена актуальній проблемі військово-патріотичного виховання старших підлітків у процесі військово-спортивної діяльності в умовах збройної та інформаційної агресії з боку російської федерації проти України, яка потребує військової підготовки учнівської молоді до військової служби та захисту України.

Ключові слова: *військово-патріотичне виховання, старші підлітки, педагогічні умови, захист України, військова служба, військово-спортивна діяльність.*

Вітчизняні дослідники О. Остапенко, В. Кравченко, Г. Почепцов та інші [2; 3; 5] характеризують гібридну війну як війну без правил, яка вирізняється переважно інформаційною агресією, яка спрямована на руйнування духовного світу націй і народів, проти яких ведеться. Дослідники зазначають, що серед трьох її складових (інформаційна, психологічна, ідеологічна) найважливішою є інформаційна складова, ЗМІ і нові медіа.

В процесі дослідження були визначено такі компоненти військово-патріотичної вихованості старших підлітків в процесі військово-спортивної діяльності: когнітивний, емоційно-ціннісний, мотиваційний, діяльнісно-практичний.

На основі чотирьохетапної процесуальної схеми сходження підростаючої особистості, розробленої академіком І. Бехом [1], узагальнюючи напрацювання вчених і практиків з проблеми військово-патріотичного виховання старших підлітків та визначених структурних компонентів військово-патріотичного виховання особистості нами було визначено критерії та показники військово-патріотичної вихованості старших підлітків в процесі військово-спортивної діяльності, а саме:

– когнітивний критерій (усвідомлення учнями цінності поняття «військово-патріотичне виховання» як складової життєдіяльності; розуміння учнем змісту історії і традицій рідної школи, місцевості, історії України, ролі війська у відстоюванні ідеалів свободи та державності України; обізнаність із формами військово-патріотичної роботи (військово-спортивна гра «Хортинг-Патріот», «Сокіл» («Джура»));

– емоційно-ціннісний критерій (інтерес до традицій та історії Збройних Сил України, історії України), позитивне ставлення до військово-спортивної діяльності (військово-спортивна гра «Хортинг-Патріот», «Сокіл» («Джура»); прагнення до самовдосконалення в процесі військово-оборонної діяльності;

– критерій довільного імпульсу (готовність до військової служби та захисту України; прагнення до самовдосконалення в процесі військово-спортивної діяльності; вольове прагнення брати участь у різних формах військово-спортивної діяльності (військово-спортивна гра «Хортинг-Патріот», «Сокіл» («Джура»)).

– діяльнісно-практичний критерій (активність у різних формах військово-спортивної діяльності (військово-спортивна гра «Хортинг-Патріот», «Сокіл» («Джура»)), змаганнях з військово-спортивних ігор «Хортинг-Патріот», «Сокіл» («Джура»)). Відповідно до критеріїв та показників визначено рівні військово-патріотичної вихованості старших підлітків в процесі військово-спортивної діяльності: високий, середній, низький.

До першої групи увійшли старші підлітки з низьким рівнем військово-патріотичної вихованості. Учні цієї групи не усвідомлюють зміст військово-патріотичної вихованості як важливої складової життєдіяльності; не розуміють важливість стану готовності особистості до військової служби; не мають знань щодо історії українського війська, розуміння його ролі у відстоюванні ідеалів свободи, державності, незалежності та територіальної цілісності України. Учні середніх класів цього рівня не виявляють інтерес до діяльності спрямованої на підготовку військової служби та захисту України; не проявляють радісного переживання в процесі діяльності спрямованої на підготовку до військової служби та захисту України; у них відсутнє бажання брати участь у різних формах військово-оборонної діяльності. Старші підлітки не прагнуть до самовдосконалення в процесі військово-спортивної діяльності; відсутнє вольове прагнення брати участь у різних формах військово-спортивної діяльності. Також старші підлітки не проявляють активності у процесі підготовки та проведення військово-спортивної гри «Хортинг-Патріот» та «Сокіл» («Джура»). До другої групи увійшли старші підлітки із середнім рівнем військово-патріотичної вихованості. Ці учні недостатньо усвідомлюють зміст військово-патріотичного виховання, як важливу складову життєдіяльності; мають посередні знання щодо

історії українського війська, розуміння його ролі у відстоюванні ідеалів свободи, державності, незалежності та територіальної цілісності України. Учні 8 – 9-х класів цього рівня виявляють не стійкий інтерес до військово-спортивної діяльності; у них нестійке бажання брати участь у різних формах освітньої роботи. Старші підлітки із середнім рівнем військово-патріотичної вихованості виявляють середню морально-етичну мотивацію до військово-спортивної діяльності; ситуативно виявляють стійке прагнення до самовдосконалення в процесі військово-спортивної діяльності; не завжди проявляють вольове зусилля (прагнення) брати участь у різних формах військово-спортивної діяльності (змаганнях військово-патріотичні спортивні ігри «Хортинг-Патріот», «Сокіл» («Джура»)). До третьої групи увійшли старші підлітки з високим рівнем військово-патріотичної вихованості. Вони усвідомлюють військово-патріотичну вихованість, як важливу складову життєдіяльності зростаючої особистості; розуміють важливість підготовки до військової служби та захисту України; мають високі знання щодо історії українського війська, розуміння його ролі у відстоюванні ідеалів свободи, державності, незалежності та територіальної цілісності України. Учні 8 – 9-х класів цього рівня виявляють інтерес до військово-спортивної діяльності; проявляють радісне переживання в процесі військово-спортивної діяльності; виявляють бажання брати участь у різних формах військово-оборонної діяльності. Старші підлітки з високим рівнем військово-патріотичної вихованості проявляють високу морально-етичну мотивацію щодо виконання військового обов'язку; вольове прагнення брати участь у різних формах

діяльності спрямованої на підготовку до військової служби та захисту Вітчизни (змаганнях з військово-прикладних видів спорту, військово-патріотичні спортивні ігри «Хортинг-Патріот», «Сокіл («Джура»)). В процесі формувального етапу дослідження були визначені педагогічні умови військово-патріотичного виховання учнів середніх класів у процесі військово-спортивної діяльності:

- підвищення мотивації старших підлітків до військово-спортивної діяльності впроваджувалася з метою мотиваційно-ціннісного впливу на школярів та була спрямована на усвідомлення ними важливості військово-спортивної діяльності (військово-спортивна гра «Хортинг-Патріот», «Сокіл» («Джура»)) для підготовки себе до майбутньої військової служби та захисту України;

- удосконалення змісту, методів та організаційних форм військово-патріотичного виховання старших підлітків в процесі військово-спортивної діяльності впроваджувалася з метою кращого розуміння учнями змісту історії і традицій рідної школи, місцевості, історії України, ролі війська у відстоюванні ідеалів свободи, незалежності та державності України; кращої обізнаності із формами військово-спортивної діяльності;

- набуття старших підлітків практичного досвіду військово-патріотичного виховання старших підлітків в процесі військово-спортивної діяльності – впроваджувалася з метою формування в них рішучості, ініціативності та активності до зазначеної діяльності.

Для реалізації визначених педагогічних умов використовувалися колективні, групові й індивідуальні форми та методи роботи. Широко застосовувалися такі методи, як пояснення, бесіда, обговорення, мотивування, стимулювання, переконання, демонстрування, створення ситуацій успіху, встановлення індивідуальних рекордів, гласність досягнень учнів, оцінювальні судження вчителя, керівника військово-патріотичної роботи. Практичне значення статті полягає в тому, що її матеріали можуть використовуватися в організації та проведенні Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») та Національної дитячо-юнацької військово-спортивної гри «Хортинг-Патріот» з метою підвищення ефективності підготовки учнівської молоді до військової служби та захисту України.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д. Виховання особистості : підручник. К.: Либідь, 2008. 848 с.
2. Військово-патріотичне виховання учнів у позакласній роботі : посіб. / уклад. М. Д. Зубалій, В. В. Івашковський, О. І. Остапенко, М. В. Тимчик, Б. Б. Шаповалов; З. М., Діхтяренко, І. П. Білоцерківець. Київ. : ПАЛІВОДА А. В. 2016. 225 с.
3. Кравченко В. Ю. Теорія «гібридної війни»: український вимір. *Вісник Дніпропетровського університету. Сер. Політологія.* No 2. 2015. URL: <http://repo.dma.dp.ua>.
4. Методика формування у старшокласників готовності до захисту Вітчизни в різних типах закладів освіти метод. посіб. / під заг. ред Остапенко О. І., Зубалій, М. Д., Тимчик, М. В. Кропивницький: Імекс-ЛТД. 2019. 168 с.
5. Почепцов Г. Від покемонів до гібридних війн: нові комунікативні технології XXI століття. Київ: ВД «Києво-Могилянська академія». 2017. 260 с.
6. Форми і методи формування в учнів готовності до захисту Вітчизни : метод. рекомендації / під заг. ред Зубалій М.Д. (ред.) : метод. рекомендації. Кропивницький: Імекс-ЛТД. 2019. 72 с.

РАНКОВІ ЗУСТРІЧІ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ: ДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Боровець Олена Віталіївна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки початкової,
інклюзивної та вищої освіти, Рівненський
державний гуманітарний університет,
м. Рівне

Реформування системи шкільної освіти в Україні базується на гуманістичній парадигмі, на такій побудові освітнього процесу, коли кожна дитина виконує роль суб'єкта діяльності та спілкування. Відповідно оновлюються не лише зміст, але і форми організації, стратегії та технології навчання і виховання. Новою формою організації освітнього процесу в НУШ є ранкові зустрічі, основні завдання яких – сприяти налаштуванню дітей на ефективне навчання, створювати позитивний настрій школярів, формувати спільноту класу [3].

У сучасній педагогічній літературі проблемам підготовки та проведення ранкових зустрічей як нової складової освітнього процесу в початковій школі присвятили праці Н.Бабіченко, І. Марченко, О. Нечипоренко, Г. Соценко, О. Стребна, І. Шевченко та інші. Науковці та практики акцентують увагу на питаннях створення спільноти класу, організації позитивного мікроклімату; пропонують різноманітні вправи, ігри, завдання для реалізації основних цілей ранкових зустрічей. Метою нашої розвідки є окреслити дидактичний аспект проведення ранкових зустрічей у НУШ.

Як форма організації освітнього процесу, ранкові зустрічі виконують низку функцій: психологічна – забезпечує створення сприятливого емоційного мікроклімату; соціальна – сприяє соціалізації дитини, виробленню вмінь взаємодіяти з оточуючими; комунікативна та мовленнєва – формують навички співробітництва, розвивають монологічне та діалогічне мовлення, вміння формулювати і висловлювати думки, толерантно вислуховувати думки інших; пізнавальна – розвиває науковий світогляд, ерудицію та інтелект дитини, сприяє розвитку логічного та критичного мислення, уваги, пам'яті, розширює кругозір та спектр інтересів, задовольняє потреби школярів у здобутті нової інформації; навчальна – сприяє закріпленню вивченого матеріалу з різних освітніх галузей у невимушених умовах.

Дидактична складова ранкових зустрічей реалізується переважно через виконання пізнавальних та навчальних функцій під час проведення різних етапів заняття: вітання, обміну інформацією, групового заняття, щоденних новин.

Вітання створює доброзичливий настрій учнів через використання різноманітних вербальних і невербальних, традиційних та інноваційних ритуалів привітань та побажань. Зазвичай цей етап допомагає налаштувати дітей на продуктивну роботу на наступних етапах зустрічі [1].

Під час обміну інформацією школярі мають змогу висловлювати власні думки, обмінюватися ідеями, пропонувати цікаві і важливі, на їхню думку, теми для обговорення. На цьому етапі активно розвиваються навички, які дають змогу здобувачам освіти навчатись впевнено говорити та слухати, формулювати запитання, уточнювати, коментувати. Діти багато дізнаються один про одного, а також збагачуються інформацією, діляться досвідом пізнавальної діяльності, що сприяє розвитку ключових компетентностей. Підготовка повідомлень за визначеною темою сприяє розвитку пам'яті, розширенню кругозору, виробленню самостійності. Учні роблять висновки, що цікавий співрозмовник чи оповідач повинен багато читати, бути ерудованим, вміти донести свою думку, тоді його уважно слухають та поважають.

Групове заняття – як складова ранкових зустрічей найчастіше пов'язане із змістом навчального матеріалу чи темою дня (тижня), яка в цей час вивчається у класі. Під час групового заняття учні долучаються до участі в іграх, вправах, виконують пісні тощо. Рекомендується застосовувати завдання кооперативного характеру, враховуючи індивідуальні особливості та інтереси школярів, уникаючи суперництва, конкуренції [2]. Групові заняття можуть бути структуровані та містити завдання, пов'язані з навчальною програмою, тому вчитель, готуючись до такого етапу ранкової зустрічі, повинен ґрунтовно підібрати зміст навчального матеріалу, продумати оптимальні дидактичні методи, прийоми і засоби. Інтелектуальні, дидактичні ігри й завдання повинні бути спрямовані на розвиток ключових компетентностей, уваги, спостережливості, змітливості, уяви, фантазії, а також етичних почуттів дітей. На етапі групового заняття вчитель робить поступовий вступ до навчальної роботи в класі упродовж дня.

Під час етапу «Щоденні новини» оголошується повідомлення про те, що має вивчатися цього дня, а також надається можливість обмірковувати події та певні моменти навчання попередніх днів. Щоденні новини допомагають дітям тренувати навчальні навички, що сприяють розвитку математичних і мовленнєвих здібностей [4]. Педагоги рекомендують включати у щоденні новини різнопланові завдання (заповнення календаря, перегляд розкладу виконання робіт, створення графіка погоди), що активізують початок індивідуальної роботи або діяльність у центрах активності.

Таким чином, проведення ранкових зустрічей сприяє формуванню у молодших школярів позитивного налаштування на навчання як на цікавий процес здобуття знань, забезпечує розвиток загальнонавчальних умінь та навичок, забезпечує організацію комфортного освітнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Крок за кроком до успіху. Ранкові зустрічі у 1–2 класах / упор. О. Стребна, Г. Соценко. Харків: Вид. група «Основа», 2018. 77 с.
2. Марченко І., Шевченко І. Створення спільноти класу через застосування ігор під час організації та проведення ранкових зустрічей. *Початкове навчання та виховання*. 2019. № 16. С. 3–7.
3. Нова українська школа: поради для вчителя / під заг. ред. Н. Бібік. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плєяди», 2017. 206 с.
4. Ранкові зустрічі. 1 клас. I семестр / авт.-упоряд. Н. Бабіченко, О. Нечипоренко, С. Хівренко. Харків: Вид. група «Основа», 2018. 141 с.

ПРОЄКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИХОВАННЯ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Гавлігіна Тетяна Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри філософії, економіки та
менеджменту освіти, Рівненський обласний
інститут післядипломної педагогічної
освіти, м. Рівне

Виховання є рушійною силою життєвого ствердження людини та виступає вагомим чинником соціально-педагогічного забезпечення розвитку виховання в системі виховних впливів та ціннісних координат зростаючої особистості. В Новій українській школі виховання стало важливою складовою цілісного освітнього процесу та реалізується на цінностях освіти та пошуку системи цінностей для виховання.

У концепції реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» в загальній структурі компетентності виділено цінності як динамічні уявлення людини про належне, досконале, найважливіше в різних сферах життя, що ґрунтуються на емоційному ставленні до них.

У змісті виховного процесу НУШ, на нашу думку, переважає уніфікована до завдань і змісту загальної середньої освіти та пріоритетів виховання дітей і учнівської молоді система цінностей, які посилюють виховну значимість компетентностей дітей і учнівської молоді та впливають на способи мислення, погляди, переконання, дії, вчинки, поведінку, мотиви, потреби особистості.

Організація наскрізного виховного процесу на цінностях в НУШ визначається його змістово-технологічним забезпеченням щодо здійснення наскрізних дій, втілення ролей, збудження внутрішньої потреби плекати українську ідентичність, виховувати не лише відповідальність за себе, а й розвиток і добробут України та всього людства.

Процес виховання у закладі освіти потребує ефективної педагогічної взаємодії, яка є необхідною умовою єдності педагогічних впливів і власної ціннісно-орієнтованої активності вихованців. Така взаємодія спрямована на розв'язання мети виховання, спільних завдань, цілеспрямованого змісту, що складається із взаємоузгоджених методів, засобів, способів побудови конкретних життєвих ситуацій і заздалегідь передбачає зміну стану виховання та його розвиток.

Під впливом освітньої реформи відбувається розвиток виховання за рахунок інновацій, нової виховної практики та виховних технологій і проєктів. Залучення вихованців до спільної з педагогами діяльності у процесі застосування сучасних виховних технологій здійснюється через розв'язання цілого комплексу виховних завдань, що ставлять вихованців в умови свідомого вибору і практичної реалізації особистісної позиції, переконань, стилю поведінки і задоволення життєвих, освітніх і професійних прагнень.

Процес виховання в НУШ окрім належного методологічного забезпечення формування і розвитку молодого покоління свідомих патріотів і активних громадян потребує інтеграції виховних впливів освітньо-розвивального середовища та практичного спрямування виховного процесу в конкретному закладі освіти.

Програмно-методичне забезпечення розробки та реалізації Програми національного виховання у закладах освіти Рівненщини на 2020-2025 роки (далі - регіональної програми), важливою метою реалізації якої стало здійснення виховних проєктів та розробка виховних технологій для досягнення очікуваних результатів виховання за визначеними цінностями.

Виховні проєкти нами вибудовуються від груп цінностей і виховних орієнтирів до них, що закладені в регіональній програмі та деталізуються в кожному закладі освіти відповідно до різновікових груп їх учасників. Виховні проєктні завдання та ціннісно-сміслові орієнтири дій щодо їх реалізації з визначеними інтегративними показниками очікуваних результатів виховання на цінностях стали складовими алгоритмами виховних технологій, ціннісно орієнтованими формами організації виховного процесу та цікавими способами формування і розвитку ціннісно орієнтованої активності учасників проєктів.

Усе це спонукає до обґрунтування проєктно-технологічного підходу до виховання в НУШ та створення необхідних соціально-педагогічних умов для функціонування комплексної системи виховання в українській школі.

Варто врахувати, що у Основних орієнтирах виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України (2011) зазначаються основи застосування проєктно-технологічного підходу до здійснення процесу виховання закладі освіти, що дозволяє практично реалізувати персоналізований (індивідуальний) підхід, планувати і прогнозувати результати виховних впливів, обирати найбільш ефективні для кожного учня, класного, шкільного колективу чи проєктної групи форми і методи виховання та

об'єктивно оцінювати ефективність і результативність виховання у позитивній зміні властивостей та якостей особистості.

Відповідно до цих орієнтирів та регіональної програми спільна для всіх компонентів комплексної системи виховання в закладі освіти мета підпорядковується спеціально спроектованій системі супідрядних, поетапно конкретизованих сучасних технологій за складовими змісту виховання, сконцентрованими на вихованні загальнолюдських, особистих, родинних, духовних, національних, громадянських, екологічних цінностей.

Реалізація сучасних технологій виховання у практиці можлива на основі проектування розвитку особистості вихованця. За орієнтирами виховання основними елементами створення виховної технології можуть виступати:

- конкретизована (конкретна) мета виховної діяльності відповідно до мети регіональної програми;
- завдання, що конкретизують дану мету у спроектованих завданнях проекту;
- цільова проектна група виховної діяльності (різновікова група, клас, школа);
- очікуваний кінцевий результат як інтегроване утворення результатів виховного впливу;
- критерії, за якими будуть оцінюватись результативність та ефективність виховних впливів;
- зміст виховної діяльності як спільної діяльності вихователя і вихованця;
- форми виховання як проект варіанту виховного процесу;
- методи, засоби виховання та проектування виховних дій вихователя;
- часовий проміжок, протягом якого буде здійснюватись виконання виховних завдань за проектом.

Процес виховання у закладах освіти Рівненської області за регіональною програмою можливо спроектувати на досягнення очікуваних результатів, що стало основою розробки технологій виховання позитивної і щасливої особистості, добропорядного сім'янина, високодуховної і екологічно свідомої людини, діяльного патріота і активного молодого громадянина.

Вагомим показником ефективності такого виховного процесу стає забезпечення взаємодії учасників освітнього процесу з соціальним і природнім оточенням засобами організації проектної діяльності, яка формує та розвиває цінності особистості як соціальні динамічні якості, що представляють собою об'єктивне ставлення до предметів і явищ навколишньої дійсності та виражаються інтегрованою цілісністю ціннісного потенціалу компетентностей в освітньо-розвивальному просторі закладу освіти.

Отже, для забезпечення ефективної реалізації регіональної програми необхідно характеризувати технологічні інструменти забезпечення виховного процесу для потреб нової української школи. Саме тому, важливим засобом виховання особистості в сучасних умовах є проектна діяльність. У проектній діяльності увага педагога (вихователя) акцентується на рівні програмування та виявлення ціннісно-орієнтованої активності вихованців, що сприяє створенню відповідних соціально-педагогічних умов для наскрізного виховання на цінностях та функціонального забезпечення реалізації проектно-технологічного підходу до забезпечення виховного процесу в НУШ.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ДОСЛІДЖУЄМО МОВНІ ЯВИЩА» У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ РОЗДІЛУ «СЛОВО. ЗНАЧЕННЯ СЛОВА» В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Герасимчук Юлія Миколаївна,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
науковий керівник:
к. пед. н., доц. Костолович Т. В.,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м. Рівне

Концепція Нової української школи визначає нові соціальні вимоги до формування життєво важливих якостей особистості. Здійснюється переорієнтація оцінювання результатів навчальної діяльності. Дитині недостатньо дати лише знання, важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці [2].

На основі концептуальних засад НУШ в Державному стандарті початкової освіти визначено ключові компетентності, на формування яких спрямовано освітній процес у початковій школі. Першою серед них є вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно й письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях [1]. Формування цієї компетентності є пріоритетним завданням мовно-літературної освітньої галузі, реалізація якого передбачає досягнення визначених державним стандартом загальних результатів навчання.

Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища» – одна з ліній вивчення мовно-літературної освітньої галузі, визначена типовими освітніми програмами Нової української школи, що спрямована на дослідження учнями мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних знань, норм літературної вимови та правил українського правопису, вираження власних думок, виділення головного, тобто формує в учнів уміння послуговуватися українською мовою в усіх сферах життя (спостереження за лексичним значенням слова, вживання у власному мовленні слів різних лексичних груп, тобто слів у прямому і переносному значеннях, синонімів, антонімів, багатозначних слів, фразеологізмів, застарілих і нових слів).

Реалізація змістової лінії «Досліджуємо мовні явища» в процесі вивчення розділу «Слово. Значення слова» сприятиме формуванню у молодших школярів поняття про слово у взаємозв'язку його лексичних та граматичних значень, збагаченню словникового запасу учнів початкових класів як засіб увиразнення мовлення, формуванню лексичних понять, культури спілкування під час вивчення фразеологізмів.

Засвоєння учнями початкових класів елементарних знань про лексичне значення слова відбувається в процесі спостереження, аналізу, порівняння, узагальнення, тобто в процесі активної розумової діяльності.

Відповідно до змісту розділу «Слово. Значення слова» перед учителем стоять такі завдання:

- а) сприяти збагаченню словника учня;
- б) сформувати в учнів поняття про лексичне значення слова;
- в) розвивати вміння використовувати у власному мовленні слова в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми, багатозначні слова, фразеологізми для досягнення мети спілкування;

г) сформувати в учнів уміння знаходити синоніми, антоніми, багатозначні слова, фразеологізми в тексті і пояснювати їх роль;

г) розвивати вміння розпізнавати застарілі й нові слова в текстах, досліджувати походження слів;

д) розвивати вміння групувати слова за значенням.

У вказаних завданнях передбачено реалізацію принципу наступності та перспективності в процесі викладання матеріалу розділу «Слово. Значення слова».

Під час вдосконалення змісту цього розділу, на нашу думку, важливо передбачити: оновлення методичного інструментарію задля реалізації інноваційних методик у початковій школі, вивчення слова в єдності його різних значень та взаємозв'язках з іншими словами.

У результаті реалізації змістової лінії «Досліджуємо мовні явища» в процесі вивчення розділу «Слово. Значення слова» учні початкових класів розширюють знання про слово, розвивають зв'язне мовлення, збагачують словниковий запас, виховують любов до рідного слова, розуміють основні джерела поповнення української мови новими словами.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. URL: <http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/derj-standard-pochatk-new.pdf>.

2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / Міністерство освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczyia.pdf>

СОЦІАЛЬНА ЗНАЧУЩІСТЬ БЕЗПЕКОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Глінчук Юлія Олександрівна,
доктор педагогічних наук, доцент;
Терешко Юрій Миколайович,
кандидат історичних наук, доцент,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м. Рівне

Стрімкий розвиток науки й техніки та накопичений досвід у сфері безпеки життєдіяльності не зменшують кількості небезпек, що загрожують людству. Більше того, кожен новий етап розвитку суспільства призводить до появи нових та видозміни знайомих небезпек. Про це, зокрема, говорить О. Бокшиц, зазначаючи, що людська цивілізація досягає все більшої могутності, але проблема безпеки її існування стає все більш гострою [1, с. 5]. А Є. Желібо та І. Сагайдак вважають, що катастрофічні потрясіння кінця XX ст. – початку XXI ст. перевершили всі найжахливіші побоювання щодо долі людства і можуть розглядатися як війна на знищення, яку оголосила сучасна цивілізація самому феномену людини [2, с. 10].

Проте справжнім шоком для всього цивілізованого світу стало російське вторгнення до України 24 лютого 2022 р. та звірства окупантів, вчинені проти цивільного населення, зокрема, дітей.

Враховуючи нинішні реалії, провідного значення набуває безпекова підготовка, яка є особливо актуальною стосовно майбутніх педагогів, що пов'язано з низкою наступних причин.

По-перше, педагоги впливають на формування світогляду та поведінки здобувачів освіти у сфері безпеки життєдіяльності в силу навчальної діяльності з окремих предметів чи галузей знань та виховної роботи.

По-друге, значну частину доби здобувачі освіти перебувають в закладах освіти, і, якщо в цей час станеться надзвичайна ситуація, то організація їх порятунку безпосередньо залежатиме від педагогів.

По-третє, в умовах необхідності порятунку цивільного населення, коли не всі громадяни мають психологічну стійкість, уміють ефективно комунікувати й організовувати, саме педагог може відіграти ключову роль.

Наведені вище причини є цілком очевидними. Проте за ескалацією Російською Федерацією українських територій у березні 2014 р. послідувало позбавлення «Безпеки життєдіяльності» й «Цивільного захисту» статусу нормативних дисциплін у травні 2014 р. Це не лише виглядає нелогічним, а й дисонує з тим, що Конституція України проголошує життя, здоров'я та безпеку людини найвищою соціальною цінністю, а забезпечення безпечних і нешкідливих умов навчання, праці та виховання в закладах освіти гарантується низкою освітянських документів (ЗУ «Про освіту»; ЗУ «Про дошкільну освіту»; ЗУ «Про загальну середню освіту»; ЗУ «Про вищу освіту» та ін.). Необхідність безпекової підготовки обумовлена й стандартами вищої освіти (за спеціальностями) та професійними стандартами (за кваліфікаціями).

Водночас Україною взято курс на інтеграцію до європейської та розвинутої світової спільноти, де рівень безпеки ототожнюється з рівнем розвитку держави й безпековій підготовці майбутніх фахівців надається пріоритетне значення.

Відтак, зважаючи на сповідувані принципи суверенітету та впроваджувані цінності громадянського суспільства на тлі територіального сусідства з країною-агесором, яка неодноразово демонструвала й демонструє імперські зазіхання на Україну, логічним виглядає не згортання безпекової підготовки майбутніх педагогів, а ґрунтовне її розширення та вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Бокшиц О. М. Формування знань з безпеки життєдіяльності у студентів вищих навчальних закладів й заходи запобігання нещасних випадків на виробництві. *Молодий вчений*. 2017. № 9.1 (49.1). С. 5–8.
2. Желібо Є. П., Сагайдак І. С. Безпека життєдіяльності: навч. Посібник. Ірпінь: Університет державної фіскальної служби України, 2020. 256 с.

ЦЕРКОВНОПАРАФІЯЛЬНІ ШКОЛИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТТЯ)

Голя Галина Миколаївна,
викладач, Комунальний заклад вищої
освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк,
здобувач ступеня доктора філософії PhD,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м. Рівне

Стратегічні зміни в українському суспільстві визначають пошук нової стратегії розвитку системи освіти. Пріоритетними цінностями на шляху суттєвих змін у системі освіти стає поєднання традицій та інновацій. Характерним для останніх років є звернення до релігійних моральних цінностей як найбільш стійких та універсальних. Нині,

особливої актуальності набуває вивчення діяльності церковнопарафіяльних шкіл, які зробили вагомий внесок у ліквідацію неписьменності серед народу та піднесенні його духовності.

Аналіз історико-педагогічної літератури засвідчує, що історія шкільництва на Волині була предметом розгляду багатьох дослідників. Зокрема, історію освіти на Волині досліджували історики та науковці: М. Грушевський, М. Левківський, Я. Цецик, С.Бричок, В. Омельчук та інші.

На розвиток освіти Волинської губернії досліджуваного періоду вплинула приналежність двох її частин до різних суспільних організмів – радянського і польського. У радянській Волині у цей період значно зросла кількість загальноосвітніх установ, було ліквідовано неграмотність та запроваджено обов'язкове початкове навчання. У польській Волині у цей період теж певною мірою збільшується кількість загальноосвітніх навчальних закладів, більшість предметів у яких читалася польською мовою. [3, с. 63].

Стан освіти у Волинській губернії був одним із найгірших серед південно-західних губерній Російської імперії. За переписом 1897 року майже 83 % населення губернії були неграмотними (не вміли читати) [2, с. 28]. Поясненням цього є те, що розвиток освіти на Волині мав свої особливості: віддаленість від політичних та культурних центрів, незначна народонаселеність, економічна нерозвиненість, прикордонність, часта зміна політичної влади. Все це визначало напрями розвитку і принципи діяльності системи освіти. Волинська губернія другої половини XIX - початку XX століття характеризувалася економічним піднесенням, розвитком виробничих відносин, що формували соціальний запит на освіту населення. Це зумовило зростання кількості початкових шкіл. Зокрема, наприкінці XIX – на початку XX ст. у губернії зросла кількість освітніх закладів. Найбільше у Волинській губернії було народних однокласних училищ, церковнопарафіяльних шкіл та інших освітніх закладів, де учні отримували початкову освіту [4, с.168].

З огляду розповсюдження освіти у дусі православної віри та церкви, відповідно до ідеології Російської імперії та прихильності населення надавалася перевага церковнопарафіяльним школам. Церковнопарафіяльні школи набули значного поширення саме у Волинській губернії. Найбільш сприятливим періодом для діяльності таких шкіл був період з 1881 до 1905 років, коли на розвиток навчальних закладів виділялись значні кошти, створювались програми, підручники і посібники, відкривались вчительські школи, видавались науково-методичні журнали [1, с. 48]. Церковнопарафіяльні школи на Волині відіграли важливу роль у запровадженні початкової освіти у регіоні, зокрема в сільській місцевості. Ці школи будувались й утримувались за рахунок доброчинності поміщиків, священників, громадських товариств, насамперед учительських. Результатом матеріального забезпечення церковнопарафіяльних шкіл стала їх малокомплектність. Учителі застосовували прийоми одночасного навчання за системою різновікових відділень, що неоднозначно позначалося на ефективності навчального процесу і якості знань учнів.

Виходячи з вищевикладеного вважаємо, що церковнопарафіяльні школи посідали значне місце серед початкових навчальних закладів Волинської губернії. Вони надали освіту переважній більшості дітей бідних верств населення, долучили їх до християнських цінностей, дали можливість отримати грамоту, зрозуміти й вивчити церковні служби, церковні книги, сприяли формуванню духовності, культури народу. Загалом церковнопарафіяльні школи були ближчі до народу, відповідали потребам його життя, служили справі задоволення релігійних та моральних потреб.

Список використаних джерел:

1. Бричок С.Б. Церковнопарафіяльні школи в системі початкової освіти на Волині (друга половина XIX - 20-ті рр. XX століття) : дис... канд. пед. наук: 13.00.01. Житомирський держ. ун-т ім. Івана Франка. Житомир, 2005.

2. Грушевський М. С. Історія України, приладжена до програми вищих початкових шкіл і нижчих класів шкіл середніх / упор. А. Ф. Трубайчук. Київ : Либідь, 1991. 228 с.
3. Левківський М.В. Велика Волинь: історія освіти і культури : монографія. Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2011. 630 с.
4. Цецик Я. П. Заклади освіти у Волинській губернії наприкінці XIX – на початку XX ст. *Чорноморський літопис*. Випуск 6. 2012 с.166-171.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОГО БАТЬКІВСТВА У СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Гончар Людмила Вікторівна,
доктор педагогічних наук, головний
науковий співробітник лабораторії
інституційного виховання, Інститут
проблем виховання НАПН України, м. Київ

Готовність старшокласників до відповідального батьківства є психологічним феноменом, що охоплює інтегральну сукупність певних ознак, притаманних старшокласникам як майбутнім батькам відповідно до узвичаєних у соціумі норм, стандартів, вимог, які забезпечують у майбутньому здатність свідомо планувати майбутнє подружнє життя та народження дітей, а також свідомий прояв відповідальності за дитину та ефективне виконання подружніх і батьківських ролей. Науковець В. Шахрай розглядає поняття «готовність старшокласників до відповідального батьківства» як сформованість у них комплексу якостей, що поєднує позитивне ставлення до батьківства, наявність знань, навичок і вмінь з основ репродуктивної культури і сімейної педагогіки, емоційну розвиненість та усвідомлення відповідальності, як майбутнього батька, перед дітьми, сім'єю, суспільством [4, с. 52].

Готовність старшокласників до відповідального батьківства, на наш погляд, характеризується такими структурними компонентами: 1) певною сумою знань: щодо батьківських ролей, їхніх функцій, відповідальності, способи взаємодії між молодим подружжям та з майбутньою дитиною; 2) наявністю емпатійної здатності, позитивного ставлення до нових обов'язків, прагненням свідомо і відповідально виявляти подружні й батьківські почуття; 3) наявністю елементарних побутових вмінь, необхідних для майбутнього подружнього життя, вміннями елементарного догляду за дитиною та створення безпечного середовища для неї; вміння застосовувати необхідні знання у спілкуванні і міжособистісній взаємодії; уміння регулювати власні емоції і поведінку [1, с.82].

Ефективність виховного впливу на особистість старшого школяра забезпечується вибором відповідних педагогічних умов, які спрямовані на оптимальне вирішення проблеми в педагогічній практиці, стимулюють розвиток означених раніше структурних компонентів готовності старшокласників до відповідального батьківства та організаційно-матеріальне забезпечення формування цього феномену у старшокласників.

Визначаючи педагогічні умови, спроможні забезпечити досягнення старшокласниками необхідного рівня сформованості готовності до відповідального батьківства, зважали на те, що випадкові умови не сприяють досягненню передбачуваного результату. Саме тому розробка і запровадження педагогічних умов має відбуватися комплексно, тобто передбачати «сукупність явищ, дій, заходів, які утворюють єдине ціле» [2, с. 225].

Такими умовами в контексті нашого дослідження постали:

1. Підготовка педагогів загальноосвітнього навчального закладу до формування у старшокласників готовності до відповідального батьківства.

2. Залучення старшокласників до опанування знаннями, почуттями, вміннями щодо батьківських ролей, їхніх функцій, відповідальності, необхідних для майбутнього подружнього життя у позакласній роботі.

3. Оптимізація взаємодії школи і сім'ї з формування у старшокласників готовності до відповідального батьківства на засадах партнерства.

З метою реалізації даних умов у практиці загальноосвітніх середніх закладів для класних керівників, шкільних психологів, соціальних працівників було розроблено програму педагогічного супроводу для педагогів. Основними етапами проведення роботи з педагогами закладів загальної середньої освіти були: організаційно-аналітичний, інформаційний, практичний, оцінно-результативний. У межах впровадження Програми передбачено різні форми роботи з педагогами та використання інноваційних методів навчання дорослих. Найбільш доцільними у виховному плані засобами роботи з педагогами виступили рефлексивні й емоційно насичені форми й методи. З цієї метою застосовували різноманітні технології спілкування з педагогами для практичного вирішення проблем формування готовності старшокласників до відповідального батьківства, рекомендували застосування таких технологій у роботі з учнями та батьками.

Список використаних джерел:

1. Гончар Л.В. Теоретичні аспекти формування готовності до відповідального батьківства у старшокласників. *Prešovská univerzita v Prešove Pedagogická fakulta vzdelávanie a spoločnosť*. Medzinárodný nekonferenčný zborník. Prešov, 2020. С.81-87

2. Канішевська Л. В. Виховання соціальної зрілості старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів у позаурочній діяльності : монографія. Київ: ХмЦНП, 2011. 368 с.

3. Kanishevska L. Some aspects of the problem in forming readiness of boarding schools students for conscious parenting. *Education, Law, Business: Collection of scientific articles*. Cartero Publishing House, Madrid, Spain. 2020. Pp. 77–81.

4. Шахрай В. Формування готовності старшокласників до відповідального батьківства: основні поняття дослідження. *Інноватика у вихованні*. 2020. № 11 (2). С. 48–55.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ЧЕТВЕРТОГО КЛАСУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Городюк Катерина Володимирівна,
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м. Рівне

Концепцією Нової української школи передбачено оволодіння учнями певним набором компетентностей та наскрізних умінь. Одна з ключових компетентностей – це вільне володіння державною мовою [3,с.4]. Ціль зазначеної компетентності полягає в мовленнєвому розвитку здобувачів початкової освіти – формування вмінь висловлюватись в усіх доступних для них формах, типах і стилях мовлення, тобто здатність і готовність учнів спілкуватися українською мовою. У зв'язку з цим першочергове завдання вчителя початкових класів – забезпечити формування

мовленнєво-мовної компетенції учнів як основи комунікативної, розвитку їх творчого потенціалу.

Учні засвоюють мову не як суму понять та правил, а як засіб самовираження та спілкування, тобто сутність навчання полягає не в механічному заучуванні правил, а в розвиткові умінь усвідомленого і правильного використання одиниць мови в мовленні, тому проблема пошуку найбільш ефективних методів вироблення умінь учнів створювати власні висловлення стає досить актуальною.

Переступаючи поріг першого класу, діти володіють розмовно-побутовою мовою, їх лексичний словничок переважно бідний. Невміння зв'язно висловлювати свої думки, неправильна вимова слів, помилки в усному та письмовому мовленні – створюють дискомфорт у процесі спілкування з дорослими та однолітками, не дають учневі можливості в повній мірі розкрити свої здібності і задатки, проявити себе як особистість.

Монологічні висловлення сприяють підготовці школярів до мовного спілкування не тільки в усній, але й в письмовій формі. Ця готовність визначається, по-перше, знаннями про навколишню дійсність, по-друге, володінням знаннями, вміннями і навичками, володінням мовознавчими поняттями.

Навчати дітей писати творчі роботи – мета вчителя початкових класів.

Створювати власні письмові висловлювання – це насамперед уміння будувати текст, працювати з ним, розрізняти його тему, добирати заголовки, визначати основну думку, ключові слова, формулювати висновок, а також уміння орієнтуватися в побудові тексту і ділити текст на смислові частини, уміння аналізувати кожну частину тексту і передавати зміст кожної з них, уміння виділяти головне. На основі цих умінь розвиваються творчі здібності школярів.

Через твір педагог розуміє внутрішній світ дитини та пізнає його. Творча робота змушує учня систематизувати свої думки, вчить красиво і правильно їх висловлювати, збагачує мовлення, яке є засобом і показником його творчих здібностей, максимальної реалізації природних можливостей.

У Державному стандарті окреслено орієнтири для втілення зазначеної мети на рівні Типових освітніх програм МОН України, в які включено змістову лінію «Взаємодією письмово», що передбачає формування в учнів повноцінної навички письма, умінь висловлювати свої думки, почуття, ставлення та взаємодіяти з іншими людьми в письмовій формі, виявляти себе в різних видах мовленнєво-творчої діяльності [1]. Результатом такої роботи є базові вміння створювати письміні висловлювання у реальному та віртуальному просторі та редагувати їх [3, с.115].

Проблема розвитку мовленнєвих творчих здібностей привертала увагу багатьох вчених. Вона була предметом дослідження О. Амацьєва, Е. Белкіної,

А. Богуш, Н. Ветлугіної, Н. Гавриш, О. Дронової, Т. Комарової, Т. Козакової, Н. Сакуліної, О. Ушакової, Н. Фесюкової, В. Ягупкової та ін.

Як засвідчує аналіз вивчених нами джерел, питання впливу системи творчих робіт на розвиток креативності школярів більшість науковців розглядає як вирішальний фактор у формуванні їх умінь створювати власні висловлення.

Дослідники Н. Гавриш, Л. Карабаєва доводять, що в учнів складається свідоме естетичне сприйняття художніх творів, яке виявляється в розумінні змісту та ідеї твору, здатності виділяти та усвідомлювати його мовні засоби, хоча у складанні власних творчих нарбок більшість дітей відчуває труднощі. Це виявляється у змістовій (наслідування, невизначеність творів, алогічність змісту, бідність та не оригінальність сюжету) та фронтальних характеристиках висловлювання (порушення структури повідомлення, обмеженість у використанні стилістичних засобів), що пояснюється низьким рівнем мовно-мовленнєвої обізнаності, не сформованістю уявлень про жанрові, композиційні, мовленнєві особливості творів та невінним переносом набуті художні уявлення у власну творчість.

Значна частина праць з цієї проблеми (А. Богущ, Д. Бараніна, Т. Постоян, Н. Корткова, Н. Михайленко, С. Шадріна) присвячена переважно створенню системи мовленнєвих вправ, мовленнєвих творчих занять; розробці спеціальних прийомів навчання фантазуванню (Н. Гавриш, Дж. Рдарі, Страунг, Н. Корткова, Н. Михайленко, Н. Фесюкова).

Отже, формування творчої особистості та її здібностей – одне з пріоритетних завдань сучасної національної школи. Урок української мови в контексті новітніх педагогічних технологій, методів, форм навчання, спрямований на формування творчої особистості учня, є стрижневою ланкою освітньої парадигми.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти. *Учитель початкової школи*. 2018. №4. С. 40–42.
2. Луцан Н. Лінгводидактичні засади розвитку вмінь будувати висловлювання у молодшому шкільному віці. *Науковий Вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського*. Педагогічні науки. 2017. № 4(59). С. 300 – 304.
3. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. Київ. Видавництво «Світоч». 2019. 336 с.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО І ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ У ПОВОЄННИЙ ЧАС

Гриців Тетяна Григорівна,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін, Західноукраїнський національний університет, м. Чортків

Theses highlight the main aspects of the problems of organization of the educational process, which are focused on the nation-building vector based on socio-cultural paradigm. Approaches, functions, mechanisms that could be effective in the system of mentally oriented education are identified.

У тезах висвітлено основні аспекти проблем організації освітнього процесу, які зорієнтовують націєтворчий вектор на основі соціально-культурної парадигми. Визначено підходи, функції, механізми, які могли б бути ефективними в системі ментально зорієнтованої освіти.

В умовах війни, де агресія зумовлена безпрецедентним запереченням українців, як нації, визріває необхідність підсилення освітнього простору націєтворчим компонентом. Відтак актуалізується необхідність формування нового типу громадянина – не лише освіченого, але й критично мислячого, національно свідомого, відповідального за долю своєї Батьківщини. Крім того нинішні соціально-економічні ускладнення відбиваються на ставленні громадян до своєї країни й розумінні ними своєї ролі у її становленні.

Отже, пріоритетним завданням освіти на сьогодні є створення програми виховання високодуховної особистості на ґрунті духовного народознавчо-просвітницького потенціалу України, яка, отримавши знання, буде прагнути ввійти та досягнути глибоку культуру нашого народу і стати її носієм з метою відродження України та світу в цілому.

З огляду на це нам необхідна відповідна форма організації наукового знання, тобто цілісна теоретична система, зміст і структура якої була б збагачена соціально-культурною доктриною розвитку національної освіти і конкретизована психомистецькими технологіями навчання.

Тому варта уваги на сьогодні є ідея створення ментально зорієнтованої освіти, формат методологування якої базується на принципах інноваційної модульно-розвивальної освіти.

Створення ментально відповідної (адекватної) системи національної освіти можливе за такого розвитку державотворчих процесів в Україні, коли реформування освітньої системи стратегічно, тактично і ситуативно буде спрямоване на трансформацію навчально-виховних закладів й освітніх установ з фактора наукової інтелектуалізації суспільства в повноправні соціально-культурні інституції, котрі професійно займаються збереженням, збагаченням і розповсюдженням прогресивних наукових знань, соціальних норм і духовно-естетичних цінностей (Фурман, 2014, с. 8).

З метою подолання низки окреслених пізнавальних суперечностей і практичних проблем варто відмежувати створену нову повноцінну теорію освітньої діяльності від історично віджилої предметності матеріалістичного світосприйняття та перейти на духовний вектор розвитку, який може базуватися на методологічній моделі матриці соціально-культурного змісту цієї діяльності і вже на її основі проектувати, апробувати і впроваджувати конкретно-аналогічні матриці освітнього змісту розділів і тем навчальних предметів.

Саме як культурно-історична (надсоціальна) істота, людина поєднує в собі якості універсальності і унікальності, стає здатною до самоудосконалення, до вільної і творчої діяльності, іншими словами – отримує вимір духовності.

Ключовим внутрішнім викликом духовної безпеки нації виступає національна самоідентифікація, яка втілюється у почуттях-цінностях – «Я-Українець» – «Ми-Українці». Сутність цих почуттів-цінностей полягає у дієвій причетності особистості до своєї нації, до роду у широкому розумінні цього слова. Особистість має прийняти історичну естафету вищих духовних надбань нації, жити і діяти на їх основі та примножувати їх з урахуванням викликів теперішнього часу (Бех І. Д. (Кер.), Алексєнко Т. Ф., Журба К. О., Кириленко С. В., Кириченко В. І., Корецька Л. В. ...Шкільна І. М. 2018, с. 5).

Будь-яка соціально організована форма спільності людей, вважає Фурман А.В., задає реально-ідеальний простір своєї культури – першопричину людського способу життя, тому форма спільності представників різних вікових груп відповідно утворює простір реально-ідеальної культури, тобто специфічний освітній простір.

З метою розвитку національної сфери освіти виникла нагальна потреба в розробці метатеорії, як нового етапу розвитку наукової думки і освітньої практики, за модульно-розвивальною інноваційною системою освітньої діяльності, що може стати вперше предметом теоретичного осмислення, наукового проектування і соціально-психологічного генезису на рівні школи як соціально-культурної організації або інституту духовного виробництва суспільства (Фурман, 2014).

Основний зміст модульно-розвивальної інноваційної системи, яка вибудовуватиметься у координатах соціально-культурної парадигми, становлять чотири сфери соціально-культурного досвіду: добування, використання, збагачення, творення, які співвідносяться з періодами функціонування цілісного модульно-розвивального процесу: інформаційно-пізнавального, нормативно-регуляційного, ціннісно-естетичного, духовного.

На основі соціально-культурної парадигми, на противагу інформаційно-пізнавальній, репрезентується демократична відкритість, продукування гуманізму, розвиток самодостатності, внутрішня діалогічність і високий культуротворчий потенціал.

На основі вибудованої парадигми варто здійснювати наукове осмислення народної педагогіки як компонента національної культури, що може слугувати ефективним джерелом національного самоусвідомлення українства та подолання кризових явищ у суспільстві за умови максимального впровадження у зміст освітньої галузі культурно-

історичних надбань і традицій українського народу. Народна педагогіка як система культурно-історичних надбань народу, акумулювала у собі весь потенціал фундаментальних цінностей, які є визначальними у формуванні світоглядної позиції зростаючої особистості.

З огляду на це важливим чинником освітнього процесу є ціннісна основа освітнього процесу, де народознавча галузь, яка мала б бути введена в освітній простір як «народознавство в дії», згідно з вимогами Державного стандарту, ставить акцент на моральну складову, яка має мати беззаперечний вплив на виховання високодуховної особистості на основі виховної практики народу, тобто виховання ціннісних ставлень до себе як духовної субстанції, що проєктують відповідні ціннісні ставлення і до Батьківщини.

У школах, які працюють на духовне і національне відродження – Школи національного духовного відродження, освітній процес має здійснюватися на основі таких методологічних підходів: культурологічного, особистісно і ментально зорієнтованого, аксіологічного, системного, компетентнісного, діяльнісного.

Важливим аспектом даної проблеми є те, що на основі ментально зорієнтованої освіти виховуються ціннісні ставлення до Батьківщини, які мають здійснювати певні функції в особистісній і суспільній площині, основними з них є:

- аксіологічна – є моральним ґрунтом, що забезпечує збереження та передачу світоглядних та культурних цінностей українського народу, формує національно-культурну ідентичність;
- активно-перетворювальна – здійснює трансформацію знань, умінь і навичок у ціннісні ставлення, формує національну самосвідомість;
- виховна – забезпечує цілеспрямований вплив з метою вироблення ціннісного ставлення до Батьківщини;
- самовиховна – спрямована на вироблення у себе позитивного ціннісного ставлення до Батьківщини, самоповаги і подолання упереджень, стереотипів меншовартості по відношенню до своєї Батьківщини та різних народів, що населяють її;
- регулятивна – орієнтація на національні цінності та народні норми поведінки;
- гуманістична – розглядає людину як найвищу цінність, гідного представника українського народу.

Психологічними механізмами в такому освітньому середовищі пріоритетне значення мають національно-культурна ідентичність та національна самосвідомість. Національно-культурна ідентичність формується на основі отождолення себе з українською нацією та відчутті приналежності до неї і розуміється як особистісний феномен, який визначає відчуття своєї належності до Батьківщини, нації, родини, сім'ї та природного середовища, а також потребу у оволодінні, збереженні та передачі культурної спадщини свого народу.

Національно-культурна ідентичність взаємопов'язана із національною самосвідомістю, яка є елементом національної психології, що базується на основі національно-культурної ідентичності і регулює суспільне та особистісне ціннісне ставлення до Батьківщини за допомогою національних установок, ментальності, архетипів, національного характеру (Гриців, 2021)

Отже, за допомогою новітнього міжнаукового інструментарію, на історичному підґрунті українського менталітету, із наявної сировини національних і загальнолюдських надбань покликані виробляти духовний продукт найвищого цивілізаційного гатунку – висококультурного громадянина суверенної соборної України, якому притаманні національна самосвідомість, життєва мудрість, гуманні цінності, творча рефлексія і добродійна духовність (Фурман, 2014, с.8).

Список використаних джерел:

1. Бех, І. Д. (Кер.), Алексєєнко, Т. Ф., Журба, К. О., Кириленко, С. В., Кириченко, В. І., Корецька, Л. В., Шкільна, І. М. (2018). *Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей*: Київ.
2. Гриців Т. Г. (2021). Виховання ціннісного ставлення до Батьківщини у молодших школярів засобами народної педагогіки. (Дис.канд.пед. наук. 13.00.01). Ін-т проблем виховання АПН України, Київ.
3. Фурман А. В. (2014). *Психокультура української ментальності: 3-є наукове видання*. Тернопіль: НДІ МЕВО.

РОЛЬ ГРИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НУШ

Гудовсек Оксана Анатоліївна,

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки початкової,
інклюзивної та вищої освіти,

Гудовсек Софія Сергіївна,

здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м. Рівне

Гра - діяльність людини з моделювання іншого виду діяльності з розважальною чи навчальною метою. Це складне, багатогранне явище, яке неможливо однозначно трактувати. Гра посідає важливе місце в житті дітей молодшого шкільного віку, є для них засобом пізнання дійсності. Вона забезпечує перехід від пізнавальної мотивації до появи потреби у знаннях та їх практичного застосування. Ідеальна навчальна гра сприяє:

- активізації розумових процесів;
- підвищенню інтересу до навчання;
- тренуванню пам'яті;
- логічному міркуванню.

Гра може бути включена в будь-який вид людської діяльності. Педагогічну гру доцільно широко використовувати як засіб навчання, виховання і розвитку учнів молодшого шкільного віку. Навчальна гра може тривати від кількох хвилин до цілого уроку й може використовуватися на різних етапах уроку.

Грі властиві такі функції:

1. Соціальні: комунікативна, гедоністична, рекреаційна, компенсуюча.
2. Культурологічні: культуротворча, естетична.
3. Педагогічні: виховна, дидактична або навчальна, розвиваюча, функція тренінгу, психотехнічна функція

На сьогодні існує безліч класифікацій ігор за різними ознаками. Найбільш повною є класифікація ігор Г. Селевко [4].

Класифікація педагогічних ігор (за Г.К.Селевком)

За галуззю діяльності:

інтелектуальні;
фізичні;
трудові;
психологічні;
соціальні.

За ігровою методикою:

сюжетні;
предметні;
рольові;
імітаційні та
драматизаційні;
ділові.

За характером педагогічного процесу:

пізнавальні, виховні, розвивальні;
навчальні, тренінгові,
контрольовальні, узагальнювальні;
репродуктивні, продуктивні, творчі;
комунікативні та діагностичні;
профорієнтаційні та психотехнічні.

За предметною галуззю:

математичні, хімічні, біологічні,
фізичні, економічні;
музичні, театральні, літературні;
трудові, технічні, виробничі;
спортивні, народні, військово-
прикладні, фізкультурні;
суспільнознавчі, економічні,
комерційні, управлінські.

Виокремлюють і класифікацію ігор, запропоновану П. Підкасистий, Ж. Хайдаров [3].

Класифікація педагогічних ігор (за П. Підкасистим, Ж. Хайдаровим):

За змістом:

дидактичні;
військові;
спортивні;
економічні

За складом і кількістю учасників:

індивідуальні;
одиначні;
парні;
групові;
колективні;
масові;
планетарні

За змістом, характером перебігу та результатами:

- психологічні, фізичні та тренінги: рухові (спортивні, рухливі, моторні);
- екстатичні; експромтні;
- розваги, забави, лікувальні (ігрова терапія);
- інтелектуально-творчі: предметні забави;
- сюжетно-інтелектуальні; дидактичні (навчально-предметні, навчальні, пізнавальні);
- будівельні, трудові, технічні; конструкторські;
- електронні;
- комп'ютерні;
- соціальні: творчі, сюжетно-рольові (наслідувальні, режисерські, ігри- демонстрації);
- ділові ігри (організаційно-діяльні, організаційно-комунікативні, організаційно-розумові, рольові, імітаційні);
- комплексні: (колективно-творча дозвілєва діяльність).

Для нової української школи вагомою є диференціація ігор за типом людської діяльності (М. Єрмолаєва) [2] та за творчим характером гри (А. Гусєва) [1].

**За типом людської діяльності
(М. Єрмолаєва):**

- фізичні або ігри тіла (рухові; екстатичні);
- інтелектуальні або ігри розуму (ігри-маніпуляції; ігри-подорожі;
- предметні або дидактичні; психотехнічні; конструкторські; комп'ютерні);
- соціальні або ігри душі (сюжетно-рольові; ділові; організаційно-діяльні; імітаційні);
- комплексні (колективно-творчі справи, дозвілєвої діяльності)

**За творчим
характером гри
(А. Гусєва):**

- імітаційні;
- конкурентні;
- пошукові або креативні

Значну роль в освітньому процесі нової української школи мають універсальні ігрові прийоми та вправи:

- інтерактивна дидактична гра «дари Фребеля» (пізнання навколишнього світу та розвиток творчих здібностей);
- ігри з Lego (сприяють розвитку творчого мислення, пам'яті, логіки і зв'язного мовлення);
- гра «Шість капелюхів» (розвитку критичного мислення);
- п'ять ігрових прийомів («Так чи ні»; «Здивуй-но»; «Фантастична домішка»; «Ігрова мета»; «Знайди помилку» – роблять урок цікавим);
- ігри та вправи для подолання дисграфії ;
- квести;
- пальчикові ігри та гімнастика (сприяють розвитку зорової уваги, пам'яті, уяви, фантазії, комунікабельності);
- кінезіологічні вправи («знімають емоційне та фізичне напруження);
- руханки (чергують розумове навантаження з фізичним).
- ігри-тренажери за допомогою програми PowerPoint.

Цікавість умовного світу гри робить позитивно емоційно забарвленою монотонну діяльність із запам'ятовування, повторення, закріплення чи засвоєння інформації, а емоційність ігрового дійства активізує всі психічні процеси і функції дитини. Іншою позитивною стороною гри є те, що вона сприяє використанню знань в новій ситуації, т. б. засвоюваний учнями матеріал проходить через своєрідну практику, вносить різноманітність і інтерес в навчальний процес. [5, с. 45].

Список використаних джерел:

1. Гусєва А. Ю. Типологии игры: «поззия» и этология. *Игровое пространство культуры*. СПб., 2002. С. 54.
2. Ермолаева М.Г. Игра в образовательном процессе: метод. пособие /2-е изд., доп. СПб: СПб АППО, 2005. 112 с.
3. Пидкасистый П.И., Хайдаров Ж. С. Технология игры в обучении и развитии: учеб. пособие. М.: Рос. пед. агентство, 1996. 269 с.
4. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: учеб. пособие. М.: Народное образование, 1998. 256 с.
5. Шість цеглинок в освітньому просторі школи. Методичний посібник/ Упорядник О. Рома. The LEGO Foundatson, 2018. 45 с.

СУТНІСТЬ ТА ВИДИ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Данилюк Тетяна Василівна,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
науковий керівник:
к. пед. н., доц. Стельмашук Ж.Г.,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м. Рівне

У сучасних умовах творення Нової української школи актуальність набуває пошук шляхів позитивного спрямування дозвіллевої активності особистості.

У довідковій літературі зазначено, що «дозвілля – вільний від праці час, час відпочинку» [1, с. 234], «частина вільного часу (воно є частиною позаурочного часу), який людина має у своєму розпорядженні на свій розсуд. Основні параметри дозвілля – тривалість, місце і спосіб проведення, структура» [4, с.65].

В Українському педагогічному енциклопедичному словнику (2011) знаходимо таке трактування: «Дозвілля дітей – вільний від обов'язкової діяльності час. Використовуючи години дозвілля для ігор, читання, праці, занять спортом, мистецтвом, технікою, дитина розвивається розумово, морально й фізично. Активне, розумне дозвілля – важливий засіб збереження та підвищення працездатності. Організація дозвілля – одне з найважливіших завдань школи, позашкільних установ, громадських організацій, сім'ї [2, с.138].

У свою чергу поняття «діяльність» розглядається як «спосіб буття людини в світі, здатність її вносити в дійсність зміни. Основні компоненти діяльності: суб'єкт з його потребами; мета, відповідно до якої перетворюється предмет в об'єкт, на який спрямовано діяльність; засіб реалізації мети; результат діяльності [4, с.63], «застосування свої праці до чого-небудь; праця, дії людей у якій-небудь галузі» [1, с. 228].

Відтак, дозвіллева діяльність являє собою цілеспрямовану та усвідомлену активність особистості, спрямовану на задоволення потреб в пізнанні себе та навколишнього світу, задоволення її духовних та соціальних потреб. здійснювану в умовах безпосереднього й опосередкованого вільного часу.

Особливостями дозвіллевої діяльності є її добровільність, нерегламентованість, свобода вибору, доступність, різноманітність, відповідність обраних видів дозвілля суб'єктивним інтересам та запитам особистості, інтеграція різних видів діяльності та емоційна забарвленість.

Дослідницею означеної проблеми О.Гончарук укладено види організації дозвіллевої діяльності дітей молодшого шкільного віку, як-то:

- пізнавальна, освітньо-дозвіллева, культурно-дозвіллева, спортивно-дозвіллева (критеріальна ознака – зміст);
- виховна, розвивальна, формувальна, комунікативна, розважальна, адаптаційна, рекреаційна (критеріальна ознака – функційне призначення);
- активна й пасивна (критеріальна ознака – рівень активності суб'єктів);
- репродуктивна, продуктивна, конструтивна, творча (критеріальна ознака;
- рівень прояву творчості суб'єктів) [3].

Отже, дозвілля молодших школярів нами визначено як діяльність дитини у вільний час, що обрана за власними інтересами і нахилами, яка приносить їй моральне задоволення і, в якій вона може проявити себе як особистість – суб'єкт цієї діяльності.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови./ уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ПЕРУН, 2004. 1440 с.

2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2-ге вид., допов. й виправ. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.
3. Гончарук О. Видо-типова характеристика дозвілєвої діяльності молодих школярів. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2019. Вип. 2. С. 24-31.
4. Соціально-педагогічний словник / За ред. В. В. Радула. Київ : «ЕксОб», 2004. 304 с.

СТРУКТУРА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ДИСКРИМІНАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Джурик Катерина Ігорівна,
здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»,
науковий керівник:
к. пед. н., доц. Баліка Л. М.,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м. Рівне

Профілактика дискримінації у закладах освіти є реалізацію двох видів: загальної та спеціальної профілактики. Загальна профілактика дискримінації – комплекс заходів, вкладених у створення сприятливих соціальних, психолого-педагогічних, соціокультурних умов, що перешкоджають виникненню утисків у міжособистісних відносинах учнів. Загальна профілактика передбачає здійснення заходів щодо запобігання виникненню проблеми дискримінації (колективна робота з учнями, батьками та педагогами, спрямована на зниження конфліктів серед учасників освітнього процесу, на створення сприятливого соціального середовища, на організацію діяльності, що запобігає виникненню дискримінації) [1].

Спеціальна профілактика дискримінації – система корекційно-реабілітаційних заходів, спрямованих на роботу з дітьми групи ризику, їхніх батьків та педагогів закладів освіти, що беруть участь у процесі дискримінації. Вона передбачає соціально-педагогічне супроводження, психолого-педагогічну та соціально-правову допомогу учасникам процесу дискримінації, захист тих, хто навчається від негативного впливу асоціального середовища (індивідуальна, групова та колективна робота, використання різноманітних заходів, спрямованих на усунення факторів ризику, на запобігання рецидиву дискримінації).

За класифікацією Всесвітньої організації охорони здоров'я профілактична робота включає первинну, вторинну і третинну профілактику.

Первинна профілактика дискримінації в закладах освіти спрямована на усунення несприятливих чинників, які сприяють виникненню дискримінації у міжособистісних відносинах учнів, підвищення стійкості впливу цих чинників. Первинна профілактика дискримінації є найважливішим видом превентивних заходів у галузі запобігання дискримінації учнів в закладах освіти. Вона вирішує завдання ранньої превенції та усунення передумов виникнення дискримінації молодших школярів у міжособистісних стосунках.

Вторинну профілактику дискримінації в закладах освіти спрямовано на раннє виявлення первинних відхилень і реабілітацію учасників процесу дискримінації. Даний вид профілактики спрямований на зміну дезадаптивних форм поведінки, що вже склалися. Вторинна профілактика – це комплекс соціально-психологічних, педагогічних та інших заходів, вкладених у роботу з учнями, котрим характерно девіантна поведінка.

Педагогічні заходи вторинної профілактики включають: діагностику поведінкових девіацій школярів, вивчення психологічного неблагополуччя дітей у сім'ях, чи інших групах, діяльність педагога з недопущення поширення дискримінації серед молодших школярів.

Третинна профілактика дискримінації в закладах освіти – це соціалізація учнів, активізація особистісних ресурсів, навчання соціально значущих навичок, профілактика рецидиву. Третинну профілактику дискримінації спрямовано на попередження рецидивів в учнів з девіантною поведінкою, зменшення ризику відновлення поведінкових девіацій, формування соціально значимого типу поведінки. Педагогічна профілактика цього рівня полягає у соціально-психологічних та педагогічних заходах, спрямованих на запобігання повторній появі дискримінації, на подолання виявлених проблем, реабілітацію та соціалізацію молодших школярів.

Профілактична робота в закладах освіти будується на двох рівнях: інформаційному – інформування, освіта, навчання суб'єктів профілактичної діяльності у питаннях профілактики дискримінації; практичному – організація профілактичних заходів, залучення педагогічного складу шкіл, батьків учнів, створення умов для проведення організаційно-діагностичних процедур, надання корекційно-консультативної допомоги.

Основними напрямками педагогічної профілактики в закладах освіти виступають: діагностичний (виявлення причин, факторів та умов виникнення дискримінації); формувальний (формування сприятливих міжособистісних відносин у класі); інформаційний (робота з педагогами та батьками); робота з учнями (корекційна, реабілітаційна, консультативна) [2].

Педагогічна профілактика спрямована на три вектори: школярів, батьків учнів та педагогів закладів освіти.

Профілактика дискримінації школярів в закладах освіти може здійснюватися у формі проєктної діяльності, спілкування в кіберпросторі, дискусійних клубів, педагогічних студій, семінарах, вебінарах, майстер-класів, навчальних лекцій, бесід, диспутів, творчих майстерень, корекційних ігор, екскурсій, класних годин, батьківських зборів та ін. Методами педагогічної профілактики дискримінації можуть бути: аналіз вчинку, приклад, роз'яснення, педагогічне застереження, вимога, навіювання, спонукання, переконання та інші.

Основними напрямками комплексної роботи закладу освіти з профілактики дискримінаційної поведінки школярів виступають: своєчасна діагностика проблеми, виявлення учнів, схильних до девіантної поведінки; організація індивідуальної та групової роботи з учнями групи ризику, залучення до соціально-корисної дозвілєвої діяльності; психолого-педагогічна робота із сім'ями учнів; зниження негативного впливу сімейного виховання на школярів; встановлення спільності дитячих та батьківських колективів; просвітництво педагогів з питань запобігання проявам дискримінаційної поведінки учнів.

Важливим напрямом педагогічної профілактики дискримінації школярів в закладах освіти є тісне співробітництво з сім'ями учнів. Відсутність розуміння між дітьми та батьками, між педагогами та членами сімей школярів може бути джерелом виникнення проблем у міжособистісній взаємодії класного та батьківського колективів. Співпраця, спільна творчість, відкриті дискусії, освіта батьків, сприяння сім'ям учнів у створенні умов, що сприяють зменшенню негативного впливу зовнішніх факторів ризику, – всі ці складові сприяють профілактиці дискримінації молодших школярів.

Організація спільної профілактичної роботи школи та сім'ї дозволить: нівелювати існуючі розбіжності між педагогами та батьками тих, хто навчається у питаннях запобігання утиску молодших школярів, підвищити рівень педагогічної культури батьків, надавати допомогу сім'ї у вихованні дітей, удосконалити форми та методи профілактичної роботи в умовах сім'ї та закладів освіти. Педагогічне супроводження

виховної діяльності спрямоване на саморозвиток школярів, формування готовності до соціального вибору, націлене на співпрацю, спільну діяльність суб'єктів освітнього процесу.

Профілактика дискримінації в закладах освіти є складною, багаторівневою діяльністю. Основними лініями профілактичної роботи є: рання превенція дискримінації в школах, корекція дискримінації впливає на особистість та запобігає рецидивам.

Таким чином, огляд педагогічного досвіду з організації профілактики дискримінації поведінки учнів в умовах освітньої організації дозволив нам сформулювати наступні висновки: мета педагогічної профілактики полягає у створенні сприятливих умов для соціального розвитку учнів, зниження впливу зовнішніх та внутрішніх факторів виникнення поведінкових девіацій, формуванні позитивних життєвих установок та цінностей школярів; основними лініями профілактичної роботи є: рання діагностика дискримінації у школах, корекція дискримінації, запобігання рецидивам; суб'єктами профілактики дискримінації у міжособистісних відносинах в закладах освіти є: педагогічний склад, школярі та їх сім'ї; зміст профілактичної роботи освітніх організацій щодо превенції дискримінації поведінки включає: моніторинг, соціально-педагогічний супровід жертв дискримінаційних дій та утисків, педагогічна та правова освіта батьків у питаннях виявлення та корекції дискримінаційної поведінки своєї дитини, формування професійної готовності педагогів до взаємодії з дітьми групи ризику; форми профілактичної роботи можуть бути: індивідуальні, групові та колективні, проводитися у вигляді семінарів, майстер-класів, творчих майстерень, проєктної діяльності, педагогічних студій, корекційних ігор, батьківських зборів, консультацій та ін. Результатом профілактичної роботи виступає усунення причин та факторів, що сприяють формуванню дискримінації учнів в закладах освіти.

Список використаних джерел:

1. Зиннуров Ф. К. Педагогическая профилактика и коррекция девиантного поведения подростков в условиях социокультурной среды: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.05. Казань, 2012. 431с.
2. Романова А. В. Деятельность учителя начальных классов по профилактике отклоняющегося поведения младших школьников: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Челябинск, 2004. 168 с.

ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Жирун Анна Володимирівна,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
Синьчук Оксана Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки початкової,
інклюзивної та вищої освіти, Рівненський
державний гуманітарний університет,
м. Рівне

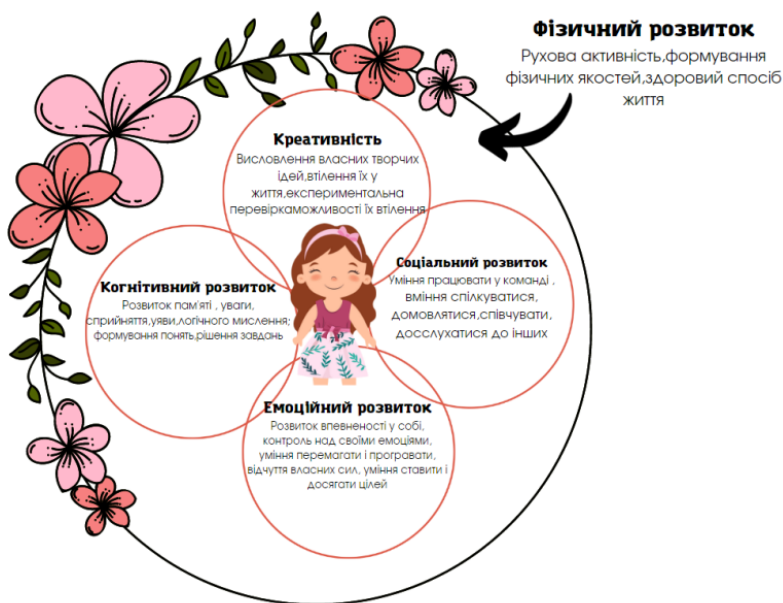
Сучасний етап реформування освіти України характеризується інтенсивним пошуком нових підходів у теорії та практиці навчання і виховання, активним втіленням нових технологій і освітніх моделей. Інноваційна діяльність педагога сьогодення є основним напрямом реалізації модернізаційних реформ в освіті.

Сьогодні ШКОЛА потребує такої організації діяльності, яка забезпечила б розвиток індивідуальних здібностей і творчого ставлення до ЖИТТЯ кожного учня, впровадження інноваційних навчальних програм, реалізацію принципу гуманного підходу до дітей. Ігрові технології є однією з унікальних форм навчання, яка дозволяє зробити цікавими і захоплюючими не тільки роботу учнів на творчо-пошуковому рівні, але й буденні кроки з вивчення предметів [4].

Гра для дітей – це спосіб пізнання світу. У грі діти розвивають важливі компетентності, які будуть їм необхідні протягом усього життя. Стаючи частиною гри, дитина повністю занурюється у процес, бере на себе відповідальність, стає цілеспрямованою, відчувається комфортно, радісно, а головне – має можливість ініціювати діяльність і розвивати власну ідею, активно взаємодіяти з іншими учасниками гри і в такий спосіб навчатися. І як спілкування, командної роботи, вміння генерувати нові ідеї, проявляти ініціативу, критично мислити та оперувати інформацією [1, с. 5].

Тому сьогодні, в умовах війни та карантину, популярності все більше набуває дистанційне навчання. Використання ігрових моментів на уроках, так як і дидактичних ігор, особливо важливо під час дистанційного навчання, адже це створює в учнів гарний робочий настрій, активізує їхню увагу, яка може розсіюватися під час довготривалої роботи за комп'ютером [2].

Гра допомагає учням формувати і розвивати велику кількість навичок та вмінь, які у майбутньому сприяють навчанню протягом усього життя. Завдяки грі дитина розвивається всебічно. У методичному посібнику «Гра по-новому, навчання по-іншому» О.Рома виділила п'ять основних сфер розвитку особистості, що представлено на рис.

Вправи, що представлені у збірнику «Гра по-новому, навчання по-іншому» О.Роми, спрямовані на розвиток цих сфер. Завдання в збірнику, побудовані таким чином, що кожна вправа формує і розвиває декілька навичок та умінь одночасно, але основна увага зосереджена на чомусь одному [1, с. 5].

Щоб внести елемент гри в освітній процес під час дистанційного навчання, можна скористатися онлайн -ресурсами Plickers, Quizalize, Mentimeter, Nearpot, Kahoot. З допомогою цих сервісів традиційну самостійну чи контрольну роботу можна провести у формі гри. Це неймовірно цікаво! Така перевірка знань дітям до вподоби, вони отримують море емоцій і просять ще і ще [2].

Ігри важливо проводити систематично і цілеспрямовано на кожному уроці, починаючи з елементарних ігрових ситуацій, поступово ускладнюючи і урізноманітнюючи їх у міру нагромадження в учнів знань, вироблення вмінь і навичок, засвоєння правил гри, розвитку пам'яті, виховання кмітливості, самостійності, наполегливості тощо.

За порадами Оксана Роми, що представлені в методичному посібнику «Гра по-новому, навчання по-іншому», перш ніж розпочати взаємодію з учнями, замисліться над тим, що ви розвиваєте творчих людей, які вміють мислити, обґрунтовувати свою думку і готові вчитися впродовж життя. А ви є дизайнером умов і кофортного середовища, де перебувають учні, і воно має бути максимально природнім та зрозумілим для них – ігровим та діяльнісним.

Поради, які допоможуть вам зробити взаємодію з учнями успішною, цікавою та мотивуючою:

Давайте учням можливість виконувати завдання самостійно, нехай вони контролюють процес. Якщо в учнів виникли труднощі, вони зневірилися у собі чи просять про допомогу, підбадьорте та допоможіть їм корисною порадою чи ідеєю.

Будьте поруч з учнями, спостерігайте за ними, адже це допоможе швидко відреагувати на їх потреби й краще зрозуміти, що їх цікавить та мотивує.

Будьте допитливими, ставте відкриті питання, на зразок « Над чим ви зараз працюєте?», « Мені цікаво чому...?», « Як тобі це вдалося?» тощо.

Спокутайте учнів вигадувати/створювати власні історії і ділитися ними один з одним.

Заохочуйте, схвалюйте спроби кожного учня проявляти оригінальність, гнучкість мислення, продукувати креативні рішення та відповіді, бачити нові можливості у відомому, висувати нові ідеї, гіпотези, робити припущення, практично апробувати та реалізувати свої ідеї, критично та реалістично оцінювати зроблене, зіставляти задумане з досягнутим.

Пам'ятайте, у більшості завдань немає єдиної правильної відповіді. Давайте можливості учням проаналізувати виклик та запропонувати своє рішення ситуації. Давайте можливості робити вибір, переконайтеся, що кожен учень бере активну участь у виконанні завдання [1, с. 7].

Ми вважаємо, що саме в іграх розпочинається невимуснене спілкування дитини з колективом класу, взаєморозуміння між вчителем і учнем. Завдяки ігровим формам навчання, можна залучити пасивних учнів до систематичної розумової праці, дати змогу дитині відчувати успіх, повірити в свої сили, навчати без примусу, щоб кожен учень був не просто слухачем, а дослідником, фантазером, винахідником і просто жив щасливим життям спілкування [3].

Список використаних джерел:

1. Гра по-новому, навчання по-іншому. Метод. посіб. / Упорядник О.Рома. The LEGO Foundation. Київ, 2018. 44 с.
2. Ігри під час дистанційного навчання. URL: <https://buki.com.ua/blogs/ihry-pid-chas-dystantsiynoho-navchannya/>.
3. Сюрій О. В. Використання ігрових технологій в навчально-виховному процесі. URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-igrovih-tehnologij-v-navchalno-vihovnomu-procesi-206665.html>.

4. Федурян О.І. Впровадження ігрових технологій у початковій школі. URL: <https://vseosvita.ua/library/vprovadzenna-igrovih-tehnologij-u-pocatkovij-skoli-414824.html>.

МЕТОД ПРОЄКТІВ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Жирун Оксана Анатоліївна,
асистент вчителя, Костянтинівська гімназія
Сарненської міської ради Рівненської
області, с. Костянтинівка,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
науковий керівник:
к. пед. н., доц. Синьчук О. М.,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м. Рівне

Розвиток інноваційних процесів у освіті на сучасному етапі є об'єктивною закономірністю, що зумовлюється: інтенсивним розвитком інформаційних технологій у всіх сферах людського буття; оновленням змісту філософії сучасної освіти, центром якої став загальнолюдський цілісний аспект; гуманістично-зорієнтованим характером взаємодії учасників навчально-виховного процесу; необхідністю формування творчої особистості вихованця, його готовності до активної діяльності в нових соціально-економічних умовах.

Проектність – визначальна риса сучасного мислення. Проектне мислення, проектна діяльність – процес узагальненого і опосередкованого пізнання дійсності, в ході якого людина використовує технологічні, технічні, економічні та інші знання для виконання проєктів по створенню культурних цінностей.

Проектний метод навчання – це певним чином організована пошукова, дослідницька діяльність учнів, індивідуальна або групова.

Головна ідея методу проєкту – розвиток пізнавальних інтересів учнів, умінь самостійно конструювати свої знання й орієнтуватися в інформаційному просторі, розвивати критичне мислення.

Метод проєктів виник у період перегляду поглядів на систему загальної освіти. Так, в Америці в 20-ті роки ХХ ст. гостро постала проблема навчання дітей, які в силу своїх здібностей, інтересів, зайнятості не могли засвоїти необхідний навчальний мінімум. Основною ідеєю цієї новітньої технології (педагогічні погляди американського філософа і педагога Джона Дьюї) стала ідея побудови навчання на активній основі, через доцільну діяльність учня, у співвідношенні з його особистим інтересом. Надзвичайно важливо показати учню його особисту зацікавленість у здобутті знань, де і яким чином вони можуть йому знадобитись у житті. Проблема мусить бути з реального життя, знайома і значуща для учня, для її розв'язання йому необхідно застосовувати здобуті знання або ті, що їх належить здобути [1, с.47].

Проектна діяльність, як один із засобів розвитку навчально-пізнавальних компетенцій молодших школярів, істотно змінює традиційну побудову системи освіти і відіграє основну роль в процесі навчання дітей, в основі якої лежить не підхід, який стверджує, що джерело формування понять знаходиться не в дитині і що всі поняття пропонуються дитині ззовні і засвоюються їм, а підхід, орієнтований на розвиток, що дає можливість осмислити і оцінити всю важливість природного дорослішання дитини і розвивати її найкращим чином тоді, коли він дійсно захоплений процесом навчання [2].

В основі навчальних проєктів лежать дослідницькі методи навчання. Вся діяльність учнів зосереджується на наступних етапах:

I. Етап постановки мети — усвідомлення учнями конкретної задачі (організація проєкту).

II. Етап планування роботи — вибір раціонального способу дії (планування проєкту).

III. Етап виконання — реалізація діяльності, яка супроводжується поточним контролем і перебудовою за необхідності (реалізація проєкту).

IV. Етап перевірки результатів, виправлення помилок, співставлення здобутих результатів із запланованими, підведення підсумків роботи та її оцінка (підсумок проєкту).

Проектна діяльність дозволяє розширити цілі і завдання уроків, змінити їх форму. Уроки-проєкти дають можливість зняти перевантаження з молодших школярів. Цікава робота, якою є проектна діяльність, не викликає напруги і спаду розумових процесів дітей, а значить проєкти можна вважати здоров'язберігаючою технологією.

Метод проєктів дозволяє вирішити одну з найгостріших проблем сучасної освіти – проблему мотивації. За допомогою традиційних методик дітей навчанням не захопити. Не тільки відстаючі, але і обдаровані й талановиті тяж, буває, сумують на уроках. Тому потрібно намагатися висунути перед дітьми таку проблему, яка цікава і значима для кожного.

Привабливість методу навчальних проєктів полягає в тому, що до цієї діяльності можна залучити дитину будь-якого шкільного віку. Цей метод може бути ефективно використаний, починаючи з початкової школи, при цьому, не замінюючи традиційну систему, а органічно доповнюючи, розширюючи її.

Сучасні умови життя, під час війни, вчитель має виховувати та розвивати майбутню особистість, яка б вміла мислити та працювала творчо, а також вміла приймати нестандартні рішення. Саме цим зумовлена нині увага педагогів до інновацій.

Актуальність проєктної діяльності обумовлюється необхідністю учнів розуміти сенс і призначення своєї роботи, вміти самостійно ставити цілі і завдання, продумувати способи їх здійснення.

Цінність цього методу полягає, ще й в тому, що навіть у цей напружений час війни, час дистанційного навчання, правильно організована, з використанням дистанційних платформ, проєктна діяльність можлива. У процесі її здійснення учні знайомляться з новими формами роботи, набувають досвід спільної діяльності з однолітками, з дорослими. Включення школярів в проєктну діяльність вчить їх міркувати, прогнозувати, формує самооцінку, а також дає велику підтримку, що не менш важливо у цей складний час.

Список використаних джерел:

1. Гладій Л. К. Метод проєктів – як освітня технологія. Харків: Ранок, 2012. 160 с.
2. Косогова О. О. Метод проєктів у практиці сучасної школи. Харків: Ранок, 2011. 145 с.
3. Полат Є. С. Метод проєктів: історія і теорія питання. Москва: Академія, 2010. 200 с.

ДУХОВНА І ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Журба Катерина Олександрівна,
доктор педагогічних наук, професор
лабораторії морального, громадянського та
міжкультурного виховання, Інститут
проблем виховання НАПН України, м. Київ

У статті розглядається актуальна проблема духовної та психологічної безпеки особистості в умовах війни. Уточнюється поняття війни, її типів (тотальної, локальної, громадянської, гібридної, інформаційної, смислової). Характеризуються поняття «національна безпека», «психологічна безпека особистості», «психологічна безпека середовища», «духовна безпека».

Ключові слова: війна, національна безпека, психологічна безпека, духовна безпека.

Військова агресія РФ та її поширення на значній території України спричинили значні руйнування цивільних об'єктів, у тому числі закладів освіти, загрозу для життя, поставили на межу виживання людей на окупованих територіях або їхнє переміщення в більш безпечні місця. Усе це безумовно має вплив на особистість та позначається на її духовному і психологічному здоров'ї.

До питань війни та духовної і психологічної безпеки особистості зверталися І. Воробйова, В. Горбулін, К. Гринько, А. Дубина, Г. Почепцов та ін.. Ідеологами війни Росії проти України виступили А. Гаспарян, О. Дугін, , в основі якої - геноцид українців.

Війна є проявом найвищого загострення стосунків між країнами, коли одна із сторін вдається до силового розв'язання назрілих суперечностей, намагаючись позбавити супротивника суб'єктності через захоплення території, ресурсів та знищення людського капіталу.

За типами війну розрізняють: тотальну, локальну, громадянську, гібридну, інформаційну та ін. Сучасні дослідники, серед яких Г. Почепцов також виділяє смислові війни. Кожен тип війни реалізується у своїй площині з притаманним йому інструментарієм або зброєю. Війни інформаційна та смислова спрямовані на ураження індивідуальної і масової свідомості громадян, деформацію їхніх цінностей та уявлень. Отже будь-яка війна ставить за мету розширення сфери впливу, досягнення зовнішніх цілей за рахунок підкорення чи нав'язування своєї політики.

Ведення війни передбачає захист населення від її руйнівних наслідків, а тому духовна і психологічна безпека молоді розглядається нами як одна з самих найважливіших.

У Законі України «Про основи національної безпеки України» розглядаються ключові питання, які стосуються національної безпеки, національних інтересів, потенційних загроз та визначаються об'єкти національної безпеки (людина і громадянин, суспільство, держава).

До сфери національної безпеки відносяться: зовнішня політика; державна безпека; воєнна безпека; внутрішня політика; економіка; соціальна та гуманітарна сфери; науково-технологічний потенціал; екологічна безпека; інформаційна безпека.

З огляду на воєнні дії на теренах України питання безпеки молоді є надзвичайно важливою, що потребує нагального розв'язання і всебічної підтримки.

Виходячи з цього психологічна безпека є станом свідомості особисті, що дозволяє визначати власне життя у певних умовах як захищене чи незахищене. При цьому психологічна безпека середовища розглядається у залежності від наявності чи відсутності насильства у взаємодії людей, проявів довіри чи недовіри, забезпечення

базових потреб. Психологічна безпека особистості, її стійкість взаємопов'язана з психологічною безпекою середовища, яке може бути травмуючим чи містити загрози, що потребує мобілізації суттєвих сил особистості та вибору стратегій спрямованих на їх розв'язання або уникнення.

Водночас, духовна безпека є важливим чинником збереження і зміцнення смислотворчих цінностей, усвідомлення життєвих задач та перспектив у майбутньому. Духовна безпека також пов'язана із захистом від нав'язування невластивих чи чужих цінностей, способу життя, світоглядних координат. У тоталітарних суспільствах, зокрема в РФ, під приводом боротьби за духовну безпеку обмежується доступ до інформаційних ресурсів, до правдивої інформації, документів.

Таким чином, проблема духовної і психологічної безпеки особистості в умовах війни, її захищеності є актуальною проблемою, яка потребує всебічної уваги до її розв'язання. Перспективними є розробки методик та технологій із забезпечення духовної і психологічної безпеки особистості в умовах війни.

Список використаних джерел:

- 1.Воробйова І. В. Інформаційно-психологічна зброя як самостійний засіб ведення інформаційнопсихологічної війни. *Системи озброєння і військова техніка*. 2010. № 1 (21). С. 141–144.
- 2.Горбулін В. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу. *Дзеркало тижня – Україна*. 2015. № 2 (24 січня). С. 3.
- 3.Гринько К. Інформаційно-психологічна агресія як різновид інформаційно-психологічного впливу. Аналіз форм і засобів здійснення у інфопросторі України та стратегії протидії. Циркуляр Фонду В. Пінчука. 2008. URL: <http://asyan.org/potra/> (дата звернення: 16.08.2017).
- 4.Дубина А. М. Інформаційно-психологічні війни і їх вплив на масову свідомість. Київ : НТУУ «КПІ», 2011. 57 с.

ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНО-РОЗ'ЯСНЮВАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС НА ОСНОВІ СУЧАСНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ

Ільницька Любов Віталіївна,
докторант, Інститут проблем виховання
НАПН України, м. Київ

Згідно із встановленими можливостями щодо організації методично-роз'яснювальної роботи – освітні механізми стосовно формування якісного середовища по наданню компетентісної адаптаційної уваги в екстраординарних умовах військового стану слушно відповідають на агресивні виклики надзвичайних випробувань. "Комунікативно-роз'яснювальні механізми", в авторському ракурсі аналізу, – це, наразі є найбільш слухними засобами в проведенні виховної роботи з відповідним акцентуванням на влучному інформуванні батьків та дітей про дотримання необхідних правил безпеки під час військових дій. Сучасні літературні твори в межах проведення роз'яснювальних заходів відображають спрощену сценарно-ігрову площину доречної комунікації. Відповідно до цього, інформативна інтеграція батьків та дітей невимусовно проводиться в перспективні ситуативні виміри можливої небезпеки. Нова термінологічна складова – "літературно-сценарна форма методичної роботи", діапазон якої включає широкий перелік мовленнєвого інструментарію, має на меті в умовах агресії на ігровому, комунікативному рівні, в доступній для дітей формі, роз'яснити зміст доречної

організованості, поведінкового нормативу при підвищених сигналах тривоги, що оприлюднюють наближення загрози. Такими сценарними формами вже володіють літературні твори. Тому, варто ретельніше придивитися до виховних та роз'яснювальних методичних підказок, що вже віднедавно з'явилися в сучасних літературних виданнях для дітей молодшого шкільного віку.

Відома українська юристка та письменниця Лариса Денисенко вже має вдалий літературний досвід навіть не тільки доносити голоси реальності, а й розмовляти з дітьми на гостро-болючі теми. Методики включення дітей в контекст підготовки до критичного сценарію супутне різким історичним змінам при при скасуванні звичайного плину життя. Як має розвиватися дитина в критичному полі відхиленого шляху? Відповідь на це надає в педагогічному плані саме "сценарний діапазон", умовно кажучи, літературних підказок.

Отже, твір «Діти повітряних тривог» [1] має свою героїню – Мію, народжену на другий день війни, через яку пані Лариса вправно виводить свої спостереження за реакціями малюків здебільшого під час переховування в бомбосховищах за рахунок унікального вплетіння в сценарно-сюжетну канву особливої властивості героїні, бо у неї "є одна сила, про яку знають лише діти повітряних тривог. Я відчуваю, де вони й що роблять, і маю з ними зв'язок". В сценарних епізодах авторка лаконічно проводить роз'яснювально-виховний пошук відкриття простого повідомлення про важкий обсяг невідоротних речей, яких не уникнути в найголовнішій ситуації збереження життя, вони агресивно втручаються в ще несформований емоційний досвід дитини, проте, екстримальні умови виживання констатують потребу в організації нового виховного ставлення до словотворення. "...Будь-якої миті небо може стати небезпечним. Повітря починає стогнати – його розриває всяке лихосилля". Ось такий негативний обсяг "лихосилля" – творча пропозиція Лариси Денисенко в перенесенні розпачу та стогнації до, все ж таки, напів казкової, але живої лихої сили, яка у "лихосиллі" аморфно збирає невичірні нюанси чутливих соціальних уражень. Ось промальовуються випадкові "сценарні діапазони" дитячих зустрічей з такою невидимою силою: перебування "зовсім наодинці з цим лихосиллям", "лихосилля може зруйнувати", "лихосилля хоче підірвати", перелік стогнаційного жаху реконструює применшений темп вказівної агресії: "там теж є лихосилля, але тихіше". В цьому ракурсі, представлений літературний твір допомагає закріпити поведінковий мотив вірного застосування сценарію у варіативно-неочікуваних зразках реальності. Таким чином, при ознайомленні дитини з текстом разом з дорослими вибудовується "мовленнєво-виховний контекст" діалогічного усвідомлення поведінки малюків в нетипових обставинах з типовим комплексом захисних дій. Відтак, закріплюються "типові сценарні діапазони" з необхідною очікуваною соціальною реакцією оточуючих насамперед під час повітряних тривог.

Зрозуміло, що травматичний досвід не вивільняє нічого без потрібного заміщення і Лариса Денисенко пропонує наступні "сценарно-виховні паттерни": "трохи перепочити від лихосилля", "так міцно заснути, аж лихосилля не може її розбудити", уявляти в критичний момент, що "не так лячно думати про лихосилля". Супротив ворожості хтось або щось "має оберігати нас від лихосилля". Наприклад, окрім типової батьківської сили історія віднаходить місце для позитивної сили невидимого авіа-привида для усіх, але реального і героїчного "льотчика, який уцент розбиває лихосилля". Звідси, в площині такого сценарію розкривається епізод корисного уявлення про сценарну стратегію дорослішання з підходом до соціально-необхідного служіння та захисту: "він сидить у сховку і каже, що неодмінно буде Привидом Чернігова". Виховна форма заперечення позитивного ставлення до зла погоджується методичним наміром вже попередньо розібраних сценаріїв у запропонованому бажанні: "боротися з лихосиллям", попри те, що "навколо лихосилля, і воно таке жакливе, що не випускає їх нікуди".

Лариса Денисенко сміливо вказує на наслідки найвищого негативу і пропонує навчитися розмовляти з дітьми про незворотність несамовитого моменту найбільшої

небезпеки без прямолінійного нахилу вказівного чинника негайності. Разом з тим, слід усвідомлювати, що під час військової агресії перенесення уявно-казкової та реально оприлюдненої агресії у літературній подібі "лихосилля" стає оновленим методично-виховним прикладом роз'яснювальної роботи з підготовки дітей до слушної реакції під час військової загрози без дратівливих проявів сумніву та зволікання у своїх діях.

Список використаних джерел:

1. Денисенко Л. Київ: "Видавництво", 2022 р. 32 с.

ВИХОВНІ СПРЯМУВАННЯ ШКОЛИ І СІМ'Ї В УМОВАХ ЦИФРОВОГО ПРОСТОРУ

Канішевська Любов Вікторівна,
доктор педагогічних наук, професор,
заступник директора з науково-
експериментальної роботи, Інститут
проблем виховання НАПН України,
Шахрай Валентина Михайлівна,
доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач лабораторії інституційного
виховання, Інститут проблем виховання
НАПН України, м. Київ

Цифровий простір створює значні можливості для всебічного розвитку дітей та учнівської молоді, водночас продукує ризики (формується залежність дітей від гаджетів; діти та підлітки залучаються до життєво небезпечних практик; відбувається засмічування думки дітей непотрібною і шкідливою інформацією; нерідко діти та молодь надають перевагу віртуальному спілкуванню з іншими, що перешкоджає їхній належній соціалізації тощо). Тому в умовах цифрового простору важливо приділяти належну увагу вихованню школярів, зокрема вихованню культури поведінки дітей і учнівської молоді, засвоєнню ними моральних, естетичних, пізнавальних цінностей [3].

Виокремлюємо ті виховні завдання, реалізація яких в закладі загальної середньої освіти сприятиме зростанню юної особистості [2].

1. *Виховання в учнів відповідальності і мотивації.* Необхідно формувати у дітей насамперед соціально відповідальне ставлення до своєї діяльності в Інтернеті.

2. *Спрямування школярів на дотримання правил гігієни користування кіберпростором.* У підлітковому віці комп'ютери і гаджети несуть небезпеку виникнення інтернет-залежності, що є серйозним психологічним порушенням.

3. *Розвиток в учнів навичок орієнтування в інформації,* уміння аналізувати, критично оцінювати, структурувати отриману інформацію.

4. *Створення ситуацій успіху для кожної дитини,* адже чужа успішність, яку підлітки постійно спостерігають в Інтернеті, породжує постійне депресивне незадоволення своїм життям, що може призвести до фрустрації і неврозів.

5. *Розвиток у дітей вміння спілкуватися з іншими.* Для багатьох представників «цифрового покоління» характерними є егоцентричність, невміння дружити, відсутність альтруїзму та емпатії.

6. *Залучення дітей до реальних справ,* які вчать їх відповідальності, правил людського співжиття.

7. *Занурення дітей у творчу роботу.* Необхідно звертати особливу увагу на залучення дитини до виконання творчих завдань, до різноманітної творчої діяльності художньо-естетичного, технічного напрямів.

8. *Організація різноманітних видів діяльності школярів.* Слід пропонувати дітям альтернативні форми навчальної і, перш за все, дозвільної діяльності, залучення їх до спорту, творчості, реалізації соціально орієнтованих проєктів.

9. *Установлення суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагогів і учнів,* утвердження між ними поваги та довіри.

Наголошуємо, що захистити дитину від негативного впливу цифрових технологій може реалізація освітнього процесу, побудованого на таких цінностях: людська особистість, жива комунікація, свобода і відповідальність, пізнання і безпека.

Звертаємо увагу, що належна культура поведінки дітей і молоді в цифровому просторі значною мірою залежать від здатності батьків бачити можливості та ризики цифровізації життя дітей. Батькам слід дбати про підвищення батьківського авторитету, який має полягати як в цифровій грамотності батьків, так і в їхній здатності налагоджувати тісний психологічний контакт з власними дітьми, розуміти їхні потреби та інтереси.

Батьки в умовах постійно зростаючої цифровізації мають бути важливими посередниками у взаємодії власної дитини з суб'єктами і об'єктами цифрового простору. В онлайн-посередницькій діяльності батьків можна виділити два основні напрями.

1. *Активне посередництво* – спільна робота батьків і дітей в Мережі й пояснення того, що є добрим, а що є поганим в Інтернеті, бесіди з дітьми про можливості використання Інтернету.

2. *Обмежувальне посередництво* – встановлення для дітей правил використання Інтернету (обмеження доступу, тривалості, виконання певних дій), використання технологічних засобів спостереження за дітьми. Батькам доцільно поєднувати обмежувальне посередництво з активним, пояснювати дітям причину певних заборон.

Уважаємо, що сімейне виховання в цифрову добу має бути потужним засобом соціокультурного зростання юної особистості, що спрямовує дітей на досягнення ними повноти і безпеки життя [1].

Переконані, що в умовах цифровізації вкрай необхідними є здійснення гуманістичного, особистісно орієнтованого виховання, що враховує потреби і потенціал кожної дитини, та налагодження партнерської взаємодії школи і сім'ї. Це стане основою для безпечної поведінки дітей та учнівської молоді в цифровому просторі, використання цифрових засобів для саморозвитку, налагодження конструктивної комунікації в соціумі.

Список використаних джерел:

1. Життя підлітка як цінність: поради вчителям та батькам : методичні рекомендації / Шахрай В.М. (ред.), Алексєєнко Т.Ф., Гончар Л.В., Канішевська Л.В., Роговець О.В. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2019. 100 с.

2. Канішевська Л.В., Шахрай В.М. Особливості виховання в школі і сім'ї в умовах цифровізації. *Перспективи та інновації науки*. 2022. №4. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/issue/archive>

3. Концепція виховання дітей та молоді в умовах цифрового простору / Національна академія педагогічних наук України. 2021. 52 с. URL: <https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/Kontsepsiia-vykhovannia-ditey-ta-molodi-v-tyufrovomu-prostori.pdf>

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Карплюк Дарія Володимирівна,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
науковий керівник:
к. пед. н., доц. Синьчук О.М.,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м. Рівне

В умовах реформування системи вищої освіти, впровадження компетентнісного підходу в навчання метою освіти є формування особистості, здатної до сприйняття змін упродовж життя, яка застосовує отримані знання в практичній діяльності. Досягнення цієї мети неможливе без підготовки вчителів, здатних до свідомого використання інноваційних методів, форм, засобів і технологій навчання.

Важливим компонентом системи освіти, який одухотворяє її самим фактом своєї участі, є викладач, чиї знання, світоглядні переконання й особистісні якості є найбільш вагомим фактором результативності використовуваних інноваційних педагогічних технологій.

Будь-які перетворення, реформи й інновації, оскільки вони претендують на успішну реалізацію і підтримку в сфері освіти, повинні починатися з системи педагогічної освіти, яка випереджує ці реформи й інновації, з підготовки майбутніх педагогів.

Учитель, який відповідає сучасним критеріям професійно-педагогічної культури, — це особистість креативна, яка мислить варіативно, постійно сумнівається, не задовільняється досягнутими результатами, має розвинуте відчуття нового, прагнення до творення: істинний педагог не стільки той, хто йде в ногу з теперішнім днем, скільки той, хто випереджує його, «моделюючи» в своєму колективі завтрашній день.

Проблема творчості вивчається у філософії, психології, педагогіки. Дослідженню педагогічної творчості велику увагу приділяли у своїх наукових працях В. Андреев, В. Загвязинський, В. Кан-Калик, Я. Пономарьов, М. Поташник, С. Сисоева та інші [4, с. 14].

Інновації є предметом особливої діяльності людини, яка не задоволена традиційними умовами, методами, способами і прагне не лише досягти новизни змісту реалізації своїх зусиль, а передусім якісно нових результатів. Стосовно педагогічної діяльності й освіти «інновація» означає усе, що пов'язано з процесами створення нового в системі освіти, його освоєння на практиці і подальшого дослідження в теорії. Інноваційна діяльність обов'язково повинна мати творчий характер, без нього не може бути нововведень, саме «творчість є двигуном інновацій» — наголошує С. Кузьмін [1].

Відповідно інноваційна діяльність викладача розглядається в контексті розвитку педагогічної творчості як основи, що визначає його професійну компетентність у галузі педагогічної інноватики.

Інноваційна педагогіка стверджує, що людина постійно рухається у напрямі особистісного зростання, творчості і самодостатності розвитку своєї суб'єктності. У кожній людині закладений творчий потенціал, але рівень його реалізації визначається ціннісними орієнтаціями, мотивами, спрямованістю особистості, її здібностями, умовами, в яких вона розвивається.

Слід зазначити, що без спеціальної підготовки і знань успішна педагогічна творчість неможлива. Тільки ерудований і спеціально підготовлений викладач на основі глибокого аналізу виникаючих ситуацій і усвідомлення суті проблеми шляхом творчої уяви й уявного експерименту здатний знайти нові оригінальні шляхи і способи їх вирішення.

Сучасний викладач має бути виключно уважним як до нових реалій і тенденцій громадського розвитку, так і до нововведень у сфері змісту, форм і методів навчання і виховання. Відповідно інноваційна діяльність повинна характеризувати професійну діяльність викладача.

Стержнем інноваційних процесів в освіті є установка викладача на творчий пошук упровадження новітніх досягнень психолого-педагогічної науки в повсякденну практику, вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду, прагнення до освоєння і застосування нових педагогічних технологій, активних форм і нових методів організації навчально-виховного процесу. Це також розробка викладачем нових технологій навчання і виховання і впровадження їх в освітню практику [2].

Отже, підготовка майбутнього вчителя до інноваційної професійної діяльності повинна полягати в актуалізації його особистісних якостей і творчих здібностей, які мотивують його на свідомий професійний розвиток і створення педагогічних нововведень. Інноваційна діяльність невід'ємна від творчості, оскільки вона забезпечує генерацію нових ідей, результатом яких стають інновації. Підготовка майбутнього викладача до інноваційної професійної діяльності повинна ґрунтуватись на знаннях педагогічної інноватики і основ педагогічної творчості, розвитку творчих якостей.

Список використаних джерел:

1. Дубасенюк О. А. Професійна підготовка педагогічних працівників: наук. метод. зб. Київ, 2000. 270 с.
2. Кузьмін С. В. Інноваційна діяльність педагогічного колективу як чинник його розвитку. Київ, 2003. 197 с.
3. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. для студентів магістратури вищих навчальних закладів непедагогічного профілю. Херсон, 2010. 608 с.
4. Кучерявий І.Т. Творчість – основа розвитку потенційних джерел особистості: навч. посібник. Київ: Вища шк., 2000. 286 с.

УРОКИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК РЕСУРС ДЛЯ РОЗВИТКУ МОРАЛЬНО-ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Китрар Віталій Сергійович,
науковий співробітник відділу науково-методичного забезпечення підвищення якості освіти, Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти», м. Київ

Розвиток морально-вольових якостей є актуальним предметом досліджень у зарубіжній та вітчизняній науці. Так, ідеї розвитку особистості, її моральних та вольових якостей визначені у роботах Л. Кольберга, Ж. Піаже, Л. Рейда, Т. Рібо., К. Левіна, Р. Гіпсона, Є.Сторра, В.Штейна, Є. Уїлсона; вплив вольової спонуки на розвиток особистості висвітлена в дослідженнях Ч. Шеррінгтона; значення вольових якостей особистості та загартування характеру досліджено в уроботах І. Беха, Г. Ващенко, В. Селіванова, Б. Ясько.

Дослідниця В. Желанова, розглядаючи значення провідних морально-вольових якостей (самостійність й ініціативність; цілеспрямованість й самовладання; дисциплінованість і організованість) наголошує, що воля особистості є одним із її визначальних компонентів та виконує регулятивну, стимулювальну, спонукальну функції, які «зумовлюють ефективність формування навичок навчання й новаторства;

навичок в галузі інформації, засобів зв'язку й технологій; життєві, професійні й кар'єрні навички» [3].

Формування та розвиток морально-вольових якостей здобувачів освіти на уроках фізичної культури — це цілеспрямований процес забезпечення сприятливих умов для навчання, роботи, мотивації, самовдосконалення, формування здатності особисті долати внутрішні й зовнішні перешкоди, готовність завершувати почате, досягати високого результату. Для розвитку морально-вольових якостей здобувачів освіти великий ресурсний потенціал мають уроки фізичної культури, які сприяють:

- формуванню уявлень здобувачів освіти про роль і значення фізичного розвитку, фізичної культури;
- розвитку фізичних якостей (сили, витривалості, гнучкості, активності, стійкості, спритності);
- формуванню морально-вольових якостей (рішучості, організованості, дисциплінованості, наполегливості, цілеспрямованості, сміливості);
- застосуванню загальної фізичної підготовки, спеціальної підготовки та військово-прикладної фізичної культури;
- умотивованості здобувачів освіти до захисту життя і здоров'я, розуміння необхідності фізичного розвитку й фізичної підготовки;
- розширенню знань щодо безпеки життєдіяльності під час освітніх і виховних заходів (уроків, конкурсів, естафет, туристичних походів тощо);
- популяризації серед здобувачів освіти здорового і безпечного способу життя, усвідомленій важливості безпечної поведінки, вихованню культури безпечної життєдіяльності;
- підвищенню соціальної активності учнівської молоді, організації змістовного дозвілля;
- формуванню стійкої мотивації до самостійних занять фізичною культурою і спортом, підвищенню рівня фізичної підготовленості й збільшенню рухової активності;
- залученню учнівської молоді до занять різними видами спорту (зокрема прикладними), які передбачають підготовку до дій у надзвичайних ситуаціях, надання само- та взаємодопомоги [1].

Список використаних джерел:

1. Барановська Л., Коломоєць Г., Китрар В. Фізкультура і спорт як засіб виховання. *Методист*. 2021. № 7 – 8 (115 – 116). С. 16 – 19.
2. Березовська І. В. Особливості розвитку вольових якостей студентів у навчально-професійній діяльності: автореф., дис. к. психол. н. 2007. 18 с.
3. Желанова В. В. Морально-вольові якості особистості як суттєва детермінанта формування «навичок ХХІ століття». *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. соціальна робота»*. 2017. Вип. 2 (41).

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ РОБОТИ ГРУПИ ПODOВЖЕНОГО ДНЯ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ СТОЛІТТЯ)

Ковтунович Тетяна Олександрівна,
здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»,
науковий керівник:
к. пед. н., доц. Баліка Л. М.,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м. Рівне

Групи подовженого дня почали організовуватись в 60-х роках з метою розширення суспільного виховання, створення сприятливих умов для всебічного розвитку учнів і надання допомоги сім'ї в їх вихованні.

Особливо широкий розвиток система подовженого дня одержала в 70-80-х роках, що пояснюється тими передумовами, які виникли внаслідок перетворень в соціально-економічному і духовному житті суспільства.

Школами подовженого дня у другій половині XX століття були школи, де створено не менше чотирьох груп у початкових школах; чотирьох груп у сільських і п'яти груп у міських восьмирічних школах; п'яти – у сільських і семи – у міських середніх школах. Решта шкіл вважалися школами із групами подовженого дня.

На кожні дві групи дітей молодшого шкільного віку обладнувалась одна кімната універсального використання (при цьому самопідготовка з дітьми проводиться в тих класних кімнатах, де проходили уроки). Кімнати універсального призначення використовувалися для організації денного сну і як ігрові.

Наповненість групи подовженого дня складала 30–40 чоловік. Групи комплектувалися, як правило, із учнів одного класу, а також двох або декількох класів. Залежно від структури групи подовженого дня поділялися на три типи, кожний із яких мав свої особливості.

Найбільші потенційні можливості для раціональної організації освітнього процесу мала група, до якої входили всі учні класу (група – клас).

Такі груп використовувалися для занять, розрахованих на всіх учнів класу, з вивченням програмового матеріалу (проведення навчальних екскурсій, читання і прослуховування в грамзаписі програмних творів, перегляду навчальних фільмів тощо). Саме в групах цього типу можливе об'єднання уроків і самопідготовки в єдиний неперервний процес під керівництвом вчителя. А час другої половини дня, який залишається від самопідготовки, можна використати для розвитку здібностей і талантів шляхом організації роботи за інтересами.

Другий тип групи об'єднував учнів кількох паралельних класів. Умови організації освітнього процесу тут ускладнені. Виникала потреба ширше урізноманітнювати методи і прийоми керівництва і контролю за самопідготовкою учнів, налагодження взаємодопомоги в навчанні.

В групі, яка об'єднувала учнів різних класів (третій тип), найважче забезпечити ефективний освітній процес, керувати самопідготовкою, добиватись високої результативності. При такому варіанті комплектування груп виникала складність в дотриманні окремих елементів режиму дня, оскільки учні різного віку витрачають неоднакову кількість часу на виконання, домашніх завдань, участь в гуртках, клубах, секціях тощо. Учніський колектив різновікової групи дещо обмежений в зв'язках із загальношкільним колективом і учнівськими організаціями. Значні труднощі виявлялися в спільному плануванні освітньої роботи учнів, у забезпеченні взаємoinформації між вчителями і вихователями про навчальну діяльність і поведінку вихованців на уроках і в години подовженого дня.

Зарахування дітей в школу з подовженим днем або групу подовженого дня проводилось наказом директора школи на основі заяв батьків або осіб, які їх замінюють в першу чергу приймалися діти, батьки яких працювали. Заяви про зарахування дітей в групи подовженого дня приймалися, як правило, до 25 серпня. Відрахування учнів із груп подовженого дня також проводилось наказом директора школи на основі заяв батьків або осіб, що їх замінюють.

Позакласна й позашкільна робота в групах подовженого дня у другій половині XX століття була органічною частиною всієї системи освітнього процесу школи, який забезпечував моральне, трудове, естетичне, фізичне виховання, розвиток творчої,

суспільно корисної діяльності учнів. Заняттях в гуртках, секціях, клубах проводилося як в відповідності із типовими програмами Міністерства освіти для позашкільних установ і загальноосвітніх шкіл, так і за програмами, розробленими окремими педагогами та схваленими педагогічними радами установ і шкіл.

З метою забезпечення успішної підготовки учнями домашніх завдань, розвитку дитячої психічної творчості й поліпшенню роботи з питань всебічного розвитку школярів керівники шкіл з групами подовженого дня могли залучати до виховної роботи вчителів, викладачів, керівників гуртків, а також спеціалістів підприємств, установ і організацій. Оплата їх праці здійснювалась за рахунок ставок вихователів на умовах погодинної оплати.

Першочергове значення в групі подовженого дня мала організація дворазового гарячого харчування. Харчування організовувалося на кошти батьків. Виконкомом районних, міських, сільських і селищних Рад народних депутатів надавалось право частково звільнити від плати за харчування дітей із малозабезпечених сімей.

Отже, встановлений практикою і нормативними документами порядок відкриття і комплектування груп подовженого дня, забезпечення їх навчально-матеріальною базою та педагогічними кадрами, налагодження раціонального харчування вихованців було першочерговим завданням педагогічного колективу закладів даного типу і умовою успішного функціонування груп подовженого дня та ефективної діяльності по всебічному гармонійному розвитку кожної особистості другої половини ХХ століття.

Список використаних джерел:

1. Гурвич Л. Б. Работа воспитателя в группе продленного дня: (1-3 кл.): 2-е изд., испр. Москва: Просвещение, 1982. 190 с.
2. Типове положення про загальноосвітні школи з продовженим днем і групи продовженого дня // В кн.: Школи і групи продовженого дня. Київ: 1986. С.96–99.
3. Школи і групи продовженого дня: Організація навчально-виховного процесу / Голова редколегії В. Е. Тараненко. Київ: 1986.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ГІПЕРАКТИВНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Козлинець Марина Сергіївна,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
науковий керівник:
к. пед. н., доц. Баліка Л. М.,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м. Рівне

Серед типових порушень поведінки дітей найчастіше в останні роки відзначають гіперактивну дитячу поведінку. Симптоми гіперактивності були вперше описані як розлад у 1902 році англійським лікарем Дж. Стіллом, який вважав, що поява симптомів викликана слабким «гальмуючим волеспрямуванням» («inhibitory volition») і «недостатнім моральним контролем» («defective moral control») [1].

Говорячи про гіперактивність, більшість дослідників (М. М. Заваденко, Б. Л. Бейкер, Р. Кемпбелл і ін.) відзначають три основні блоки прояву гіперактивності: дефіцит уваги, імпульсивність, підвищена збудливість.

Р. Кемпбелл до проявів гіперактивності також відносить розлад сприйняття. Він вважає, що підвищена активність сприяє прояву труднощів у навчанні й труднощів

прийняття любові навколишніх, а проблеми сприйняття проявляються в неадекватному сприйнятті навколишнього середовища (букв, слів і т. д.) і батьківської любові.

М. М. Заваденко відзначає, що багато дітей із діагнозом «синдром дефіциту уваги з гіперактивністю» мають порушення в розвитку мовлення й труднощі у формуванні навичок читання, письма й лічби [4].

У 1970 р. було відзначено, що у дітей із гіперактивним синдромом із проявами надмірної імпульсивності також виражений і дефіцит уваги. Виходячи з цього, у 1987 р. було чітко визначено термін – «гіперактивний розлад із дефіцитом уваги (ГРДУ)» [7]. Американський психіатр Р. Барклі (R. Barkley), провідний фахівець у галузі дослідження гіперактивного розладу, зазначає, що на початку 90-х рр. XX ст. клінічні дослідження почали зосереджуватися на вивченні поведінки дітей та здатності контролю, і основний акцент робили на гіперактивності, що, своєю чергою, привело до визнання синдрому гіперактивності. Відзначимо, що більшу частину досліджень із вивчення етіології, проявів, визначення методик корекції поведінки дітей із гіперактивним розладом проведено саме у США. Тоді як в Україні питання гіперактивного розладу почали досліджувати з 2008 р.

Для того, щоб краще зрозуміти сутність гіперактивного розладу, потрібно проаналізувати зміст понять «гіперактивний» та «гіперактивний розлад», оскільки досить часто їх зіставляють одне з одним. Отож, «гіпер» (від грецьк. *huper* – «над») – складова частина складних слів, що вказує на перевищення норми. Слово «активний» прийшло із латинського «*activus*» і означає «діяльний». Медичний енциклопедичний словник Т. Стедмана (T. Stedman) дає таке визначення терміна *гіперактивність* (*hyperactivity*) – «стан збудження чи надмірна рухова активність, типова для дітей з незначними проявами дисфункції головного мозку чи з гіперкінезами».

Р. Вейс вважає найбільш характерними такі порушення при гіперактивному розладі: надоречну надмірну активність, дефекти концентрації уваги, імпульсивність у соціальній поведінці та інтелектуальній діяльності, проблеми у взаєминах із оточуючими, порушення поведінки, труднощі у навчанні, слабку успішність у школі, низьку самооцінку [4].

У сучасному тлумаченні гіперактивність визначається і як стан, що одержав назву «гіперактивний розлад із дефіцитом уваги» (ГРДУ), і як «синдром дефіциту уваги з гіперактивністю» (СДУГ).

Синдром дефіциту уваги і гіперактивності (СДУГ) – хронічний психічний розлад у дітей, що характеризується неухильною, гіперактивністю, імпульсивністю, які проявляються в різних ситуаціях і обумовлюють стійку соціальну і/або шкільну дезадаптацію. У дітей із СДУГ частіше зустрічаються когнітивні розлади, розлади розвитку шкільних навичок, рухових функцій і мови та багато інших проблем.

Учені стверджують, що для гіперактивних дітей характерна підвищена потреба у русі. При блокуванні цієї потреби правилами поведінки у дитини зростає мускульне напруження, погіршується увага, знижується працездатність, дитина швидко стомлюється. Емоційна розрядка, яка проявляється після цього, є захисною фізіологічною реакцією організму на надмірну напругу і проявляється в неконтрольованому рухливому занепокоєнні, роздратуванні, що нерідко кваліфікуються як дисциплінарні порушення. Можуть спостерігатись порушення просторової координації – рухова вайлуватість та незграбність [3].

Гіперактивність може супроводжуватись певними проблемами у взаєминах із оточуючими, труднощами в засвоєнні матеріалу, низькою самооцінкою. Симптоми гіперактивно-імпульсної поведінки, що з'явилися у дитини в дошкільний період, зберігаються і під час її навчання у початкових і середніх класах. Все це призводить до слабкої успішності в школі і низької самооцінки.

Отже, гіперактивність – стан, при якому активність і збудливість людини, дитини перевищує норму. У випадку, якщо подібна поведінка є проблемою для інших, гіперактивність трактується як психічний розлад. Гіперактивність частіше зустрічається у дітей та підлітків, ніж у дорослих людей, тому що викликається емоціями [6].

Гіперкінетичний розлад – згідно міжнародної класифікації хвороб включає гіперактивність, порушення уваги, імпульсивність. Синонімами є терміни: синдром дефіциту уваги з гіперактивністю (СДУГ), мінімальна мозкова дисфункція (ММД), синдром рухової гіперактивності з порушеннями уваги (СРГПУ) [там само].

Спеціальні обстеження показують, що протягом останніх років близько 15-20% дітей, що вступають до школи, мають різні порушення нервово-психічного здоров'я. Порушення нервово-психічного здоров'я автори відносять до категорії так званих «прикордонних розладів», тобто тих, що знаходяться на межі норми і хвороби. Їх настільки важко розпізнати в дошкільний період, проте при щонайменшому «поштовху», яким і є початок систематичного навчання в школі і весь комплекс шкільних навантажень, вони набувають вираженого характеру, і вчитель стикається з цим раніше за всіх.

Не дивлячись на те, що цією проблемою займаються багато фахівців (педагоги, дефектологи, логопеди, психологи, психіатри, соціальні педагоги), на сьогодні серед батьків і педагогів все ще існує думка, що гіперактивність – це всього лише поведінкова проблема, а іноді і просто «розбещеність» дитини або результат невмілого виховання.

З аналізу праць вітчизняних й зарубіжних дослідників випливає, що гіперактивна поведінка вже стала об'єктом дослідження різних фахівців, однак найбільше число опублікованих робіт є дослідженнями клінічного напрямку. Однак неясно, чи говорять вони про зв'язок гіперактивності з емоційними проявами, або ж про те, що емоційна сфера являється одним із структурних компонентів гіперактивності.

Одне з недавніх досліджень, виконаних у руслі клінічного підходу й присвячених цій проблемі, так і називається «Гіпердинамічний синдром у дітей молодшого шкільного віку» (В. А. Красов) [5]. У цій роботі картина гіперактивної поведінки в дітей молодшого шкільного віку представлена комбінацією рухового розгальмування, підвищеного відволікання, тобто порушень уваги й емоційно-вольових розладів. Ці порушення перебувають у різних співвідношеннях, проявляються не постійно й мають не виразний ситуаційний характер. Особливо складної для лікувально-корекційної роботи є випадки гіперактивної поведінки з яскраво вираженим порушенням емоційно-вольової сфери [5, с. 72].

У публікаціях Є. Гаспарової характеристика таких дітей названа автором «шустриками». Яскраво виражений «шустрик» – це непосидюча, невгамовна, рухлива гіперактивна дитина, її важко привчити до порядку, їй із труднощами вдається будь-яка діяльність, що сковує її активність. Ця дитина нездатна виконати завдання, таким дітям важко втримати образ цілі. Мета змінюється декілька разів під час діяльності. Діти не можуть утримати в пам'яті певну послідовність діяльності, тому що вона для них внутрішньо неструктурована, а звідси – безладні випадкові відволікання [2].

Як бачимо, дослідники у переважній більшості головною характеристикою гіперактивності вважають підвищену активність поведінки. Підкреслюють важливість такого симптому як ускладнення внаслідок порушення уваги, тим самим переносять акцент на особливості уваги й настрою дитини. Гіперактивність як особливий варіант поведінки виражається в характерних рисах рухового розвитку й тісно пов'язана з порушенням уваги й емоційної сфери.

Таким чином, теоретичні основи вивчення проблеми гіперактивності у психолого-педагогічній літературі йде в напрямку уточнення поняття «гіперактивність» та її основних складових. Однак і сьогодні актуальними завданнями залишаються: виявлення динаміки різних форм гіперактивної поведінки, з'ясування причин, що лежать в основі

гіперактивної поведінки; пошук психологічних шляхів корекції знижених регулятивних можливостей психіки в гіперактивних дітей.

Список використаних джерел:

1. Брызгунов И. П., Касатикова Е. В. Непоседливый ребенок, или все о гиперактивных детях: 2-е изд., испр. и доп. Москва: Психотерапия, 2008. 208 с.
2. Гаспарова Е. М. «Шустрики» и «Мямлики». Москва, 1999. 98 с.
3. Гуріна О. М. Робота з гіперактивними дітьми. Психологічна компетентність учителя. *Психолог.* 2006. № 221. 236 с.
4. Заваденко Н. Н. Гиперактивность и дефицит внимания в детском возрасте. Москва: Академия, 2005. 256 с.
5. Красов В. А. Гипердинамический синдром у детей младшего школьного возраста: учебное пособие. Москва : Моск. НИИ психиатрии, 2000. 40 с.
6. Максимова А. Гиперактивность и дефицит внимания у детей. Ростов на Дону: Феникс, 2006. 224 с.
7. Фаласеніді Т. Соціальне та психічне здоров'я учнів з гіперактивним розладом та дефіцитом уваги. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології.* 2014. № 2 (36). С. 106–114.

ПІДВИЩЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ВІЙСЬКОВО-СПОРТИВНИХ ІГОР

Коломось Галина Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук, начальник
відділу науково-методичного забезпечення
підвищення якості освіти, Державна
наукова установа «Інститут модернізації
змісту освіти», м. Київ

Актуальність підвищення фізичної підготовленості здобувачів освіти зумовлена потребою суспільства у самодостатній, відповідальній особистості, яка здатна брати участь у суспільному житті, проявляти активність та ініціативність, усвідомлювати свою роль у житті держави, бути відданою її інтересам та готова до її захисту. Однією з форм роботи, яка володіє потужним виховним потенціалом є військово-спортивна гра.

Відповідно, змістово-методичного забезпечення підвищення фізичної підготовленості здобувачів освіти засобами військово-спортивних ігор має зосереджуватися на наступних аспектах.

Розкриття виховного потенціалу військово-спортивних ігор та можливостей їх використання в освітньому процесі освітніх закладів. Цей аспект роботи передбачає аналіз психолого-педагогічної літератури та інформаційно-методичних матеріалів для педагогів щодо:

- розуміння сутності військово-спортивних ігор як ігор патріотичного спрямування, де здобувачі освіти мають можливість виявити свої вміння та навички, самостійно приймати та реалізовувати рішення, розкривають вміння працювати в колективі і для колективу, творчо підходять до виконання поставлених завдань та ведуть здоровий спосіб життя;
- розкриття можливостей військово-спортивних ігор, зокрема, увага акцентується на тому, що запропоновані ігри військово-спортивного спрямування не лише сприяють фізичному розвитку (витривалості, спритності, рухливості), а й допомагають у

формуванні ціннісних установок, вольових та моральних якостей особистості підлітка, зокрема: патріотичності, ініціативності, активності, самоорганізованості, самостійності, сміливості, доброзичливості, толерантності, командній взаємодії;

- формування у здобувачів освіти у процесі військово-спортивних ігор патріотичного спрямування високої патріотичної свідомості, почуття особистої відповідальності щодо захисту Вітчизни, патріотичної вихованості, національної і людської гідності, фізичних якостей (силі, швидкості, спритності, витривалості тощо).

Створення методичної бази військово-спортивних ігор, які варто використовувати в освітньому процесі ЗЗСО, ЗПО передбачає підбір арсеналу військово-спортивних ігор, опис їх мети і особливості організації. Зокрема, для забезпечення даної умови було запропоновано для використання у практиці наступні ігри: Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура»); Всеукраїнський (Міжнародний) збір-змагання юних рятувальників «Школа безпеки»; Міжнародна історико-патріотична, військово-спортивна гра «Checkpoint»; Всеукраїнський фізкультурно-патріотичний фестиваль школярів України «Козацький гарт»; Всеукраїнська гра-випробування «Котигорошко»; Всеукраїнські дитячі спортивні ігри «Старти надій»; Військово-спортивні змагання «Нумо, хлопці-козаки!»; Військове семиборство; Національна дитячо-юнацька військово-спортивна гра «Хортинг-патріот».

Використання виховного потенціалу військово-спортивних ігор в ЗЗСО, ЗПО (зокрема, в організації роботи гуртків). Даний аспект роботи здійснюється через їх інтеграцію в освітній процес на уроках фізичної культури. Для реалізації даного аспекту розроблено:

- варіативний модуль «Військово-спортивні ігри» до навчальної програми з фізичної культури для закладів загальної середньої освіти (5-9 класи) [1].
- навчальна програму факультативу, курсу за вибором, гуртка «Патріотичні військово-спортивні ігри» [2].

Таким чином, дані аспекти роботи спрямовані на розширення уявлень педагогів щодо можливостей використання військово-спортивних ігор та їх впровадження у процес занять фізичною культурою з метою підвищення фізичної підготовленості здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Коломоець Г. А., Ребрина А. А., Деревянко В. В. Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів. 5—9 класи. Варіативний модуль «Військово-спортивні ігри» 3 роки навчання. *Фізичне виховання в рідній школі*. 2015. № 5. С. 7—12.
2. Коломоець, Г. А., Ребрина, А. А., Деревянко, В. В. Навчальна програма факультативу, курсу за вибором, гуртка «Патріотичні військово-спортивні ігри». Київ. 2015. 12 с.

РАНКОВІ ЗУСТРІЧІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Корінець (Вакулко) Катерина Петрівна,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
науковий керівник:
к. пед. н., доц. Стельмашук Ж.Г.,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м.Рівне

Формування соціальної компетентності дітей молодшого шкільного віку є важливим завданням НУШ.

Соціальна компетентність дитини молодшого шкільного віку визначається як інтегративна характеристика особистості, що відображає систему знань, умінь і навичок, необхідних дитині для моделювання своєї поведінки, орієнтування в соціальному просторі, адекватного сприйняття навколишньої дійсності, побудови системи відносин і спілкування з оточуючими людьми з урахуванням соціальної ситуації.

Вона є процесом та результатом засвоєння і активного відтворення особистістю соціально-культурного досвіду (комплексу знань, умінь, цінностей, норм, традицій) на основі її діяльності, спілкування, здатності застосовувати досвід при вирішенні життєвих проблем, брати на себе відповідальність, проявляти ініціативу, активність у командній роботі, попереджувати і вирішувати конфлікти, бути толерантним у складних ситуаціях, проявляти емпатійність.

Відтак, пошук ефективних методів та засобів формування соціальної компетентності особистості є важливим завданням діяльності учителя початкових класів.

Вважаємо, що ранкові зустрічі є одним із ключових засобів її формування.

Ранкова зустріч – це запланована, структурована зустріч, яка займає важливе місце в повсякденному розкладі діяльності класу, де панує атмосфера піклування та відповідальності. Педагоги визнають особливу роль ранкової зустрічі в житті дітей і присвячують 15 – 25 хвилин на початку дня, аби створити позитивну атмосферу в учнівському колективі на весь навчальний день у школі [2]. Сидячи в колі один проти одного, кожна дитина вдумливо і поважно вітається з іншими дітьми, після чого впродовж короткого часу ділиться власним досвідом зі своїми товаришами, які з повагою слухають її, ставлять свої запитання та коментують. Після цього вся група бере участь у короткій груповій вправі, спрямованій на розвиток академічних навичок, почуття команди та відчуття єдності. Ранкова зустріч закінчується обміном щоденними новинами, які зазвичай готує вчитель, щоб представити навчальні завдання дня» [там само].

Слід відзначити значний виховний потенціал кожного компонента ранкової зустрічі (вітання, групове заняття, обмін інформацією та щоденні новини) щодо реалізації означених завдань.

Так, добре продуманий зміст елементів ранкової зустрічі сприяє розвитку компонентів соціальної компетентності молодших школярів, як-то: когнітивний (знання дітей молодшого шкільного віку про себе як про об'єкт і суб'єкт соціальних відносин, про основні соціальні ролі, норми спілкування і взаємодії); мотиваційно-ціннісний (ступінь сформованості соціальних інтересів молодших школярів, наявність або відсутність у них зовнішньої і внутрішньої мотивації до спілкування; інтерес до соціально значущої діяльності, ініціатива, емоційно-ціннісне ставлення до неї, наполегливість у подоланні труднощів); діяльнісно-рефлексивний (соціальні дії і взаємодія, самостійне використання соціально значущих знань, що відповідають загальноприйнятим соціальним нормам, їх різноманіття і адекватність, самостійна і впевнена поведінка в нових ситуаціях).

Ранкове привітання забезпечує розуміння кожною дитиною власної значущості як члена групи. Діти приходять із сімей з різним соціальним досвідом, тому важливо їх обговорювати з усіма учнями класу і визначати спільні цінності, на яких ґрунтуватимуться дії як дітей, так і дорослих – учителів і батьків. Ранкова зустріч з дітьми дає змогу педагогам вчити дітей взаємній повазі та позитивному ставленню один до одного, сприяє формуванню цілісного колективу, оскільки діти переходять від зосередження уваги на власній особистості до охоплення нею інших. Це сприяє розвитку емпатії, толерантності, уміння чути інших, розуміти та приймати їх. Діти вчаться жити у

взаємній повазі, створюються умови для позитивного та відкритого спілкування між окремими членами суспільства.

Під час ранкового кола молодші школярі висловлюють свої думки, обмінюються ідеями та пропонують важливі для них тем для обговорення, що сприяє вихованню особистості, спроможної уміти висловлюватися і слухати інших.

Ігри та заняття, що становлять основу групових занять як третьої складової, позбавлені елементів суперництва та кооперативні за суттю, відтак, максимально сприяють врахуванню індивідуальності кожного вихованця.

Натомість щоденні новини активізують початок індивідуальної роботи або діяльність у центрах активності, що сприяють різнобічному розвитку та вихованню особистості.

Загалом практика ранкових зустрічей сприяє створенню у класі позитивного настрою, передбачає розвиток важливих навичок дітей, серед яких – навички спілкування, академічні і соціальні навички (емпатія, толерантне ставлення один до одного, розумінню точки зору інших дітей тощо). Ранкова зустріч – це квінтесенція того, якими ми хочемо бачити наші спільноти та наше суспільство [1].

Отже, ранкові зустрічі є ефективною формою виховання сучасної особистості, формування її соціальної компетентності, що цілком відповідає ключовим положенням Нової української школи.

Список використаних джерел:

1. Ішук Н.О. Виховний проект «Ранкові зустрічі» як фундамент розвитку поваги та толерантності особистості молодшого школяра. *Початкове навчання та виховання*. 2008. №19-21.
2. Бібік Н.М. Нова українська школа: poradnik для вчителя. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плєяди», 2017. 206 с.
3. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей: Київ, 2018. 40 с.

ДО ПРОБЛЕМИ ХРИСТИЯНСЬКИХ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ВІТЧИЗНЯНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ДУМЦІ (ДРУГА ПОЛ. ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ.)

Корняк Христина Іванівна,

здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
науковий керівник:

к. пед. н., доц. Бричок С. Б.,

Рівненський державний гуманітарний
університет, м. Рівне

Сучасний розвиток української педагогічної науки тісно пов'язаний із історією педагогічної спадщини, зокрема, окремих її напрямів, серед яких проблема гуманізації є однією з ключових. Актуальною проблемою постає вивчення дорадянської гуманістичної спадщини у творчій спадщині українських педагогів середини ХІХ- початку ХХ століть. Дослідженням гуманізації педагогічної думки часів кін. ХІХ –початку ХХ століть на даному етапі займаються вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких слід відзначити роботи таких науковців, як С. А. Белова, А. В. Гурєєва, Б. І. Єсіпов, Д. М. Луканов Т. М. Петрова, А. А. Сбруєва, О. В. Сухомлинська Т. Д. Тхоржевська та багато інших.

Із середини ХІХ ст., за визначенням О. В. Сухомлинської, в Україні починається розвиток ідей, які можна назвати сучасною (модерною) педагогічною думкою [4, с.54-56]. Дослідниця виділяє дві групи педагогів, діяльність яких у другій половині ХІХ ст. була пов'язана з її розвитком. По-перше, педагоги, які працювали в руслі ідей, з

притаманною їй гуманістичною, загальнодемократичною ідеологією. Характерною рисою їхнього мислення було висунення на чільне місце православ'я як домінанти духовного життя й основи шкільної освіти. До них слід віднести О. Духновича К. Ушинського, П. Юркевича, М. Корфа, С. Миропольського та ін. По-друге, педагоги, з якими пов'язується початок розвитку сучасної національної педагогічної думки. Варто зазначити, що на довгі роки її носіїв було вилучено зісторико-педагогічного процесу. Ці діячі спиралися на етнографічно-культурницьку, народницьку парадигму й мислили в контексті натурфілософії: єдності людини і природи, людини і Бога. Серед найуживаніших «кодів» того часу – мова, історія, література, фольклор, народна міфологія, релігійні морально-етичні постулати. Ця вітчизняна педагогічна думка представлена М. Драгомановим, О. Кониським, В. Науменком, М. Костомаровим, І. Франком та ін. [2, с. 6].

Характерною ознакою “реформаторів” було їхнє прагнення обґрунтувати свої ідеї сучасними на той час даними наук психології, патології, психопатології, експериментальної педагогіки. Використання результатів цих наук давало можливість враховувати в навчально-виховній діяльності того періоду індивідуальні психологічні та фізіологічні особливості дітей різного віку, їхні інстинкти, інтереси, нахили, усвідомити механізми розвитку інстинктивних вольових дій, пізнавальної, трудової, естетичної та фізичної діяльності, розробити системи для навчання здорових та неповноцінних дітей. І все це заради оптимального розвитку кожної особистості. Саме ці аспекти визначав принцип психологічної обґрунтованості ідей. Інший принцип – розвиток особистості – розкриває фактори, що визначають ефективність розвитку дитини. Це особистісні психолого-фізіологічні, природні (земля, вода, повітря, сонце, тепло, рослини, тварини), соціальні (сім'я, школа, громадське життя) та педагогічні (норми гігієни, норми логіки – вчення про пізнання, норми етики, естетики і праця).

Логіку розвитку особистості дитини педагоги вбачають у послідовності формування ряду індивідуальних якостей: рух – відчуття – сприйняття – інтереси – допитливість – прагнення – активність (ступінь захоплення, ступінь регулюючої волі, ступінь розумової волі) – накопичення життєвого досвіду, вироблення корисних звичок – формування здібностей – діяльність – творчість.

Однією з центральних ідей реформаторської педагогіки є положення про те, що дитина повинна йти по природному шляху людства, бо таке виховання приводить в гармонію еволюцію окремої особистості з еволюцією всього людства.

Українська гуманістична думка у галузі педагогічної науки значно пов'язана з ім'ям М. Пирогова (1810-1881 рр.). У статті «Педагогічні твори М. Пирогова» К. Ушинський писав: «М. Пирогов вперше поглянув на справу виховання з філософської точки зору та побачив у ній не питання шкільної дисципліни, дидактики або правил фізичного виховання, а найглибше питання людського духу – «питання життя», і дійсно, це не тільки питання життя, але й найважливіше питання людського духу» [6, с. 293].

Визначення шляхів формування справжніх людей є одним із важливих питань життя, вказував М. Пирогов. І головним шляхом підготовки таких людей, як і К. Ушинський, він вважав моральне виховання підростаючого покоління у процесі здобуття в середній школі загальної освіти. Виробити стійкі моральні переконання у дітей і означає, за М. Пироговим, зробити їх людьми, здатними вдосконалювати суспільне й особисте життя. Школа має готувати освічених, морально переконаних, чесних і благородних людей, здатних боротися із суспільними вадами та особистими недоліками [6, с. 14].

Одним із перших до аналізу освітянської діяльності залучився Т. Шевченко (1814-1861 рр.). Ідеї всебічного розвитку особистості він поділяв на розумове виховання («Щоб не втратити суто людського і за всіх обставин лишатися людиною, є лише один порятунок - освіта, навчання. Хто полюбить книгу, той далеко піде в своєму розвитку»);

моральне виховання (виховання в душі гуманності і патріотизму. Сумною є картина, «коли з великим генієм не поєднана велика розумна доброчесність»); естетичне виховання («прихильники прекрасного» рідко бувають поганими людьми, музика облагороджує людські почуття і серце, «допомагає дожити до старості фізичної і зберегти всю юнацьку свіжість духовну»); трудове виховання («людина працьовита - найщасливіша людина в світі». Людина, не навчена трудитись, перетворюється у вмістилище огидних вад. «Немає мерзенності, нищості, на яку б вона не була здатна») та сімейне виховання («дитинство, проведене на лоні божественної природи і на лоні люблячої матері і християнина батька, - такі прекрасні враження непохитною стіною стануть навколо людини і захистять її на дорозі життя від усіх мерзенностей круговоротного світу»; розумне поєднання батьківської любові з вимогливістю, батьківського піклування з необхідністю готувати дітей до виконання громадянських обов'язків; здоровий моральний клімат, трудове життя сім'ї як основа виховання дітей; мати, як перша вихователька дитини, сама має бути вихованою).

Системністю відзначається парадигма духовно-морального виховання, розроблена К. Ушинським (1824-1871 рр.). На його думку, сутність поняття «національна система виховання» - це, перш за все, особлива мета - «ідея про людину», ідеал, який необхідно втілювати в конкретній особистості. Цього ідеалу можна досягти тоді, коли людина вибирає в себе стійкі національні особливості, риси характеру, які необхідно розвивати. Таким чином, робить висновок педагог, національна система повинна створюватися за історією народу та його характером.

Прогресивні педагогічні ідеї висловлював І. Франко (1856-1916 рр.). Його виховним ідеалом є людина-борець, «каменярь» нового суспільства в незалежній Українській державі. У своїх творах «Чого вимагаємо?», «Середні школи в Галичині у 1857-1883 рр.», «Мрії і надії українського народу в Галичині», «Нарис історії українсько-руської літератури», «Народне шкільництво в Галичині» він обґрунтовував думки про те, що школа має бути національною за формою та змістом, національне виховання повинне ґрунтуватися на народній педагогіці, житті і традиціях народу, на засвоєнні вселюдських цінностей через оволодіння національною культурою рідного народу, бути творенням та удосконаленням нації, виконувати провідне завдання – формування українця, основними рисами якого виступають свідомий патріотизм, висока моральність, хазяйновитість, освіченість, професіоналізм, фізична й естетична досконалість, витривалість, підприємливість та ініціатива; інтернаціональне виховання не може бути без національного [4, с. 987]. І. Франко пропонував цілу програму гармонійного виховання дітей, їхнього всебічного розумового, трудового і фізичного розвитку. Він вірив, що настане час, коли культура й освіта стануть надбанням усього народу.

Таким чином, ідеї гуманізму у творчій спадщині вітчизняних педагогів середини XIX – початку XX століття отримали інтелектуальне джерело розвитку від реформаторської школи західноєвропейських педагогів.

Список використаних джерел:

1. Жаданова О. М. Ідеї духовно-морального виховання у творчості вітчизняних педагогів другої половини XIX століття. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2010. № 2. С. 11–16.
2. Маловідомі першоджерела української педагогіки. (друга половина XIX - XX ст.) : хрестоматія / упоряд : Л. Д. Березівська та ін. Київ : Науковий світ, 2003. 418 с.
3. Пінчук Т. С., Серебрянська М. І. Проблеми виховання та моралі у творчому доробку Т. Шевченка та Б. Грінченка. *Освіта Донбасу*. 2002. № 1. С. 41-45.
4. Сбруєва А. А., Рисіна М. Ю. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах : навч. посіб. Суми : Сум ДПУ, 2000. 208 с.
5. Сухомлинська О. В., С. Русова в контексті розвитку педагогічної думки. *Початкова школа*. 1996. № 9. С. 54-56.

6. Ушинський К. Д. Педагогічні твори М. І. Пирогов. Вибрані педагогічні твори : в 2 т. / редкол.: В. М. Столстов та ін.; пер. з рос. Київ : Рад. шк., 1983. Т. 1 : Теоретичні проблеми виховання і освіти. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології. С. 134–181.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ: КЛЮЧОВІ НОВАЦІЇ

Литовченко Олена Віталіївна,
доктор педагогічних наук, старший
науковий співробітник, провідний
науковий співробітник лабораторії
позашкільної освіти, Інститут проблем
виховання НАПН України, м. Київ

Збройна агресія росії зумовила призупинення освітнього процесу у закладах освіти. У надскладних умовах МОН України прийнято рішення про відновлення освітнього процесу з 14 березня 2022 року там, де це є можливим (Наказ про організацію освітнього процесу від 06.03.2022 № 1/3371-22), акцентовано на деяких позиціях, зокрема:

- пріоритетом є забезпечення максимально можливої безпеки для кожної дитини, кожного працівника системи освіти;
- рекомендуємо організовувати роботу закладів освіти у залежності від конкретної ситуації: тимчасове призупинення освітнього процесу, організація освітнього процесу за дистанційною або змішаною формами навчання (за погодженням з військово-цивільною адміністрацією);
- звертаємо увагу на необхідність психологічної підтримки дітей;
- особливу увагу просимо звернути на дітей з особливими освітніми потребами тощо.

Остання теза – підтвердження того, що держава, українське суспільство, ключові соціальні інститути, як то освіта – сприймають ідеї інклюзії та безбар'єрності, широко їх упроваджують.

Відповідні зміни відображено у сучасному національному законодавстві щодо освіти. У Концепції Нової української школи (2017) акцентується на важливості створення інклюзивного освітнього середовища у закладах освіти. Законом України «Про освіту» (2017) [2] визначено поняття «інклюзивне освітнє середовище», «індивідуальна освітня траєкторія» тощо.

Метою публікації є висвітлення новачій інклюзивної освіти в Україні, зокрема й у період воєнного стану.

Тенденції та зміни щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами в Україні відповідають сучасним міжнародним підходам, зокрема:

- Подальше становлення підходів до оцінки особливих освітніх потреб (труднощів) здобувачів освіти з метою визначення оптимальної освітньої траєкторії для кожного учня, забезпечення кваліфікованого супроводу та підтримки.
- Відмова від медичної моделі розуміння особливих освітніх потреб, натомість врахування не медичного діагнозу, а, насамперед, індивідуальних особливостей здобувачів освіти, які можуть створювати або не створювати бар'єри для навчання і соціальної адаптації.

- Особливі освітні потреби зумовлюють, насамперед, необхідність адаптації освітнього середовища (створення індивідуальної програми розвитку; адаптацію, модифікацію навчальних програм, збільшення часу на опанування навчального матеріалу, залучення підтримки фахівців (міждисциплінарної команди) та допоміжних засобів навчання тощо).

Щодо першої позиції, міжнародні тенденції оцінки особливих освітніх потреб відбито у сучасних документах, зокрема *Міжнародній класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я (МКФ)*, що має на меті визначити уніфіковану і стандартизовану мову та схеми опису станів здоров'я та станів, пов'язаних із здоров'ям [1].

Зміни в українському законодавстві щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами визначено Постановою Кабінету міністрів України від 21 липня 2021 р. №765 [3], зокрема, документ регламентує *нові категорії (типи) особливих освітніх потреб (труднощів)*: інтелектуальні; функціональні (сенсорні, моторні, мовленнєві); фізичні; навчальні; соціоадаптаційні, соціокультурні;

визначає *п'ять рівнів прояву*: від легкого, що зумовлює поодинокі незначні труднощі, до найтяжчого ступеня прояву.

Наприклад, *навчальні* труднощі можуть полягати в обмеженні або своєрідності перебігу довільних видів діяльності різного ступеня прояву (писемного виду діяльності, математичних дій тощо); *соціоадаптаційні, соціокультурні* труднощі (зокрема, взаємодія з представниками осередків окремих культур, отримання інформації засобами жестової мови тощо) можуть полягати в наявності бар'єрів на шляху до формування навичок пристосування до умов соціального середовища; організації адекватної системи відносин із соціальними об'єктами тощо.

У контексті проблеми актуалізуються поняття: освітня безбар'єрність, гендерна рівність, універсальний дизайн, рівні можливості та вільний доступ до освіти тощо [4].

В умовах війни значна увага – до організації необхідної підтримки для осіб з особливими освітніми потребами, що стосується не лише освіти, але життєдіяльності загалом. Зокрема, створено новий спеціальний розділ «Довідника безбар'єрності» – «У воєнний час» (<https://bf.in.ua/u-voiennyj-chas>), що містить підрозділи: «Діти і батьки з дітьми», «Люди з інвалідністю», «Люди старшого віку».

Список використаних джерел:

1. Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я. URL: <https://moz.gov.ua/mkf>

2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

3. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами. Постанова Кабінету міністрів України від 21 липня 2021 р. №765. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/765-2021-%D0%BF#Text>

4. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80>

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗДО ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Луценко Ірина Олексіївна,
доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
лабораторії дошкільної освіти і виховання,
Інститут проблем виховання НАПН
України, м. Київ

Нині у науковій спільноті, освітянському обігу широко вживаним є термін «освітній процес», який замінив свого попередника – термін «навчально-виховний процес», що відповідно закріплено Законом України «Про дошкільну освіту» [2]. Це термінологічне нововведення покликано привернути увагу до змін, які мають відбутися і відбуваються у зв'язку з визнанням обов'язкової освіти дітей старшого дошкільного віку як такої, що забезпечує всебічний розвиток дитини дошкільного віку, формування у неї моральних норм, ключових компетентностей, що створюють основу для збагачення та поглиблення змісту освіти на наступних рівнях освіти в початковій та середній школі, набуття дитиною життєвого соціального досвіду.

Сьогодні у науковців немає єдиного підходу як до визначення терміну «освіта», її мети, так і до розкриття значення терміну «освітній процес». Так, у Законі України «Про освіту» освітній процес визначається як система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей [3]. У Законі України «Про дошкільну освіту» визначення означеного терміну немає, однак є відповідний розділ – «Організація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти», у якому розкривається місце та роль Базового компонента дошкільної освіти як Державного стандарту та освітньої програми як єдиного комплексу освітніх компонентів, спланованих і організованих закладом дошкільної освіти для досягнення результатів навчання [2].

В інструктивно-методичних рекомендаціях, підготовлених Міністерством освіти і науки України, освітній процес в умовах закладу дошкільної освіти розкрито як цілісний процес взаємодії дорослих і дітей, який розвивається в часі та в рамках певної системи, носить особистісно-орієнтований характер. Як бачимо, у поданих визначеннях вказується на що спрямовується освітній процес, і те, що він має функціонувати як певна система. Водночас не розкрито компоненти освітнього процесу, взаємозв'язки і взаємодія між якими мають утворювати задану педагогічну систему.

Характеризуючи особливості організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти важливо виділити всі компоненти, а саме: освітні завдання – цільовий компонент, змістовий, діяльнісний – форми, способи, засоби взаємодії, результативний, ресурсний. Зауважимо, що діяльнісний компонент – форми і методи взаємодії – це те, що найбільшою мірою має увиразнювати освітній процес в закладі дошкільної освіти.

Отже, у методично обґрунтованій системі, в єдності, логічній послідовності, взаємозв'язку мають організовуватися різні види діяльності, які визнано як специфічно дитячі, адже дошкільник може діяти в них самостійно, так і такі, що стають можливими завдяки участі дорослого: ігрова, комунікативна, продуктивна, театралізована, пізнавальна, трудова. У такій системі має бути передбачено індивідуальний, індивідуально-груповий, груповий формати організації діяльності дітей, їхньої взаємодії з педагогом, організовані й самостійні види діяльності; враховано інші аспекти організації життєдіяльності дітей в закладі дошкільної освіти. Як бачимо, освітній процес будується з урахуванням вікових і індивідуальних особливостей дітей, уособлює в собі

специфіку здобуття дошкільної освіти і водночас має забезпечувати перспективу переходу дитини на наступний рівень освіти.

Потребами сьогодення та нормативно-правовими документами визнана необхідність постійного підвищення та забезпечення якості дошкільної освіти. Розширене представлення особливостей організації освітнього процесу в ЗДО як складної педагогічної системи, презентує його як важливий чинник забезпечення якості дошкільної освіти.

У Методичних рекомендаціях з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти, що підготовлені Державною службою якості освіти України, виділено такі компоненти внутрішньої системи забезпечення якості освіти за напрямками освітньої діяльності ЗДО, як: освітнє середовище закладу дошкільної освіти; здобувачі дошкільної освіти. Забезпечення всебічного розвитку дитини дошкільного віку, набуття нею життєвого соціального досвіду; Фахова діяльність педагогічних працівників закладу дошкільної освіти; Управлінські процеси закладу дошкільної освіти [1]. Зауважимо, що фахова діяльність педагогічних працівників – це діяльність з організації та реалізації освітнього процесу. Її успішність забезпечується застосуванням сучасних педагогічних технологій.

Отже, організація освітнього процесу, компетентна реалізація його компонентів є важливим чинником забезпечення якості дошкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти від 30.11.2020 № 01-11/71. URL:https://rada.info/upload/users_files/41042215/191f934b087b0a0bf499ce603f3f1e81.pdf (дата звернення: 01.04 2022).
2. Про дошкільну освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/> <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>. (дата звернення: 01.04 2022).
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. (дата звернення: 01.04 2022).

ЗАСТОСУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ІГОР ТА ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Магурчак Ліана Вадимівна,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
науковий керівник:
к. пед. н., доц. Боровець О.В.,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м.Рівне

Сьогодні, як показують педагогічні дослідження, багато майбутніх учителів виявляють стійкі стереотипи професійної діяльності, що слабо орієнтовані на саморозвиток, причиною чого є недостатній рівень технологічного забезпечення викладання навчальних дисциплін, використання традиційних форм навчання. З метою подолання такої негативної тенденції необхідно застосовувати інноваційні підходи та педагогічні технології в процесі підготовки здобувачів вищої педагогічної освіти, зокрема ігрові технології навчання.

Для виявлення сутності ігрових педагогічних технологій важливе розмежування гри та ігрових технологій. Аналізуючи поняття «гра», «ігрова технологія», виділяють низку відмінностей між ними. Гра є як окремим структурним елементом, так і складеним компонентом ігрових технологій, у її процесі розвиваються конкретні якості особистості. Цінується чіткість у діях, що проводяться, пропонуються конкретні механізми та алгоритми дій. Ігрова технологія дає можливість моделювати конкретний аспект професійної діяльності, при цьому можливе своєчасне корегування дій. У процесі застосування ігрових педагогічних технологій піддаються саморозвитку спеціальні професійно значущі якості. Важливим є механізм варіативності, можливості ігрового моделювання, а також розвитку творчих здібностей. У їх процесі відбувається корекція структури особистості, цінних відносин та інтеріоризації набутих знань і вмінь із зовнішньої сфери у внутрішню структуру особистості.

Під час організації гри студент виконує квазіпрофесійну діяльність, тобто діяльність професійну за формою, але навчальну за своїм результатом і змістом.

Ефективність використання гри досягається за рахунок повного відтворення реальних умов професійної діяльності та включення студента в ігрову ситуацію. До змісту навчальної ігрової діяльності доцільно включати елементи проблемності, певні суперечності.

Гра є основою для побудови комплексу ігрових педагогічних технологій. У структурі ігрової діяльності виділяють п'ять етапів: підготовчий, введення в гру, ігрова взаємодія, вихід з гри, аналіз гри. На підготовчому етапі відбувається постановка цілей – визначення предмета гри і предметного поля. Введення в гру передбачає вибір ролей, визначення повноважень, визначення механізму інтегрування подій у гри. Наступний етап – ігрова взаємодія, контроль і корекція ігрового процесу та реалізація ігрової ідеї. Під час виходу з гри відбувається завершення ігрової взаємодії і досягнення ігрової мети. Обов'язковим є аналіз гри, підбиття підсумків.

На першому етапі домінує діяльність координатора, яким може бути педагог або студент, котрий організує безпосередньо сам процес гри. Пряма взаємодія координатора з учасниками гри починається з етапу введення в гру, де через діяльність координатора здійснюється емоційний настрій учасників, задається темп і характер гри, а також визначаються ролі та рівень свободи діяльності учасників гри. Пояснення гри має бути коротким, образним, чітким і супроводжуватися показом окремих елементів, зміною місць, технікою руху та тактикою переміщення. Якщо в гри багато правил, які відразу засвоїти важко, деякі можна умисне упустити та пояснити їх по ходу гри.

На наступних етапах відбувається реалізація ігрової ідеї, координаторові реалізується контрольна і корегувальна функції, які дають змогу досягти поставлених цілей гри.

На завершальному етапі учасники гри можуть проводити рефлексію, якщо це відповідає завданням координатора, і підбивають підсумки. За наслідками гри координатор моделює подальшу діяльність. Таким чином, діяльність координатора впродовж усіх етапів гри визначає цілеспрямованість ігрової взаємодії та перспективи розвитку учасників.

Теоретичний аналіз джерел дав змогу зробити висновок, що для саморозвитку професійно значущих якостей майбутнього вчителя необхідно розробити комплекс ігрових педагогічних технологій на основі системного, особистісно орієнтованого та моделювально-діяльнісного підходів.

У процесі застосування ігрових технологій зростає ефективність розвитку індивідуальних здібностей здобувачів вищої освіти, адже вони почуваються більш емоційно комфортно, ніж за умов традиційного навчання. У процесі гри відбувається навчання дії за допомогою самої дії. Засвоєння знань здійснюється в контексті певної діяльності, що створює ситуацію необхідності знання. Гра дає змогу позбутися шаблонів

і стереотипів, здатна змінити ставлення студентів до будь-якого явища, факту, проблеми. Навчальні ігри сприяють інтенсивності інтелектуальної діяльності студентів, вчать прогнозувати, висловлювати припущення і гіпотези, перевіряти їх, аргументувати правильність прийнятих рішень. Також застосування ігрових технологій забезпечує виховання культури спілкування, формує вміння працювати в колективі та з колективом. Все це визначає функції навчальної гри як засобу психологічного, соціально-психологічного та педагогічного впливу на особистість.

Список використаних джерел:

1. Волкова Н. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навч.-метод. посіб. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 360 с.
2. Кравець Н., Гречановська О. Ігрові технології навчання як одна з інноваційних форм навчально-виховного процесу ВНЗ. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/> (дата звернення 01.04.2022 р.)
3. Туркот Т. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Кондор, 2011. 628 с.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМЛИВОСТІ УЧНІВ

Макарук Ольга Любомирівна,
викладач кафедри філології, ДВНЗ
«Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ

Сьогодні в освіті надається переважно увага до теоретичних та методологічних основ використання компетентнісного підходу у підготовці фахівців різних спеціальностей. Серед українських педагогів такий підхід у своїй праці досліджують Н. Бібік, І. Бех, Л. Виготського, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Парашенко, О. Савченко та ін. Переважно науковці зазначають, що головним завданням впровадження компетентнісного підходу в освіті є визначення результатів освіти, причому в якості результату розглядається не сума засвоєних знань, а здатність людини застосовувати їх в різних проблемних ситуаціях.

Підприємницьку компетентність та важливість її розвитку у сучасному освітньому та економічному вимірі аналізували Ю. Білова, З. Варналій, Л. Ніколаєва, О. Проценко, О. Старцев, В. Сизоненко, З. Філончук, Р. Шиян та ін. Так, А. Білова розглядає підприємницьку компетентність як інтегральну психологічну якість особистості, яка проявляється в мотивованій здатності до творчого пошуку та реалізації нових ідей та дає змогу вирішувати різноманітні проблеми в повсякденному, професійному, соціальному житті [1, с. 16].

Формування підприємливості школярів дозволяє їм у майбутньому втілювати задуми в життя; розвиває креативність; здатність до використання інновацій; вміння ризикувати, а також здатність планувати заходи і реалізувати їх. Ця компетентність стане у пригоді учням не лише в їхньому щоденному приватному і суспільному житті, а й у їхній професійній діяльності, допоможе школярам оцінити свої шанси у цій діяльності. Компетентність «підприємливість» має на увазі здатність особистості втілювати власні задуми в життя. Вона охоплює такі аспекти, як креативність, потяг до різноманітних інновацій, здатність ризикувати, а також уміння планувати заходи і реалізувати їх [2].

Дана компетентність є ґрунтовною підтримкою для особистості не тільки в їхньому щоденному власному і суспільному житті, а й у їхній професійній діяльності, допомагаючи їм усвідомити всю важливість та зміст роботи і здатність до використання усіх шансів; вона є базою більш конкретних умінь і знань, які необхідні тим, хто бере безпосередню участь у заходах суспільного чи комерційного характеру або.

Компетентність «підприємливість» повинна включати в себе певні необхідні знання, вміння й установки.

Знання містять здатність знаходити доступні можливості в особистісній, професійній або економічній компетентності. Деякі особистості також повинні знати певні етичні питання, пов'язані з підприємствами, і те, як вони можуть викликати позитивні зміни (чесною торгівлею або соціальними заходами).

Уміння охоплюють планування, організацію, управління, керування проектами і розподіл завдань, аналіз, комунікацію, написання звітів, оцінку і звітність. Також особистість повинна уміти ефективно вести переговори, а також бути здатною до індивідуальної роботи та у колективі. Обов'язковим тут також є вміння оцінювати й визначати особисті сильні й слабкі сторони, вміння прогнозувати ризики та не боятися ризикувати.

Підприємницька установка характеризується активністю, ініціативністю, здатністю до інноваційності як в особистому і суспільному житті, так і в професійній діяльності. Вона містить у собі мотивацію й рішучість у здійсненні особистих і соціальних цілей [3].

Підприємницькі компетентності можна і необхідно розвивати у майбутнього вчителя. Однак на самому початку слід виявити свої компетентності чи їх можливу відсутність, а потім поступово їх формувати і розвивати.

Отже, перед майбутнім учителем, який формує компетентність підприємливості, стоїть завдання підготувати учнів до самостійності у здобуванні знань та умінь, він є організатором і співвиконавцем процесу навчання через пізнання учнями довколишньої дійсності. Вчитель підтримує розвиток учасників занять, дбає про розвиток їхньої вправності, відчуття власної гідності, готує до діалогу в неоднорідному середовищі, до співпраці в колективі.

Список використаних джерел:

1. Білова Ю. А. Поняття та структура підприємницької компетентності майбутніх фахівців економічного профілю. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти* : зб. наук. праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. 2013. Вип. 7 (50). С. 15-17.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека освітньої політики / за заг. ред. О. В. Овчарук. К., 2004.
3. Стрельников М.В. Структура підприємницької компетентності магістрів спеціальності «Бізнес- Адміністрування». *Наукові записки КДПУ*. Сер. : Педагогічні науки. 2015. Вип. 141. Ч. 2. С. 148-151

РОЗВИТОК СЛОВЕСНОЇ ТВОРЧОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Маліновська Наталія Василівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної педагогіки і
психології та спеціальної освіти імені
проф. Т.І.Поніманської, Рівненський
державний гуманітарний університет,
м. Рівне

Одним із ефективних засобів розвитку словесної творчості дітей дошкільного віку виступає художньо-мовленнєва діяльність. Цей вид діяльності завжди набуває творчого характеру впродовж реалізації та супроводжується грою і спілкуванням як видами макродіяльності дітей старшого дошкільного віку. Головними її компонентами вважаються художнє сприйняття і словесна творчість, у якій виконання і відтворення сприйнятих літературних творів невіддільне від образного, виразного мовлення [4].

Аналіз психолого-педагогічних досліджень доводить, що казка як улюблений дітьми жанр художньої літератури, здійснює ефективний вплив на розвиток словесної творчості дошкільників [1; 2].

Словесна творчість – вищий щабель мовленнєво-творчої діяльності – визначається багатьма вченими як один із видів художньої творчості, що виникає під впливом творів мистецтва, а також вражень від навколишнього життя і характеризується самодостатністю, знаходить втілення у створенні дітьми різних типів усних зв'язних висловлювань.

Словесна творчість ґрунтується на досягненнях, знаннях, досвіді дитини, які вона здобула у процесі навчання. Для виникнення та активізації художніх проявів дітей необхідно створити сприятливі умови, занурити їх у світ творчості, оточити необхідними художніми матеріалами, урізноманітнити художній, естетичний, емоційно-чуттєвий досвід [2].

У дослідженні було розроблено й апробовано методику розвитку словесної творчості старших дошкільників засобами казки, яка складалася з трьох взаємопов'язаних етапів: когнітивно-збагачувального, мовленнєво-репродуктивного та мовленнєво-креативного.

Метою першого – когнітивно-збагачувального етапу дослідження було ознайомлення дітей з текстами народних та авторських казок (українських і зарубіжних), збагачення словника дітей образними виразами, текстами зачинів і кінцівок, ознайомлення з жанровими ознаками казки. У змісті роботи переважало читання і розповідання казок, бесіда за змістом прочитаного, порівняльний опис героїв казок, розповідь від першої особи – героя казки. Провідною формою роботи були заняття з художньої літератури. З метою ознайомлення дітей з текстами казок проведена серія тематичних занять під назвою «Таємнича скринька». Дітям було запропоновано відкрити чарівну скриньку за допомогою чарівних ключів.

Метою другого – мовленнєво-репродуктивного етапу дослідження було стимулювання дітей до відтворення змісту казок, переказу розповіді. Цьому сприяло проведення системи ігор за змістом казок та ігрових мовленнєвих вправ, основною метою яких було стимулювання дітей до відтворення змісту казок. Для розвитку асоціативного мислення та пам'яті дітей дошкільного віку нами були використані прийоми мнемотехніки [3]. Ефективність застосування цих прийомів полягала в спрощенні процесу запам'ятовування, збільшенні обсягу пам'яті завдяки упорядкуванню інформації у вигляді комплексних візуальних образів. Оскільки в дітей дошкільного віку переважає наочно-образна пам'ять, процес запам'ятовування та відтворення сюжету казок з використанням мнемотаблиць відбувався значно легше, а отримані знання засвоювалися ефективніше.

Третій, мовленнєво-креативний етап дослідження передбачав активізацію творчих проявів дітей шляхом зміни сюжетів знайомих казок. Його метою було самостійне створення дошкільниками творчих розповідей за казковими сюжетами, створення ігрових казкових ситуацій. Проведена серія тематичних занять під назвою «У школі чарівників». Дошкільникам було запропоновано пройти через кімнати лабіринту, виконуючи завдання, щоб знайти чарівні палички і стати майстрами казки.

Серед методів роботи з казкою використовували: придумування, продовження казки, зміну кінцівки, спільне розв'язання проблемного питання, поставленого до казки, складання казки з персонажами з інших казок, складання казок про фантастичні країни [5].

Таким чином, застосування казки як засобу розвитку словесної творчості, використання різноманітних методів та прийомів роботи з казкою у певній дидактичній послідовності зумовили позитивні зрушення з розвитку словесної творчості дітей старшого дошкільного віку.

Отримані дані переконливо свідчать про ефективність обраних нами методичних підходів щодо розвитку у дітей словесної творчості у художньо-мовленнєвій діяльності.

Список використаних джерел:

1. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності у дошкільних навчальних закладах: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Слово, 2014.

2. Гавриш Н.В. Розвиток художньо-мовленнєвої діяльності в дошкільному віці. Монографія. Донецьк: ТОВ «Лебідь», 2001.

3. Зав'язун Т.В., Семенюк О.В. Нетрадиційні методи роботи з казкою як засіб розвитку мовленнєво-комунікативних здібностей старших дошкільників. *Обдарована дитина*. 2008. № 9. С. 41-48.

4. Богуш Алла, Маліновська Наталія. Методика розвитку мовлення та навчання рідної мови дітей раннього і дошкільного віку. Підручник для учнів педагогічних коледжів спеціальності 012 Дошкільна освіта. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2021.

5. Маліновська Н.В. Формування мовленнєвої компетенції дітей старшого дошкільного віку засобами казки. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: зб. наук. пр.* Рівне. 2011. С. 198-201.

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В НУШ

Манзик Лілія Федорівна,

здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
науковий керівник:

к. пед. н., доц. Стельмашук Ж.Г.,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м. Рівне

Актуальність національно-патріотичного виховання особистості є безсумнівною в умовах війни в Україні.

Так, у постанові Кабінету Міністрів України в «Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки» (2020) наголошено на необхідності проведення освітньо-виховних, інформаційно-просвітницьких, культурологічних, міжнародних заходів з національно-патріотичного виховання.» [3].

Проектна діяльність розглядається як інноваційний підхід в сучасній теорії та практиці, а у довідковій літературі визначається як «конструктивна і продуктивна діяльність особистості, спрямована на розв'язання життєво значущої проблеми, досягнення кінцевого результату в процесі цілепокладання, планування і здійснення проєкту» [2], «організація навчання, за якої знання і навички отримуються під час планування й виконання практичних завдань – проєктів» [1].

Проектна діяльність включає систему різних практичних дій особистості (групи, колективу), спрямованих на створення певного творчого продукту (презентація, ролик, реклама, кліп, малюнки, поробки тощо, вірш, стаття, прозовий твір, виставка, акція, фотокрос та ін), зміну рівнів вихованості особистості, засвоєння нею загальнолюдських та національних цінностей, розширення світогляду, розвиток творчих здібностей та мотивації дітей до активної пошуково-дослідницької діяльності, формування умінь конструктивно та ефективно взаємодіяти в команді та приймати рішення, а також задоволення запитів та інтересів зростаючого покоління.

Оскільки головною тенденцією національно-патріотичного патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації, то основними напрямками національно-патріотичного виховання дітей молодшого шкільного віку є: формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід; ознайомлення з явищами суспільного життя; формування знань про історію держави, державні символи; ознайомлення з традиціями і культурою свого народу та формування знань про рідний край тощо.

Відтак, тематика та зміст проектної діяльності з національно-патріотичного виховання дітей молодшого шкільного віку повинна добиратись, виходячи із завдань національно-патріотичного виховання дітей молодшого шкільного віку, їх вікових психофізіологічних особливостей, природного, етнографічного та краєзнавчого потенціалу регіону та України, та передбачати використання активних форма, методів і засобів виховання.

Науковий пошук дав змогу віднайти приклади проектів національно –патріотичного виховання в НУШ. Так, цікавою та результативною є проектна діяльність на теми: «Я і моя родина», «Дерево роду», «Ми – діти твої, Україно», «Історія рідного краю», «Пісні мого села. Поліські переливи», «Фольклор села», «Історія вулиць села», «Легенди про село», «Зламани долі», «Воєнні сторінки», «Дорога на Схід», «стежками рідного краю», «Видатні люди рідного села» та ін.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2-ге вид., допов. й виправ. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.
2. Енциклопедія освіти / Головний ред. В. Г. Кремень; Академія педагогічних наук України. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 р. №932. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 04.04.2022).

СУТНІСТЬ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Мельничук Лілія Борисівна,

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри загальної педагогіки та дошкільної
освіти,

Ілюк Лариса Володимирівна, старший
викладач кафедри загальної педагогіки та
дошкільної освіти, ПВНЗ «Міжнародний
економіко-гуманітарний університет імені
академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне

Інноваційна педагогічна діяльність є основою сучасної освітньої практики закладів дошкільної освіти. Нестандартні прийоми та методи з організації освітньої роботи позитивно оцінюються педагогами, батьками та знаходять емоційний відгук у дітей. За своєю сутністю, нововведення передбачає впровадження в освітній процес покращених ідей, створених творчими зусиллями педагогічного колективу. Основна мета – отримання більш якісних результатів та підвищення ефективності процесів навчання та виховання [3].

Використання інноваційних технологій у закладі дошкільної освіти дає змогу вирішити такі завдання: розвинути індивідуальність дітей дошкільного віку; розвинути ініціативність, самостійність, здатність до творчого самовираження; підвищити інтерес до дослідницької діяльності; розвинути допитливість; стимулювати активність до ігрової та пізнавальної діяльності; підвищити рівень інтелектуального розвитку дошкільників; розвинути нестандартність мислення та креативність.

Проблема розвитку інноваційних процесів в освіті була предметом наукових розвідок Г. Беленької, І. Дичківської, В. Кременя, І. Зязюна, П. Підласого, І. Рогальської та ін. Ученими обгрунтовано теоретичні положення щодо інновацій, розкрито основні поняття (інновація, нововведення, інноваційний процес та ін.), структура інноваційного процесу, виділено етапи впровадження інновацій в умовах закладу дошкільної освіти.

До інноваційних технологій у закладах дошкільної освіти відносяться: здоров'язберігаючі, проектною та дослідницької діяльності, інформаційно-комунікаційні, «Лепбук», особистісно-орієнтовані, ігрові, проблемного навчання та ін.

Так, метою проектною та дослідницької діяльності є розвинути та збагатити особистий досвід дошкільників методом міжособистісної взаємодії у процесі реалізації будь-якого проекту, сформувати навички до дослідницького типу мислення. Дослідження можуть проводитися на різні теми з активним використанням дослідно-експериментальної діяльності.

До інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) належать: комп'ютери; програвачі; інтерактивні дошки; телевізори; мультимедійні проектори та ін. Інноваційні технології в закладах дошкільної освіти допомагають будувати процеси навчання на основі зорового (анімація, презентація), слухового та дотикового сприйняття. Такі методики використовують із занять із дітьми різних вікових груп.

Лепбук – це інтерактивна папка у вигляді саморобної книжки-розкладки, в якій можуть міститися елементи у формі дверцят, кишеньок, конвертів. Створюють лепбук діти разом із вихователем на конкретну тему. Методика дає можливість дошкільнику ознайомитися з наочним матеріалом, скласти та відкрити деталі за власним бажанням.

Інноваційні особистісно-орієнтовані технології спрямовані на розвиток індивідуальності та особистих якостей дошкільника. Орієнтир роблять на умінні вирішувати конфліктні ситуації у мирний спосіб, на здатність вести діалог, розуміти інтереси співрозмовника та реалізовувати творчу діяльність. Заняття складаються з ігор, обговорень, театральних сценок. Спільна діяльність дітей привчає поважати інтереси інших та висловлювати свою особисту думку під час обговорення будь-яких питань.

Інноваційні освітні технології в ігровій формі дозволяють швидко запам'ятати новий матеріал, розвинути навички соціалізації. Ігри поділяються на інтелектуальні, рухові, психологічні. За характером педагогічного процесу ігри поділяються на: тренувальні; навчальні; пізнавальні; контролюючі; виховні; діагностичні; розвиваючі. За ігровою методикою є ігри із встановленими правилами, а також із правилами, які встановлюють вже під час гри.

За змістом інноваційні ігрові технології поділяються на: математичні, музичні, логічні, логопедичні, спеціальні та ін. [2].

Інноваційні технології проблемного навчання у ЗДО ґрунтуються на тому, що вихователь створює певну проблему та спонукає дітей до самостійного її вирішення. Педагогічний прийом розвиває логічне мислення, допомагає шукати творчий підхід до вирішення поставленого завдання, навчає самостійності мислення [1].

Отже, саме інноваційні технології розвивають комунікативні вміння і навички, допомагають встановленню емоційних контактів між учасниками освітнього процесу, забезпечують вирішення низки виховних завдань, оскільки навчають роботі у команді, тобто, у співтоваристві, взаєморозумінні, вмінні аргументовано відстоювати свою точку зору, спостережливості, а також розвивають творчі здібності та фантазію.

Список використаних джерел:

1. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку : становлення фахівця в умовах навчання. Київ : Світлич, 2006. 304 с.
2. Богуш А. М. Компетентнісний підхід до мовленнєвого розвитку дошкільників. *Педагогічна і психологічна науки в Україні*. Т. 2 : Дидактика, методика, інформаційні технології. Київ : Педагогічна думка, 2007. С. 155-170.
3. Рогальська І. П. Соціалізація особистості у дошкільному дитинстві : сутність, специфіка, супровід : Монографія. Київ : Міленіум, 2008. 400 с.

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ УМІНЬ УЧНІВ НАУКОВИХ ЛІЦЕЇВ: ПРОБЛЕМА ТА ПІДХОДИ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ

Мирончук Наталія Миколаївна,
доктор педагогічних наук, доцент кафедри
професійно-педагогічної, спеціальної
освіти, андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, м. Житомир

В умовах спеціалізованої освіти (Закон України «Про освіту»[1], Стандарт спеціалізованої освіти наукового спрямування [2]) навчання має дослідно-орієнтований характер і спрямоване на поглиблене вивчення профільних предметів та формування умінь дослідно-експериментальної, конструкторської, винахідницької діяльності учнів. Стандартом спеціалізованої освіти наукового спрямування визначено вимоги до дослідницької компетентності учнів базової та профільної школи, яка передбачає здатність учнів застосовувати теоретичні й емпіричні методи дослідження, здійснювати технічну обробку, узагальнення, практичне застосування інформації та отриманих результатів дослідження, вміти організовувати дослідницький пошук, спілкуватися і взаємодіяти з іншими, виявляти креативність та нестандартний підхід у розв'язанні завдань.

Організаційні уміння – заснована на знаннях, набутому досвіді усвідомлена здатність учня виконувати дії продуктивно й ефективно. Організаційні уміння учнів проявляються у здатності впорядковувати діяльність, аналізувати завдання, умови й обставини, планувати роботу (визначати почерговість виконання завдань, терміни виконання, етапи контролю та ін.), оцінювати ризики і свідомо приймати рішення, конструктивно керувати власними діями. Спонукою до виконання дослідницької діяльності учнів є реалізація пізнавальної інтелектуальної потреби, яка ґрунтується на інтересах, уподобаннях, захопленнях учнів.

Виконання дослідницьких навчальних завдань вимагає в учнів наукових ліцеїв не лише відповідного рівня сформованості знань, умінь, досвіду, а й умінь організації й

самоорганізації праці: дисциплінованості, чіткості, впорядкованості власних дій, здатності спрогнозувати результати і хід діяльності, спроектувати власну активність у досягненні мети, раціонально розподілити особистісні й ресурси часу, приймати рішення з урахуванням контексту діяльності.

Зовнішній аспект організації дослідницької діяльності учнів потребує сформованості умінь прогнозувати, планувати, проєктувати діяльність, встановлювати оптимальний режим роботи, здійснювати раціональний розподіл часу для виконання завдань, визначати пріоритетність завдань та ін. Внутрішній аспект організації дослідницької діяльності учнів містить мотиваційні, рефлексивні, аналітичні, контрольні дії.

Сформованість в учня організаційних умінь забезпечує вищу інтенсивність продуктивності праці. Водночас, якщо педагог виступає організатором процесу навчання, а учень виконує завдання за регламентованим учителем алгоритмом і не має власної ініціативи, організаційні вміння не формуються.

Формування організаційних умінь учнів відбувається за таких умов:

- усвідомлення учнями значущості сформованості організаційних умінь (прогнозувати, планувати, проєктувати, здійснювати контроль і оцінку власних зусиль і результатів праці тощо) у дослідницькій діяльності;
- використання в навчальній дослідницькій діяльності спеціальних прийомів, які раціоналізують працю учнів і сприяють усвідомленню значущості організаційних умінь;
- вибір форм і методів роботи, які забезпечують умови для прояву в процесі навчання активної позиції студентів, яка буде обумовлювати необхідність організації власної освітньої діяльності, й відсутність жорсткої регламентації виконання дослідницьких завдань та ін.

Розв’язання проблеми формування організаційних умінь в учнів наукових ліцеїв ґрунтується на застосуванні діяльнісного підходу, який передбачає спеціальні дії з організації діяльності учня, активізації й переведення його в позицію суб’єкта наукового пізнання, праці та спілкування, що передбачає вироблення умінь обирати мету, прогнозувати, планувати та обирати шляхи реалізації дослідницьких завдань, виробляти і приймати відповідні самостійні рішення, виконувати, контролювати, аналізувати й оцінювати її результати.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту», 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Стандарт спеціалізованої освіти наукового спрямування, 2019. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-specializovanoyi-osviti-naukovogo-spryamuvannya>

ІКТ-КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Морін Олег Леонідович,
кандидат педагогічних наук, старший
науковий співробітник лабораторії
виховання готовності до ринку праці,
Інститут проблем виховання НАПН
України, м. Київ

В умовах євроінтеграційного поступу України основою перетворень в освіті стає забезпечення відповідності її змісту запитам і викликам сучасного інформаційного суспільства. Саме тому впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) залишається пріоритетним завданням розвитку освіти.

Активне використання ІКТ у всіх сферах людської діяльності, а особливо в освіті, обумовлює виділення ІКТ-компетентності як окремої складової професійної компетентності педагога. З позицій означеного підходу сутністю освіти стає розвиток здібностей педагога до самостійного розв'язання проблем в різних сферах і видах діяльності на основі використання соціального досвіду, елементом якого стає власний досвід індивіда [5].

Формування ключових компетентностей педагога у процесі застосування ІКТ передбачає формування у нього здатності вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, спроможності отримувати необхідну інформацію й оперувати нею відповідно до власних потреб і професійних цілей. Це стосується здатності відбирати, класифікувати й узагальнювати необхідний матеріал призначений для інформаційно-методичного забезпечення освітнього процесу та критично до нього ставитися [5].

Таким чином, під ІКТ-компетентністю педагога будемо розуміти його здатність використовувати ІКТ для здійснення інформаційної діяльності в своїй професійній сфері, тобто дії по збиранню, обробці, передачі, збереженню інформації, реалізації потенціалу електронних ресурсів освітнього призначення, забезпечення комунікаційної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу, здійснення навчальної діяльності з використанням засобів ІКТ в аспектах, що відображають особливості конкретної предметної сфери тощо [5].

Загалом ІКТ-компетентність педагога є основним компонентом інформаційної культури, що, у свою чергу, є частиною загальної культури особистості й використовується як одна з цілей професійного навчання вчителів [2].

Під процесом формування інформаційної культури особистості ми розуміємо діяльність по активізації й систематизації накопиченого індивідом інформаційного потенціалу, озброєнні знаннями, уміннями й навичками інформаційного самозабезпечення у повсякденному житті та особливо в освітній діяльності.

У понятті інформаційної культури особистості можна виділити наступні компоненти:

- інтелектуальний – розвиток мислення, пізнавальних інтересів, розширення кругозору, уміння добирати й формулювати мету, здійснювати постановку задач, висувати гіпотези, будувати інформаційні моделі досліджуваних процесів і явищ;
- інформаційно-технологічний – володіння вміннями та навичками всебічного використання сучасних ІКТ, здатності застосовування знань на практиці при створенні нових інформаційних продуктів;
- комунікативний – володіння навичками вільного використання усіх доступних каналів комунікацій для передачі інформації й обміну результатами своєї діяльності;
- лексичний – постійне удосконалення культури мови й правопису;
- моральний – намагання перешкоджати виготовленню, поширенню й використанню асоціальної інформації, а також дотримання етичних правил поведінки в процесі інформаційної діяльності;
- психологічний – оптимальна реакція на інформацію, що надходить, її адекватне сприйняття, осмислення, розуміння, оцінка; володіння уміннями продуктивно діяти в умовах надлишку або відсутності необхідної інформації;
- толерантний – опанування навичками розуміння чужого погляду й уміння співвідносити його з власним, на підґрунті аналізу іншої думки й вироблення власної позиції [5].

Рівень інформаційної культури сучасної людини визначається наступними

критеріями:

- розумінням сутності інформації та інформаційних процесів, їх ролі в пізнанні навколишньої дійсності та творчої діяльності людини;
- умінням формувати свою потребу в інформації;
- знанням загальнодоступних джерел інформації й умінням користуватися ними;
- умінням ефективно шукати, оцінювати, використовувати інформацію;
- умінням створювати якісно нову інформацію;
- володінням основами алгоритмізації [5].

Усі означені вище компоненти інформаційної культури особистості взаємозалежні, рівноцінні й у сукупності утворюють єдине ціле. Це дозволяє стверджувати, що інформаційна культура сприяє гармонізації внутрішнього світу особистості й установленню рівноваги з навколишнім інформаційним простором, забезпечує готовність жити в інформаційному суспільстві. Вона дозволяє особистості не тільки адаптуватися і комфортно існувати в сучасній інформаційній ситуації, але й активно брати участь у перетворенні реальності.

Найбільший обсяг знань, пов'язаних із сферою інформаційної культури, припадає на вивчення різноманітних джерел інформації, а найбільший обсяг умінь – на освоєння способів пошуку, переробки та осмислення інформації. Тому, на нашу думку, інформаційно-технологічний компонент інформаційної культури, за обсягом знань і умінь, займає домінантне положення серед інших компонентів [5].

Однією зі складових інформаційно-технологічного компоненту можна вважати сукупність знань і умінь, пов'язаних з відповіддю на питання: «Де і за допомогою яких засобів раціонально та правильно проводити пошук інформації?». Відсутність цих знань і умінь особливо негативно позначається у освітній діяльності, яка вимагає від педагогів підготовки цілого спектру різноманітних інформаційних продуктів. На практиці педагоги часто відчувають відчутний дефіцит знань, умінь і навичок роботи з наявним широким спектром типів, видів, стилів і жанрів джерел інформації, необхідних для створення якісних інформаційних продуктів.

Тому, створення інформаційних продуктів, як діяльність, що вимагає глибокої спеціальної підготовки потребує підвищення рівня ІКТ-компетентності педагога.

З метою підвищення рівня ІКТ-компетентності педагога застосовуються наступні форми:

- проведення семінарів, круглих столів та інших заходів, щодо застосування ІКТ в освітній практиці, а також заохочення до участі у професійних конкурсах, веб-конференціях, вебінарах тощо;
- спонукання до застосування прикладних програм для документування і автоматизація роботи з інформацією;
- розвиток навичок користування пошуковими системами з метою використання інформаційних освітніх і наукових інтернет-ресурсів, електронних бібліотек, тощо;
- формування за допомогою хмарних технологій та сервісів банку матеріалів освітнього спрямування;
- розробка навчальних проектів з обов'язковим застосуванням ІКТ [1].

Висновки. Сприяння формуванню у педагогів ІКТ компетентності підвищує рівень інформаційної культури, забезпечує подальше удосконалення їхньої професійної майстерності, загалом підвищує ефективність освітнього процесу, створює сприятливі умови щодо доступності якісної освіти для широких верст населення та підготовки учнівської молоді до життя у інформаційному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Базиль Л. Формування ІКТ-компетентності вчителя як складний і безперервний процес. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua>2982/1/Bazil_L_2.pdf
2. Дегтярьова Г. Формування ІКТ-компетентності вчителів-філологів у системі

неперервної освіти. *Теорія та методика управління освітою*. 2010. № 5. URL: https://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_5/12.pdf

3. Кучерук О. А., Караман С. О., Караман О. В., Віннікова Н. М. Використання ІКТ для формування фахових компетентностей у майбутніх учителів української мови і літератури. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Том. 71, № 3. С. 196-214.

4. Морзе Н. В. Методика навчання Інформатики: *навч. посіб.* у 4 ч. / За ред. акад. М. І. Жалдака. Київ: Навчальна книга. 2003. Ч. 1. 254 с.

5. Морін О. Л. ІКТ-компетентність педагога і інформаційна культура. *Науково-методичні засади професійного розвитку фахівця у системі неперервної освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (18-19 жовтня 2016 р., м. Запоріжжя)*. URL: https://drive.google.com/open?id=0B3_Yn8ZzmpCuOXF1eHNaaWh1N2s

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЦІННОСТІ ВЧИТЕЛЯ У СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Наливайко Анастасія Іванівна,

здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
науковий керівник:

к. пед. н, доц. Синьчук О. М.,

Рівненський державний гуманітарний

університет, м.Рівне, соціальний педагог,

Масевецький ліцей Рокитнівської селищної

ради, Сарненський район, Рівненська

область, с. Масевичі

Реформування освітньої системи Української держави та війна на території України актуалізує проблему якісної підготовки сучасних педагогів. Сучасні перетворення, обумовлені концептуальними засадами розвитку педагогічної освіти України та її інтеграцією до європейського освітнього простору, передбачають необхідність актуалізації завдань розвитку моральних якостей у майбутніх учителів як взірців для наслідування їхньої моральної поведінки підростаючим поколінням [2].

Вчитель, педагог у якій би сфері освітньої галузі він не працював, завжди виконує суспільно важливу і відповідальну функцію навчання, виховання, розвитку молодого покоління, а його майбутня діяльність проектується з опорою на досягнуте в педагогічній теорії і практиці [1].

Поняття цінностей педагогічної професії у наукових роботах тлумачаться як основа процесу становлення майбутніх учителів (Л.Бадюл) і має декілька значень – особистісне (І.Бех, Є.Климов), культурне (В.Гриньова, Е.Савченко), соціальне (П.Златін, Т.Бутківська). Погоджуючись із думками І.Зязюна, М.Сметанського, ми у своєму дослідженні підкреслимо ще й універсальність цінностей педагогічної професії, їх значення для виховання у майбутніх учителів морально-етичної культури. Ми погоджуємося із твердженням про позаісторичний характер таких цінностей педагогічної професії, як відповідальність та обов'язок (І.Бех, Г.Васянович, С.Зеленов та ін.), честь і гідність (К.Вентцель, В.Рибалка та ін.), справедливість (Б.Бадмаєв, І.Бех та ін.), авторитет (А.Макаренко, К.Ушинський та ін.), любов (Г.Волков, Н.Бордовська, С.Розум та ін.), є основними завдяки їх морально-етичній основі [2].

Сучасна система освіти вимагає від педагогів щоденного самовдосконалення та оволодіння багатьма якостями, серед яких одними з найважливіших є педагогічні цінності.

У психолого-педагогічних дослідженнях педагогічні цінності визначаються як норми, що регламентують професійно-педагогічну діяльність; стійкі орієнтири, за якими вчитель співвідносить свою педагогічну діяльність і життєдіяльність; особливості, які дозволяють учителеві задовольняти свої потреби і слугують орієнтирами його соціальної і професійної активності, направлені на досягнення суспільнозначущих цілей; категорія духовних цінностей, у яких утілено найвищі досягнення педагогічної думки у вигляді ідей, концепцій, теорій [4].

При виокремленні професійних цінностей майбутніх педагогів значущості набувають провідні ідеї екзистенціально-гуманістичного підходу. Представники екзистенціально-гуманістичної педагогіки й психології, зокрема М. Бахтін, С. Братченко, Дж. Бюдженал, С. Рубінштейн найвищою цінністю вважають специфіку людського буття, тобто визначення пріоритету живої реальності внутрішнього світу конкретної людини, її суб'єктного досвіду, пізнання «людяності в людині» [5].

Фахові цінності майбутніх учителів – багатоаспектне та багаторівневе утворення. Складність його науково-педагогічного усвідомлення пов'язана з тим, що професійні цінності водночас можуть бути розглянуті як вирішальні моменти в професійному становленні майбутнього вчителя початкових класів. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки домінує підхід до визначення фахових цінностей як якостей особистості – таких, що забезпечують успішний перехід із системи вузівського навчання до професійної діяльності. Отже, фахові педагогічні цінності як складні утворення відображають в собі різні форми та взаємодії суспільного й індивідуального в особистості майбутнього вчителя, що формуються під впливом об'єктивної дійсності, шляхом оволодіння професійними знаннями, вміннями та навичками. На цій підставі суб'єкт реалізує засвоєні професійні цінності, зіставляючи їх зі своїми переконаннями, потребами, інтересами [3].

Ми вважаємо, що професійно-педагогічні цінності є предметом дослідження низки наук про людину і суспільство: філософії, соціології, психології та педагогіки. Проблема професійно-педагогічних цінностей учителя у сучасній вітчизняній психології та педагогіці є однією з найбільш значущих та актуальних. Це пов'язано з відсутністю чіткого уявлення про ціннісні ідеї, необхідні суспільству, що переживає кризу та період війни.

Список використаних джерел:

1. Дегтярьова Г. С., Козяр М. М. та ін. Психолого-педагогічні засади діяльності педагога сучасної професійної школи: навчально-методичний посібник/ ав.;; за ред. Руденко Л. А. Київ: Педагогічна думка, 2013. 144 с.
2. Москальова Л.Ю. Сутність та зміст цінностей педагогічної професії. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського*. 2011. № 7-8.
3. Панасенко Е.А., Романенко К.С. Формування системи фахових цінностей у майбутніх учителів початкових класів: аналіз теоретико-методологічних засад. *Молодий вчений*. № 9.2 (49.2), 2017, С. 115-125.
4. Печерська Г.О. Професійні ціннісні орієнтації вчителів. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Психологічні науки*. 2013. Т. 2, Вип. 10. С. 252-257.
5. Федоренко М. В. Науковий вісник Донбасу. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2013_2_21.

СИТУАЦІЯ УСПІХУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Нечерда Валерія Борисівна,
кандидат педагогічних наук, старший
науковий співробітник лабораторії
фізичного розвитку та здорового способу
життя, Інститут проблем виховання НАПН
України, м. Київ

Інтеграція України в Європейський освітній простір актуалізувала в освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти проблему виховання конкурентоспроможної успішної особистості з відповідним рівнем інтелектуального й духовного розвитку, що передбачає прагнення до самовдосконалення, самовизначення і самореалізації. Цьому сприяє організація комфортного для учня освітнього середовища, одним із визначальних ознак якого є створення ситуацій успіху.

Як психолого-педагогічний феномен ситуація успіху являє собою організовану сукупність дій учасників освітнього процесу і факторів освітнього середовища, що забезпечують успіх – значущі результати вирішення певних завдань. У практиці закладів загальної середньої освіти створення ситуації успіху є моделюванням певної ситуації, в ході якої учень (група учнів, колектив) має змогу пережити емоції, пов'язані з успіхом, і отримати позитивний досвід успішності. Це дозволяє підвищувати мотивацію учнів до навчання, стимулювати їх працездатність, корегувати ті особистісні риси, що перешкоджають успіху, зокрема, тривожність, замкнутість, невпевненість, безвідповідальність, низьку самооцінку, та допомагати розвитку якостей, необхідних для досягнення життєвої і соціальної успішності, а саме – дисциплінованості, цілеспрямованості, активності, креативності, ініціативності.

Зазначеному сприяє формування безпечного освітнього середовища, для якого характерне «унеможливлення харасменту, булінгу, сегрегації, насильства, самогубства серед учасників освітнього процесу» [3, с. 244], разом з тим, як наголошує академік І. Бех, важливу роль відіграє довіра вихованців до вчителя, його доброзичливість, відсутність подвійних моральних стандартів та стійка особистісна позиція [2, с. 20], завдяки якій він, за необхідності, впливає на деструктивні ситуації із соціально несприятливими поведінковими схемами й обирає розвивально-оптимальні ситуації [1, с. 3]. Важливість конструктивної взаємодії усіх учасників освітнього процесу, їхнього співробітництва у створенні ситуацій успіху підкреслюють дослідники Румунії, на думку яких стан успіху і досвід успішності мають пережити не лише учні, але й інші суб'єкти освітнього процесу – вчителі й батьки [4, с. 551].

Вчені Турції відзначають важливість для учнів довгострокової перспективи ситуації успіху, коли вона, разом із позитивними емоціями від подолання труднощів і отримання результату, формує усвідомлення недостатньо високого рівня знань і вмінь, необхідних для майбутніх досягнень, та стійку потребу у самопізнанні і самоосвіті [5, с. 16]. Погоджуючись із цією науковою позицією, зазначимо, що ситуація успіху стає для учня точкою відліку для налагодження гармонійної взаємодії з дорослими й однолітками, загартування характеру, формування здатності до протидії негативним чинникам оточуючого світу, підвищення життєстійкості, своєрідним пусковим механізмом подальшого всебічного розвитку особистості.

Відтак, при створенні ситуації успіху необхідно: знайти в учня сильні індивідуальні сторони і з огляду на це проєктувати його особистісний розвиток; визначити ті види діяльності, у яких успіх цього учня є реальним; пропонувати складні й водночас досяжні

саме для цього учня завдання; оцінювати його діяльність, не порівнюючи її з іншими учнями; вміти «знеболити» відсутність успіху при вирішенні певного завдання акцентуванням на успішних діях у процесі його виконання; сприяти успіху дозованою допомогою і моральною підтримкою; використовувати можливості партнерської взаємодії з родиною учня, зокрема, обговорювати алгоритми створення ситуацій успіху в сімейному середовищі; спонукати учня до формування адекватної самооцінки та самовиховання; стимулювати мотивацію учня бути успішним.

Отже, ситуація успіху має потужний педагогічний потенціал у вихованні успішної особистості з інноваційним мисленням і поведінкою, здатної до пізнавальної активності, самоідентифікації і ефективної соціалізації. Створення ситуацій успіху в освітньому середовищі закладів загальної середньої освіти сприятиме бажанню учнів стати успішними не лише в закладі освіти, але й поза ним, та, найголовніше, слугуватиме становленню віри учнів у власний успіх.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Духовно-моральна безпечність-напруженість у психологічній безпеці особистості: наукова доповідь на методологічному семінарі НАПН України «Актуальні проблеми психологічної протидії негативним інформаційним впливам на особистість в умовах сучасних викликів». *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2021. № 3 (1). С. 1–4.
2. Бех І. Д. Зростаюча особистість у психометодичних контурах. *Методист*. 2020. № 5 (101). С. 16–27.
3. Гончар О. А. Особливості формування безпечного освітнього простору в закладах освіти України. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XVIII-ої Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Тарту, Естонія, 07 лютого 2022 р.) / за ред. Є. О. Романенка, І. В. Жукової. Київ; Тарту: ГО «ВАДНД», 2022. С. 241–245.
4. Dumitru V. The Aspiration to Success in School and the Need for Performance of the Pupils. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2015. № 180. P. 549–553.
5. Kaya G. I. Construction of academic success and failure in school Memories. *Educational Research and Reviews*. 2018. № 13 (1). P. 12–20.

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Осередчук Ольга Анатоліївна,
кандидат історичних наук, доцент кафедри
загальної педагогіки та педагогіки вищої
школи, керівник Центру маркетингу та
розвитку Львівський національний
університет імені Івана Франка; експерт
Українського культурного фонду; голова
ГЕР 02 Культура і мистецтво НАЗЯВО,
м. Львів

В Україні історія становлення системи моніторингу в освіті на національному рівні починається з 1997 року створенням Центру моніторингу освіти при Інституті змісту і методів навчання Міністерства освіти України. З 1999 року його реформовано у відділ моніторингу якості загальної середньої освіти Науково-методичного центру середньої освіти, який започатковує всеукраїнські моніторингові дослідження: якості основної

навчальної літератури для загальноосвітніх навчальних закладів (2001, 2003, 2004), якості засвоєння курсу фізики (1999), якості математичної освіти випускників початкової, основної та старшої школи (2002), стану фізичного, морального і психічного розвитку учнів та інфраструктури навчальних закладів, яка забезпечує збереження здоров'я школярів (2005). У 1999 році засновано першу в Україні організацію у сфері професійного оцінювання та відбору кадрів – Центр тестування професійної компетентності при Міністерстві охорони здоров'я України. У 2005 році утворено Український центр оцінювання якості освіти з регіональними підрозділами [1].

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти ЗВО у XXI ст. складається із:

- Концепції розвитку Університету до 2025 року;
- системи внутрішнього забезпечення якості;
- системи зовнішнього забезпечення якості.

Система зовнішнього забезпечення якості складається із:

- стандартів вищої освіти для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій;
- ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти;
- акредитаційних вимог проведення освітньої діяльності закладів освіти;
- вимог державної атестації щодо набутих компетентностей випускників;
- стандартів співпраці з роботодавцями щодо забезпечення конкурентоспроможного рівня підготовки фахівців;
- світового та національного рейтингового оцінювання діяльності Університету.

Система внутрішнього забезпечення якості передбачає: контроль за кадровим забезпеченням освітньої діяльності; навчально-методичним забезпеченням освітньої діяльності; матеріально-технічним забезпеченням освітньої діяльності; якістю проведення навчальних занять; якістю знань студентів; забезпеченням мобільності студентів; забезпеченням наявності інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом; здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм; забезпечення публічності інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації; систему запобігання академічного плагіату у працях здобувачів вищої освіти.

Згідно із Законом України «Про вищу освіту» система внутрішнього забезпечення якості ЗВО передбачає здійснення таких процедур і заходів: визначення принципів та процедур забезпечення якості вищої освіти; здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм; щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, педагогічних працівників та регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань на офіційному веб-сайті, на інформаційних стендах тощо; забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних працівників; забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, зокрема самостійної роботи студентів, за кожною освітньою програмою; забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом; забезпечення публічності інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації тощо [2].

Забезпечення якості вищої освіти є вимогою сучасності, ключовим принципом Болонської декларації та незаперечним пріоритетом для академічної спільноти і державної освітньої політики країн Європи та інших розвинених країн світу. На жаль, Україна не є лідером у сфері забезпечення якості вищої освіти, у країні спостерігаються процеси деградації окремих закладів вищої освіти, прояви академічної недобросовісності, надання неякісних освітніх послуг, відсутність взаємодії та довіри між стейкхолдерами.

Рушійною силою забезпечення якості вищої освіти є Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), яке є незалежним постійно діючим

колегіальним органом і створення якого передбачено Законом України «Про вищу освіту» 2014 року.

Сьогодні Національне агентство набуває спроможності реалізовувати державну політику в сфері вищої освіти, протистояти сучасним викликам та стати каталізатором змін у вищій освіті України з метою формування культури її якості.

Місія Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти – стати каталізатором позитивних змін у вищій освіті та формування культури її якості [3].

Список використаних джерел:

1. Історія моніторингу в освіті. *TIMO Wiki*. [Електронний ресурс]. URL: <http://surl.li/brlwa> Дата звернення: Квіт. 04, 2022.

2. *Забезпечення якості освіти*. [Електронний ресурс]. URL: <http://surl.li/brlzh> Дата звернення: Квіт. 04, 2022.

3. *Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти*. [Електронний ресурс]. URL: <https://naqa.gov.ua/> Дата звернення: Квіт. 04, 2022.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТА «ЗАХИСТ УКРАЇНИ» В ЗЗСО В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОНФРОНТАЦІЇ

Остапенко Олександр Іванович,
кандидат педагогічних наук, старший
науковий співробітник, завідувач
лабораторії фізичного розвитку і здорового
способу життя, Інститут проблем
виховання НАПН України, м.Київ

В статті висвітлюються пропозиції щодо модернізації викладання предмета «Захист України» у закладах загальної середньої освіти в умовах збройної та інформаційної агресії з боку російської федерації проти України.

Ключові слова: модернізація, початкова програма, захист України, формування, зміст, державний стандарт.

Реалії війни, характер бойових дій, стратегія та тактика дій українського війська, принципи широкомасштабного розгортання територіальної оборони та тотального національного спротиву обумовлюють потребу в принциповій модернізації викладання предмета «Захист України» у закладах загальної середньої освіти.

Відтак, розробляючи навчальну програму з предмета «Захист України», принципово важливо, щоб зміст програми ґрунтувався не за положеннях діючого державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, який затверджений постановою КМ України ще в 2011 році (№ 1392 від 23.11.2011 р.), а на положеннях нового державного стандарту профільної середньої освіти, який на сьогодні розробляється, таким чином створивши типову освітню програму нового покоління, а саме:

– переглянути кількість навчальних годин відведених на вивчення предмета Захист України, збільшивши навчальні години на: цифрову безпеку в умовах кібервійни; засади організації та реалізації доктрини національного спротиву; військово-польові заняття з тактичної медицини, вивчення різних видів зброї, тренування зі стрільби, навчально-польові заняття, цивільний захист і формування знань, умінь та навичок компетентно діяти в надзвичайних умовах (табл. 1).

Таблиця 1.

**Оновлення змісту навчальної програми «Захист України» «рівень стандарту»
для закладів загальної середньої освіти**

Зміст чинної навчальної програма	Пропозиції щодо оновлення (доповнення) до змісту навчальної програми «Захист України»	Обґрунтування
Розділ I. Основи національної безпеки України (2 години) 1. Система світової колективної безпеки. Система національної безпеки України. 2. Національні інтереси України та загрози національній безпеці. Воєнна доктрина України.	Доповнити Розділ I. Основи національної безпеки підпунктами (4 години) 3. Національний спротив в системі національної безпеки України 4. Роль військово-патріотичного виховання у формуванні оборонної свідомості громадян	Доцільно ввести нові параграфи, які відображають доктринальні принципи надання обороні України всеохоплюючого характеру, сприяння забезпеченню готовності до національного спротиву, що визначено Законом України «Про основи національного спротиву» (Редакція станом на 19.02.2022 р.)
Розділ відсутній	Розділ. Цифрова безпека та кібервійни 1. Стратегія та тактика інформаційної війни. 2. Основи цифрової безпеки у соціальних медіа та соціальних мережах 3. Базові прийоми та інструменти протидії інформаційній дезінформації у соціальних он-лайн мережах. 4. Сучасні інноваційні засоби ведення гібридних війн. 4. Правила поведінки в умовах інформаційної блокади.	Використання цифрових засобів у намаганнях дестабілізувати роботу критичної інфраструктури, інформаційних каналів, масштабні кампанії з дезінформації та дестабілізації у соціальних медіа, використання геолокацій фото та відеоконтенту у соціальних мережах засвідчують, необхідність введення в навчальну програму з предмета «Захист України» розділів, що відображають алгоритми, прийоми та алгоритми: 1. Протидії пропаганді; 2. Дезінформації щодо військових злочинів, військових здобутків противника, небезпеки техногенних і природних катастроф. 3. Умів цифрового захисту персональної інформації від ураження потенційно небезпечного програмного забезпечення. 4. Поводження у разі втрати мобільного та інтернет зв'язку.

Розділ відсутній	Розділ. Підготовка до Національного спротиву в Україні 1. Система військово-патріотичного виховання старшокласників у підготовці до національного спротиву. 2. Рух опору. 3. Не військові методи національного спротиву. 4. Правила життєдіяльності в районах бойових дій та тимчасово окупованих територіях.	Розділ спрямований на формування знань про механізми організації національного спротиву та руху опору; не військових методів інформаційного, організаційного, трудового сприяння національному спротиву; алгоритмів підготовки громадян до життєдіяльності під час ведення бойових дій та тимчасово окупованих територіях
Розділ V. Вогнева підготовка (19 годин) 1. Стрілецька зброя та поводження з нею 2. Правила стрільби по нерухомих цілях та цілям, що з'являються. 3. Загальні поняття балістики. 4. Ручні гранати та поводження з ними.	Доповнити Розділ V. Вогнева підготовка параграфами, збільшивши кількість годин на 4 години. 5.Тактико-технічна характеристика українського протитанкового ракетного комплексу (ПТРК) «Стугна-П». 6.Тактико-технічна характеристика американського протитанкового ракетного комплексу (ПТРК). «Джавелін» (англ. «Javelin»).	Пропонуємо зробити таке доповнення з метою ознайомлення учнів старших класів із сучасними протитанковими ракетними комплексами вітчизняного та зарубіжного виробництва.
Розділ IX. Домедична допомога (13 годин). Базова підтримка життя. Надання домедичної допомоги при кровотечах Домедична допомога в умовах бойових дій (тактична медицина, військово-польові заняття)	Збільшити кількість годин відведених на вивчення домедичної допомоги до 21 години. Доповнити Розділ IX. Домедична допомога параграфами: 1. Основи тактичної медицини (військово-польові заняття) 2. Догоспітальна допомога дітям	Масове ураження і фізичний терор цивільного населення, зокрема дітей, в районах ведення бойових дій і ускладнення доступу до фахової медичної допомоги обумовлюють потребу у формуванні первинних знань та вмінь надавати невідкладну домедичну допомогу.

Список використаних джерел:

1. Методика формування у старшокласників готовності до захисту Вітчизни в різних типах закладів освіти метод. посіб. / під ред. Остапенко, О. І., Зубалій, М. Д., Тимчик, М. В. Кропивницький: Імекс-ЛТД. 2019. 168 с.
2. Остапенко О. Військово-патріотичне виховання старшокласників у контексті положень «Нової Української школи». *Методист*. 2018. № 5. С. 48–51.
3. Остапенко О. Формування готовності старшокласників до захисту Вітчизни. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць*. – Інститут проблем виховання НАПН України. Київ, Вип. 22. 2018. С. 214–226.
4. Остапенко О. Стан військово-патріотичного виховання старшокласників в умовах ідейно-світоглядної конфронтації: аналіз результатів дослідження. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць*. Київ : Інститут проблем виховання НАПН України. 2020. Вип. 25. С. 56-71.
5. Почепцов Г. Від покемонів до гібридних війн: нові комунікативні технології XXI століття. Київ: ВД «Києво-Могилянська академія». 2017. 260 с.

6. **Форми і методи формування в учнів готовності до захисту Вітчизни : метод. рекомендації / під ред. Зубалій М.Д., Остапенко О.І., Тимчик М. В. : метод. рекомендації. Кропивницький: Імекс-ЛТД. 2019. 72 с.**

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ЗДО

Пагута Тамара Іванівна,
директор Інституту педагогічної освіти,
кандидат педагогічних наук, доцент, ПВНЗ
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана
Дем'янчука»,
Євтушок Людмила Василівна, директор
закладу дошкільної освіти № 32
Рівненської міської ради, м.Рівне

Методична робота є багатоаспектним поняттям і передбачає виконання низки важливих завдань у закладі дошкільної освіти: систематичне вивчення стану освітнього процесу, професійної компетентності педагогів, динаміки змін у розвитку здобувачів дошкільної освіти; консультування та допомога педагогам щодо планування освітнього процесу з дітьми; організація співпраці з батьками; моделювання змісту, форм та методів освітнього процесу; підвищення педагогічної майстерності та вдосконалення професійної компетентності педагогів; вивчення, узагальнення та поширення перспективного педагогічного досвіду; створення сприятливого психологічного клімату в педагогічному колективі; добір та опрацювання методичної, наукової літератури та надання рекомендацій щодо її впровадження в освітній процес закладу дошкільної освіти тощо.

Як зазначають Л. Присяжнюк, Н. Уманська Н., проблема організації методичної роботи в закладах освіти достатньо широко представлена в психолого-педагогічних дослідженнях (Н. Василенко, Г. Горлова, В. Григораш, Т. Гришина, В. Гуменюк, Л. Даниленко, Г. Сльникова, І. Жерносек, О. Касьянова, Г. Кіт, В. Крижко, О. Мармаза, З. Онишків, Є. Павлутенков, М. Поташик, Б. Тевлін та ін.). Методична робота розглядається ученими як ефективний засіб формування професійної позиції педагога (О. Тимченко), як засіб підвищення педагогічної майстерності (Н. Василенко, І. Жерносек, Г. Кіт, В. Крижко, Є. Павлутенков та ін.), як форма роботи з педагогами, що готує їх до проходження атестації тощо [2, с. 117].

Методична робота в сучасному дошкільному закладі – це цілісна система взаємопов'язаних заходів, яка ґрунтується на досягненнях психолого-педагогічної науки, передового педагогічного досвіду і спрямована на підвищення фахової майстерності педагогів, на розвиток творчого потенціалу кожного педагога, педагогічного колективу з метою підвищення ефективності освітнього процесу. Окрім традиційних форм методичної роботи з педагогами закладу дошкільної освіти використовують й інноваційні форми.

До стратегічних цілей освітньої політики в Україні належать розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті, підвищення якості освіти на інноваційній основі. Це передбачає зосередження зусиль на створенні ефективної системи методологічного, науково-методичного супроводження модернізації освіти, прогнозуванні тенденцій інноваційного розвитку з використанням результатів моніторингових досліджень; генеруванні інноваційних ідей, їх визначенні, відборі та забезпеченні впровадження;

формуванні відкритої інформаційно-аналітичної бази новачій у всіх підсистемах освіти [1, с. 6]

Аналіз педагогічного досвіду показав, що серед сучасних і ефективних форм і видів методичної роботи, можна назвати такі: засідання «круглих столів» з обміну досвідом та обговорення актуальних питань викладання навчальних предметів, тренінги з відпрацювання конкретних методик і педагогічних технік викладання, майстер-класи, метою яких є вдосконалення освітньої, наукової та професійної підготовки педагогів, постійне збагачення їхнього досвіду у процесі формування власної системи діяльності (наприклад, майстер-клас з виготовлення та застосування дидактичних матеріалів, з розробки різних типів занять, з розв'язування проблемних задач тощо); випуск методичних бюлетенів, творчі групи, робота в яких допомагає кожному глибоко усвідомити сутність нових методичних ідей, їх роль в особистому досвіді, здійснити експериментальну перевірку розроблених проєктів, моделей; підготовка статей для фахових видань (як індивідуально, так і групами педагогів), ділові ігри, методичні сесії, фестивалі, естафети, ярмарки, ринги, панорами методичних навичок, інформаційно-тренувальні засідання, консилиуми, мозковий штурм, огляди-конкурси, семінари, тренінги, презентації, дебати, творчі звіти, мозковий штурм, педагогічний ринг, методичний міст, проєктування, коли, отримавши завдання, учасники мають знайти найкращий варіант утілення ідеї.

Інноваційні форми методичної роботи спрямовані на максимальну активізацію практичної діяльності педагогів. Вони в більшій мірі, ніж традиційні, розширюють можливості методичної роботи, роблять її динамічною, активно-творчою.

Ефективна організація методичної роботи з педагогічними кадрами повинна бути спрямована на конкретну допомогу вихователів у вдосконаленні його професійної майстерності, що є найважливішим завданням післядипломної педагогічної освіти, задоволення професійного інтересу кожного педагога, високий рівень його особистісного професійного розвитку, що виявляється в удосконаленні педагогічної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Мармаза О. І. Інноваційний менеджмент. Х.: ТОВ «Планета-принт», 2016. 197 с.
2. Присяжнюк Л. А., Уманська Н. А. Використання інноваційних форм методичної роботи з педагогами в закладах освіти. *Молодий вчений*. №5.2 (57.2). травень, 2018. С. 117-121.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ: ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Петрович Анастасія Валентинівна,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
науковий керівник:
д. пед. наук, проф. Сойчук Р. Л.,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м. Рівне

Проблема творчості в умовах сьогодення є надзвичайно актуальною, тому що саме особистості, які готові до творчої самореалізації створюють нове, неповторне у всіх сферах життєдіяльності. Власне «готовність» розглядається науковцями, як: ситуативна (локальна) та довготривала (стійка) здатність, що залежить від усталених якостей особистості й потребує формування. Професійна орієнтація означається як комплекс

психолого-педагогічних заходів, спрямованих на оптимізацію розкриття потенціальних можливостей особистості у відповідності з бажаннями, нахилами і здібностями.

Поняття «творчість» в останні десятиліття входить до множини найбільш вживаних слів фахівцями різних галузей знання. Але, як свідчить практика, використовується воно не завжди коректно. Очевидно, що проблема розвитку творчих здібностей особистості не може бути розв'язана без чіткого розуміння сутності творчості.

У філософському словнику поняття «творчість» потрактовується як продуктивна діяльність за мірками свободи оновлення, коли зовнішня детермінація людської активності змінюється внутрішньою самовизначеністю. Творчість характеризується продукуванням нових результатів [6, с. 630]. Відтак, завдяки творчій діяльності людей можливий розвиток науки, техніки, мистецтва, освіти, державності і всього іншого. Саме завдяки творчості можливий будь-який прогрес.

У психологічному словнику зазначено, що творча особистість виникає лише внаслідок наявності у неї «...здібностей, мотивів, знань і вмінь, завдяки яким створюється продукт, який відрізняється новизною, оригінальністю, унікальністю» [2, с. 213].

Слід зазначити, що у формуванні знань і вмінь важливу роль відіграє систематичний контроль за діями й операціями здобувачів із зазначенням помилок і досягнень. Але успішність пошуку правильних засобів виконання тих чи інших дій залежить не тільки від зовнішнього контролю та оцінки, але й від самоконтролю. На засвоєння нових умінь великий вплив мають попередній досвід та знання. Чим більша у здобувача база попередніх знань та вмінь, тим швидше він оволодіє новими вміннями та пристосується до роботи в нових умовах, до вирішення нових творчих задач. Творчий характер задачі для особистості залежить від його підготовки до розв'язання подібних задач. Тому одна і та ж задача для одного є творчою, а для іншого – ні. Більше того, для одного і того ж вихованця певна задача в різний час може мати різний рівень складності. Якщо здобувач не володіє необхідним мінімумом інформації або не може використати на практиці раніше засвоєну інформацію, то задача для нього стає не творчою, а просто непосильною. Задача не є творчою і в тому випадку, якщо вихованець добре володіє алгоритмом її розв'язання [5].

Готовність особистості студента до творчості передбачає наявність гнучкого, багатого комбінаціями мислення, здатність до виокремлення істотних ознак та до швидкої мобілізації, володіння такими операціями як комбінування, варіювання, що об'єднуються зазвичай під поняттям «фантазія». Вирішального впливу надає цілеспрямована професійна підготовка в умовах закладу освіти до розвитку творчого потенціалу в процесі позааудиторної роботи, духовно-творчого збагачення навчальних відносин, створення розгалуженої системи професійно-творчого самовиявлення в освітньому середовищі ЗВО.

У структурі позааудиторної діяльності студентів щодо формування готовності особистості до творчості, виокремлюють наступне:

- самостійну роботу з підвищення професійного рівня (конспектування першоджерел, підготовка до лекцій і семінарів, виконання курсових робіт, читання фахової літератури і т.ін.);
- участь у створенні культурних цінностей (суспільна робота, науково-дослідницька діяльність, участь у художній самодіяльності, творчі заняття тощо);
- засвоєння культурних цінностей (читання художньої, документальної і наукової літератури, періодики, прослуховування музичних записів, перегляд кіно, вистав, концертів, відвідування музеїв, виставок, лекцій, зустрічі з письменниками, артистами, художниками і т. ін.);

- відпочинок і розваги (заняття спортом, зустрічі із цікавими і відомими людьми, друзями, знайомими, родичами, відвідування розважальних закладів, прогулянки містом, замські виїзди тощо) [5].

Позааудиторна робота є продовженням аудиторних занять і є частиною цілісного освітнього процесу у закладі вищої освіти, допомагає студентам самореалізуватися, розвинути свій соціальний досвід і придбати новий. Крім того, завдяки органам студентського самоврядування здобувачі мають повною мірою реальну можливість впливати на різні процеси, що відбуваються в освітній організації і зачіпають їх інтереси, вибудувати ефективну взаємодію з адміністрацією ЗВО [1; 3].

Зміст позааудиторної роботи містить різне спрямування: професійне та соціальне. До професійного спрямування належить участь у наукових гуртках, студентському науковому товаристві, дослідницьких проєктах, олімпіадах, конференціях тощо. Відтак має фаховий характер, адже об'єднує здобувачів вищої освіти дотичних спеціальностей та проходить під керівництвом викладача й вимагає від студентів чималих зусиль, послідовності, цілеспрямованості та вмотивованості [1].

Позааудиторна робота соціального спрямування має загальний виховний характер і об'єднує студентів різних спеціальностей. Зокрема: факультативні заняття; предметні гуртки та клуби; спортивні секції, наукові об'єднання; творчі, дослідницькі, волонтерські проєкти; театральні й танцювальні групи, ансамблі, участь у творчих колективах, відвідування екскурсій, виставок, музеїв тощо. Групова робота охоплює порівняно невелику кількість студентів і сприяє виявленню та розвитку інтересів та творчих здібностей, сприяє поглибленню їхніх знань [1; 3]. У багатьох випадках позааудиторна робота може розпочинатися як хобі, але з часом стати основою майбутньої кар'єри.

Таким чином, залучення студентів до різних видів позааудиторної діяльності в освітньому процесі ЗВО сприяє підвищенню інтересу до навчання, передбачає формування в них готовності до творчості у майбутній професійній діяльності й навичок командної роботи, вмінь знаходити спільну мову з оточуючими й розвиток лідерських якостей, що буде корисним в різних сферах життєдіяльності, та виховання відповідальності, самоповаги й гідності.

Список використаних джерел:

1. Петриченко Л. Система позааудиторної роботи, спрямованої на підготовку майбутнього вчителя до творчої професійної діяльності. Випуск II. Слов'янськ. 2010. С. 33 – 40.
2. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник. Київ: Каравела, 2012. 328 с.
3. Скрипник Н.С. Позааудиторна діяльність студентів вищих навчальних закладів : сутність, структура й особливості [Текст]. 2012. Вип. 27 (80). С. 566 – 571.
4. Сойчук Р. Л. Професійні вимоги до майбутнього викладача ЗВО у контексті європейських інтеграційних процесів / Професійна підготовка майбутніх педагогів: теоретико-прикладний аспекти: монографія / Боровець О. В., Бричок С. Б., Гудовсек О. А., Міщенко О. М., Сойчук Р. Л., Третяк О. М., Яковичина Т. В.; за наук. ред. Р. Л. Сойчук. Рівне : О. Зень, 2021. С.7 – 39 (260 с.).
5. Стоян О. М. Організація дозвілля студентської молоді. Київ: Вища школа, 1984. С. 41.
6. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; [редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. Київ: Абрис, 2002. VI. 742 с.

СУТНІСТЬ ТА КОМПОНЕНТИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИРІШЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ СИТУАЦІЙ ТА ЗАДАЧ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НУШ

Пилипюк Наталія Олександрівна,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
науковий керівник:
к. пед. н., доц. Стельмашук Ж.Г.,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м. Рівне

Уміння вирішувати педагогічні ситуації та задачі в освітньому процесі Нової української школи є одним з показників професіоналізму учителя. Відтак, професійна підготовка у закладі вищої освіти повинна передбачати створення умов для формування такої готовності, що актуалізує необхідність уточнення сутності означеного поняття та його складових.

У Законі України «Про освіту» (2017) зазначено, що «підготовка – це запас знань, досвіду, здобутих під час навчання, практичної діяльності, відтак, метою вищого закладу освіти є професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи як цілісний процес засвоєння та закріплення загальнопедагогічних і спеціальних знань, умінь, навичок, ознайомлення й узагальнення педагогічного досвіду. Результатом цього процесу можна вважати вироблення в майбутніх учителів готовності до педагогічної діяльності та формування професійної компетентності» [4].

У довідковій літературі зустрічається таке визначення поняття, як-то: «Готовність – необхідна підготовка до чого-небудь; доведення до повної готовності; стан чи властивість людини, що може і бажає будь-що виконати [1].

У нашому дослідженні будемо керуватися визначенням поняття, пропонуваним І. Дичківською: «Готовність – це активно-діяльнісний стан особистості, установка на певну поведінку, мобілізованість сил на виконання завдання. ...зумовлюється багатьма факторами, найважливішими з яких є система методів і цілей, наявність професійних знань і вмінь, безпосереднє включення особистості у діяльність, у процесі якої найбільш активно формуються потреби, інтереси і мотиви здобуття суттєвих, значущих, найбільш сучасних знань і вмінь» [2, с. 146].

Один із аспектів його застосування пов'язаний з дослідженнями у галузі теорії діяльності. В цьому сенсі поняття «готовність» розглядається у зв'язку з емоційно-вольовим та інтелектуальним потенціалом особистості щодо конкретного виду діяльності.

Дослідниця Н. Дяченко зауважує, що «готовність майбутніх викладачів до використання педагогічних задач – це цілісна якість особистості, що охоплює мотиви, знання, уміння та навички щодо використання та розв'язування педагогічних задач у системі професійної підготовки. Основними її компонентами авторка називає мотиваційний, змістовий, процесуальний та рефлексивний [3, с. 159].

На підставі аналізу сутності педагогічних ситуацій та задач як складової педагогічної діяльності та існуючих підходів до тлумачення поняття «готовність майбутніх учителів» визначаємо готовність майбутніх учителів початкових класів до вирішення педагогічних ситуацій та задач як інтегровану якість особистості, сформовану внаслідок професійної підготовки, що відображає позитивну мотивацію до вирішення педагогічних ситуацій та задач, прагнення до фахової самореалізації, підґрунтям яких є запас професійних знань, умінь і навичок, практичного досвіду з питань вирішення педагогічних ситуацій та задач, а також наявність особистісних якостей, необхідних для

їх розв'язання, уміння здійснювати самоаналіз результатів педагогічних дій, зіставляючи їх з поставленою педагогічною метою.

Отже, готовність майбутніх учителів початкових класів до вирішення педагогічних ситуацій та задач в освітньому процесі НУШ стає результатом набуття ними спеціальних фахових знань та соціальних відносин під час освітнього процесу у ЗВО та являє собою сукупність взаємозв'язаних компонентів:

1. Мотиваційний – наявність стійкої педагогічної потреби, спрямованості інтересів, усвідомленого ставлення майбутніх учителів початкових класів до вирішення педагогічних ситуацій та задач в освітньому процесі початкової школи, визначення їх місця і ролі.

2. Когнітивний – наявність ґрунтовних знань з теорії педагогічних ситуацій та задач, їх класифікацій, технології їх використання та вирішення в освітньому процесі НУШ.

3. Процесуальний – сформованість умінь та навичок використовувати та вирішувати педагогічні ситуації та задачі в освітньому процесі НУШ.

4. Рефлексивний – здатність самоаналізу власних дій щодо вирішення та використання педагогічних ситуацій та задач, їх ефективності.

Отже, формування готовності майбутніх учителів початкових класів до вирішення педагогічних ситуацій та задач являє собою цілеспрямований та організований процес впливу на свідомість, почуття, волю особистості здобувача вищої освіти з метою набуття здобувачами освіти позитивної мотивації до вирішення педагогічних ситуацій та задач, системи знань, умінь та навичок, практичного досвіду з питань вирішення педагогічних ситуацій та задач в освітньому процесі початкової школи на рефлексивній основі.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови/Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2002. 1440с.

2. Дичківська І. М. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів до інноваційної педагогічної діяльності: дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 / Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Харків, 2018. 483 с.

3. Дяченко Н. О. Формування вмінь розв'язувати педагогічні задачі у майбутніх викладачів педагогіки на магістерському рівні: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України. Київ, 2015. 189 с.

4. Про освіту: Закон України від 5.09.2017 № 38-39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 05.04.2022).

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМІстовоЇ лінії «ВЗАЄМОДІЄМО ПИСЬМОВО» в ТРЕТЬОМУ КЛАСІ ЗА ЧИННИМИ ПІДРУЧНИКАМИ з УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Подерня Наталія Костянтинівна,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
науковий керівник:
к. пед.наук, доц.Костолович Т.В.,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м. Рівне

Сучасна практика мовно-літературної підготовки учнів початкової школи характеризується різноаспектністю навчальних завдань, серед яких чільне місце посідає

формування вмінь створення власних монологічних висловлювань в письмовій формі, що передбачає набуття досвіду комунікативної поведінки на засадах культури мовлення та етики спілкування.

Ключовим поняттям нашого дослідження є термін «писемне мовлення», який функціонує в сучасній українській лінгводидактиці в широкому і вузькому значеннях. У широкому значенні писемне мовлення – це форма мовлення, що пов'язана з висловленням і сприйняттям думок у графічній формі, тобто містить у собі два види мовленнєвої діяльності: продуктивний (письмо) та рецептивний (читання) [1, с. 196]. У вузькому значенні ця терміносполука розглядається як форма мовлення й вид мовленнєвої діяльності, що передбачає графічне оформлення інформації. Писемне мовлення зазвичай заздалегідь підготовлене, розраховане на зорове сприйняття, здебільшого монологічне й не залежить від реакції адресата. Викладаючи власні думки на письмі, автор може повернутися до них, виправляти, перефразувати, доповнювати [Там само]. Окреслені властивості є важливими для методики розвитку писемного мовлення в початковій школі й впливають на побудову системи вправ і завдань, які лежать в основі реалізації змістової лінії «Взаємодіємо письмово».

Проблеми розвитку писемного мовлення учнів початкових класів досліджували В. Бадер, Н. Бірецька, Л. Варзацька, М. Вашуленко, С. Дубовик, О. Компаній, Л. Круль, О. Лобчук, О. Мартіна, О. Мельничайко, О. Петрик, К. Пономарьова, В. Трофіленко, А. Ярмолюк та ін. Незважаючи на існування достатньої кількості наукових доробків з досліджуваної проблеми, питання реалізації змістової лінії «Взаємодіємо письмово» ще не було предметом спеціальних досліджень, що і зумовило актуальність обраної теми.

Змістова лінія «Взаємодіємо письмово» чинної програми для початкової школи спрямована на формування в молодших школярів повноцінної навички письма, умінь висловлювати свої думки, почуття, ставлення та взаємодіяти з іншими людьми в письмовій формі, виявляти себе в різних видах мовленнєво-творчої діяльності [4]. У програмі чітко окреслено зміст навчання, яким передбачається поетапне формування вмінь створення письмових текстів різних типів і стилів мовлення, переказування текстів, висловлення власного ставлення до змісту написаного (есе) та вмінь доречного використання виражальних засобів мови у своїх висловлюваннях [4, с. 246].

Шкільний підручник традиційно є основним засобом навчання української мови, що реалізує вимоги державних і нормативних освітніх документів, його методичний апарат має забезпечувати освітній процес, упроваджувати всі змістові лінії чинної типової програми [4], зокрема й лінії «Взаємодіємо письмово». З метою визначення відповідності дидактичного матеріалу підручників вимогам програми було проведено аналіз двох підручників з української мови для 3-х класів [2; 3], виявлення особливостей реалізації змістової лінії програми «Взаємодіємо письмово» з їх використанням.

Аналіз зазначених підручників, які використовуються в експериментальних і контрольних класах м. Рівне й Рівненської області, проводився за такими критеріями й показниками: кількість письмових творчих вправ на складання текстів різних типів, жанрів і стилів мовлення, їх різноманітність та можливість поетапного формування мовленнєво-комунікативних умінь, відповідність завдань програмовим вимогам, можливість застосування інтерактивних технологій для виконання вправ.

Результати аналітико-синтетичного етапу дослідження засвідчили, що писемна форма складання висловлювань чітко окреслена лише в 25% завдань підручника, укладеного колективом авторів під керівництвом М. Вашуленка [2], і 21,5% підручника К. Пономарьової [3]. Переважна більшість вправ – це твори, а перекази текстів, які мали б підготувати учнів до самостійного висловлення своїх думок, становлять лише 1% (в середньому одна вправа на весь розділ) [2], або 2% в підручнику К. Пономарьової [4]. Така сама тенденція спостерігається із завданнями на редагування поданого або власного тексту (по 1 чи 2 вправи на розділ). Вправ на трансформацію тексту, складання своїх

висловлювань за зразком, опорними словами чи ілюстраціями, на що орієнтує програма, бракує (2–3%), а складання письмового висловлювання за окресленою ситуацією спілкування становить 1,5%.

Отже, на основі проведеного аналізу було виявлено такі особливості реалізації змістової лінії програми «Взаємодіємо письмово: 1) загалом підручники відповідають програмовим вимогам, в них наявні всі виокремленні в програмі типи завдань, але частотність їх виконання потребує корекції вчителя; 2) питому вагу писемної форми написання творів можна збільшити за рахунок письмового виконання завдань, де форма виконання не вказана; 3) дидактичний апарат підручників має значний потенціал для використання інтерактивних технологій за рахунок надання йому вчителем ситуативного характеру; 4) потребує збільшення кількості вправ на роботу з трансформації текстів, написання есе; 5) проведення спеціальної роботи з використання виражальних засобів мови у власних висловлюваннях та формування вмінь удосконалення продуктів творчої діяльності учнів початкової школи.

Список використаних джерел:

1. Азимов Е. Г., Шукин А. Новый словарь методических терминов и понятий (теория та практика навчання мовам). М. : Вид-во «Ікар», 2010. 448 с.
2. Вашуленко М.С., Васильківська, Дубовик С.П. Українська мова та читання: підручник для 3 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х ч.). Ч.1. Київ : Освіта, 2020. 160с.
3. Пономарьова К., Гайова Л. Українська мова та читання: підручник для 3 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х ч.). Ч.1. Київ: Оріон, 2020. 160с.
4. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ: Світоч, 2019. 336 с.

ДО ПРОБЛЕМИ ДИСЦИПЛІНИ УЧНІВ У ІСТОРІЇ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX – ПОЧАТОК XX СТОЛІТТЯ

Попко Дар'я Олександрівна,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
науковий керівник:
к. пед. н., доц. Бричок С. Б.
Рівненський державний гуманітарний
університет, м. Рівне

Проблема формування свідомої дисципліни учнів була досить вагомим предметом дослідження на різних етапах розвитку світової педагогічної думки. У дореволюційній школі середини XIX - початку XX століття дисципліна учнів ґрунтувалась переважно на принципах авторитаризму. Це зумовлювало характер педагогічного керівництва навчально-виховним процесом, визначало місце і роль методів виховання, зокрема, заохочення і покарання.

На позиціях авторитаризму в питаннях дисципліни стояли відомі німецькі педагоги Йоганн Фрідріх Гербарт (1776-1841) та Фрідріх Паульсен (1846-1908). Їхні концепції (ідеї) здійснили великий вплив на організацію навчально-виховного процесу в російській школі, тому зупинимось на аналізі їх поглядів на заохочення та покарання більш докладно. Й. Гербарт визнавав фізичні покарання, але все ж був переконаний, що вони повинні використовуватись дуже рідко, «щоб швидше бути предметом страху здалеку, ніж застосовуватись в дійсності» [2]. Заслугує на увагу думка педагога про те, що авторитет і любов мають сильніший вплив на керування дітьми, ніж всі суворі міри. І

далі він писав, що «любов має ціну тільки тоді, коли вона поєднується з необхідною суворістю» [2]. Основою управління, за Й. Гербартом, є необхідність зайняти дітей, заповнити час цікавими заняттями. Якщо діти будуть захоплено працювати, тоді не буде місця і часу для порушень дисципліни.

Фрідріх Паульсен писав: «Завдання нагород і покарань - прийти на допомогу слухняності зовнішніми спонуканнями, обіцяючи слухняному те, що йому як природно егоїстичній істоті, приємно і бажано, а непокірному погрожуючи тим, що йому неприємно і боляче» [5]. І далі він зазначав, що там, де повністю забезпечений авторитет, нагороди і покарання не мають значення.

Ф. Паульсен у своєму підручнику «Педагогіка» (1913), розглядає поняття авторитету як показник стосунків між сильним і слабким, як право сильного, що забезпечується жорстокими методами покарання аж до різки, яку він рекомендував використовувати в роботі з дітьми: «Різка і навіть палка не заслуговують того, щоб про них говорили з тим презирством, як це тепер часто робиться на папері... Що вона має право на існування, в цьому я глибоко переконаний» [5, с. 93]. Німецький педагог був переконаний, що «в справі виховання покарання є неминучим засобом впливу» [5, с. 80]. Але разом з тим він радив вихователям: «якомога менше карати, якомога більше оберегатися від необхідності покарань» [5, с. 82].

В кінці XIX - на початку XX століття як теорія, так і практика вільного виховання почали активно розвиватись і втілюватись в життя. Одна з прихильниць вільного виховання - шведська письменниця і педагог Елен Кей (1849-1926) у своїй книзі «Вік дитини» (1906) писала, що велика таємниця полягає в тому, щоб дітей не виховувати спеціально, а дати їм можливість поступово виховуватись самостійно, розвиваючи свої природні індивідуальні можливості, а вихователь лише тактовно допомагав би їм самовдосконалюватись, не нав'язуючи своїх думок і вимог. Мистецтво вихователя - вміти викликати необхідні потреби, інтереси і запити.

Ці ідеї дістали значну підтримку й поширення наприкінці XIX - початку XX століття в течії «нового виховання», репрезентованій А. Фер'єром, О. Декролі, Дж. Дьюї, М. Монтесорі, В. Лаєм, В. Мейманом та ін. Наприклад, Марія Монтесорі порівнює дитину із квіткою, що розгортає свої пелюстки. Вона переконана, що «процес виховання матиме успіх лише тоді, коли сприятиме цьому повному розгортанню пелюсток життя» [4, с. 38]. Виховання, на думку М. Монтесорі, повинно мати на меті тільки розвиток самостійності у дитини, і всяка зайва допомога перешкоджає розвитку природних сил дитини. «Легше одягнути і нагодувати дитину, ніж зробити так, щоб вона сама одягнула себе і нагодувала, - говорить вона. Але робити що-небудь за іншого – обов'язок слуги. Вихователь не повинен бути слугою. Завдання вчителя - тільки кинути промінь світла і піти далі» [4, с. 42].

Система по підтриманню дисципліни і порядку в школі, рекомендована навчальними відомствами, була жорстокою, вона зовсім не передбачала виховання свідомої дисципліни.

У «Правилах про вчинки і покарання для учнів» за 1858/59 і 1859/60 навчальні роки визначались такі види покарань: учень, який підлягав 2 рази строгому ув'язненню отримував публічну догану із погрожуванням виключення (для старших) і різок (для молодших класів); отримавши публічну догану від педагогічної ради з погрожуванням виключення чи різок, після повторного вчинку учень виключався або підлягав тілесному покаранню; строгий арешт тривав 2 і 3 доби із залишенням винного на самоті на хлібові і воді; учні нижчих 3-х класів, які підлягали покаранням різками, після повторного негативного вчинку виключалися із навчального закладу.

Не дивно, що суворі методи проникали і в народну школу. Покарання, в тому числі фізичні, займали тут значне місце у системі підтримання шкільної дисципліни. В основі цієї системи були страх і страждання, які придушували свободу думки в дітей,

обмежували їх розумову активність. Всяке порушення правил повинно супроводжуватись певною формою страждання (біль, прикрість, голод, самотність).

Керівний принцип старої школи полягав у тому, щоб помститись учневі за його провину, насильно вплинути на нього як фізично, так і морально. Лінощі каралися примусовою працею, зайва балакучість - ізоляцією від товаришів, зарозумілість - приниженням, прояв злості - ув'язненням в окрему кімнату, аж до вигнання з навчального закладу.

Особистий внесок у вирішення проблеми використання методу покарань вніс М. Пирогов (1810-1881). Він був попечителем у той час, коли різка ще займала значне місце в системі підтримання шкільного порядку і дисципліни. У праці «Чи потрібно сікти дітей і сікти в присутності інших дітей» (1858) він зазначав: «В чому ж полягає основна думка тілесного покарання взагалі? 1. Відомстити за образу, приниження. 2. Присоромити. 3. Налякати.» [5]. В цій статті М. Пирогов розмірковує над виправданістю використання тілесних покарань, зважаючи всі позитивні і негативні моменти: «Зробіть так, щоб покарання було за вчинок не зовні, а всередині винуватця - і ви дійдете до ідеалу морального виховання... Різка - дуже грубий і насильницький інструмент для пробудження сорому. Різка вселяє страх, - це правда, - але не такий що виправляє, не надійний, а такий, що лише прикриває внутрішню зіпсованість» [6]. Слід зазначити, що дана стаття, як роздум М. Пирогова про систему використання методу покарання в тогочасній школі. Автор наводить приклади з реального життя, збагачує суто педагогічні роздуми цікавими фактами та епізодами. Весь твір пронизаний основною думкою - а чи взагалі потрібне покарання (тілесне)? Автор своєрідно підходить до цієї проблеми. Немає жодних сумнівів, що М. Пирогов засуджував тілесні покарання. Виступаючи в принципі проти фізичних покарань, тим часом на практиці він вважав допустимим їх застосування.

Гуманістичні ідеї широко пропагував Б. Грінченко (1863 - 1910). Він категорично забороняв використовувати в школі не тільки фізичні, але і будь-які покарання. Педагог був переконаний в тому, що активна й свідома участь дітей у навчальному процесі перш за все стимулюються гуманним ставленням до них педагогів, що здоровий морально-психологічний клімат школи, дотримання учителями педагогічного такту духовно розкріпачують дітей, роблять їх однодумцями.

Цікавий зміст і методи роботи, любов і повага до вчителя утворили справжню трудову дисципліну в школі, яка зробила зайвими всякі лайки, кари й бійки. Діти працювали охоче й із захопленням. Ті самі діти, яких раніше били, лаяли, карали, які докладали всіх зусиль, щоб не послухати вчителя, щоб зробити йому неприємність, які здебільшого дивилися на вчителя, як на свого ворога, ледарювали, пустували в школі, займалися крадіжками, за яких-небудь два-три місяці ставали великими приятелями Бориса Дмитровича, виконували його вимоги, добре поводитися, працювали охоче й з відчутними наслідками.

Проблема способів впливу на дитину глибоко цікавила Тимофія Григоровича Лубенця (1855-1936). Тимофій Григорович звертає увагу на найбільш характерні правила управління поведінкою дітей в школі, визначені Міністерством народної освіти. Якщо дитина спізнилась на урок, вона згідно з правилами повинна постояти певний час біля дверей, незалежно від причин спізнення; якщо вона принесла в клас іграшку, то вчитель, побачивши це, повинен негайно забрати її; дитина, яка запізнилась на більш чи менш тривалий час, залишається після уроків, щоб відпрацювати прогаяне, причому вдвічі або втричі більше. На думку Т. Лубенця, покарання, рекомендовані педагогами і Міністерством народної освіти, виступають як розплата за скоєний вчинок. Вони ґрунтуються на моральному і фізичному насильстві.

Виступаючи проти будь-яких покарань, Т. Лубенець акцентував увагу на недопустимості у вихованні надмірної ласки, що великою мірою також шкодить

вихованню дитини. Він переконаний, що вирішальне значення має приклад вчителя, що «жорстокість учителя, неминуче, виховає і жорстоких учнів» [3]. Він відстоював у вихованні принципи поваги, справедливості і глибокої довіри до дитини. Довірою розумний вихователь досягне значно більше, ніж покаранням.

Педагоги були переконані, що важливими умовами успішної роботи кожного вчителя є його вміння встановити правильні взаємовідносини з учнями, добре і цікаво організувати навчально-виховний процес. Якщо порядок у класі настає завдяки живій і захоплюючій організації педагогічного процесу, який збуджує думку і позитивні почуття дитини, коли кожен учень старанно працює, - це свідчить про високу майстерність вчителя у виборі методів виховного впливу. І лише там, де недостатньо досконалою є система виховання, застосовують методи заохочення і покарання.

Список використаних джерел:

1. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія : навч. посіб. / уклад. і автори вступних статей Є. І. Коваленко, Н. І. Белкіна; заг. ред. Є. І. Коваленко. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 664 с.

2. Йоганн Фрідріх Гербарт. Біографія та його педагогіка. *Всеосвіта* : веб-сайт. URL: <https://vseosvita.ua/library/jogann-fridrih-gerbart-biografia-ta-jogo-pedagogika-288517.html> (дата звернення 04.04.2022).

3. Лубенец Т. Какие требования предъявляет народ к школе. *Журнал министерства народного просвещения*. 1912. № 4. С. 196-204.

4. Монтессорі М. Метод наукової педагогіки та практика його в «Домах для дитини» : пер. з італ. мови В. Щербаненко; передм. до укр. вид. С. А. Ананьїна. Київ : Держ. Вид-во, 2-а Рад. друк., 1921. 155 с.

5. Паульсен Ф. Педагогика : переводъ съ нѣмецкаго подъ редакціей Г. К. Вебера. Изданіе Т-ва «Міръ». 1913. 475 с.

6. Собрание литературно-педагогическихъ статей Н. И. Пирогова, вышедшихъ въ управленіе его Кіевскимъ учебнымъ округомъ (1858–1861). Кіевъ : въ Унив. типографіи, 1861. 252 с.

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ГАРМОНІЙНИХ ВЗАЄМИН ВИХОВАТЕЛІВ І ДІТЕЙ З ООП У ЗДО

Потапчук Тетяна Володимирівна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії та методики
дошкільної і спеціальної освіти, ДВНЗ
«Прикарпатський національний
університет ім. В. Стефаника», м. Івано-
Франківськ

Універсальним засобом взаємин в усі часи вважалося спілкування людей. Здійснюючи спільну діяльність, люди вступають у спілкування один з одним, встановлюючи психологічний контакт, який є складним і багатограним процесом, що може виступати водночас як процес взаємодії індивідів і як інформаційний процес, і як ставлення один до одного, і як процес взаємовпливу, і як процес співчуття і взаєморозуміння. Характер спілкування залежить від рівня та характеристики взаємин між людьми.

Очевидною є необхідність міжпоколінної взаємодії, що відбувається у спілкуванні дитини з особливими освітніми потребами з дорослими. Таким чином відбувається передача досвіду попередніх поколінь та окреслюється перспектива життєвого

самовизначення наступного покоління. І хоча з точки зору цивілізаційних благ, цей досвід вже не такий важливий, оскільки дуже швидко застаріває, то з точки зору соціально-психологічних відносин залишається дуже значущим.

Спілкування є одним із видів життєдіяльності людини, який пронизує всі сфери її предметної діяльності: пізнавальну, перетворюючу. Ці сфери, концентруючись у процесі спілкування, формують у дитини потреби, здібності, вміння спілкуватися з людьми, природою, речами, самим собою. Дефіцит спілкування призводить як до соціальних, так і особистісних проблем усіх учасників взаємодії. Важливо, щоб спілкування ґрунтувалося на повазі, симпатії, потребі залучатися до цінностей іншої особи, тим самим народжувало духовну спільність.

Взаємини формуються у спілкуванні, яке конкретно реалізується через мову, міміку і жести, співпрацю, співпереживання, різні форми поведінки. Вони передбачають обмін думками, ціннісними установками, вивчення реального досвіду сторін з метою встановлення взаєморозуміння. Тільки при збалансованій взаємодії виникає симпатія, дружба, любов, довіра. Порушення балансу між сторонами веде до ущемлення особистісного «Я», наслідком чого бувають образи, пригніченість, невпевненість, страждання, недовіра, небажання співпрацювати [4].

Отже, тільки злагоджена, позитивна та гармонійна взаємодія дорослих та дітей з ООП може бути підґрунтям людських, гуманних взаємин учасників виховного процесу.

Загальновідомо, що взаємини між людьми, зокрема між вихователями і дітьми з ООП, не завжди бувають гуманними. Трактування сутності гуманних взаємин не викликає суперечок серед науковців, це – різновид моральних стосунків, що виявляються у доброзичливості, відвертості, повазі, справедливості, довірі, нетерпимості до зла, жорстокості та насилля. Гуманність «сприймається як спосіб стосунків, коли кожний ставиться до іншого як до самого себе, ... саме у цьому полягає головний принцип гуманності» [1, с.33].

Людяність як риса характеру найповніше виявляється в любові та повазі до людей і передбачає високий рівень вимогливості.

Ідеї гуманізму покладено в основу педагогіки співробітництва – педагогіки гуманізму. Серед принципів гуманістичної педагогіки – максимальне прагнення допомогти дитині, слідування за емоціями дитини, самоототожнення (відповідність власним емоціям та переживанням), безоціночне ставлення до дитини, прагнення відчувати те, що відчуває дитина [2, с.116]. Гуманістичні цінності виховання передбачають перехід до суб'єкт-суб'єктних відносин та до особистісно-орієнтованого навчання та виховання. Суб'єкт-суб'єктні відносини, орієнтовані на гуманістичну направленість, засновані на рівності партнерів зі спілкування та прийнятті іншої людини до свого внутрішнього світу як цінності [3].

Гуманні відносини є формою самореалізації особистості у процесі спілкування, що формує гуманність, яка виступає як синтетична властивість особистості, і утворюється внаслідок інтеграції гуманних мотивів, моральних знань, гуманних вчинків.

Ми переконані, що нерозуміння вихователями механізмів формування гуманних взаємин, переважання авторитарного стилю спілкування призводить до встановлення формально-ділових стосунків у ЗДО.

Зрозуміло, становлення гармонійно вихованої особистості може бути можливим за умови відповідних взаємин у родині. Гармонійні взаємини вихователів і дітей трактуємо як спосіб взаємин між педагогами і дітьми з ООП, що базується на гуманних почуттях любові, взаємної поваги, чуйності і турботливості один до одного і передбачає свідому емоційну співпрацю учасників виховного процесу та визначається осмисленими емоційно-вольовими зусиллями, необхідними для добровільного прийняття морального рішення.

Список використаних джерел:

1. Алексєєнко Т. В чому сутність гуманних взаємин батьків і дітей? *Рідна школа*. 2001. №3. С.33-36.
2. Заслуженюк В.С., Семиченко В.А. Батьки і діти: Книга для батьків. К., 1996. 191 с.
3. Каримова Т.С., Педагогические условия гуманитаризации обучения. *Вестник Восточно-Сибирского института*: Сб научн тр. №1 (32). Иркутск, 2005. С. 86-91.
4. Маслак О. Т. Гуманні відносини батьків і дітей. URL:<http://www.sokolschool.pl.ua/324/>.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЯКІСНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ РАНЬОГО І ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СУЧАСНОМУ ЦИФРОВОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ОГЛЯД ЗАКОДАВЧОЇ БАЗИ

Рагозіна Вікторія Валентинівна,
кандидат педагогічних наук, старший
науковий співробітник, провідний
науковий співробітник лабораторії
дошкільної освіти і виховання, Інститут
проблем виховання НАПН України, м. Київ

Дитина від самого народження зростає в соціальному середовищі, в якому пізнає природний, предметно-речовий світ, вибудовує комунікацію з людьми, присвоює суспільно-культурні цінності. Частиною соціокультурного простору є освітнє середовище; з його складовими і елементами, навчальним матеріалом взаємодіють суб'єкти освітнього процесу – діти, педагоги і батьки.

Реформування системи дошкільної освіти відповідно орієнтирів Концепції освіти дітей раннього і дошкільного віку [2] передбачає запровадження сучасного освітнього середовища, що має відповідати сучасним тенденціям цифрового розвитку з метою успішної реалізації кожним здобувачем освіти свого потенціалу. Потреба у цифровому освітньому середовищі загострюється унаслідок катаклізмів всеукраїнського і світового масштабів (наслідки пандемії коронавірусу COVID-19, війна в Україні 2022 р.), що зумовлює розробку нових підходів до організації і технологій реалізації якісної освіти дітей раннього і дошкільного віку.

Про важливість для сучасної освіти цифрових змін засвідчує прийняття на рівні держави Концепції цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 р. [3] як стратегічного бачення цифрової трансформації цих сфер, що узгоджується з принципами державної політики цифрового розвитку (постанова Кабінету Міністрів України від 30.10.2019 р. № 56), пріоритетними напрямками та завданнями цифрової трансформації на період до 2023 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.02.2021 року № 365-р.).

Провідні ідеї і принципи виховання дітей та молоді в умовах цифрової реальності сформульовано у Концепції виховання дітей та молоді у цифровому просторі [1], де проголошується необхідність змін в освітній політиці та методичних практиках на рівнях освітнього закладу і сім'ї з огляду на особливості пізнання світу сучасною дитиною з допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних засобів, збільшенням ролі масмедіа, що занурюють її у цифровий простір з раннього дитинства.

Цифровий простір володіє потужним освітньо-виховним потенціалом, що відповідає потребам і запитам сучасної дитини у яскравих зовнішніх враженнях,

спілкуванні й грі, дозволяє швидко накопичувати інформацію у необмеженому об'ємі й долучатися до пізнання культурного різноманіття світу. Відповідно слід вбачати у цифровій формі соціалізації дитини користь і використовувати дану перспективу у освіті і вихованні дитини – з метою розкриття її потреб і потенціалу.

Створенням єдиного цифрового освітньо-виховного середовища закладу дошкільної освіти з метою забезпечення якості освіти опікуються Державна служба якості освіти України та ін. інституції. Наробки фахівців слугуватимуть об'єднанню зусиль суб'єктів освітньої діяльності у забезпеченні єдиного простору для комунікації та обміну інформацією, розміщення необхідного якісного цифрового освітнього контенту та доступу до навчального матеріалу, зокрема батьками.

У освітньо-виховному процесі закладів дошкільної освіти застосовуються електронні освітні ресурси – різноманітні засоби навчання на цифрових носіях будь-якого типу або розміщені в інформаційно-телекомунікаційних системах, що відтворюються за допомогою електронних технічних засобів на основі інформаційно-комунікаційних технологій [5], що мають ряд переваг. Разом з цим існує небезпека цифрової форми соціалізації у ранньому і дошкільному дитинстві; це може бути пов'язано з надмірним об'ємом цифрової інформації, її небезпекою за змістом і якістю, що може спричинити психологічні та ряд інших проблем. З метою забезпечення прав дитини в цифровому середовищі (напрямі Стратегії Ради Європи з прав дитини (2016-2021 рр.) в Україні оновлено Концепцію з розвитку цифрових прав дітей та розроблено Національну стратегію з захисту дітей в цифровому середовищі на період до 2025 року, що має на меті забезпечення прав і свобод дитини, розвиток її цифрових прав у контексті ризиків здоров'ю, а також експлуатації і зловживань у цифровому середовищі [5].

Висновок. Проблема якості освіти дітей раннього і дошкільного віку в цифровому освітньо-виховному середовищі є актуальною в європейському і українському освітньому просторі. Про це свідчить прийняття на рівні країн ЄС і України низки законодавчих документів, що регулюють діяльність дошкільної галузі і визначають орієнтири на реалізацію змін у всіх ланках системи дошкільної освіти. Реалізація законодавства зумовлює розробку методичних засад і супроводу забезпечення якості освіти дітей раннього і дошкільного віку, *зокрема й у цифровому форматі, – з використанням потенціалу науковців і практиків.*

Список використаних джерел:

1. Концепція виховання дітей та молоді у цифровому просторі. URL: <https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/Kontseptsiiia-vykhovannia-ditey-ta-molodi-v-tsufrovomu-prostorii.pdf> (дата звернення: 12. 04. 2022).
2. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. URL: http://tvogovt.zp.ua/sites/default/files/konceptsiya_osvity_ditey_rannogo_ta_doshkilnogo_viku_vid_09_07_2020.pdf (дата звернення: 12. 04. 2022).
3. Концепція цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/konceptsiya-cifrovoyi-transformaciyi-osviti-i-nauki-mon-zaproshuye-do-gromadskogo-obgovorennya> (дата звернення: 12. 04. 2022).
4. Національна стратегія з захисту дітей в цифровому середовищі на період до 2025 року. URL: https://drive.google.com/file/d/1w1nrWgnP0Miwb_-SxMU1TPNgZdn-rAFU/view (дата звернення: 12. 04. 2022).
5. Положення про електронні освітні ресурси. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/338608___631558#n13 (дата звернення: 12. 04. 2022).

ЯКІСТЬ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ

Рейпольська Ольга Дмитрівна,
доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач лабораторії дошкільної освіти і
виховання, Інститут проблем виховання
НАПН України, м. Київ

Протягом останніх років Україна впевнено рухається шляхом глибоких і структурних реформ, які спрямовані на підвищення добробуту та рівня життя громадян. В умовах цих трансформаційних процесів освіти відіграє важливу роль у процесі побудови європейського суспільства та економічного зростання України, а сучасна дошкільна освіта в Україні має відповідати світовим освітнім тенденціям, вимогам держави, і соціокультурним цінностям країни, бути спроможною задовольнити освітні потреби її громадян.

Система забезпечення якості у сфері дошкільної освіти формується відповідно до Закону України «Про освіту» та охоплює систему внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освіти, а також інструменти, процедури, заходи підвищення якості освіти (стандартизацію, ліцензування, громадську акредитацію, інституційний аудит, моніторинг якості освітньої діяльності у сфері дошкільної освіти, атестацію та сертифікацію педагогічних працівників, громадський нагляд – контроль).

Відповідно до сучасних наукових підходів, якість дошкільної освіти характеризують як багаторівневе і багатоаспектне поняття та визначається за сукупністю критеріїв: цілепокладання (оцінка мети і завдань на всіх рівнях здійснення освітньої діяльності); умови для ефективного розв'язання освітніх завдань (матеріально-технічне та кадрове забезпечення, рівень розвивального освітнього середовища, методичне забезпечення освітнього процесу); управління освітнім процесом, під час якого відбувається розвиток життєво необхідних навичок і базових особистісних якостей (оцінка механізмів та інструментів оптимальної організації надання освітніх послуг для задоволення потреб батьків, суспільства і держави); результат як рівень особистісних досягнень дитини тощо.

Більшість науковців і практиків, які працюють у галузі освіти, вважають проблему підвищення якості освіти центральною для реформування освіти в цілому. Головним сьогодні є усвідомлення цієї проблеми, розуміння того, що таке якість освіти, чим вона визначається, від чого залежить, як її можна підвищити та чому з таким утрудненням просувається цей процес. Саме тому все більша кількість освітян усвідомлює, що ігнорування або приниження ролі будь-якого елементу освітнього процесу або виду змісту освіти завдає величезної шкоди інтересам не лише окремої особистості, але і всього суспільства, прогрес якого прямо пов'язаний з якістю освіти. Так, О. Ляшенко розглядає якість освіти як політичну, соціальну, управлінську, педагогічну категорії, наголошує, що уряди багатьох країн спрямовують державну освітню політику на поліпшення якості освіти, що підтверджується відповідними міжнародними дослідженнями [1].

Дослідник М. Тализін підкреслює, що якість освіти є багатогранною категорією, яка за своєю сутністю відображає різні аспекти освітнього процесу – філософські, соціальні, педагогічні, політичні, демографічні, економічні та інші. Якість освіти трактується в таких вимірах як: суспільний ідеал освіченості людини; результат її навчальної діяльності; процес організації навчання і виховання; критерій функціонування освітньої системи [4].

Системне дослідження якості освіти, на думку Я. Яхніна, передбачає вивчення комплексу проблем, що охоплюють: а) з'ясування сутності базових понять якості освіти (її означення, структурні компоненти, властивості, критерії і норми тощо); б) визначення процедур і показників оцінювання якості освіти (як освітнього процесу, його результату, функціональної системи); в) проведення моніторингу та прийняття управлінських рішень з метою забезпечення встановлених норм якості освіти на всіх її рівнях [6].

Одним із найважливіших для світової спільноти документів є програма «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», ухвалена на саміті ООН у 2015 р. [2]. Цей документ визначає основні пріоритети людства, серед яких – доступ до освіти для всіх як запорука добробуту народів і націй. Урядом України затверджено національні завдання, індикатори для моніторингу виконання завдань та цільові орієнтири для досягнення до 2030 р. відображено в Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» [5]. У документі проголошено курс України на досягнення найвищих стандартів якості в освіті.

Аналіз літературних джерел свідчить, що стратегія якості освіти нині є підґрунтям в освітній політиці багатьох країн світу. Такий процес, започаткований наприкінці ХХ ст. (Велика Британія, Нідерланди, Польща, США, Угорщина, Скандинавські країни та ін.) триває й донині (Німеччина, Румунія, Франція, Чехія, країни СНД та ін.).

Таким чином, проблема якості освіти виявляється у протиріччі між сучасними потребами виробництва, економіки і суспільства та системою освіти, що не завжди та не в усьому відповідає цим потребам. Іншими словами, якість освіти не дозволяє ставити та вирішувати ті цілі розвитку, які необхідні сучасному суспільству. Саме тому для вирішення цієї проблеми необхідне загальне усвідомлення важливості якісної освіти, установлення причин зниження якості або уповільнення її зростання, формування системи управління якістю в комплексі всіх її параметрів-спеціалізації функцій аналізу, планування та контролю, створення механізмів мотивування, диверсифікованості управлінської діяльності за критеріями якості. Дослідження триває, у подальших публікаціях спробуємо надати відповіді на ці питання.

Список використаних джерел:

1. Ляшенко О. Якість освіти як чинник розвитку української школи. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2012. Вип. 4. С. 225-229. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpu2012_4_31
2. Програма «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року». URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>
3. Системи якості в освіті / за заг. ред. Ю. П. Адлера. К., 2000. 56 с.
4. Тализін М. Проблеми якості освіти. К. : Наукова думка, 2006. 112 с.
5. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
6. Яхнін Я. Сучасні підходи до якості освіти. К. : Наук. думка, 2006. 143 с.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА УНІВЕРСИТЕТУ

Савельчук Ірина Борисівна,
доктор педагогічних наук, професор
кафедри соціальної освіти та соціальної
роботи, Національний педагогічний
університет ім. М.П. Драгоманова,
науковий співробітник лабораторії
соціальної педагогіки та соціальної роботи,
Інститут проблем виховання НАПН
України, м.Київ

Підготовка майбутніх фахівців як інноваційна форма професійної підготовки в умовах університетської освіти має сприяти створенню й функціонуванню освітнього середовища, а оптимальне поєднання усіх його складових позитивно впливатиме на розвиток суб'єктів навчання та виховання, їх самореалізацію та самовдосконалення. Вплив соціально-економічних та соціокультурних чинників на університетську освіту, усталеність вітчизняних традицій підготовки фахівців в системі вищої освіти, пошук, розробка та впровадження новітніх технологій навчання, актуалізація інноваційно-педагогічної діяльності посилюють поєднання традиційних та інноваційних стратегій розвитку освітнього середовища університету.

Освітнє середовище університету, ми вважаємо, що може виступати як простір, у якому багатовекторність механізмів взаємодії та комунікацій забезпечує зосередження на поєднанні традиційних та інноваційних засад організації навчання та виховання студентів. Розвиток його інноваційності залежить, по-перше, від зміцнення традиційної освітньої підготовки інноваційним характером науково-дослідної діяльності студентів та, по-друге, від зміцнення партнерських зв'язків із іншими освітніми закладами, соціальними закладами (організаціями) державного та недержавного підпорядкування, бізнес-структурами, громадськими організаціями та волонтерськими ініціативними групами, що є носіями інноваційного досвіду.

При цьому, спостерігається активне включення волонтерської діяльності до освітньо-виховного процесу через реалізацію різних видів практичної підготовки студентів, участь у соціальних проектах та програмах, співпрацю з державними та громадськими (благодійними) організаціями, наслідком якого є створення умов для прояву соціальної активності студентів, їх ініціативної позиції та лідерського потенціалу.

Поява та участь у нових напрямках волонтерської діяльності детерміновано розвитком освітнього середовища університету щодо підтримки волонтерських ініціатив студентської молоді й їх координації, створення умов для соціального проектування, розробки та реалізації соціальних проектів. Волонтерська діяльність майбутніх фахівців, участь у спільних соціальних проектах, програмах корпоративного волонтерства соціально-орієнтованих бізнес-структур виступає як соціально-педагогічна інновація функціонування інноваційного освітнього середовища університету.

Практико-орієнтованість співпраці з освітніми й соціальними закладами, громадськими організаціями, благодійними фондами щодо розширення можливостей освітнього середовища закладів вищої освіти на основі моделі співпраці «*Quadruple Helix*» забезпечує його інноваційний розвиток задля удосконалення підготовки фахівців [2].

Важливу функціональну складову для підготовки майбутніх фахівців відіграє й створення навчальних студій, що дозволяють поглиблено вивчати певний інноваційний

досвід. Основними принципами діяльності щодо створення й функціонування студентських навчально-професійних студій можливо визначити [1, с.206-207]:

- інтегрованість змісту дисциплін професійного циклу підготовки зі змістом «навчання діяльністю» у студіях, що забезпечить єдність та цілісність системи навчання та виховання у закладах вищої освіти;

- інноваційність напрямів діяльності навчально-професійних студій, тематика яких обирається за вибором студентів, можливостей викладачів - керівників студій та можливостей студентів.

Студіювання забезпечує включення студентів у активну соціальну діяльність з підтримки впровадження інноваційних методів та технологій, оскільки має підвищитися інтерес та мотивація до вивчення певних навчальних тем, розділів дисциплін та бажання займатися окремими напрямами інноваційної діяльності (кейс-менеджмент, проектний менеджмент, соціальна інноватика, корпоративне волонтерство, соціальне лідерство, соціальне підприємництво) та інноваційними методиками й технологіями (супервізія, тренінг-технологія, коуч-технологія, арт-терапія, арт-коучинг).

Тенденція інноватизації середовища професійної підготовки відображає вплив сучасних вимог до інноваційної діяльності та результативності формування особистості майбутнього фахівця. Створення умов для оновлення підготовки досить суттєво демонструє творчий характер та актуалізацію інноваційного потенціалу суб'єктів навчально-виховного процесу, що є домінуючою особливістю освітнього середовища університету.

Отже, інноваційні тенденції розвитку освітнього середовища університету зумовлюють втілення в сучасну підготовку фахівців прогресивних ідей теорії й практики формальної й неформальної освіти та педагогічного досвіду з активного впровадження інноваційних форм і методів. Стає значущим і цілком доцільним спрямування університетської системи підготовки на досягнення відповідності цим інноваційним тенденціям.

Список використаних джерел:

1. Савельчук І.Б. Соціально-педагогічне середовище навчально-професійних студій як чинник формування інноваційного потенціалу майбутніх соціальних працівників. *Освітологічний дискурс*. 2015. № 1 (9). С. 204-214. <http://oaji.net/articles/2016/2923-1456739181.pdf>

2. Савельчук І.Б., Сейко Н.А., Андрійчук Н.М. Вплив соціального партнерства на інноваційний розвиток освітнього середовища університету: модель Quadruple Helix. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту педагогіки НАПН України*. 2020. Випуск 29 (2-2020), С.72-81. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2020-29-72-81>

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ АРТ-ПЕДАГОГІКИ У ВИХОВНІЙ РОБОТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Свистун Вікторія Петрівна,

здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
науковий керівник:

д. пед. н., проф. Пустовіт Г. П.,

Рівненський державний гуманітарний
університет, м. Рівне

Сьогодні перед загальноосвітньою школою ставиться завдання підготовки відповідального громадянина, здатного самостійно оцінювати те, що відбувається, і будувати свою діяльність відповідно до інтересів оточуючих його людей. Вирішення цього завдання пов'язане з формуванням стійких моральних властивостей особистості школяра, формування у нього інтелектуальних, емоційних, ділових, комунікативних умінь до активно-діяльної взаємодії з навколишнім світом. Отже, завданням вчителів сучасної школи є виховання в дітях самостійності прийнятих рішень, цілеспрямованості у діях та вчинках, розвиток у них здатності до самовиховання та саморегулювання відносин.

Система додаткової освіти є хорошим підґрунтям для розвитку моральних якостей у молодших школярів, оскільки можливості арт-терапії дозволяють впливати на емоційний бік психічної діяльності дитини та забезпечують засвоєння моральних принципів, норм і навичок поведінки, що відповідають суспільним очікуванням.

У сучасних наукових дослідженнях, присвячених вивченню феноменології арт-педагогіки, склалося два напрями.

1. Мистецтво володіє цілющою дією саме по собі, художня творчість дає можливість висловити і заново пережити внутрішні конфлікти, воно є засобом збагачення суб'єктивного досвіду, арт-педагогіка сприймається як засіб розвитку особистості та її творчого потенціалу, основний механізм – сублімація та трансформація.

2. На першому місці – терапевтичні цілі, творчі цілі вторинні, арт-терапія, як доповнення до інших терапевтичних методів, висловлюючи зміст власного внутрішнього світу у візуальній формі, людина поступово рухається до їх усвідомлення, основний механізм – трансфер. Керівником групи заохочуються вільні асоціації членів груп та його спроби самостійно виявити значення своїх робіт. Поняття «арт-педагогіка» завжди нерозривно було пов'язане з арт-терапією.

Людина є частиною природи та спеціально організована взаємодія з елементами природної системи, очевидно, повинна мати позитивний результат. У творчих роботах, як правило, відображена природа та способи взаємодії з нею. Арт-терапія пропонує дитині висловити свої емоції, почуття за допомогою ліплення, малювання, конструювання із природних матеріалів. Переживаючи образи, дитина знаходить свою цілісність, неповторність та індивідуальність. Можна також застосовувати інші форми мистецтва – тілесні імпровізації, театральні вистави, літературну творчість.

У занятті мистецтвом дуже важливо, щоб дитина відчувала свій успіх у цій справі. Якщо вона бачить, що має успіх у вираженні та відображенні своїх емоцій, створенні унікальних виробів, малюнків, до неї приходить успіх у спілкуванні, а взаємодія зі світом стає більш конструктивною. Успіх у творчості у її психіці несвідомо переноситься і на звичайне життя. Отже, арт-педагогіка – це найбільш м'який метод роботи, контакту з дитиною, яка має проблеми: дитина може не говорити, або не може визнати свої проблеми своїми, але при цьому ліпити, рухатися та виражати себе через рухи тілом.

В арт-педагогіці використовуються індивідуальні та групові форми роботи. Особливо яскравий ефект дає робота в групі. Наприклад, пропонується створення індивідуальних робіт у групі, а також створення спільної роботи. Кожен учасник вкладає у цю роботу щось своє. Багато робіт, зроблених з паперу, композиції з природного матеріалу та інше, діти забирають із собою додому, показують своїм родичам та знайомим, прагнуть навчити їх тому, чому навчилися самі.

Як це не дивно, але сучасна наукова арт-педагогіка при всьому різноманітті її зв'язків із культурними феноменами найближче стоїть до архаїчних форм мистецтва. Як і арт-педагогіка, вони засновані на спонтанному самовираженні, оскільки і для того, і для іншого важливіший процес творчості, а не результат. Архаїчні форми мистецтва найдовше збереглися у народній творчості. Притаманні йому безпосередність і творчий

характер, і навіть опора на символічний мову колективного несвідомого були джерелом душевного здоров'я.

Тому головне в арт-педагогіці – самовираження, розширення особистого досвіду, виховання моральності, самопізнання, внутрішня інтеграція особистості (різних її аспектів та компонентів) та інтеграція із зовнішньою реальністю (соціальною, етнічною, культурною). В арт-педагогіці спонтанне малювання та ліплення є різновидом діяльності уяви, а не виявом художнього таланту. Образотворча творчість є мостом між світом фантазії та реальністю. Вона включає в себе елементи того й іншого, дозволяючи створити синтез, який ні дитина, ні дорослий не можуть створити без допомоги художніх засобів.

Таким чином, переваги методу арт-педагогіки в тому, що він: надає можливість висловлення агресивних почуттів у соціально-прийнятній манері; прискорює прогрес у навчанні; дає підстави для інтерпретацій та діагностичної роботи у процесі навчання; дозволяє працювати з думками та почуттями, які здаються непереборними (втрати, смерть, перенесені травми та насильство, страхи, внутрішні конфлікти, спогади дитинства, сновидіння); допомагає зміцнити терапевтичні взаємини; сприяє виникненню почуття внутрішнього контролю та порядку; розвиває та посилює увагу до почуттів; посилює відчуття власної особистісної цінності, підвищує художню компетентність. Побічним продуктом терапії мистецтвом є задоволення, що виникає в результаті виявлення прихованих умінь та їх розвитку.

У структурі арт-педагогіки заняття поділяються на дві основні частини:

- Одна – невербальна, творча, неструктурована. Основний засіб самовираження – образотворча діяльність (малюнок, живопис).

- Інша частина – вербальна, апперцептивна та формально більш структурована. Вона передбачає словесне обговорення, а також інтерпретацію намальованих об'єктів та асоціацій, що виникли.

Досліджуючи особливості психотерапевтичного впливу на особистість дитини за допомогою арт-педагогіки, можна виділити такі фактори:

- 1) фактор художньої експресії – втілення почуттів, потреб та думок клієнта у його роботу, досвід взаємодії з різними художніми матеріалами та художнім чином;

- 2) фактор відносин – динаміка взаємовідносин учень-вчитель групи (перенесення та контрперенесення), проєкції, вплив особистого досвіду;

- 3) фактор інтерпретацій та вербального зворотного зв'язку – трансформація, переклад матеріалу (процесу та результату творчості) з емоційного рівня на рівень розуміння, формування смислів.

Отже, у контексті арт-педагогіки художню діяльність можна назвати спонтанною на відміну від планованої та ретельно організованої діяльності з навчання мистецтва чи ремесел різних груп людей. Дослідники, що займаються терапією як мистецтвом, погоджуються в тому, що художні здібності або спеціальна підготовка дітей не потрібні для використання художньої творчості як терапевтичного засобу. Для терапії мистецтвом важливим є сам процес і ті особливості, які кінцевий продукт творчості допомагає виявити в психічному житті творця. Керівник заохочує членів групи висловлювати внутрішні переживання спонтанно та не турбуватися про художні достоїнства своїх творів.

Список використаних джерел:

1. Арт-терапия – новые горизонты / Под ред. А. И. Копытина. Москва: Когито-Центр, 2006 г.

2. Деркач О. О. Виховний потенціал артпедагогіки як об'єкт науково-педагогічної рефлексії. *Простір арт-терапії: Мистецтво життя*; матеріали XII Міжнародної міждисциплінарної науковопрактичної конференції. Київ: Золоті ворота, 2015. С. 18–25.

3. Осадчук Л. О. Образ жизни оригами: оригами в педагогике и арт-терапии. Простір арт-терапії: разом з вами. Вип.2 Арт-терапевтична асоціація, Київ, 2006. С.54–60.

ВАЖЛИВІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ АГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В НУШ (З ДОСВІДУ РОБОТИ СИДОРУК Г.В. ТА БІЛОКОНЬ Р.В.)

Сидорук Галина Василівна,
вчитель англійської мови, вчитель вищої
кваліфікаційної категорії, учитель-
методист,

Білоконь Регіна Володимирівна,
вчитель англійської мови, вчитель вищої
кваліфікаційної категорії Рівненський
навчально-виховний комплекс №12
Рівненської міської ради, м. Рівне

Прийшовши на свій перший урок англійської мови до молодших школярів, учитель бачить їх допитливі оченята і розуміє, що від його майстерності і професійності значною мірою залежатиме подальший рівень знань дітей і саме бажання вчитися та вдосконалюватися в майбутньому. Першою і надзвичайно важливою сходиною до успішного засвоєння навчального матеріалу стане мотивація, яка є пусковим механізмом будь-якої діяльності.

Всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві є основним освітнім завданням початкової школи. Вивчення іноземної мови молодшими школярами повинно викликати інтерес і зацікавити дітей в опануванні предмета, виховати позитивне ставлення до нього. Адже саме на цьому етапі закладаються основи комунікативної компетенції, що дають змогу здійснювати іншомовне спілкування і взаємодію дітей на елементарному рівні.

Особливу увагу слід звернути на те, що у першокласників відсутній попередній навчальний досвід, тому варто використовувати вміння розмальовувати та вирізати, співати та виконувати руханки, які діти набули у дошкільний період. Освітній процес має опиратися на практичні дії здобувачів освіти. Вони повинні побачити, доторкнутися, потримати у руках, відчуті і, як результат, засвоїти новий матеріал. Чим більше буде використано видів сприйняття на уроці, тим ефективнішим буде навчання. Мислення молодших школярів - конкретне. На початковому етапі опанування мовою учні засвоюють її переважно наочним шляхом. Вони мають бачити зображення слова, вимовляти його, певними рухами показувати його зрозуміле зображення. На уроках англійської мови важливо змінювати види діяльності, адже діти, в силу своїх фізіологічних особливостей, не можуть бути сконцентрованими довгий період на чомусь одному. Для молодших школярів важливим є той простір, що їх оточує. Діти краще сприймають та засвоюють матеріал, якщо він подається в ігровій формі або інсценується. Варто використовувати вірші, казки, розігрувати невеличкі п'єси при вивченні англійської мови. На уроках школярі полюбують рухатися. Виконання різних рухів не тільки співпадає з потребою віку, а також прискорює процес засвоєння слів англійської

мови. Поєднуючи рухи та римівки досягаємо подвійної мети: відпочинок та невимушене і мимовільне запам'ятовування різноманітних лексико-граматичних структур.

Комунікативно-ігровий метод навчання є важливим підходом у вивченні англійської мови в початковій школі. Він забезпечує дієве, зорієнтоване на особистість, навчання іншомовного спілкування. Учні вчаться через гру, яка є шляхом пізнання оточуючого їх світу. Гра – це вільна форма діяльності дітей, яка пізнає, вивчає навколишній світ, відкриває широкий простір для особистої творчості, активності, самопізнання та самовираження, і, за своєю природою, повністю відповідає вимогам навчальної діяльності, є ефективним методом на уроці англійської мови. Існують різні види ігор, наприклад, за функціями: навчальні – сприяють розвитку пам'яті, уваги; комунікативні – об'єднують школярів в єдиний колектив, допомагають встановленню емоційних контактів, сприяють формуванню навичок і умінь спілкування; за дидактичною метою – лексичні, фонетичні, граматичні; за відтворенням дійсності – навчальні, ділові, рольові тощо. Гра створює атмосферу релаксації між учнями та вчителем і якщо такі сприятливі умови створено, то до вивчення англійської мови здобувача освіти спонукатиме не потреба знати мову, а саме задоволення від процесу навчання.

Індивідуальний і диференційований підхід до учнів, врахування вікових і фізіологічних особливостей молодших школярів, їх пам'яті та уваги допомагає учителю працювати ефективно. На уроках англійської мови також варто застосовувати метод проєктів. Це дуже гарне поєднання можливості створити щось власними руками, виразити свою думку, розповісти однокласникам про власний досвід. Для результативного вивчення англійської мови, необхідно враховувати потреби здобувачів освіти, що мають схильність до різних способів сприйняття інформації: аудіалів, вербалів, візуалів та кінестетиків. Учителю слід володіти різними навчальними стратегіями і стилями навчання, щоб мати можливість допомогти кожному учню досягнути свій навчальний потенціал і проявити себе.

Описуючи важливі аспекти викладання англійської мови в НУШ, варто наголосити на широкому використанні інтерактивних методів навчання. Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, що має конкретну мету: розвивати комунікативні навички, створювати комфортні умови та сприятливе емоційне середовище для всіх учасників заняття, формувати навички роботи в команді та вміння висловлювати свої думки, викликати інтерес до навчання та внутрішню мотивацію, розкривати творчий потенціал здобувачів освіти.

Використання вищезгаданих підходів у навчанні англійської мови надасть учням можливість стати ефективними користувачами мови, які вмітимуть здобувати знання, знатимуть певні граматичні та фонетичні правила, розвиватимуть навички та вміння використання мовних форм для реальних комунікативних цілей при міжнаціональному спілкуванні.

Список використаних джерел:

1. Бех І., Вербицький В. Оновлення освіти: фокус на ранній вік. *Освіта*. 2017. № 50-51. С. 5.
2. Біленко І. Початкова школа в контексті інноваційних освітніх змін. Використання сучасних технологій, форм та методів у початковій освіті. *Методист*. 2017. № 2. С. 3-7.
3. Саган О. Інтерактивні методи навчання як засіб формування навчальних умінь молодших школярів. *Початкова школа*. 2002. №3.

СТОРИТЕЛІНГ У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ

Скирда Тетяна Сергіївна,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов факультету міжнародних відносин, Національний авіаційний університет, м. Київ

Патріотичне виховання дітей та молоді є пріоритетом держави. Насамперед це зумовлено потребою суспільства в самодостатній, відповідальній особистості, яка здатна брати активну участь у суспільному житті та захисті держави.

Наукове осмислення виховання патріотизму ґрунтується на основі авторської моделі гуманістично орієнтованого розвивального виховання І. Беха. Ця модель спрямована на виховання духовної особистості і передбачає дві стратегії: а) суб'єкт-суб'єктну – реалізується у формі смислоактуалізуючого діалогу, що спрямовує виховання до його Я-духовного; б) соціально-педагогічну – здійснюється у формі виховних просторів як відповідних проєктів [1].

Реалізація цих стратегій передбачає застосування у педагогічній практиці сучасних, адаптованих до реалій форм та методів роботи з дітьми. Зокрема, зосередимо увагу на такій формі роботи як сторітелінг.

Сторітелінг – це інструмент створення та розповіді історій. Цей метод, який застосовують у навчанні та вихованні, є одним із способів урізноманітнити заняття, щоб знайти підхід і зацікавити будь-яку дитину. Його перевага в тому, що він може бути застосований у будь-якому місці і в будь-який час. У сучасних умовах, коли організація освітнього процесу може нести в собі велику кількість ризиків та невизначених факторів, сторітелінг є зручним та простим у використанні інструментом для спілкування та навчання дітей.

Сторітелінг потрібен насамперед для того, щоб передавати досвід, розповідати про поведінку і її наслідки, розвивати фантазію і викликати емоції. За допомогою сторітелінгу діти мають можливість отримати відповіді на ті запитання, які їх цікавлять або тривожать. Така організація роботи сприяє створенню та налагодженню емоційних зв'язків, за допомогою яких можна привернути увагу і почуття учнів, зосередити увагу на важливих речах тощо.

Під час розповідей педагогу важливо звертати увагу на наступні моменти:

- готуючись розповідати історії, насамперед враховуйте основні особливості аудиторії, перед якою виступаєте: інтелектуальні, емоційні, фізичні тощо;
- в історії має бути персонаж – герої історії (головний герой обов'язково повинен викликати симпатію);
- історія цікава лише тоді, коли діти можуть їй співпереживати, підсвідомо уявляючи себе на місці персонажа (в такому випадку учні зможуть «приміряти» його на себе, отождествити себе з ним) [4].

Серед основних функцій сторітелінгу в контексті його застосування в освітньому процесі, варто виокремити наступні:

- мотиваційна (це спосіб переконання учнів, який дає змогу надихнути їх на прояв ініціативи в освітньому процесі);
- об'єднувальна (історії є інструментом розвитку дружніх, колективних міжособистісних стосунків у класі, групі);

- комунікативна (історії здатні підвищити ефективність спілкування на різних рівнях);
- корегувальна (цей інструмент впливу дозволяє недиригтивно впливати на поведінку учнів та формувати в них суспільно корисні переконання);
- утилітарна (один із найпростіших способів донести до інших зміст завдання або проєкту) [3, 4].

Важливо не лише розповідати історії, а й давати молодшим підліткам можливість висловлюватися, самим створювати й розповідати історії, випадки з життя. Таким чином, учням сторітеллінг допомагає формувати ціннісні установки, засвоювати норми поведінки, розвивати емпатію, навички аналізу і переробки зовнішньої інформації.

Список використаних джерел:

1. Бех. І. Д. Патріотизм: сучасні ознаки та орієнтири виховання. Київ. *Рідна школа*. №1–2 (січень–лютий). 2015. С. 3 – 6.
2. Гич Г.М. Сторітелінг як інноваційна методика формування мовної компетентності [Текст]. *Науковий вісник Миколаївського університету ім.В.О.Сухомлинського*. 2015. № 4. С.188-192.
3. Сабада І. В. Сторітелінг – ефективний метод навчання та виховання.URL: <https://genezum.org/library/storiteliny--efektyvnyy-metod-navchannya-ta-vyhovannya>. Дата звернення: 14.04. 2022 р.
4. Харченко Н. В. Креативна педагогіка. Київ. 2017. 96 с.

ПРОФЕСІЙНИЙ САМОРОЗВИТОК МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

Сойко Інна Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії та методик початкової
освіти, ПВНЗ «Міжнародний економіко-
гуманітарний університет імені академіка
Степана Дем'янука», м. Рівне

Сучасна освіта України вимагає нової освітньої політики у формуванні та всебічного розвитку конкурентоспроможного вчителя початкової школи. Професійний саморозвиток майбутнього вчителя початкової школи займає одне з головних місць в її соціальному й економічному прогресі.

Професійний саморозвиток є невід'ємною складовою особистісного саморозвитку. Він здійснюється за допомогою механізмів самопізнання, самоорганізації, самоосвіти, самооцінки, саморегуляції як прагнення до самоактуалізації на основі розвитку професійного мислення, реалізації творчого потенціалу, різноманітних форм дослідницької діяльності та способів інтенсифікації цього процесу [1].

Проблеми підготовки вчителя початкової школи, зокрема аспекти формування змісту, форм та методів професійної підготовки, розвитку провідних якостей та компетенцій майбутнього фахівця, досліджували: Н. Бібік, В. Бондар, Л. Коваль, С. Мартиненко, О. Савченко, Л. Хоружа та ін. Суттєво впливають на оновлення професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи праці науковців В. Бондаря, Н. Бібік, М. Євтуха, Я. Кодлюк, О. Комар, О. Матвієнко, І. Осадченко, Н. Побірченко, О. Савченко та ін.

Професійний саморозвиток – багатокомпонентний особистісно та професійно значущий процес, який засновано на безперервній взаємодії загального й індивідуального, що сприяє розкриттю й усвідомленню своїх професійно значущих особистісних особливостей, адекватному й активному їх використанню у професійній діяльності [2].

Професійний саморозвиток майбутнього вчителя – це процес системного, цілеспрямованого впливу студента педагогічного закладу вищої освіти на себе через самовиховання та самоосвіту з метою формування та вдосконалення професійних параметрів для підвищення рівня впливу на почуття учнів. Він має бути чітко структурованим і поетапно реалізованим [3].

Отже, для ефективного саморозвитку та самовдосконалення в сучасному середовищі вчителю початкової школи важливо мати певні ресурси, зокрема: час для саморозвитку, доступ до інформації, методичне забезпечення (заходи, навчально-тренувальні технології і навчальні програми, які вчитель може використати для свого професійного розвитку).

Отже, «безперервний професійний саморозвиток майбутнього педагога» – це постійний динамічний процес, спрямований на самоорганізацію прогресивних змін у сфері внутрішнього світу особистості студента на шляху досягнення вищих рівнів професіоналізму в педагогічній діяльності.

Список використаних джерел: URL:

1.Бутенко Н.І. Естетичний досвід вчителя : теорія і практика : монографія Н. Бутенко, І.А. Зязюн, М.П. Лещенко та ін. ; наук. ред. В.Г. Бутенко ; АПН України, Український НДІ естетич. освіти, Рівненський екон. гуманіт. ін-т. Херсон, 1997. С. 11–26.

2. Гончаренко С.У. Методологічні характеристики педагогічних досліджень. *Вісник АПН України*. 1993. № 1. С. 18–20.

3. Дереза І. С. Взаємозв'язок навчання і самоосвітньої діяльності в професійному саморозвитку студентів. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. К.2014. Вип. 8. С. 124-127.

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ВІДСТОЮВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Сойчук Руслана Леонідівна,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки початкової,
інклюзивної та вищої освіти, директор
Освітньо-ресурсного центру РДГУ,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м. Рівне

В умовах агресії Росії проти України, відстоювання української державності та водночас входження її до європейського освітнього простору зумовлюють потребу підготовки педагога нової генерації – конкурентоспроможного професіонала із сучасним науковим світоглядом і свідомого громадянина з українською національною ідентичністю, сформованими на основі національних надбань світового значення й усталених європейських традицій, та творчим і критичним мисленням, здатного здійснювати професійну діяльність, компетентнісне навчання в закладах освіти,

використовуючи новітні наукові й методичні досягнення, враховуючи сучасні тенденції розвитку освіти [13].

Відтак сучасний педагог повинен досконало знати й оперувати засобами формування національної самосвідомості, організації діяльності, стимулювання, формування потреби здобувачів у самовихованні, самовдосконаленні, вміло керувати власним психологічним станом і орієнтуватися в педагогічній діяльності передусім на професіоналізм [13].

За таких умов вітчизняна освіта стикнулася із нагальним завданням підготовки вчителя – професіонала нової генерації, здатного творчо мислити, обирати нестандартні рішення, швидко орієнтуватися в інформаційному просторі, бути патріотом, гідним громадянином України, мобільним і здатним самовдосконалюватися впродовж життя. Саме такий учитель формуватиме «особистість-патріота-інноватора» та навчатиме зростаючу особистість, як плекати в собі гідність, оптимізм, сильні риси характеру й моральні чесноти, що поставатиме запорукою сталого розвитку українського суспільства та державності [12]. Адже на ґрунті народнокультурної мобілізації та перепривласнення самобутньої історії постає українська модерна нація. У такому ракурсі доречним вважаємо твердження К. Дойча, про те, що нацією є народ, який має державу [8].

Слід зауважити, що до прикметних ознак нації належать: підпорядкування всіх її членів єдиному урядові; проживання на одній території; спільна мова, звичаї; спільне походження та історія; особливий національний характер; загальні інтереси; спільні національні почуття або воля; толерантне ставлення до інших людей, які належать до однієї нації; відданість; почуття національної гордості за досягнення та смутку з приводу невдач національної політики [6].

Поняттям «політична нація» дослідники означають усю сукупність населення різного етносу, що ідентифікована із визначенням громадянства певної країни, має власну державу чи прагне реалізувати своє право на самовизначення та національне самоствердження, адже «кожна нація є держава» [4, с. 83]. Відтак, коли народ досягає рівня нації, то теоретично об'єднує в суверенну націю всі суспільні прошарки, де кожен індивідуальний член є громадянином та існує теоретична рівність громадян у спільноті. Усі громадяни рівні перед законами нації, і в теорії немає проміжних утворень між громадянином і національною державою [8].

Нині в Україні актуальним видається формування **громадянської нації**, де кожен член української спільноти повинен усвідомлювати власну причетність до утвердження української нації, громадянського суспільства, відповідати перед своєю національною державою та солідарно співпрацювати з іншими громадянами на користь громади, держави, народу. Схиляємося до думки, що всі громадяни, незалежно від їхнього етнічного походження, релігійного та соціального статусу, становлять українську націю як поліетнічну спільноту, що складається із представників титульної української нації та всіх етнічних спільнот, які проживають в Україні та вважають її своєю Батьківщиною, котрі ідентифікують себе як громадяни Української держави і в яких утвердилося українське світосприймання та світорозуміння [9; 11].

Процес творення української політичної нації пов'язаний із формуванням патріотизму як особливого, тобто безумовного та високосмислового почуття-надцинності, що відіграє роль найкращого інтегратора представників різних етнічних спільнот у єдиний народ як спільність громадян однієї держави. Патріотизм є активним і дієвим почуттям належності до своєї державно-територіальної Вітчизни, органічної залученості до її соціально-політичної структури, відданості й любові до неї, готовності до самопожертви в ім'я її процвітання, що постає на усвідомленні належності до **громадянського суспільства**, української політичної нації як соціального організму та перебуває під юрисдикцією однієї держави. Необхідність (з огляду на поліетнічне українське суспільство) патріотизму не місцевого, регіонального, а **національно-**

громадянського, що передбачає відповідальність за долю народу, культуру та здатність консолідувати всю внутрішню енергію для творення нової віхи в історії своєї держави й нації [7]. Підґрунтя такого патріотизму – повага до рідного народу, його культурно-історичних традицій, національних цінностей, а також мови, що забезпечує формування пошани до інших народів і стає осмисленою цінністю.

Первинного стану патріотизму особистість набуває спонтанно, під впливом природовідповідних факторів у гармонійній єдності з культурно-освітніми, що формують базову психологічну прихильність особистості до своєї нації, прилучають до її духовних скарбів. Потреба становлення й утвердження незалежної України актуалізує вимогу формування в масовій свідомості молодого покоління стану патріотизму духовно осмисленого, рефлексивного, який поєднує пристрасну любов до свого народу, нації, Батьківщини з толерантним ставленням до інших народів. Основа патріотизму особистості – це усвідомлення національної самобутності в єдності з розумінням особистістю власної причетності до долі України [3].

Такий стан патріотизму відзначається потенціалом щодо вирішення низки проблем української державності, є особливою спрямованістю самореалізації, соціальної поведінки громадян, критеріями для яких постають любов і служіння Вітчизні, забезпечення цілісності та суверенітету держави, її національної безпеки, стійкого розвитку, обов'язок і відповідальність, що передбачають пріоритет суспільних і державних основ над індивідуальними інтересами й устремліннями, що виступають як вищий сенс життя й діяльності особистості, всіх соціальних груп суспільства [3]. Таким чином патріотизм мислиться надцінністю громадянського суспільства, тобто «творчим актом духовного самовизначення» в контексті обов'язку кожного народу виконати своє найважливіше завдання, що полягає в: «...творенні свого та по-своєму, але так, щоб наше й по-нашому створене було насправді гідним та чудовим», тобто національним, ціннісним [11; 13].

Прикметно, що саме сьогодні позначене тенденціями формування спільних для всього українського народу національної ідеї, національних цінностей, національних інтересів та національного ідеалу (соціального, морально-етичного, геополітичного й ін.).

Національні цінності становлять підґрунтя існування та розвитку національної спільноти, виконують різні функції (соціалізувальну, інтегральну, комунікативну) та виступають у формі ціннісних настанов, орієнтацій, національно-політичних ідеалів, ідей, які складають ядро національної самосвідомості [1]. Визначення національних цінностей відбувається під час складного історичного процесу націєтворення, що супроводжується розвитком національної духовної та матеріальної культури під безпосереднім і опосередкованим впливом економічних, політичних відносин і національних традицій.

Як колективний продукт, національні цінності використовуються у соціальних процесах, вони вважаються осередком культури кожної особистості, колективу й національної спільноти й детерміновані потребами суспільства. Закріплюючись із таким статусом у цій ролі, цінності стають також чинником саморегуляції. У культурі кожної національної спільноти побутують певні системи цінностей і випробувана їхня ієрархія: в розвинутій національній спільноті існує право кожного вибирати й формувати власну систему цінностей із відповідною ієрархією та існують цінності, які, на думку національної спільноти, постають запорукою сталого розвитку народу, нації, держави [2].

Вагомою вважаємо позицію О. Сухомлинської щодо доцільності поєднання європейських і національних цінностей. Учена переконана, що нинішня особливість концептуальної ідеї виховання дітей і молоді полягає в необхідності поєднання європоцентричності, пов'язаної із цивілізаційним вибором, із непереможним потягом українців до введення традиційних національно-культурних і почасти етнологічних складових у перспективи розвитку. Дослідниця наголошувала на тому, що сьогодні

патріотизм, ідентичність детерміновані не етнічною належністю, а вибором цінностей: «Я – громадянин України, я українець, бо обираю і поділяю загальнодемократичні цінності, які обрала держава Україна» [14, с. 11].

Як відповідь на виклики сьогодення, Верховна Рада України схвалила Рекомендації парламентських слухань про становище молоді в Україні «Ціннісні орієнтації сучасної української молоді». У Постанові Верховної Ради зацентовано на формуванні системи ціннісних орієнтацій молоді на засадах практико-орієнтованого підходу для виховання самостійної особистості, відповідальної за власне існування та життя країни, активного члена громадянського суспільства. Визначено, що на сьогодні одним із найважливіших завдань молодіжної політики в умовах війни повинно стати прищеплення молодому поколінню національних цінностей як світоглядних засад української громадянської ідентичності та фундаменту консолідації українського суспільства й держави. Останнє увиразнює нагальну потребу сприяння популяризації таких українських суспільно-державницьких цінностей, як соборність, національна самобутність, гідність і воля, і на їхній основі формування української національної ідентичності [5].

Відтак, на нашу думку, за нинішніх умов відстоювання державності й ствердження української нації домінантними національними цінностями визначаємо: свободу, національну ідею, позитивну українську національну ідентичність, українську мову, історичну пам'ять, державні та національні символи України, Конституцію України, національну культуру (традиції, звичаї, обряди, мистецтво, побут, національні особистості-символи), життя й здоров'я громадян української нації, національні гідність і гордість, відданість, національну солідарність і самодостатність, відповідальність громадян щодо стратегічних напрямів і цілей розвитку Української держави й нації, толерантність, пошану до нації, що утворила державність і територіальну цілісність, незалежність і соборність Української держави.

Таким чином, за умов, що кожен громадянин України глибоко усвідомить нагальність окреслених проблем і завдань, котрі постали перед українським народом, залучаючи студентську молодь до системи цінностей, які вибудувала нація, окультурюючи її життя, примножуючи своєю працею матеріальні й духовні цінності рідного народу й перетворюючи на національному ґрунті здобутки світової культури, відбувається формування національної ідентичності в майбутніх учителів як професіоналів нової генерації держави України. З огляду на очевидну значущість окресленого феномену видається необхідним вироблення механізмів трансформації національної ідентичності в контексті європейської інтеграції на принципах толерантності (до всіх громадян, попри їхнє етнічне походження, що становлять українську націю) та національної консолідації. З упевненістю можна стверджувати, що за таких умов формування національної ідентичності у майбутніх учителів має бути зорієнтоване на забезпечення єдності, національної солідарності та на досягнення консолідації української нації.

Список використаних джерел:

1. Балл Г. О. Сучасний гуманізм і освіта: соціально-філософські та психолого-педагогічні аспекти. Рівне: Ліста-М, 2003. 128 с.
2. Бех І. Д. Патріотизм: сучасні ознаки та орієнтири виховання. *Рідна школа*. 2015. № 1/2. С. 3 – 6.
3. Бех І. Д. Патріотичне виховання дітей та молоді / І. Д. Бех, К. І. Чорна. *Позашкільня*. 2011. № 10 (58) жовт. С. 9 – 16.
4. Картунов О. Західні теорії нації. Плюралізм думок, дефіцит понять. Віче. 1995. № 6. С. 80 – 93.
5. Постанова Верховної Ради України. Рекомендації Парламентських слухань про становище молоді в Україні на тему: «Ціннісні орієнтації сучасної української молоді». 23.02.2017. № 1908 – VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1908-19>.

6. Римаренко Ю. І. Основи етнодержавознавства : підручник / за ред. Ю. І. Римаренка. Київ : Либідь, 1997. 343 с.
7. Руденко Ю. Український патріотизм : політична освіта і виховання зростаючих поколінь. *Освіта*. 2014. № 43 (15-22 жовт. 2014). С. 9.
8. Сміт Е. Д. Нації та націоналізм у глобальну епоху / пер. з англ. М. Климчука, Т. Цимбала. Київ : Ніка-Центр, 2013. 278 с.
9. Сойчук Р. Л. Виховання національного самоствердження в учнівської молоді: монографія. Рівне: О. Зень, 2016. 416 с.
10. Сойчук Р. Л. Відповідальність як найважливіша характеристика зростаючої особистості. *Інноватика у вихованні*: зб. наук. пр. Вип. 2 / упоряд. О. Б. Петренко; ред. кол.: О. Б. Петренко, Н. М. Гринькова, Т. С. Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 2018. С. 212 – 221.
11. Сойчук Р. Л. Виховання національного самоствердження в учнівської молоді: теоретико-прикладний аспект / *Інноватика у вихованні: теоретико-прикладний аспект* : монографія / Баліка Л. М., Бісовецька Л. А., Бричок С. Б., Гриневич М. Н., Петренко О. Б., Сойчук Р. Л. та ін.; за наук. ред. О. Б. Петренко. Рівне : О. Зень, 2017. С. 85 – 122.
12. Сойчук Р. Л. Погляд на проблему формування національної ідентичності майбутніх учителів: виховний аспект / *Професійна підготовка майбутніх педагогів: теорія та практика: монографія/Боровець О. В., Бричок С. Б., Веремчук А. П., Гудовсек О. А., Колупаєва Т. Є., Міщенко О. М., Сойчук Р. Л., Третяк О. М., Шевців З. М., Яковичина Т. В.*; за наук. ред. Р. Л. Сойчук. Рівне: О. Зень, 2020. С. 7 – 24 (236 с.).
13. Сойчук Р. Л. Професійні вимоги до майбутнього викладача ЗВО у контексті європейських інтеграційних процесів / *Професійна підготовка майбутніх педагогів: теоретико-прикладні аспекти: монографія* / Боровець О. В., Бричок С. Б., Гудовсек О. А., Міщенко О. М., Сойчук Р. Л., Третяк О. М., Яковичина Т. В.; за наук. ред. Р. Л. Сойчук. Рівне : О. Зень, 2021. С. 7 – 39 (260 с.).
14. Сухомлинська О. Про ідеї та підходи до виховання моральності : український погляд. *Шкільний світ*. 2015. № 4 (708), (лют.). С. 4 – 22.

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛЯРІВ ДО ІНОЗЕМНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Сокол Любов Михайлівна,
кандидат психологічних наук, старший
науковий співробітник лабораторії
громадянського та морального виховання,
Інститут проблем виховання НАПН
України, м. Київ

В статті представлена спроба проаналізувати основні моменти адаптації українських школярів, вимушено переміщених за кордони України у зв'язку з війною. Особлива увага звернута на пристосування учнів до різниці у навчальних програмах та вимог до учбового процесу

Один місяць війни в Україні спричинив переміщення 4,3 мільйона дітей, що складає понад половину дитячого населення країни (7,5 мільйона). В ці дані входить більше ніж 1,8 мільйона дітей, які переїхали в сусідні країни як біженці, і 2,5 мільйона тих, хто зараз є внутрішньо переміщеними особами всередині України.

«Війна призвела до одного з найстрімкіших та наймасштабніших переміщень дітей із часів Другої світової війни, – зазначила виконавча директорка ЮНІСЕФ Кетрін Рассел.

– Це похмура віха, яка може мати довгострокові наслідки для наступних поколінь. Безпека дітей, їхній добробут та доступ до основних послуг – все це під загрозою через жадливе насильство, яке не припиняється» [1].

Основною освітньою проблемою для дітей, що опинилися за кордоном, є: нові освітні програми та кваліфікаційні вимоги інших країн, неможливість деяких з останніх надати перекладачів, що супроводжують навчальний процес у приймаючих школах, з державної мови на українську. При цьому розповсюдженими є факти надання російськомовних тьюторів, що звичайно є не найкращим варіантом для збереження національної ідентичності маленьких українців.

За результатами нашого опитування, проведеного в Швеції серед 282 сімей з дітьми (загальна вибірка 457 осіб), основною проблемою батьки визначають занадто довгий період запису та тестування у місцеві школи. Такий процес оформлення може займати до двох місяців. В цей час переважна більшість дітей (86%) проживають в муніципальних гуртожитках, де відсутній безкоштовний інтернет, а отже і обмеженим є доступ до занять в он-лайн з українськими школами. Таким чином, вже на етапі запису до школи, є значне відставання українських школярів від повного курсу навчальних предметів.

Ще одним питанням, що турбує батьків є різні стандарти навчання шведської та української шкіл, невідповідність програм. Шведська школа практично орієнтована і має пріоритетом комфорт дитини, при цьому перевага надається предметам гуманітарного циклу: вивченню мов, економіки, політології та релігії. Такі світоглядні предмети, безперечно розширюють світогляд дитини, але в разі повернення в Україну перед дітьми та їх батьками виникне питання надолуження пропущеного матеріалу з українських навчальних програм.

Безперечно, ці питання вже зараз потребують уваги з боку міністерства освіти України, так як їх вирішення передбачає розробку механізмів встановлення відповідності та узгодження різних навчальних програм, за якими навчаються українські діти, що вимушено переміщені у різні країни світу, з стандартами освіти України.

Список використаних джерел:

1. Сайт міжнародної організації ЮНІСЕФ URL:<https://www.unicef.org/ukraine/>

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ГУВЕРНЕРА З ДІТЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Соляник Марина Геннадіївна,
кандидат педагогічних наук, старший
викладач кафедри соціальної освіти та
соціальної роботи, Національний
педагогічний університет імені
М.П.Драгоманова, м. Київ

На сьогоднішній день у суспільстві відбуваються зміни поглядів щодо інтеграцій людей, дітей з інвалідністю.

Соціальний гувернер, працюючи в сім'ї де виховується дитина з інвалідністю має впливати на ціннісні орієнтації сім'ї, підвищення рівні поінформованості як сім'ї, так і соціального оточення. Він має надавати такі види допомоги:

- освітньо-педагогічну - в основі якої покладено підвищення адаптаційних можливостей родини. Вона полягає в навчанні та вихованні;

- посередницьку - соціальний гувернер виступає посередником між сім'єю і установами, які надають підтримку, виступає захисником прав дитини з інвалідністю та її сім'ї;

- психологічну – спрямована на профілактику емоційного вигорання, корекцію несприятливих психологічних станів, розв'язанню конфліктних ситуацій;

- медичну – соціальний гувернер повинен володіти знаннями надання першої медичної допомоги, вміти застосовувати оздоровчі та профілактичні заходи

Працюючи у сім'ї, де виховується дитина з інвалідністю, соціальний гувернер має встановити партнерські стосунки, що забезпечить довіру, взаємоповагу, рівноправність у вирішенні всіх питань, обмін знаннями, вміннями та навичками тощо. По можливості дитина теж має бути теж партнером, до думки якого всіх мають прислухатися.

Однією з основних функцій у роботі соціального гувернера з зазначеною сім'єю є реабілітаційна. Провідним компонентом соціальної роботи з цією категорією дітей є формування індивідуальності, її соціалізація з урахуванням потенційних можливостей та потреб. Побудова взаємозв'язків дитини з мікро- та макросередовищем, розвиток її збережених психофізичних можливостей здійснюється шляхом розширення сфери спілкування, організації дозвілля, творчої та ігрової діяльності, допомоги їй у самообслуговуванні і пересуванні, забезпеченні ліками і продуктами харчування, організації оздоровлення. У роботі з сім'єю, де є дитина з інвалідністю, має складатися індивідуальна реабілітаційна програма, до складання якої у разі необхідності долучається психолог, дефектолог, масажист, логопед та інші фахівці. Важливим аспектом у роботі з дитиною з інвалідністю є її залучення до соціального оточення, до спілкування з однолітками, іншими людьми. Також важливим є формування навичок самообслуговування та розвиток творчих здібностей, що дасть можливість прискорити процес адаптації до соціального середовища та підготовки до трудової діяльності.

Як відомо, інвалідність у дітей означає суттєве обмеження життєдіяльності, вона сприяє соціальній дезадаптації, яка обумовлена порушеннями у розвитку, труднощами в самообслуговуванні, спілкуванні, навчанні, оволодінні в майбутньому професійними навичками. Освоєння дітьми-інвалідами соціального досвіду, включення їх в існуючу систему суспільних відносин вимагає від суспільства певних додаткових заходів, засобів і зусиль.

Список використаних джерел:

1. Леонова В. І. Технологія роботи соціального гувернера навч. посібн. Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. 244 с.
2. Сарапулова, Є.Г. Організація системи домашнього навчання й виховання на державному рівні [Текст] . *Педагогіка і психологія*. 2000. № 2. С. 131–137.
3. Сарапулова. Є.Г. Психолого-педагогічні основи навчально-виховної діяльності гувернера [Текст] : монографія . К.: МАУП, 2003. 264 с.

ВИКОРИСТАННЯ ВЕБІНСТРУМЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стельмашук Жанна Григорівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії і методики виховання,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м. Рівне

Організація освітнього процесу в умовах пандемії коронавірусу та війни в Україні обумовила потребу активного використання технологій дистанційного навчання.

Дистанційне навчання – це сукупність технологій, що забезпечують доставку здобувачам освіти основного обсягу навчального матеріалу, інтерактивна взаємодія здобувачів освіти і викладачів у процесі навчання, надання їм можливості самостійної роботи з навчальними матеріалами, а також у процесі навчання.

Аналіз педагогічної практики свідчить, що ефективність онлайн-заняття залежить від рівня фахової збалансованості, продуманості та підготовленості навчального матеріалу, апробованості методів викладання з використанням технічних інструментів на різноманітних навчальних платформах, а також підбору змісту, структурованості та доцільності використаних методів та засобів навчання.

Під час дистанційного навчання використовуються здебільшого дистанційні курси, веб-сторінки, сайти, електронна пошта; форуми й блоги, чат і ICQ, теле- і відеоконференції, а також віртуальні класні кімнати.

Розглянемо деякі вебінструменти, які можна використовувати під час освітнього процесу в закладі вищої освіти.

З метою ефективного проведення лекційних та практичних занять доцільно використовувати електронні освітні ресурси, як-то: платформи Google Meet та ZOOM.

Zoom є лідером сучасних корпоративних комунікацій із легкою, надійною хмарною платформою для відео- та аудіоконференцій, чатів і вебінарів. Цей сервіс відмінно підходить для індивідуальних і/чи групових занять; підтримується мобільна версія [1, с. 161].

Перевагами цієї платформи є те, що викладач може підтримувати відео- та аудіозв'язок із кожним учасником, легко і швидко перемикається з демонстрації екрану на дошку, а також розділити здобувачів освіти на пари і групи, здійснити їх розподіл автоматично або в ручному режимі в окремі сесійні зали (міні-конференції), де вони будуть спілкуватися тільки один з одним.

Google Meet – ще одне безкоштовне рішення для планування, приєднання або проведення відеоконференцій. Здобувачі освіти при цьому мають спільний доступ до екрана, можуть робити підписи в реальному часі та макети, мають змогу переглядати презентації лекцій.

Якісний зворотний зв'язок – складова оцінювання досягнень здобувачів освіти та запорука успішного заняття.

Так, цікавим та зручним у користуванні є Flinga (<https://flinga.fi/tools>) – це веб-інструмент, який дозволяє легко створювати онлайн-середовища для спільної роботи. На вибір користувачів надаються два середовища: середовище мозкового штурму (Flinga Wall) та спільна дошка (Flinga Whiteboard).

Безкоштовно зареєстрований викладач пропонує онлайн- середовище для спільної роботи, а здобувачі освіти мають змогу заходити в створене викладачем середовище без реєстрації за вказаним покликанням з QR-кодом.

Слід зазначити, що авторське середовище Flinga обмежено п'ятьма дошками та трьома режимами: слухачі можуть редагувати всі записи, особисті записи та блокувати коментарі. Представлені записи потім можуть бути об'єднані і відображені сукупно. Крім того, можна переглянути всі записи у вигляді слайд-шоу.

Цей веб-інструмент дає можливість актуалізувати раніше отримані знання, зібрати ідеї (рішення) певної проблеми, організувати спільний мозковий штурм для пошуку під час виконання конкретного завдання, а також забезпечити спільний супровід онлайн-контенту.

Під час дистанційного навчання доречними будуть онлайнві дошки на кшталт Padlet (<https://uk.padlet.com/>) чи Google Jamboard (<https://jamboard.google.com/>), з

допомогою яких можна організувати мозковий штурм, взаємодію здобувачів освіти в командах, їхню самостійну роботу та інші [3].

Альтернативний варіант віртуальної дошки – Linoit (<https://linoit.com>) – це безкоштовний сервіс, який працює в режимі web. Сервіс Linoit представляє собою інтернет-майданчик для організації спільної роботи з генерування ідей, здійснення обміну інформацією (зображення, документи, відео); може виконувати роль онлайн дошки, за допомогою якої створюються полотна або полотна (canvas), на якікріпляться листи стікери (stickies). У разі потреби можна надати доступ до дошки здобувачам освіти і працювати колективно.

Задля організації швидких опитувань в режимі реального часу, вікторин та онлайн-тестувань можна скористатися ігровими та водночас навчальними платформами Kahoot (Kahoot.com) та Quizlet (<https://quizizz.com>), які потребують попередньої реєстрації. Незамінними у системі контролю навчальних досягнень здобувачів освіти є програма Google Forms [2].

Отже, використання різних вебінструментів сприятиме активізації пізнавальної активності здобувачів освіти, розвитку їх мотивації, покращенню якості дистанційного навчання.

Список використаних джерел:

1. Лотоцька Л., Колач Т. Використання вебінструментів онлайн-середовища у навчальному процесі закладів вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 29, том 3., 2020. С. 158-163.

2. Найнеобхідніші онлайн-інструменти для організації змішаного навчання. URL: <https://teach-hub.com/nayneobkhnidnishi-onlaynovi-instrumenty-dlia-orhanizatsii-zmishanoho-navchannia/> (дата : 05.04.2022).

3. Як організувати дистанційне навчання за допомогою найпростіших онлайн-ресурсів. URL: <https://naurok.com.ua/uploads/webinar/245/presentation.pdf> (дата: 05.04.2022).

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Тарадайко Дарія Юрївна,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
науковий керівник:
к. філол. наук, доц. Шевчук Т.Б.,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м.Рівне

Актуальність теми наукової розвідки зумовлена процесами модернізації в початковій освіті, окреслених у Концепції нової української школи, навчанням української мови учнів початкових класів на інноваційній основі для реалізації мети й завдань мовно-літературної освітньої галузі; недостатньою розробленістю проблеми розвитку діалогічного мовлення в лінгводидактиці, його роллю у формуванні початкової комунікативної компетентності та соціалізації особистості.

Головною метою початкової мовної освіти є формування компетентної особистості школяра до вирішення конкретних комунікативно-мовленнєвих, зокрема діалогічних ситуацій, навчальних і життєвих, уміння вчитися і користуватися здобутими знаннями в різних ситуаціях спілкування в різноманітних сферах життя.

Одним із напрямів реалізації мети й завдань початкової мовно-літературної освіти є використання на уроках української мови інтерактивних технологій, що зумовлюється природою діалогічного мовлення та відповідністю інтерактивних методів і прийомів навчання психолінгвістичним особливостям діалогу як засобу спілкування. Тому аналіз наукової літератури відбувався в двох аспектах:

1) розвиток діалогічного мовлення молодших школярів (В. Бадер, М. Вашуленко, О. Власенко, О. Глазова, А. Зіммульдіннова, А. Ляшкевич, Н. Медведь, Е.Палихата, Н. Ростікус та ін.) ; 2) використання інтерактивних технологій на уроках української мови в початковій школі (М. Варварук, Л. Варзачька, Г.Коберник, О. Комар, Є. Голобородько, О. Гороскіна, О. Пометун, Л. Пироженко, О. Яцун та ін.).

У результаті аналізу встановлено, що діалогічне мовлення у науковій літературі трактується як «комунікативний акт, у якому має місце зміна ролей мовця і слухача. Він відбувається в певній ситуації спілкування і є її продуктом. Ситуація спілкування охоплює обстановку, в якій відбувається розмова, стосунки між співрозмовниками, мовленнєве спонукання і процес діалогізування» [2, с.38]. У межах мовленнєвого акту кожен з учасників виступає по черзі і як мовець, і як слухач. Отже, діалог – це така форма мовлення, у процесі якої відбувається безпосередній обмін взаємопов'язаними та взаємозумовленими висловлюваннями [3, с.23].

На думку Г. Коберник, О. Комар, О. Пометун, інтерактивне навчання – організація вчителем за допомогою певної системи способів, прийомів, методів освітнього процесу, заснованого на суб'єкт-суб'єктних стосунках педагога й учня (паритетності); багатосторонній комунікації; конструюванні знань учнем; використанні самооцінювання й зворотного зв'язку; постійній активності учня [1, с.7]. Характерними рисами інтерактивного навчання вважають побудову освітнього процесу як діалогу, що робить навчальний діалог основним елементом навчання [3]. У енциклопедії інтерактивного навчання О. Пометун інтерактивні методи та прийоми згруповано за метою використання у відповідності до структури уроку: методи та прийоми створення позитивної атмосфери навчання й організації комунікації учнів (початок уроку); прийоми і методи мотивації навчальної діяльності й актуалізації опорних знань, уявлень учнів; прийоми й методи засвоєння нових знань, формування умінь, навичок, емоційно-ціннісних орієнтацій і ставлень учнів; прийоми й методи узагальнення й систематизації знань, організації рефлексії пізнавальної діяльності [4]. Уважаємо це доцільним, але ми провели аналіз уміщених у виданні інтерактивних методів і прийомів в аспекті їх використання для розвитку діалогічного мовлення незалежно від етапу їх проведення.

У результаті аналітико-теоретичного етапу дослідження було виокремлено такі інтерактивні прийоми й форми роботи з розвитку діалогічного мовлення: активне слухання (розвиває важливі для діалогу вміння уважного слухання й реагування на почуте); різні види дискусій (формує вміння відстоювати свої думки у формі діалогу); взаємне навчання (постійна зміна ролей «учень» – «учитель»); знайомство, комплімент, інтерв'ю (удосконалюють уміння задавати питання, уважно слухати, добирати потрібні слова й звороти для створення сприятливої атмосфери на уроці); обміркуйте /обміняйтесь думками з сусідом по парті (непідготовлений діалог); зіпсований телефон; поговори зі мною (спонтанне спілкування на актуальну тему); рольова гра (формування вмінь діалогувати з різними співрозмовниками відповідно до ситуації спілкування: у бібліотеці, в магазині, у спортзалі, в кафе тощо); ситуативне моделювання (імітаційні та ділові ігри); на уроках читання або української мови та читання ефективними будуть такі інтерактивні прийоми – читаємо та запитуємо або читання в парах (формує вміння читання художніх або наукових текстів та постановки питань до прочитаного) [4].

Крім рекомендованих О. Пометун, у своєму експериментальному навчанні використовуємо також і такі інтерактивні прийоми: добрі поради, барометр настрою, ланцюжок, навчальне (словесне, словотвірне, фонетичне) лото ; імпровізована бесіда,

запитуйте – відповідаємо ; контрольований діалог , який передбачає участь третього учня – експерта, що спостерігає за дотриманням правил та ефективністю діалогу), бесіда-естафета, туристичне бюро та ін.

Список використаних джерел:

1. Інтерактивні технології навчання в початковій школі: навч. посіб. / під ред О. І. Пометун, Г. І. Коберник, О. А. Комар та ін. Умань : РВЦ «Софія», 2009. 264 с.
2. Палихата Е. Культура діалогічного мовленнєвого спілкування : навч. посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан , 2013. 104 с.
3. Петрик О.В. Розвиток і удосконалення мовленнєвої діяльності молодших школярів. Запоріжжя: «Дике Поле», 2003. 320 с.
4. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання . К. : АСК, 2007. 144 с.

KSZTAŁTOWANIE OSOBOWOŚCI SPOŁECZNEGO SUKCESU MŁODZIEŻY: ASPEKT TEORETYCZNY I METODOLOGICZNY

Tarasova Tatiana,

PhD, naukowy współpracownik, Instytut
problemów edukacji NAPNU, Kijów

Nowoczesny rozwój nauki, edukacji i technologii; doktryny sukcesu społecznego w różnych sferach życia; rozwój społeczeństwa oparty na zasadach demokratycznych w warunkach globalizacyjnych i metakulturowych przemian; poszanowanie wartości równości płci i niestosowanie przemocy w relacjach międzyludzkich – wszystko to stawia szereg wyzwań przed przedstawicielami pokolenia Z, czyli uczniami szkół średnich w Ukrainie.

Kategorie sukcesu i osobowość sukcesu badają naukowcy z różnych krajów w zakresie socjologii, pedagogiki, pracy socjalnej, psychologii, pedagogiki społecznej w zależności od systemu poglądów danego narodu, uznawanych wartości, norm i zasad, tradycji kulturowych, wierzeń religijnych i nie tylko. W szczególności A. Adler zauważa, że na kształtowanie się sukcesu mają wpływ czynniki społeczne, a siłą napędową, która sprawia, że człowiek chce odnieść sukces, jest interes społeczny [1].

Podstawy orientacji płciowej, a także fundamenty osobistego sukcesu zakładane są w rodzinie, szkole, wychowaniu rodzinnym z uwzględnieniem warunków różnych okoliczności życia społecznego. W przeciwieństwie do tradycyjnej edukacji o autorytarnym podejściu i skupieniu się na stereotypach ról płciowych w edukacji genderowej, współczesna ukraińska pedagogika i psychologia promują ideę edukacji egalitarnej (partnerskiej), jaka jest właściwa dla mentalności narodu ukraińskiego, odpowiada jego pedagogicznemu dziedzictwu i ukierunkowuje społeczeństwo na europejskie wartości demokratyczne.

Teoretyczną i metodologiczną podstawą badań było rozumienie pedagogiki sukcesu i potrzeby rozwijania humanistycznej interakcji między uczniem a pedagogiem w kształtowaniu osobowości odnoszącej sukcesy społeczne; znaczenie uczenia się i edukacji zorientowanej na osobowość; siły napędowe i wzorce rozwoju osobowości; koncepcje socjalizacji płciowej; idee wychowania i kształcenia uwzględniające specyfikę płci; refleksyjno-aktywizujące podejścia kompetencyjne. Zastosowanie w toku badań takich metod jak: refleksyjno-wyjaśniającej i osobowościowej reprezentacji (I. Bekh); narracyjnej; metody procesów społecznych (wg M. Rozhkov) i dylematów moralnych (dylematy Kolberga); metod pobudzania udziału w działaniach znaczących społecznie, pomocy w samorealizacji, kształtowanie doświadczenia zachowań tolerancyjnych pozwoliły na sformułowanie następujących składowych badania: *poznawczy skierowany na zdobywanie wiedzy, motywacyjny skierowany na wartości, praktyczny skierowany na aktywność.*

Rozwój sukcesu społecznego i orientacji płciowej uczniów zgodnie z komponentami strukturalnymi zapewniają kryteria (*kompleksowe spojrzenie na osobowość społecznego sukcesu zorientowaną na płeć; osobiste znaczenie potrzeby odniesienia sukcesu i przestrzegania norm płciowych; umiejętność modelowania i wdrażania własnej strategii osiągnięcia sukcesu, ustanowienie równych możliwości samorealizacji dla młodych kobiet i mężczyzn*), wskaźniki i poziomy kształtowania osobowości społecznego sukcesu ucznia starszych klas: *konstruktywno-rozwojowe, sytuacyjne, optymalne, adaptacyjne*. W toku badań w celu określenia cech płciowych osobowości społecznego sukcesu zastosowano metody: H. Azumy i K. Kashivagi w adaptacji N. Smirnowej, autorską metodę «Zdania niepełne», poziom rozwoju umiejętności osobowości społecznego sukcesu (D. Franken), «Skala oceny potrzeby odniesienia sukcesu» (J. Orłow), motywacja do sukcesu i strach przed porażką (A. Rean); rysunek projekcyjny «Portret współczesnego ucznia starszych klas odnoszącego sukcesy społeczne», analiza SWOT w celu zidentyfikowania mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń wpływu edukacji na kształtowanie się skutecznej, zorientowanej na płeć osobowości uczniów szkół średnich w procesie kształcenia na odległość, ankiety na temat metod formowania osobowości społecznego sukcesu uczniów.

Wynikiem badań teoretycznych nad problemem «Kształtowania się osobowości społecznego sukcesu uczniów starszych klas szkół średnich» jest definicja «osobowości społecznego sukcesu uczniów starszych klas – złożonego układu charakteryzującego się osobowością zmotywowaną, zdeterminowaną do rozwijanie postaw celowych, orientacją na wartości, wiedzą, umiejętnościami i zdolnościami do pełnienia ról życiowych i społecznych, co przejawia się w aktywności życiowej i chęci wpływania na procesy społeczne, zapewnia twórczy stosunek do życia i rozwoju osobistego, świadomości sukcesu jako własnej wartości» [3, s. 200]; «genderowe cechy kształtowania osobowości społecznego sukcesu uczniów szkół średnich» definiuje się jako «działania i rezultaty konsolidacji wysiłków edukacyjnych nauczycieli, rodziców, rodziny, społeczności, mające na celu pomyślny rozwój osobisty, zachętę, rozwój i uznanie przedmiotu wychowania we wszystkich sferach życia publicznego opartego na przestrzeganiu wartości demokratycznych, egalitaryzmie, przeciwdziałaniu wszelkim formom dyskryminacji» [2].

Literatura:

1. Adler A. Problems children. Individ. Psychology. 1988. V. 44, 4.
2. Tarasova T., Gender orientation and social achievement of high school students - the key to integration of ukraine to the european community. *Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal*, 02 (26). Available at: https://sp-sciences.io.ua/s2650837/tarasova_tetiana_2020_.gender_orientation_and_social_achievement_of_high_school_students_-the_key_to_integration_of_ukraine_to_the_european_community_social_and_human_sciences_.polish-ukrainian_scientific_journal_02_26_ (accessed 25 August 2020).
3. Fedorchenko T. Stan formuvania sochialno uspishnoji osobustosti starshoklasnuka: analis rezulativ doslidzhennia. *Teoretuko-metoduchni problemu vuhovania ditej ta uchnivskoi molodi* : zb. nauk. prach. Wup. 25. Kn.1. S. 200. DOI: <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2021-25-2-199-212>.

ДОДАТОК «ЦИФРОВА ІНКЛЮЗІЯ» ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА З ООП

Третяк Оксана Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки початкової,
інклюзивної та вищої освіти,
Козел Софія Володимирівна,
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м. Рівне

Освіта й наука є надзвичайно важливими інструментами суспільної трансформації. З огляду на світові комунікаційні тенденції в науковій та освітній сферах, у зв'язку з активним впливом мобільних технологій, Україна на шляху до розбудови суспільства знань, маючи потужні наукові школи, навчальні й науково-дослідні установи та високий інтелектуальний потенціал, перебуває на шляху вдосконалення комунікаційних зв'язків в освітній сфері.

На сьогодні мобільні технології створюють підґрунтя для використання нових способів комунікації: соціальної, освітньої, наукової. Комунікація в науковій сфері прискорює продукування та поширення нових знань. Так, нормою сьогодення стає мобільність та співробітництво, що об'єднує фахівців з різних установ та організацій, міст та країн [1, с.201].

Дослідження в галузі мобільного навчання здійснювали зарубіжні науковці: Т. Андерсон (теоретико - методичні засади електронного навчання); М. Шарплз і Дж. Еттевел (вплив мобільних засобів на процес навчання); М. Рагус (австралійський державний стандарт мобільного навчання); Дж. Тракслер (перспективи розвитку мобільного навчання) та ін.

В Україні проблему мобільного навчання досліджували В. Биков, І. Голіцина, Т.Калуга, В. Куклев, С. Семеріков, О. Тихомірова та інші. Науковці підкреслюють, що застосування мобільних засобів в процесі навчання сприяє подоланню комунікативного бар'єру, формуванню навичок дослідницької діяльності, підвищенню мотивації до оволодіння життєвими компетентностями, розвитку мислення та використання їх у житті.

Навчання може приймати різні форми: за допомогою мобільних пристроїв учні можуть отримувати доступ до освітніх ресурсів, зв'язуватися з іншими користувачами, створювати контент в навчальному класі і за його межами. Мобільне навчання включає в себе заходи, необхідні для досягнення цілей навчання, наприклад ефективне управління шкільними системами, вдосконалення взаємодії між освітніми установами та сім'ями учнів.

Досліджено останні освітні тренди, які спонукають до використання мобільних технологій у освітньому процесі, а саме: дистанційність освіти; персоналізація навчання; персоналізація освітніх програм; гейміфікація; інтерактивність освітніх ресурсів; віртуалізація освітнього процесу [3].

Розглядаючи використання мобільних технологій у галузі інклюзивної освіти, варто зазначити, що вони здатні допомогти дітям з особливими потребами здійснити право на освіту, розкрити свій потенціал і реалізувати себе як особистість у соціальному житті.

Головною проблемою для дітей з ООП є певні обмеження в оволодінні освітніми і соціальними послугами, ізолювання, відсутність контактів з однолітками, що породжує відчуття меншовартісності та неповноцінності [2].

Одним із головних критеріїв підтримки інклюзивної освіти в Україні і світі є використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема, програмних

та апаратних засобів навчання, які здатні модернізувати й оптимізувати навчальне середовище, де проводиться корекційно-розвивальна робота зі школярами з особливими освітніми потребами.

Однією з таких освітніх технологій для осіб з ООП є цифрова інклюзія.

А. Усатенко зазначає, що «цифрова інклюзія — важливий сучасний процес, який сприяє соціальній інтеграції людей з інвалідністю. Альтернативна та додаткова комунікація — це засіб спілкування, що має бути доступний багатьом людям з порушеннями мовлення, тому реалізація в цифровому форматі є дуже важливою» [4].

Компанія Huawei Ukraine разом з партнерами створила та презентувала технологічне рішення для цифрової інклюзії — перший українськомовний мобільний додаток для розвитку мовлення Digital Inclusion, який допоможе людям з розладами аутистичного спектру та порушеннями мовлення навчитися жити в соціумі, спілкуватися у сучасному світі, висловлювати свої бажання і почуття, а також розвивати свої таланти.

Мобільний додаток Digital Inclusion покликаний залучити суспільство до використання технологій для розвитку або відновлення мовлення, соціалізації та реабілітації дітей і дорослих із розладами аутистичного спектру, людей після інсульту або в інших ситуаціях протягом життя людини, коли вербальна комунікація стає неможливою.

Як зазначає Н. Василенко, «використовуючи піктограми, діти розвивають мовлення і навички комунікації, вчаться візуально виражати свої потреби та бажання. Це не просто, але займаючись систематично, можна досягти хороших результатів. Подарувати дитині іграшку — це чудово, але подарувати їй можливість вчитися, розвиватися і спілкуватися — безцінно. Вимогою сучасного життя є використання таких карток у цифровому форматі. А ще більш дієвою допомогою буде мобільний застосунок з ілюстраціями (картинками, символічними зображеннями) і словами для найпоширеніших життєвих ситуацій спілкування, він буде корисний і для корекції порушень у дітей, і для реабілітації дорослих» [4].

Додаток «Цифрова інклюзія» може використовуватись не тільки для того, щоб допомагати у спілкуванні — розвивати та відновлювати мовлення, соціалізувати та реабілітувати дітей і дорослих із розладами аутистичного спектру, після інсульту або в інших ситуаціях протягом життя, коли вербальна комунікація неможлива, але й розвивати творчість молодших школярів з ООП.

Завдяки творчим завданням різного рівня складності в розділі «Творчість», за допомогою месенджерів і соціальних мереж, можна розвивати таланти людей будь-якого віку, ділитися прикладами культурної спадщини та своїми творчими результатами. Свої роботи для створення різнокольорових композицій в стилі «Петриківського» або «Самчиківського» розпису надала художниця Оксана Лупич. Також у колекції ілюстрацій в розділі «Творчість» представлено орнаменти Трипільсько- Кукутенської культури, що символізують зв'язок поколінь творців у такі різні історичні та технологічні часи.

Розвиток творчості з використанням застосунку «Цифрова інклюзія», а саме розділу «Творчість» можна використати безпосередньо під час уроків мистецтва, а досліджую світ, української мови тощо. Розмальовки можуть стати дітям з ООП в нагоді, коли потрібно заспокоїтися.

В Україні настав час знайти різні рішення для цифрової інклюзії та об'єднати дітей і дорослих, батьків і близьких, педагогів, медиків, фахівців у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, журналістів, представників різних компаній, громадських організацій і держави.

Отже, дослідження впровадження мобільних додатків для розвитку творчості учнів початкової школи з особливими освітніми потребами — це необхідна умова доступності в розвитку та навчанні.

Список використаних джерел:

1. Бембель Н. Від інтерактивних технологій до smart-освіти. *Smart-освіта: ресурси та перспективи*: матеріали II Міжнар. наук.-метод. конф. (Київ, 23 листоп. 2016 р.): тези доповідей. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 421 с.
2. Життя поза освітою: перспективи інклюзивного навчання в Україні. URL: <http://naglyad.org/uk/2017/05/12/>.
3. Левин М. Как технологии изменят образование: пять главных трендов. *Forbes: веб-сайт*. URL: <http://www.forbes.ru/tehnobudushchee/82871-kak-tehnologii-izmenyatyobrazovanie-pyat-glavnyh-trendov>.
4. Цифрова інклюзія: Перший україномовний додаток Digital Inclusion для безбар'єрного спілкування всіх. *веб-сайт* URL: [<https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3265570-cifrova-inkluzia-persij-ykrainomovnij-dodatok-digital-inclusion-dla-bezbaremnogo-spilkuvanna-vsih.html>]

ЗМІСТОВО- МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТАРШОКЛАСНИКА У СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Федорченко Тетяна Євгенівна,
доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
лабораторії фізичного розвитку і здорового
способу життя, Інститут проблем
виховання НАПН України, м. Київ

В умовах сучасного інформаційного суспільства досягнення життєвого успіху людини неможливе без постійного поповнення освітнього капіталу; безперервне здобуття нових знань і навичок сприятиме формуванню творчої і успішної особистості, яка зможе ефективно адаптуватися до нових умов життєдіяльності, здатна критично мислити, самостійно ставити та ефективно досягати життєві цілі.

Варто зазначити, що старший шкільний вік є сенситивним у формуванні світогляду, виробленні стратегій життя, визначенні життєвих планів, формуванні вміння творити власну долю, активно, відповідально та ефективно реалізувати громадянські права й обов'язки, бути успішним у майбутньому.

Співробітниками лабораторії фізичного розвитку і здорового способу життя згідно теми досліджуваної проблеми «Формування соціально успішної особистості старшокласника у системі загальної середньої освіти» обґрунтовано основні положення методики формування соціально успішної особистості старшокласника, яка *концептуально* спирається на методологічні засади аксіологічного, акмеологічного, особистісно орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного і проектно-технологічного підходів, *змістовно* полягає у націленості на педагогічне сприяння формуванню мотивів самовизначення; стимулювання потреб старшокласників у особистісному зростанні; стимулювання педагогами й активістами громадських організацій процесів самопізнання учня, створення ситуацій ціннісно-сміслового вибору для розширення індивідуально-психологічного досвіду позитивної самореалізації старшокласників; збагачення життєвого простору старшокласників індивідуально і соціально значущими видами діяльності, надбання соціального досвіду реалізації конкретних соціально-ціннісних учнівських ініціатив, а *реалізується* шляхом моделювання безпечного, комфортного здоров'язбережувального освітнього середовища, впровадження соціально-педагогічних

технологій (технологія соціальної адаптації, технологія створення здоров'ясприятливого освітнього середовища, технологія розвитку життєвих навичок, технологія створення ситуації успіху, кейс-стаді технологія, технологія створення портфоліо успішної особистості, проєктна технологія тощо) і осучаснення методів (рефлексивно-експліцитний, «рівний – рівному», наративний, кластерний, особистісної репрезентації) та форм (для старшокласників – вебіари, навчальне та екскурсійне волонтерство, сторітелінг, ділові та рольові ігри, web-кейси, опрацювання і створення креолізованих текстів, а саме буктрейлерів, коміксів, буклетів, постерів, брошур, скрапбукінгів, фотоколажів; для вчителів: вебіари, web-квест, веб-дискусії, педагогічна рада-онлайн, семінар-тренінг, підсумковий проблемний круглий стіл для педагогів, батьків і членів громадських організацій «Дорогою успіху») виховної роботи зі старшокласниками.

Для нашого дослідження засадничими є наступні положення [2]: успіх сприяє досягненню старшокласником стану задоволеності життям, стимулює зростання, яке не обов'язково має бути пов'язане з навчальною діяльністю, а може стосуватись емоційної, моральної, духовної зрілості особистості або розвитку інших сторін її потенціалу; соціальна успішність - це внутрішня якість особистості, що пов'язана з переживаннями почуття задоволеності досягнутими результатами, соціальним визнанням у колективі, упевненістю й цілеспрямованістю в діяльності; на відміну від успіху, успішність – це неодноразово верифікований досвід; успішність школярів в будь-якому виді діяльності визначається специфічною структурою інтегральних і функціональних якостей особистості, її знань, досвіду, дій з освоєння певних видів діяльності, що надають їй можливість досягати успішності; стан соціальної успішності є важливим на усіх етапах життя людини, однак особливого значення він набуває у шкільному віці, позаяк насиченість шкільного життя оціннісними атрибутами справляє істотний вплив на самоактуалізацію потенційних можливостей зростаючої особистості як у позитивному, так і у негативному напрямках; формування соціально успішної особистості може бути результатом продуманої спільної стратегії педагогів, закладу освіти, старшокласника, родини.

Отже, пріоритетним питанням виховної політики повинно стати формування успішної особистості старшокласника, який має розвинути життєву компетентність, здатний самостійно збагачувати її у процесі реалізації власної життєвої стратегії, самостійно і творчо мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі, нестандартні рішення. творення свого індивідуального життя та участі у творенні життя суспільства.

Список використаних джерел:

1. Бех, І.Д., Чорна, К.І., Киричук, В.А., Кириленко, С.В., Кириченко, В.І., Корецька, Л.В., Остапенко, О.І., Пруцакова, О.Л., Харченко, Н.В., Шкільна, І.М. & Журба К.О. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей. Київ: ІПВ НАПНУ. 2019, 16с.
2. Кириченко В. І. Виховання: погляд з позиції компетентнісного підходу. *Інноваційні виховні технології у теорії і практиці сучасної освіти: зб. матер. наук.-практ. конф. (м. Київ, 12 жовтня 2020) / за заг. редакцією В. І. Кириченко, Ю. В. Івженка* : Київ, 2021. С. 26-31. Збірник жовт 2021 2 ред Є(2).pdf
3. Кириченко В. Технологія портфоліо у формуванні соціально успішної особистості старшокласника. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2020 рік*. Вип. 9.Івано-Франківськ, 2021. С. 69-74.
4. Федорченко Т. Стан формування соціально успішної особистості старшокласника: аналіз результатів дослідження. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць*. Київ: Інститут проблем виховання НАПН України. Вип. 25. Кн. 2. 2021. С. 199-212.

СПОТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ У ВІДКРИТОМУ ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРІ

Харченко Наталія Вікторівна,
кандидат педагогічних наук, завідувач
лабораторії морального, громадянського та
міжкультурного виховання, Інститут
проблем виховання НАПН України, м. Київ

Спотворення інформації у відкритому цифровому просторі – це маніпуляція свідомістю людей. Фейкові новини стають зростаючою загрозою, а розвиток технологій (інформаційних, маніпуляційних) ускладнює їх виявлення. Дослідники масових комунікацій Ніколь Кук та Денетра Волкер, які вивчали механізми поширення фейкових новин у соціальних мережах та способи боротьби з ними, зробили декілька ключових висновків, які характеризують даний процес.

1. Дезінформація та фейки – не одне і те ж. Дезінформація — це неправдива інформація, яка поширюється, але не обов'язково навмисно — подумайте про оманливі заголовки чи друкарські помилки, які змінюють контекст історій або новин. Фейки ж створюються навмисно, щоб ввести в оману. Фейки можуть містити як масові підробки — відео, створені за допомогою складного штучного інтелекту, так і дрібні фальсифікації (наприклад факти, які є реальними, але подані з викривленням контексту).

2. Фейкові новини не є новим явищем в інформаційному полі. Може здатися, що термін «фейкові новини» увійшли в лексикон відносно недавно, але дослідники наголошують, що історія створення та існування фейків датується ще з кінця 1800-х років. І хоча термінологія змінювалася, практика подання неправдивої інформації як новини залишається незмінною.

3. Іноді фейки містять зерно істини. Фейкові новини засновані на реальності (принаймні частково). Інтерпретація правди робить неправдиві або оманливі історії привабливими для читачів (глядачів). Саме правдоподібність таких історій (новин, фактів) заважає визначити фальсифікацію та дезінформацію.

4. Повторення фейків ускладнює боротьбу з ними. Дослідниця Ніколь Кук вивчає феномен, відомий як «теорія повторення». Основна ідея теорії полягає в тому, що чим більше повторюється неправдива інформація, тим вища імовірність, що люди повірять їй, іноді навіть підсвідомо. Більше того, як тільки люди прийняли фейк за правду, змінити їхню думку стає викликом. Щоб спростувати неправдиву інформацію необхідно шукати контраргументи, доводити, дискусювати... Таким чином, спростування фейків перетворюється у процес, в той час як віра в нього підтримується лише фактом його існування.

5. Помітити та виявити фейки стає все важче. У перший час існування Інтернету виявити підозрілий веб-сайт було легко — поганий дизайн, наявність помилок, примітивна структура, підозрілі URL-адреси (наприклад, адреси, що закінчуються на «.edu» або «.org», заслуговують більше довіри, ніж «.com»). Але тепер високоякісний веб-контент можна створити за лічені хвилини.

6. Зростання кількості виробників контенту. Більшість людей, які користуються інтернетом, отримали величезні можливості для створення контенту у вигляді соціальних мереж. Це, в свою чергу, стало каталізатором для розвитку ще одного явища - фільтрів для інформації. Механізми фільтрації, аналізуючи контент, який ви продукуєте або читаєте, підбирають для вас інформацію, як може вас зацікавити. Таким чином, люди просто перестають бачити інформацію, з якою не згодні. Тому важливо знати, звідки ви

отримуєте інформацію, і запитати себе, чи виходите ви за межі своєї «інформаційної бульбашки».

Щоб виявити фейки та запобігти ненавмисному поширенню неправдивої інформації, розглянемо основні прийоми, які використовуються в маніпулятивних процесах спотворення інформації.

1. *Посилання.* Переходьте за посиланнями у статті та перевіряйте сторінки, на які вони ведуть. Найчастіше, такі посилання ведуть на сторінки, які не є першоджерелами пропонованої інформації.

2. *Дати.* Перевіряйте дати публікації. Навіть найактуальніші теми та новини насправді можуть бути створені декілька місяців або років тому.

3. *Авторитети.* Звертайте увагу на наявність посилань на першоджерела та авторитети. Не «як засвідчують фахівці», а конкретні прізвища, посади, місця роботи людей, які можна перевірити та пересвідчитися у їх існуванні.

4. *Автори.* У кожній статті має бути автор / автори, а не анонімне джерело.

5. *Подача.* У фейках часто використовують клікбейти – сенсаційні заголовки для привернення уваги.

6. *Емоції та розум.* Фейки розраховані в першу чергу на емоційне включення читача (нагнітання, залякування, шок, гнів) та його першу реакцію і не містять аналізу та інших точок зору.

7. *Тріангуляція.* Тріангуляція означає підтвердження історії щонайменше в трьох джерелах новин.

Використання цих прийомів допоможе уникнути маніпуляційних впливів на масову свідомість та не стати жертвою пропаганди.

Список використаних джерел:

1. Інтернет орієнтовані педагогічні технології у шкільному навчальному експерименті : Монографія / [Авт. кол. : Ю. О. Жук, О. М. Соколюк, Н. П. Дементієвська, І. В. Соколова ; За редакцією Ю. О. Жука]; Ін-т інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. К. : Атіка, 2014. 196 с.

2. Технології розвитку критичного мислення учнів / А. Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз, Д. Макінстер; наук. ред., передм. О. І. Пометун. Київ: Плеяди, 2006. 220 с.

3. Friedman R. 7 things to know in the fight against 'fake news'. URL: https://www.sc.edu/uofsc/posts/2020/12/12_fake_news.php#.YIUyI-dxeUk. Дата звернення: 12.04. 2022 р.

4. Paul R. Critical Thinking: How to Prepare Students for a Rapidly Changing World. 4th ed. Foundation for Critical Thinking, 1995.

ЦІННІСНІ ПІДХОДИ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА В РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НУШ

Хом'як Ольга Анатоліївна,

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії та методик початкової
освіти, ПВНЗ «Міжнародний економіко-
гуманітарний університет імені академіка
Степана Дем'янчука», м. Рівне

Сьогодні увага всього цивілізованого світу прикута до України, яка творить одну з визначних сторінок своєї історії: наш народ став на захист власної свободи, демократії і цінностей, прагне посісти чільне місце серед європейських країн. Започаткована освітня

реформа є переконливим свідченням того, що українське суспільство готове до створення освітнього середовища, де в учнів формуватимуть цінності, необхідні для успішної самореалізації компетентностей, навчатимуть їх критично мислити, висловлювати власну думку, бути свідомими, відповідальними громадянами. Концепція Нової української школи ґрунтується на якісно новому рівні побудови взаємовідносин усіх учасників освітнього процесу – партнерському, в основі якого «спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками, де учитель виступає в ролі друга, а родина – залучена до побудови освітньої траєкторії дитини» [2, с. 14].

В Концепції НУШ наголошується, що кожна дитина – неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями і завданням такої школи є допомога учням у розкритті та розвитку здібностей, талантів і можливостей на основі партнерства між учителем, дитиною і батьками [2]. Означений підхід передбачає перехід від педагогіки вимог до педагогіки відносин: «...педагогіка партнерства визначає істинно демократичний спосіб співпраці педагога і дитини, який не відкидає різниці в їхньому життєвому досвіді, знаннях, але передбачає безумовну рівність у праві на повагу, довіру, доброзичливе ставлення і взаємну вимогливість» [3, с. 114].

Педагогіка партнерства ґрунтується на таких принципах: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) [2, с. 14]. Вважаємо, що реалізація цих принципів можлива лише за умови відкритого діалогу всіх учасників освітнього процесу. На цьому наголошується і в Законі України «Про освіту» та Типовій освітній програмі початкової школи, де, розглядаючи ключові правила взаємодії між учителем, учнем, батьками та іншими представниками соціуму, акцентується увага на їхній добровільній співпраці та зацікавленості, рівноправній участі в освітньому процесі, спільній відповідальності за результат, об'єднанні спільними цілями та прагненнями [1; 4].

Отже, прагнучи сьогодні реалізувати в середовищі початкової школи нову демократичну модель взаємовідносин між усіма учасниками освітнього процесу, варто усвідомити і врахувати, що в її основі лежать свобода і відповідальність. І лише об'єднані спільними цілями та прагненнями, зацікавлені в позитивному результаті соратники, однодумці можуть стати рівноправними партнерами.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» URL: [http:// zakon3. rada. gov. ua/ laws /show/1556-18/pro-osvitu-\(1\).pdf](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/pro-osvitu-(1).pdf)
2. Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа»/ під. заг. ред. Бібік Н.М. Київ; ТОВ «Видавничий дім «Плєяди», 2017, 206 с.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. Київ : Рад. школа, 1997. Т. 4. 637 с.
4. Шиян Р. Б. Типова освітня програма початкової освіти. Цикл І (1-2 класи). Київ, 2018. URL: <https://nus.org.ua/news/opublikuvaly-typovi-osvitni-programy-dlya-1-2-klasiv-nush-dokumenty/>

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Чернушич Тетяна Анатоліївна,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
науковий керівник:
к. пед. н., доц. Боровець О.В.,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м.Рівне

Реалії сучасного життя українського суспільства суттєво позначаються на всіх сферах діяльності громадян, зокрема і на освітньому процесі у вищій школі. Спочатку пандемія Ковід-19, а зараз війна в Україні змінили усталені форми організації навчання в ЗВО; на місце традиційного прийшло дистанційне навчання. Однак, і в нових умовах залишається актуальним завдання формування професійної культури майбутнього вчителя, без належного рівня сформованості якої неможливо ефективно здійснювати педагогічну діяльність.

Система вищої педагогічної освіти постала перед важливим викликом – знайти необхідні інструменти та засоби, які забезпечать якісну організацію процесу формування професійної культури майбутнього вчителя в умовах дистанційного навчання. У цьому контексті чимало викладачів ЗВО, науковців (Н. Бахмат, Л. Карташова, А. Лотоцька, Л. Петрова, І. Пліш та інші) зосередили увагу на тому, що необхідно в умовах сьогодення розвивати інформаційно-цифрову компетентність як педагогів, так і здобувачів освіти, й лише тоді можна очікувати високих результатів дистанційного навчання майбутніх учителів, зокрема й формування їх професійної культури. Т. Близнюк зазначає, що нині «на часі – розширення й примноження педагогічного досвіду формування цифрової компетентності майбутніх педагогів у процесі вивчення різних дисциплін; теоретичне осмислення й експериментальна перевірка ефективності запропонованих методичних систем та їх змістового наповнення» [4, с. 10].

Процес формування професійної культури майбутнього вчителя моделюють та організовують викладачі ЗВО, які в умовах дистанційного навчання, по-перше, повинні самі володіти інформаційно-цифровою компетентністю, а по-друге, сприяти формуванню інформаційної культури студентів. Сучасний викладач насамперед має бути компетентним у цифровій сфері та володіти знаннями як скерувати цифрову діяльність здобувача вищої освіти задля навчальних цілей. Компетентний у цифровій сфері педагог повинен іти в ногу з часом, відстежувати новітні тенденції в інформаційних технологіях, розмірковувати над впровадженням їх в освітній процес, та, звичайно, ефективно застосовувати досягнення техніки у своїй професійній діяльності [4].

В умовах дистанційного навчання ускладнюється процес комунікації, що зумовлено необхідністю спільної діяльності, сприйняття та розуміння інших у віртуальному просторі. Складністю дистанційного навчання є не тільки стимулювання здобувачів вищої освіти до внутрішньої роботи, а й можливість розгортання діалогу, який дозволяє студентам висловлювати найрізноманітніші пропозиції. Основна мета комунікації полягає в залученні та мотивації учасників до навчання [1, с.12]. За такої ситуації молоді люди інтенсивно рухаються шляхом розвитку: вони накопичують, формують та структурують щоразу більший об'єм інформації, паралельно із цим поступово розширюється діапазон їхніх здібностей, формуються система знань, умінь та навичок, ціннісні орієнтації, професійна компетентність та професійна культура.

Отже, зазначене вище дає підстави стверджувати, що однією з важливих умов формування професійної культури майбутнього вчителя під час дистанційного навчання

є високий рівень володіння викладачами та здобувачами вищої освіти інформаційно-цифровою компетентністю.

Список використаних джерел:

1. Організація дистанційного навчання в школі: методичні рекомендації / уклад. А. Лотоцька, О. Пасічник. МОН України. 2020. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya> (дата звернення 02.04.2022 р.)
2. Розвиток інформаційно-цифрової компетентності педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти : колективна монографія / За заг. редакцією Л. Петрової. Суми : Мрія, 2021. 300 с.
3. Карташова Л., Пліш І., Бахмат Н. Розвиток цифрової компетентності педагога в інформаційно-освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Том 68. №6. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2543/1423> (дата звернення 28.03.2022 р.)
4. Близнюк Т. Цифрові інструменти для онлайн і офлайн навчання: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 64 с.

ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО СОЦІАЛЬНОЇ ДІЙСНОСТІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Чудінович Валентина Олександрівна,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
науковий керівник:
к. пед. н., доц. Баліка Л. М.,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м.Рівне

Знамениті «педагоги-класики» (Я. А. Коменський, Я. Корчак, А. С. Макаренко, Й. Г. Песталоцці, В. М. Сорока-Росинський, С. Т. Шацький) надавали велике значення педагогічним традиціям народу та його виховному досвіду, які є основним вихідним матеріалом для таких понять як «цінності» та «ціннісне ставлення», що застосовується в педагогічній науці. Однією з найпоширеніших точок зору була думка про тісний взаємозв'язок, народної педагогіки та ціннісного виховання.

Я. А. Коменський вів свою просвітницьку діяльність в епоху зародження та початку становлення європейських націй. Виходячи з культурної, етнічної самоідентифікації його роботи носили народно-педагогічний, національно-педагогічний характер, у яких відображалися відмінні риси національностей, що проживали на певній території, що допомагало вибудовувати дружні стосунки у поліетнічному середовищі [2, с. 9].

Й. Г. Песталоцці у таких творах, як «Як Гертруда вчить своїх дітей», «Книга для матерів», «Лінгард і Гертруда», посиляється на педагогічні традиції та цінності суспільства: батьківський будинок він називає школою вдач, роблячи закономірний висновок, що засоби виховання народної школи слід шукати насамперед у специфіці життя народу [2, с. 10].

Сучасні умови передбачають активацію ціннісного виховання в рамках системи освіти, причому з одного з ранніх її етапів: початкової школи, з урахуванням взаємодії школи та батьків.

Ціннісне виховання сьогодні безпосередньо пов'язане з таким поняттям, як патріотичне виховання, що виявляється у прищепленні почуття сильної емоційної

прихильності до рідного краю, а також знайомство з регіональними та національними особливостями. У ході реалізації цього процесу відбувається розвиток морального та естетичного світогляду, у тому числі інтелектуального потенціалу, а також здатність до активної творчої діяльності. Отже, підбір і систематизація компетенцій, необхідні розвитку ціннісного відношення повинні відповідати, по-перше, завданням сучасної системи виховання, а по-друге, стимулювати пізнавальну діяльність дитини.

Одним із базових понять у вихованні ціннісного ставлення до рідного краю є «етнос». А. В. Мудрик визначає його – як «історично сформовану стійку сукупність людей, які мають спільну мову і менталітет, стабільні особливості культури, і усвідомленням своєї єдності та відмінності від інших спільнот» [4, с. 80].

У той самий час, всі складові даного поняття мають як власну цінність, так і взаємозалежні, отже, є елементами, від яких залежить успішність розвитку ціннісного ставлення до рідного краю, національних і регіональних традицій.

«Регіон», за визначенням А. В. Мудрика, – частина держави, яка характеризується наявністю щодо цілісної соціально-економічної системи, своєрідної історії, культури, унікальністю соціального устрою, та у ряді випадків винятковою економічною, політичною та духовною сферами [4, с. 102].

У цьому, якщо розуміти ціннісне виховання у ширшому сенсі, перед нами постає проблема розвитку ціннісного ставлення до суспільних норм, традицій і звичаїв лише на рівні держави. У ролі даного інституту виступає політолого-юридичне явище, яке є складовою політичної сфери суспільства, що має у розпорядженні владні повноваження.

Держава – певним чином організована суспільна структура, здатна здійснювати найвищий контроль за деякими аспектами поведінки всіх людей на певній території [3].

При цьому, поняття «ціннісне ставлення» тісно пов'язане з терміном «моральність», яке визначається як внутрішні, духовні якості, якими керується людина, етичні норми; правила поведінки, які визначаються цими якостями; «патріотизм» – як відданість і любов до своєї вітчизни, до свого народу.

Враховуючи зазначений вище взаємозв'язок «ціннісного відношення» і моральності, а також властивості та характеристики останнього терміну, слід згадати його зумовленість описаними нами регіональними та національними особливостями, що призводить до важливості вивчення краєзнавства молодшими школярами.

У великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «краєзнавство» розглядається як вивчення історії, географії, економіки, етнографії тощо певної місцевості [1].

Таким чином, ціннісне ставлення до соціальної дійсності як педагогічна проблема тісно взаємопов'язане з такими поняттями як моральність, патріотизм, виховання любові до рідного краю, його особливостей, національних традицій, що у практичному застосуванні можливо в рамках ознайомлення з краєзнавчим матеріалом та зацікавленістю батьків дитини.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник (BTC) сучасної української мови. URL: <https://1531.slovaronline.com/70728-%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%94%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE>
2. Волков Г. Н. Этнопедагогика. Москва: Академия, 1999. 168 с.
3. Енциклопедія сучасної України URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=26112
4. Мудрик А. В. Введение в социальную педагогику. Москва: Московский психолого-социальный институт, 2009. 568 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНИХ УМІНЬ СПЕЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Шалівська Юлія Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
кафедра теорії і методики виховання,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м. Рівне

З посиленням процесів демократизації та гуманізації в Україні постійно зростає інтерес до способів переконання і ефективних форм впливу на особистість з урахуванням її індивідуальних особливостей. Відтак, кожен педагог зацікавлений у тому, щоб володіти грамотним мовленням, уміти вільно та правильно розмовляти з учнями, батьками, колегами, переконливо і коректно спілкуватись, цікаво і розумно організовувати заняття. Усіх цих умінь навчає наука – риторика, що безпосередньо досліджує реалізацію мови в дії, а також умови оптимального мовленнєвого функціонування.

Мовленнєві помилки та мовленнєві неточності, що іноді допускаються у повсякденній комунікації, є абсолютно недоречними у професійному мовленні, зокрема, у діяльності спеціального педагога, від майстерності спілкування якого значно залежать результати корекційної роботи з дітьми, які мають порушення мовленнєвого чи психофізичного розвитку.

Мовлення вчителя-логопеда повсякчас є зразком бездоганного володіння мовою та прикладом для наслідування для навколишніх. Батьки ніколи не довірять свою дитину некомпетентному логопедові, який сам не зміг навчитися правильному зразковому мовленню. Тому мовлення спеціального педагога можна назвати і рекламою самому собі, і своєю візитною картою [3, с. 6].

Від вчителя-логопеда вимагається широка ерудиція, поважне ставлення до співрозмовника, емпатія тощо. Професійним обов'язком спеціального педагога є наявність умінь здійснювати ґрунтовний аналіз правильності мовлення людини, з'ясовувати ймовірні причини відхилень та давати кінцеву оцінку й рекомендації, він повинен уміти знайти підхід до кожного, у цікавій ігровій формі подавати дітям вправи і допомагати долати сформовані комплекси дорослим.

Іноді від початку занять у логопеда і до перших успіхів може пройти декілька місяців чи навіть і років. Усе залежить від складності ситуації і професіоналізму спеціаліста. Відтак, однією з незмінних якостей спеціального педагога є відповідальність за кожен свій словесний вчинок та емоційні реакції дитини.

У процесі свого професійного становлення спеціальний педагог основну увагу повинен зосередити на тому, щоб досконало навчитись невимуснено оперувати словом, правильно використовувати логічні наголоси і психологічні паузи, слідкувати за відповідністю між змістом і тоном, між словами, жестами та мімікою.

Комплекс риторичних умінь класифікується за діяльними характеристиками (аналітичні, критеріально-оцінювальні, перетворювальні, продуктивні, проєктивні, рефлексійні, щодо вольової сфери, емоційної сфери, міжособистісної взаємодії, мотиваційної сфери) та аспектами риторичної діяльності (риторичних знань, тексту, мовленнєвої ситуації, публічного, власного риторичного, монологічного, діалогічного, полемічного мовлення, риторичних засобів, цінностей) [1, с. 59].

Екстраполоючи психолого-педагогічний контекст умінь на проблематику риторичних умінь здобувачів освіти, В. Нишета визначив, що: 1) риторичні вміння мають ґрунтуватися на знаннях мови, риторики, знаннях про мовлення, комунікацію; 2) риторичні вміння є сукупністю загальнонавчальних умінь, мовленнєвих дій, елементів

мовленнєвої, комунікативної та риторичної діяльності; 3) для формування свідомих риторичних умінь необхідно цілеспрямовано мотивувати здобувачів, створювати доцільні умови і в навчальній діяльності окреслювати відповідні мету й завдання діяльності; 4) у процесі формування риторичних умінь логічно залучати життєвий досвід здобувачів, їх комунікативний досвід; 5) риторичні вміння є підґрунтям формування риторичної компетентності [2, с. 15].

Майбутній логопед повинен також засвоїти прийоми підготовки і виголошення публічного виступу; вміти застосовувати фахову українську термінологію у різноманітних комунікативних ситуаціях; вміти користуватись загальномовними та спеціальними словниками тощо.

Професійний шлях будь-якого педагога не обмежується знаннями, здобутими у закладі вищої освіти. Щоб вдосконалюватись фахово, необхідно постійно стежити за змінами, що відбуваються у нормах вимови, наголошування, слововживання, але, насамперед, важливо оволодіти адекватним, неупередженим відчуттям мови, технікою правильної артикуляції та вимови саме під час навчання в університеті.

Список використаних джерел:

1. Ницета В. А. Концептуальні параметри дослідно-експериментального навчання української мови в основній школі: риторичний аспект. *Актуальні проблеми формування риторичної особистості вчителя в україномовному просторі: збірник наукових праць (за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 23 квітня 2015 р.)*/ За ред. проф. К.Я.Климової. Житомир: Видавництво ЖДУ ім.І.Франка, 2015. С.58-70.
2. Ницета В. Риторичні вміння як діяльнісний компонент риторичної компетентності. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 7. С. 13-18.
3. Пінчук Ю. В. Риторика, культура та техніка мовлення корекційного педагога. Навч.-метод. посібн. Київ : КНТ, 2015. 160 с.

ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА (З ДОСВІДУ РОБОТИ)

Шевченко Наталія Олександрівна,

кандидат історичних наук, спеціаліст вищої категорії, заступник директора з виховної роботи, викладач, Відокремлений структурний підрозділ «Ніжинський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України», м. Ніжин

На сучасному етапі розвитку суспільних відносин, особливої актуальності набувають питання щодо виховання особистості, здатної до творчого саморозвитку, самореалізації та самовиховання, необхідність вирішення яких зумовлена соціальними, культурологічними та педагогічними чинниками й викликає потребу в пошуку засобів формування особистості, одним з яких є мистецтво, зокрема театр.

Використання елементів театральної дії почалося в закладах освіти України ще в XVII-XVIII ст. У тогочасних театральних постановках були задіяні не лише студенти, а й викладачі. Важлива роль у впровадженні театральної педагогіки в процес навчання належить Г. Сковороді, який під час своїх лекцій на пленері використовував метод драматизованого діалогу (за Сократом), а також В. Сухомлинському, який з успіхом застосовував цю режисерську практику у своїй роботі [2]. Питання виховного впливу

сценічного мистецтва на особистість, її почуття, емоції, розум та поведінку продовжують вивчати й сьогодні.

Театральне мистецтво виступає джерелом естетичного виховання та є універсальним засобом творчого розвитку студента, тому головною метою студентського гуртка театрального мистецтва «Прем'єра» ВСП «Ніжинський фаховий коледж НУБіП України» є не лише підготовка до виступу на сцені, а й допомога молоді в самореалізації, розкритті творчого потенціалу, пізнанні свого внутрішнього світу, а також формування та нагромадження досвіду поведінкових навичок.

Основою вдалої театральної постановки є взаємодія учасників всього дійства, координація їх дій, злагоджена спільна творча робота. Без навичок спілкування, розвиненої емпатії та умінь відчувати партнерів по сцені неможливо уявити вдалий акторський колектив. І саме ці якості є також необхідним підґрунтям для формування психології успіху у студентів, умінь працювати у великих та малих групах, встановлювати міцні соціальні зв'язки.

Знання з театального мистецтва – вміння триматися перед аудиторією, правильно та красиво говорити, мати естетичний смак, розвинену пам'ять – у сучасному суспільстві потрібні не тільки митцям, але й пересічній людині. Актуальність театального мистецтва в системі засобів художньо-естетичного виховання зростає у зв'язку із загостренням проблем виховання цілісної особистості, оскільки театр є вираженням комплексного художнього погляду на оточуючий світ. Завдяки синтезу драматургії, музики, сценографії, акторської гри та сценічної дії театральне мистецтво виступає своєрідною моделлю єдиної мистецької палітри, у якій усі види мистецтв, маючи різну природу, доповнюють один одного в процесі творення художнього образу та його сприйняття [3].

Студентський гурток театального мистецтва виконує інтегруючу функцію для всіх напрямів художньо-естетичного виховання, а також для пізнання етики, естетики, літератури, історії, філософії. Результат спільних зусиль – вистави, гумористичні мініатюри та сценки, які концентрують у собі всі удачі, невдачі, зусилля, старання, відкриття, сльози, сміх, роботу над декораціями та афішами тощо.

Наш гурток допомагає сором'язливим повірити у власні сили, здібним – розвивати свій талант, а «проблемним» – відчувати свою значимість для колективу, відчувати радість від того, що вдячні глядачі так само захоплено аплодують тобі, як і шанованим відмінникам.

Кожного разу творчий колектив гуртка дарує глядачам приємні емоції та гарний настрій, адже в акторському виконанні здавалося б знайомі образи оживають зовсім у новому, несподіваному вигляді. Так, учасники гуртка театального мистецтва коледжу представили ряд вистав: «Сватання на Ніжинщині» (за п'єсою Григорія Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці»), «За двома зайцями» (за однойменним твором Михайла Старицького), «Попелюшка» (за Шарлем Перо), «Аліса в країні чудес» (надихнувшись твором Льюїса Керролла), «Хто в домі хазяїн» (за п'єсою Олексія Коломійця), «За мить до Нового року» (за мотивами відомих казок), «Кайдашева сім'я» (за мотивами повісті Івана Нечуя-Левицького), «Тисяча й одна ніч, або мелодія кохання» (за сюжетом пам'ятки середньовічної арабської та персидської літератури «Книга тисячі й однієї ночі» та сюжетів відомих кінофільмів та мюзиклів).

Своєрідним творчим звітом театралів стали численні виступи на загальноколеджівських заходах та участь в обласних, всеукраїнських і міжнародних конкурсах театального мистецтва: обласному конкурсі театального мистецтва «Театральна весна», Всеукраїнському конкурсі театального мистецтва «Мельпоменочка», Всеукраїнському фестивалі-конкурсі «Світ Dreams» та Міжнародному фестивалі художньої творчості «Голосіївська весна».

Отже, застосування театрального мистецтва в позанавчальній роботі є перспективним для педагогічної практики тому, що саме безпосередній контакт здобувачів освіти з театральним мистецтвом допомагає глибше пізнати себе, свій внутрішній світ. Театральне мистецтво формує художнє сприйняття, почуття прекрасного і стимулює естетичний, моральний, етичний, духовний розвиток особистості та спонукає до постійного самовдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Барвіна Н.О. Можливості театральної педагогіки в художньо-естетичному вихованні студентів в умовах театру-студії. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2018. №1 (82). С. 23-33.
2. Сафарян С. І. Засоби театральної педагогіки у процесі формування педагогічної майстерності. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/3897/1/S_Safaryan_IMVSHU_4_IPP_O.pdf (дата звернення: 18.02.2022).
3. Театральна педагогіка та її вплив на формування мовної особистості. URL: <http://mova.ippo.kubg.edu.ua/teatralna-pedagogika> (дата звернення: 21.01.2022).

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВЩИНИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ

Шередько Ірина Георгіївна,
здобувач ступеня доктора філософії PhD
лабораторії інституційного виховання,
Інститут проблем виховання НАПН
України, м. Київ

Сучасний період розвитку українського суспільства, необхідність належної відсічі російській агресії потребують утвердження в громадян України, насамперед у молодих, однієї з провідних цінностей – цінності патріотизму, яка відображається, зокрема, у ціннісному ставленні до Батьківщини.

Ціннісне ставлення до Батьківщини ми визначаємо як емоційно-осмислений зв'язок індивіда з Батьківщиною, який виявляється в глибоких почуттях людини до Батьківщини та в усвідомленні значимості Батьківщини в її житті та житті близьких їй людей. Ціннісне ставлення до Батьківщини передбачає любов до рідного краю, повагу до культури, звичаїв, традицій рідного народу, знання історії рідної країни, готовність відстоювати рідну державу, творити на ґрунті рідної національної культури тощо [2].

Видатні українські педагоги, науковці, просвітителі (Г. Ващенко, М. Грушевський, І. Огієнко, С. Русова, В. Сухомлинський та інші) вбачали у формуванні в учнів ціннісного ставлення до Батьківщини головне завдання освіти.

Педагогічну роботу з формування ціннісного ставлення до Батьківщини слід, на нашу думку, починати системно здійснювати насамперед з дітьми молодшого шкільного віку, використовуючи для цього засоби емоційного впливу. Таким засобом є, зокрема, музичний фольклор, що має потенціал для збагачення емоційно-почуттєвої сфери дітей, розширення їхніх знань про навколишній соціальний і природний світ, формування у них патріотичних почуттів.

Серед складників українського музичного фольклору виділяємо передусім народну пісню, що охоплює всі сторони життя людини – від народження до останніх днів, від праці – до свят, від радощів – до смутку, прикрашає його, наповнює смыслом, спрямовує до гідного життя.

Вважаємо надзвичайно цінним в українській народній пісні її національно-патріотичне спрямування. У народних історичних піснях та думах оспівується ідея патріотизму, оборони рідної землі від чужоземних нападників. Ознайомлюючись з історичними піснями, школярі можуть вивчати дійсні історичні події в житті рідного народу та проникатися переживаннями очевидців. Історичні пісні вшановують героїв, які захищають свою Батьківщину, оспівують почуття гідності, відповідальності, відданості рідному народу. Формуванню ціннісного ставлення до Батьківщини молодших школярів сприятимуть, зокрема, такі пісні, як «Ой Морозе Морозенку, ти славний козаче», «Наш отаман Гамалія, отаман завзятий», «Гей, там на горі Січ іде» тощо.

Доцільно у процесі формування ціннісного ставлення до Батьківщини молодших школярів використовувати музично-інструментальний фольклор, зокрема у поєднанні з пісенним, що значно посилює цікавість учнів до музичної спадщини українського народу, стимулює їх до творчості, активності, самовираження. Організація музично-інструментальної виконавської діяльності на уроках музики та в позакласній роботі сприяє вивченню історії своєї Батьківщини (у процесі вивчення історії українських музичних інструментів), формуванню різноманітних почуттів, насамперед почуття любові до рідної землі, відчуття прекрасного, гордості за мистецькі здобутки українців.

Хочемо наголосити, що у своїй практичній діяльності широко використовував народну пісню, народні інструменти, зокрема сопілку, видатний український педагог В. Сухомлинський, насамперед з метою естетичного розвитку школярів, виховання почуттів патріотизму, любові до Батьківщини, до героїв, які боролися за волю рідного народу [1, с. 189].

Цінність застосування в освітньому процесі школи народної пісні та інструментальної музики в тому, що вони є надзвичайно емоційними, втілюють у собі широку гаму людських переживань, водночас мають просту структуру, а отже, доступні для виконання та сприймання дітьми молодшого шкільного віку.

З метою формування ціннісного ставлення до Батьківщини молодших школярів нами розроблена програма музично-фольклорного занять, метою якої є виховання в дітей естетичних смаків, любові до української народної музики, свого рідного краю, сім'ї, родини, природи, розширення дитячих знань про історичне минуле та традиції українців.

У програмі занять з музичного фольклору нами запропоновано для вивчення такі теми: «Вивчення українського музичного фольклору», «Фольклор народів України», «Український музичний фольклор в творчості сучасних виконавців», «Навчання гри фольклорних творів на сопілці» та «Виконавська діяльність».

Особливого значення при вивченні музичного фольклору ми надаємо обрядовому фольклору, де знайшов втілення особливий зв'язок українця з рідною землею і природою. Вважаємо також необхідним знайомство учнів початкової школи з музичним фольклором корінного народу України – кримських татар, національних меншин (болгари, молдавани, угорці, румуни, євреї та інші), завдяки чому учні навчаються поважати культуру різних народів своєї Батьківщини.

Переконані, що знайомство молодших школярів з українським музичним фольклором сприятиме вихованню морально-естетичних якостей дітей, насамперед розвитку у них ставлення до Батьківщини як цінності.

Список використаних джерел:

1. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5 т. Київ : Рад. школа, 1977. Т. 3. 670 с.
2. Шерedyкo I. Г. Потенціал українського музичного фольклору у формуванні ціннісного ставлення до Батьківщини в молодших школярів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. Вип. 70. С. 94-97.

ТРЕНІНГ-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

Шкабаріна Маргарита Андріївна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії і методики початкової
освіти; **Марчук Оксана Олександрівна**,
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри загальної педагогіки та
дошкільної освіти, ПВНЗ «Міжнародний
економіко-гуманітарний університет імені
академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне

Сучасний стан вищої освіти України передбачає реформування підходу до організації освітнього процесу. Ключовою метою нині є не надання необхідного обсягу здобувачам освіти знань для здійснення професійної діяльності, а виховання особистості, що може професійно самовдосконалюватись, навчатись упродовж життя, створювати творчі продукти діяльності. Рушієм цього процесу є мотивація, професійна спрямованість якої формується у закладі вищої освіти.

Мотивація навчальної діяльності та креативність відносяться до переліку професійно значущих особистісних характеристик вихователя. Під час навчання мотивація, яка пов'язана з інтересом до обраної професії, до здійснення творчої діяльності виступає у якості ресурсу та підґрунтя, необхідного для розвитку професіоналізму.

Дослідження проблеми творчості вихователя актуально в зв'язку з кількісним та якісним ростом завдань, з яким стикається сучасний педагог. Робота вихователя передбачає велику різноманітність ситуацій, готового рішення яких не існує в принципі.

Головною особливістю і одночасно перевагою тренінгів є те, що за їх допомогою можна швидко та ефективного досягнути бажаного результату (PUCCIO et al., 2020). В основу тренінгового заняття з розвитку креативності лежить подолання психологічних бар'єрів, що перешкоджають вияву творчості; стереотипного мислення, яке не дає змогу особистості «вийти за рамки»; об'єктивно оцінити себе, а саме свої сили, потенціал та перешкоди. Серед позитивних моментів тренінгу для розвитку креативності майбутніх вихователів зауважимо на розвиток комунікативних навичок (ULISKINA, AGINSKAYA, KARPUKHINA, 2018), конфліктної компетентності (KASHAPOV, 2010), імпровізації (MANNUCCI, ORAZI, DE VALCK, 2020), збільшення мотивації до саморозвитку (MIRZAGITOVA, 2015). Тренінги є цікавим та захоплюючим методом навчання, допомагає покращити стосунки у групі, створює невимуснену творчу атмосферу.

За допомогою тренінгів можна посилити пізнавальні, творчі та соціальні мотиви, які в найбільш повній мірі відповідають мотивації до здійснення творчої діяльності в майбутній професійній діяльності педагога. Різні типи тренінгових занять можна використовувати для здійснення різних цілей та активізації певних мотивів. Програму тренінгових занять ми вправдовували у 3 етапи. Перший етап був націлений на активізацію мотивів творчості поступово: з початку ми намагались активізувати особистісний потенціал учасників експерименту, потім допомогти їм усвідомити власні творчі здібності, на третьому етапі ми намагались допомогти усвідомити значення творчості для особистого життя та професійної діяльності.

В основу розроблених тренінгів були покладені такі принципи як: моделювання ситуацій новизни та невизначеності, ігровий характер взаємодії учасників і тренера, позитивний зворотній зв'язок, відмова від критики змісту роботи, баланс між інтуїцією та критичним мисленням, вибудовування паралелей між змістом занять і життєвим

досвідом учасників. Основна частина тренінгів присвячувалась різноманітним вправам із використанням усього потенціалу особистості: інтелекту, товариськості, відкритості, артистичності, багатої уяви, лідерських якостей, спостережливості, рефлексивності тощо.

Також були спеціально підібрані методики спрямовані на розвиток вербальної та невербальної креативності, на групову й на індивідуальну форму роботи. Основною метою тренінгів була активізація креативності у вирішенні проблемних життєвих та педагогічних ситуацій, усвідомлення та подолання бар'єрів прояву креативності.

Таким чином, тренінг-технології позитивно впливають на підвищення мотивації для творчої діяльності майбутнього вихователя. Участь студентів у тренінгових програмах сприяє набуттю професійних практичних знань та навичок і створюють безпрецедентну «територію» для творчої самореалізації, розвитку та вдосконалення особистості майбутніх вихователів. Тренінг креативності нагадує гру, в процесі якої вирішуються справжні життєві проблеми та одна з найбільш важливих – потреба у творчому самовираженні та розвитку своєї особистості.

Список використаних джерел:

1. Kashapov Mergalyas. Creative thinking training as a means of development of conflict competence of a professional. *Psychology: State of the art*. № 3. 2010. С. 463-481.
2. Mannucci, Pier Vittorio, Orazi Davide C., De Valck Kristine. Developing improvisation skills: The influence of individual orientations. *Administrative Science Quarterly*, 2020.
3. Mirzagitova Alsu Linarovna, Akhmetov Linar Gimazetdinovich. Self-Development of Pedagogical Competence of Future Teacher. *International Education Studies*. №8.3. 2015. С.114-121.
4. Puccio Gerard J., et al. Creative problem solving in small groups: the effects of creativity training on idea generation, solution creativity, and leadership effectiveness. *The Journal of Creative Behavior*. № 54.2. 2020. С. 453-471.
5. Uliskina T. K.; Aginskaya N. V.; Karpukhina M. A. The role of the innovative methods, systems and ways in the training of communicative skills in a foreign language. *Modern Science*. № 2. 2018. С. 39-49.

ЦИФРОВА ОСВІТА ЯК КРОК ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СТАНДАРТУ ОСВІТИ

Яковишина Тетяна В'ячеславівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки початкової,
інклюзивної та вищої освіти, Рівненський
державний гуманітарний університет,
м. Рівне

Пандемія, напад Росії на Україну призвели до обмеження фізичної мобільності, а відтак активізувалося дистанційне навчання. Здобувачі освіти, викладачі вимушено обирають дистанційну освіту, використовуючи різні онлайн-платформи, курси та вебінари, адже сучасний рівень розвитку цифрових технологій дозволяє закладам вищої освіти перейти на інноваційні освітні практики. На жаль, цифрове середовище значною мірою впливає на процес спілкування, що є важливим аспектом в процесі здобуття вищої педагогічної освіти. Зміст навчання потребує розширення, однак онлайн-курси не можуть замінити «живого», нехай і дистанційного, спілкування, людина все ж таки повинна зберегти себе й власні інтелектуально-культурні потенції.

На нашу думку, цифрова освіта, яка нині переживає такий бурхливий розвиток в Україні, має потужне поле реалізації в сучасних ЗВО через:

- надання можливості доступу до освітніх матеріалів;
- забезпечення цифрової грамотності фахівців в галузі освіти;
- забезпечення проведення тестування, зокрема тестування рівня цифрової грамотності;
- забезпечення отримання електронних документів, що підтверджують проходження навчання;
- формування індивідуального переліку освітніх матеріалів;
- відображення новин та результатів досліджень у сфері освіти;
- поширення ідей цифровізації, доведення інформації щодо новітніх цифрових технологій;
- забезпечення створення можливості надання пропозицій (зауважень) щодо освітніх матеріалів та процесів дистанційного навчання;
- надання інформації про підприємства, установи, організації, які можуть надати доступ до цифрової освіти (центрів цифрової освіти);
- використання методів та механізмів для покращення результатів навчання;
- захист даних, що розміщуються у відкритому просторі, від несанкціонованого доступу, знищення, модифікації.

З огляду на вищезазначене перед вищою освітою в межах реалізації цифрового освітнього середовища актуалізовано такі завдання: розвивати цифрову компетентність керівних, методичних, викладацьких кадрів, батьків, сприяти їхній інтеграції в інформаційний простір держави і світу; забезпечити модернізацію та інтенсифікацію освітнього процесу за рахунок використання сучасних засобів інформаційно-комунікаційних технологій; удосконалити систему управлінського контролю, методичної роботи, науково-методичного забезпечення освітньої діяльності науково-педагогічних працівників та керівництва закладу вищої освіти в цілому; акумулювати перспективний досвід організації управлінської, методичної, освітньо-виховної, інноваційної, дослідно-експериментальної діяльності, забезпечити його адаптацію та упровадження в педагогічну практику; запропонувати здобувачам нові технології, форми й методи освітньо-виховної діяльності (на основі мережевого партнерства і творчої взаємодії, дистанційних навчальних курсів, веб-квестів, Інтернет-проектів тощо); забезпечити діалог та мережеву взаємодію з батьківською громадськістю, освітніми установами, органами влади, територіальною громадою тощо (форум, віртуальна приймальня, психолого-педагогічна онлайн-консультація).

Вирішуючи окреслені завдання, цифрове освітньо-виховне середовище закладу освіти, окрім основної функції – передавати цінності та культурну спадщину від покоління до покоління, визначає ще й низку інших функцій: комунікаційну, інформаційну, розвивальну, творчу, координувальну, контрольно-аналітичну [1].

Найбільш прийнятною платформою, що уможливило ефективність здобуття вищої освіти в умовах війни, вважаємо Moodle, яка є безкоштовною, відкритою (Open Source) системою. Більше того, вона не лише безкоштовна сама, а й не потребує для своєї роботи жодного платного програмного забезпечення. Тобто кожний заклад вищої освіти може впровадити у себе не просто безкоштовну і найбільш досконалу, а ще й абсолютно ліцензійну систему, не витративши жодної копійки на придбання програмного забезпечення. При цьому він може вносити зміни у код у відповідності до своїх потреб.

Moodle є найбільш сприйнятною і доступною платформою дистанційного навчання. Платформа дистанційного навчання – це програмне забезпечення, що дозволяє не тільки розміщувати навчальні матеріали, реалізовувати спілкування «здобувач-здобувач», «здобувач-викладач», контролювати знання студентів, але й здійснювати управління освітнім процесом. Тобто засоби розроблення дистанційних курсів є спеціалізованими

програмними середовищами, що дозволяють інтегрувати та обробляти різні формати медіа-файлів, підтримують міжнародні стандарти електронного навчання, мають інструменти підтримки різних платформ дистанційного навчання, надають можливість використовувати шаблони та отримувати якісний навчальний курс.

Перевагою MOODLE є те, що означена платформа – достатньо гнучка система, в якій викладач може самостійно створювати дистанційний курс та управляти ним, тобто власноруч контролювати доступ до своїх курсів, використовувати часові обмеження, створювати власні системи оцінювання знань, контролювати надсилання на перевірку виконаних студентами завдань, фіксувати завдання, надіслані із запізненням, дозволяти або забороняти студентам перезавдання контрольних завдань (модульних або підсумкових – заліків, іспитів) тощо.

Дистанційний курс може містити різні елементи: лекції, практичні та лабораторні завдання, форум, чат тощо. При цьому можна використовувати текст, презентації, таблиці, схеми, графіку, відеоматеріали, посилання в мережі Інтернет, допоміжні файли та інші матеріали. За результатами виконання здобувачами завдань викладач може виставляти оцінки та давати коментарі.

У Рівненському державному гуманітарному університеті запроваджують MOODLE-платформу (для цього здійснюється підготовка науково-професорського складу), усвідомлюючи, що саме ця система зорієнтована, насамперед, на забезпечення інтерактивної взаємодії між учасниками освітнього процесу, застосовується для організації як заочного та дистанційного навчання, так і для підтримки очного навчання.

Звісно, за таких умов актуалізується проблема цифрової компетентності викладачів, адже це є умовою їхньої швидкої орієнтації в цифровому просторі, якісної взаємодії зі здобувачами, а відтак – участі в українському та міжнародному професійному співробітництві. Ми тлумачимо цифрову компетентність викладача як здатність орієнтуватися в інформаційному освітньому просторі, отримувати дані та оперувати ними відповідно до власних потреб і вимог сучасного цифрового суспільства.

Таке визначення співголосо з тлумаченням, яке можна знайти в Основах стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України [2]. Так, у методичних рекомендаціях зазначено: «цифрова компетентність педагогічних працівників є результатом різнобічних здатностей людини та має такі складові: здатності та вміння: здобувати інформацію з різних джерел у зрозумілому вигляді; працювати з різними відомостями; критично оцінювати відомості; використовувати у професійній діяльності цифрові технології; знання: особливостей інформаційних потоків у своїй галузі; основ ергономіки та інформаційної безпеки; функціональних можливостей цифрового простору; конкретні навички з його використання; ставлення особистості до застосування цифрових технологій для відповідальної соціальної взаємодії та поведінки» [2].

Окрім того, оскільки ми розглядаємо цифрову освіту як крок до європейського стандарту освіти, то маємо враховувати і показники діяльності викладачів, розроблені Національним освітнім технологічним стандартом (National Educational Technology Standards (NETS•T) and Performance Indicators for Teachers) (2008):

1) сприяння та стимулювання до навчання та креативності здобувачів: а) сприяють, підтримують та моделюють креативне, інноваційне мислення і винахідливість; б) залучають здобувачів до дослідження проблем та їх вирішення, використовуючи цифрові інструменти та ресурси; в) мотивують здобувачів до навчання, використовуючи співпрацю для формування здобувачами концептуального мислення, розвиток навичок планування, креативних процесів; г) моделюють конструкції пізнавальної співпраці через залучення до спільного навчання здобувачів, колег у віртуальному та традиційному освітньому середовищі;

2) проектування та розвиток цифрового досвіду з навчання та оцінювання. Викладачі застосовують та розвивають досвід оцінювання, використовуючи сучасні інструменти та ресурси: а) проєктують або адаптують відповідний досвід з навчання, який об'єднує цифрові інструменти та ресурси, з метою сприяння навчанню та креативності здобувачів; б) розвивають технологічно насичене освітнє середовище, яке надає можливість всім здобувачам задовольняти власні інтереси, ставати активними учасниками у досягненні освітніх цілей, керувати навчанням та оцінювати власний прогрес; в) здійснюють індивідуальний підхід до навчання здобувачів, враховуючи різноманітність стилів навчання, навчальних стратегій та їхніх здібностей, використовуючи цифрові інструменти та ресурси; г) забезпечують здобувачів різноманітними підсумковими оцінюваннями, які пов'язані зі змістом та технологічними стандартами, використовують результати для подальшого викладання;

3) моделювання цифрових дій та навчання: а) демонструють вільне володіння технологічними системами і передачі знань в галузі нових технологій; б) співпрацюють із здобувачами, колегами, батьками, членами спільноти, використовуючи цифрові інструменти та ресурси, з метою підтримки досягнень здобувачів та інновацій; в) знайомлять здобувачів, батьків та колег з новою інформацією, використовуючи цифрові технології; г) моделюють та сприяють використанню існуючих і нових цифрових інструментів для розміщення, аналізу, оцінювання та використання інформаційних ресурсів з метою підтримки досліджень та навчання;

4) сприяння формування цифрового громадянства та відповідальності: а) захищають, моделюють і вчать безпечному, легітимному та етичному використанню цифрової інформації та технологій, у тому числі дотримання авторського права та інтелектуальної власності; б) відповідають на різні проблеми здобувачів, використовуючи особистісно-орієнтовані стратегії, забезпечують необхідний доступ до відповідних цифрових інструментів та ресурсів; в) сприяють, підтримують та моделюють цифровий етикет і відповідну соціальну взаємодію з використанням технологій та інформації; г) розвивають та моделюють культурне розуміння та глобальне усвідомлення, співпрацюючи з колегами та здобувачами інших культур, використовуючи цифрові комунікації та інструменти співпраці;

5) професійний розвиток і лідерство: а) беруть участь у локальних та глобальних освітніх спільнотах з метою креативного використання технологій, спрямованих на підвищення якості і рівня навчання здобувачів; б) демонструють лідерство, проголошуючи бачення інтеграції технологій, беручи участь у загальному ухваленні рішення, створення спільнот, розвиваючи лідерство та технологічні навички; в) вивчають дослідження, професійну практику, що проводяться з метою ефективного використання нових цифрових інструментів та ресурсів, спрямованих на підтримку навчання здобувачів; г) сприяють ефективності, життєздатності та престижу професії вчителя, своєї школи та спільноти [2].

Отже, незважаючи на глобальні зміни в процесі отримання здобувачами знань про навколишній світ, людину, способи життєдіяльності, заклад вищої освіти залишається потужною соціальною інституцією, здатною бути для молодого покоління провідником у величезному різноманітті інформації, соціальних комунікацій, опорою для їхньої особистісної безпеки у цифровому просторі, розвитку соціального досвіду та соціокультурного зростання. Більше того, сучасний університет, стаючи на шлях проголошення цифрової освіти як вагомого кроку до європейського стандарту освіти, використовує цифрові технології як засіб формування особистості майбутнього вчителя, який здатен завдяки технологіям реалізувати свої здібності, розвинути творчий потенціал, навчитися безпечній поведінці в соціальному та цифровому просторі, брати активну участь у соціальному та політичному житті суспільства, уникати різноманітних ризиків у власній життєдіяльності.

Список використаних джерел:

1. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі. Національна академія педагогічних наук України. 2021. 52 с.
2. В. Биков, О. Білоус, Ю. Богачков та ін. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України: метод. рекомендації / за заг. ред. В. Бикова, О. Спіріна, О. Овчарук. Київ: Атіка, 2010. 88 с.

ГРОМАДЯНСЬКА СОЛІДАРНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЯК ЧИННИК СУСПІЛЬНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ В УКРАЇНІ

Яремович Марія Андріївна,
здобувач ступеня доктора філософії PhD,
Рівненський державний гуманітарний
університет, м. Рівне, методист КЗ ЛОР
«Бродівський фаховий педагогічний
коледж імені Маркіяна Шашкевича»,
м. Броди

У публікації проаналізовано громадянську солідарність як засіб формування громадянської культури, розглянуто досвід використання освітніх технологій у розвитку громадянськості в Україні. Головна увага зосереджена на характеристичні особливості громадянської солідарності у студентської молоді, в контексті суспільних перетворень в українській державі.

Ключові слова: громадянська солідарність, солідарність, громадянська культура, громадянське суспільство, громадянська ідентичність, громадянин, громадянська освіта, громадянська компетентність, студентська молодь.

Апогеем розвитку будь-якого суспільства є його трансформаційний перехід у статус «громадянського суспільства». Громадянське суспільство еволюціонує за допомогою багатьох чинників, одним із яких є використання еталона громадянськості, навколо якого відбувається локалізоване об'єднання людей. Інструментом його розбудови є громадянська солідарність, як головна умова консолідації та об'єднання суспільства. Таке суспільство формується та функціонує за вимогами дотримання рівня відповідності встановленим нормам і стандартам включення в суспільні відносини. І саме на цій основі відбувається ідентифікація та об'єднання учасників цих відносин.

Значення солідарності як суспільної цінності фактично неоціненне, саме вона є основою соціальної єдності. Громадянська солідарність проявляється не тільки у спільності почуттів та інтересів індивідів, що є членами певного громадянського суспільства, а й у відповідальності, дотриманні взаємних обов'язків, які у безконфліктний спосіб дають можливість обмінюватися суспільними благами.

Суспільні перетворення, які є невід'ємним атрибутом сучасності, також виступають неабияким викликом для існування не лише суспільства, а й держави в цілому. Саме рівень солідарності в суспільстві, не в останню чергу, визначає ступінь гармонійності його функціонування, життєві шанси та перспективи. Солідарність – це усвідомлення спільної мети й спільної відповідальності. Людина – істота колективна, отже, солідарність – це органічна властивість людських істот, що живуть у тій чи іншій соціальній групі. Навпаки, індивід, який не приймає корпоративних правил, «випадає» із соціуму – це виглядає швидше як аномалія [1]. Тому гостро постає питання формування цієї солідарності, і не лише громадянської, а й культурної, національної, державної.

Державу має особливо турбувати питання громадянської солідарності молоді. Молодь як сукупність особистостей, що розвиваються, – це найбільш динамічна, енергійна і критично мисляча частина суспільства. Усе більш актуальним і необхідним постає завдання держави, суспільства виховати таку молодь, яка може поєднати турботу про свою долю з відповідальністю за розвиток країни, забезпечити активну особисту участь молодих громадян у суспільних справах [2, с. 81]. Студентська молодь, незалежно від обраного фаху, в усі часи була однією із головних рушійних сил поступальних змін, які відбувалися у суспільстві. На сучасному етапі розвитку соціальних відносин у освітньому середовищі важлива увага приділяється громадянській освіті, як одного із способів підтримки зв'язку між особистістю і суспільством. Вважаємо, що такий спосіб взаємодії є актуальним і ефективним для здобувачів освіти незалежно від віку.

Громадянська освіта спрямована на розвиток культури соціальності – громадянської, політико-правової і соціально-економічної компетентності особистості – надання знань, що є необхідними для людини у набутті повноцінного членства у суспільстві [4, с. 42]. Вона спрямована на формування громадянської ідентичності, через яку до сукупності особистісних потреб, цінностей та ідеалів вбудовуються потреби, цінності та ідеали колективної природи. Основним проявом громадянської ідентичності є юридичні та соціальні зв'язки між особистістю і суспільством, які виражаються у відносинах «громадянин – держава», «громадянин – країна» [3, с. 42].

Вчительська спільнота на сучасному етапі перебуває в авангарді просування цінностей єдності й солідаризму у суспільстві. Саме на плечі вчителя покладено формування громадянської компетентності у здобувачів освіти. Адже компетентнісний підхід до навчання в НУШ є основоположним елементом освітнього майбутнього України. При цьому громадянська компетентність виступає у вигляді соціокультурних, ціннісно-ментальних, власне професійних, морально-етичних й інших знань, навичок та вмінь, що мотивують індивідуальну і групову активність особистості. Громадянську компетентність особистості також трактують як сукупність готовності і здібностей, що дозволяють особистості активно, відповідально і ефективно реалізовувати весь комплекс громадянських прав та обов'язків у демократичному суспільстві, застосовувати свої знання і вміння на практиці [4].

Майбутні вчителі, які навчаються і виховуються у такі буремні часи, як ніхто мають усвідомлювати фундаментальність громадянської солідарності у структурі побудови громадянського суспільства і правової держави. Саме вони у майбутньому через своїх учнів та вихованців конструюватимуть архітектуру майбутнього України.

Отже, на основі зазначеного зробимо висновок. В українському суспільстві, яке характеризується своєю багатошаровістю і змінністю, одним із способів побудови зв'язку між особою, суспільством і державою є – громадянська культура, яка є однією із складових громадянської солідарності. З огляду на те, що українська молодь, а саме майбутні вчителі є найбільш пасіонарними учасниками суспільного життя, саме вони і є носіями громадянської солідарності, яку мають формувати у майбутніх поколінь. Для цього необхідно створити освітні та виховні програми щодо формування громадянської солідарності: посилити вивчення історії і культури України, української мови та літератури, запровадити різноманітні патріотичні конкурси, знайомити дітей та молодь із законодавством України, сприяти активній участі молоді у житті держави загалом, і місцевої громади зокрема, підвищити рівень інформаційної культури тощо. А також, необхідно забезпечити принципи соціальної справедливості у всіх сферах життя та підвищити рівень культури українського населення у сфері політичних відносин, солідарності до старшого покоління, волонтерських програм, релігійної солідарності, зміцнити довіру всередині суспільства, а саме – до органів державної влади та організацій громадянського суспільства шляхом громадянського діалогу, інформування

суспільства, прозорості влади, забезпечити участь організацій громадянського суспільства у контролі органів державної влади та органів самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Данилів В. Ю. Солідарність і солідаризм / пер. з нім. І. Андрущенко і Д. Павлюк; В.-Ю. Данилів. Київ: Видавничий дім «KM Academia». 2000. 152 с.
2. Городецька С. Л. Громадянська солідарність як поведінкова стратегія громадянського діалогу. Соціологія. Грані. зб. наук. праць. Київ: Київський національний університет імені Тараса Григоровича Шевченка, 2014. №8. С. 80 – 84.
3. Жадан І., Кисельов С. Політична культура та проблеми громадянської освіти в Україні: метод. посіб. Київ: ТанDEM. 2004. 80 с.
4. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII (2017). (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380) (редакція від 16.11.2020). [Електронний ресурс]. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
5. Сойчук Р. Л. Погляд на проблему формування національної ідентичності майбутніх учителів: виховний аспект / Професійна підготовка майбутніх педагогів: теорія та практика: монографія/Боровець О. В., Бричок С. Б., Веремчук А. П., Гудовсек О. А., Колупаєва Т. Є., Міщеня О. М., Сойчук Р. Л., Третяк О. М., Шевців З. М., Яковишина Т. В.; за наук. ред. Р. Л. Сойчук. Рівне: О. Зень, 2020. С.7 – 24 (236 с.).

З М І С Т

Bondarenko Oleksandra

PROFESSIONAL TRAINING PEOPLE'S SCHOOL TEACHERS IN DENMARK:
THEORETICAL FUNDAMENTALS (FROM THE EXPERIENCE OF ANGELINA
ROLYAK)_____ 3

Акімов Вадим Юрійович

ПРОБЛЕМА ПРОФІЛАКТИКИ НАСИЛЬСТВА В ОСВІТНЬОМУ
СЕРЕДОВИЩІ ЗВО У ВИМІРІ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ _____ 4

Аношкова Тетяна Анатоліївна

ОСОБЛИВОСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ В
НОВИХ РЕАЛІЯХ НА ОСНОВІ ДОСВІДУ США _____ 6

Банак Роман Данилович

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ _____ 8

Биби́к Дар'я Дми́трівна

РОЗВИТОК ЦІННІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВСЬКОЇ ТА
СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ _____ 10

Бінецький Дмитро Олександрович

ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ У
ПРОЦЕСІ ВІЙСЬКОВО-СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ _____ 12

Боровець Олена Віталіївна

РАНКОВІ ЗУСТРІЧІ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ: ДИДАКТИЧНИЙ
АСПЕКТ _____ 15

Гавлітіна Тетяна Миколаївна

ПРОЄКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИХОВАННЯ У НОВІЙ
УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ _____ 16

Герасимчук Юлія Миколаївна

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ДОСЛІДЖУЄМО МОВНІ ЯВИЩА» У
ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ РОЗДІЛУ «СЛОВО. ЗНАЧЕННЯ СЛОВА» В
ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ _____ 19

Глінчук Юлія Олександрівна, Терешко Юрій Миколайович

СОЦІАЛЬНА ЗНАЧУЩІСТЬ БЕЗПЕКОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
ПЕДАГОГІВ _____ 20

Голя Галина Миколаївна

ЦЕРКОВНОПАРАФАЛЯЛЬНІ ШКОЛИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ ВОЛИНСЬКОЇ
ГУБЕРНІЇ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТТЯ) _____ 21

Гончар Людмила Вікторівна

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО
ВІДПОВІДАЛЬНОГО БАТЬКІВСТВА У СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАКЛАДІВ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ _____ 23

Городюк Катерина Володимирівна

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ЧЕТВЕРТОГО КЛАСУ НА
УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ _____ 24

Гриців Тетяна Григорівна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО І ВИХОВНОГО
ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ У ПОВОЄННИЙ ЧАС _____ 26

Гудовсек Оксана Анатоліївна, Гудовсек Софія Сергіївна РОЛЬ ГРИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НУШ	29
Данилюк Тетяна Василівна СУТНІСТЬ ТА ВИДИ ДОЗВІЛЛЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	32
Джурик Катерина Ігорівна СТРУКТУРА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ДИСКРИМІНАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ	33
Жирун Анна Володимирівна, Синьчук Оксана Миколаївна ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	35
Жирун Оксана Анатоліївна МЕТОД ПРОЄКТІВ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	38
Журба Катерина Олександрівна ДУХОВНА І ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ	40
Ільницька Любов Віталіївна ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНО-РОЗ'ЯСНЮВАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС НА ОСНОВІ СУЧАСНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ	41
Канішевська Любов Вікторівна, Шахрай Валентина Михайлівна ВИХОВНІ СПРЯМУВАННЯ ШКОЛИ І СІМ'Ї В УМОВАХ ЦИФРОВОГО ПРОСТОРУ	43
Карплюк Дарія Володимирівна ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА	45
Китрар Віталій Сергійович УРОКИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК РЕСУРС ДЛЯ РОЗВИТКУ МОРАЛЬНО-ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	46
Ковтунович Тетяна Олександрівна ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ РОБОТИ ГРУПИ ПОДОВЖЕНОГО ДНЯ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ СТОЛІТТЯ)	47
Козлинець Марина Сергіївна ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ГІПЕРАКТИВНОСТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	49
Коломоєць Галина Анатоліївна ПІДВИЩЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ВІЙСЬКОВО-СПОРТИВНИХ ІГОР	52
Корінець (Вакулко) Катерина Петрівна РАНКОВІ ЗУСТРІЧІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	53
Корнак Христина Іванівна ДО ПРОБЛЕМИ ХРИСТИЯНСЬКИХ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ВІТЧИЗНЯНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ДУМЦІ (ДРУГА ПОЛ. ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ.)	55

Литовченко Олена Віталіївна ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ: КЛЮЧОВІ НОВАЦІЇ	58
Луценко Ірина Олексіївна ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗДО ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	60
Магурчак Ліана Вадимівна ЗАСТОСУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ІГОР ТА ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ	61
Макарук Ольга Любомирівна ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМЛИВОСТІ УЧНІВ	63
Малиновська Наталія Василівна РОЗВИТОК СЛОВЕСНОЇ ТВОРЧОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННСВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	64
Манзик Лілія Федорівна ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В НУШ	66
Мельничук Лілія Борисівна, Ілюк Лариса Володимирівна СУТНІСТЬ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	67
Мирончук Наталія Миколаївна ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ УМІНЬ УЧНІВ НАУКОВИХ ЛІЦЕЇВ: ПРОБЛЕМА ТА ПІДХОДИ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ	69
Морін Олег Леонідович ІКТ-КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА	70
Наливайко Анастасія Іванівна ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЦІННОСТІ ВЧИТЕЛЯ У СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ	73
Нечерда Валерія Борисівна СИТУАЦІЯ УСПІХУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	75
Осередчук Ольга Анатоліївна РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	76
Остапенко Олександр Іванович МОДЕРНІЗАЦІЯ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТА «ЗАХИСТ УКРАЇНИ» В ЗЗСО В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОНФРОНТАЦІЇ	78
Пагула Тамара Іванівна, Євтушок Людмила Василівна ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ЗДО	81
Петрович Анастасія Валентинівна ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ: ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	82
Пилипюк Наталія Олександрівна СУТНІСТЬ ТА КОМПОНЕНТИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ	

ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИРІШЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ СИТУАЦІЙ ТА ЗАДАЧ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НУШ	85
Подерня Наталія Костянтинівна ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ «ВЗАЄМОДІЄМО ПИСЬМОВО» В ТРЕТЬОМУ КЛАСІ ЗА ЧИННИМИ ПІДРУЧНИКАМИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	86
Попко Дар'я Олександрівна, ДО ПРОБЛЕМИ ДИСЦИПЛІНИ УЧНІВ У ІСТОРІЇ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТТЯ	88
Потанчук Тетяна Володимирівна ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ГАРМОНІЙНИХ ВЗАЄМИН ВИХОВАТЕЛІВ І ДІТЕЙ З ООП У ЗДО	91
Рагозіна Вікторія Валентинівна РЕАЛІЗАЦІЯ ЯКІСНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ РАНЬОГО І ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СУЧАСНОМУ ЦИФРОВОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ОГЛЯД ЗАКОДАВЧОЇ БАЗИ	93
Рейпольська Ольга Дмитрівна ЯКІСТЬ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ	95
Савельчук Ірина Борисівна ІННОВАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА УНІВЕРСИТЕТУ	97
Свистун Вікторія Петрівна МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ АРТ-ПЕДАГОГІКИ У ВИХОВНІЙ РОБОТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ	98
Сидорук Галина Василівна, Білоконь Регіна Володимирівна ВАЖЛИВІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ АГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В НУШ (З ДОСВІДУ РОБОТИ СИДУРУК Г.В. ТА БІЛОКОНЬ Р.В.)	101
Скирда Тетяна Сергіївна СТОРИТЕЛІНГ У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ	103
Сойко Інна Миколаївна ПРОФЕСІЙНИЙ САМОРОЗВИТОК МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ	104
Сойчук Руслана Леонідівна ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ВІДСТОЮВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ	105
Сокол Любов Михайлівна ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛЯРІВ ДО ІНОЗЕМНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВІЙНИ	109
Соляник Марина Геннадіївна ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ГУВЕРНЕРА З ДІТЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ	110
Стельмашук Жанна Григорівна ВИКОРИСТАННЯ ВЕБІНСТРУМЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	111

Tarasova Tatiana	
KSZTAŁTOWANIE OSOBOWOŚCI SPOŁECZNEGO SUKCESU MŁODZIEŻY: ASPEKT TEORETYCZNY I METODOLOGICZNY	113
Тарадайко Дарія Юрївна	
ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	115
Третьак Оксана Миколаївна, Козел Софія Володимирівна	
ДОДАТОК «ЦИФРОВА ІНКЛЮЗІЯ» ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА З ООП	117
Федорченко Тетяна Євгенівна	
ЗМІСТОВО- МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТАРШОКЛАСНИКА У СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	119
Харченко Наталія Вікторівна	
СПОТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ У ВІДКРИТОМУ ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРІ	121
Хом'як Ольга Анатоліївна	
ЦІННІСНІ ПІДХОДИ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА В РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НУШ	122
Чернушич Тетяна Анатоліївна	
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	124
Чудінович Валентина Олександрівна	
ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО СОЦІАЛЬНОЇ ДІЙСНОСТІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	125
Шалівська Юлія Василівна	
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНИХ УМІНЬ СПЕЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА	127
Шевченко Наталія Олександрівна	
ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА (З ДОСВІДУ РОБОТИ)	128
Шередько Ірина Георгіївна	
ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВЩИНИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ	130
Шкабаріна Маргарита Андріївна, Марчук Оксана Олександрівна	
ТРЕНІНГ-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ	132
Яковичина Тетяна В'ячеславівна	
ЦИФРОВА ОСВІТА ЯК КРОК ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СТАНДАРТУ ОСВІТИ	133
Яремівич Марія Андріївна	
ГРОМАДЯНСЬКА СОЛІДАРНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЯК ЧИННИК СУСПІЛЬНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ В УКРАЇНІ	137

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГА

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПОСТУПУ УКРАЇНИ»**

28 квітня 2022 року

Відповідальний за випуск: проф. Р.Л.Сойчук

Комп'ютерна верстка та дизайн: Л.М.Соловей

Видруковано:

КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ПОЧАТКОВОЇ, ІНКЛЮЗИВНОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ РДГУ

вул. Пластова, 31, каб. 02, м. Рівне, 33000

Наклад: 100 примірників.

Підписано до друку 28.04.2022 р.

Друк офсетний.

Усі матеріали і доповіді конференції друкуються в авторській редакції.

